

4° Polem. 789 * Crisis

A.
S. III
157.

C R I S I S
P A R A D O X A.

C R I S

P A R A D O X A

CRISIS PARADOXA

S U P E R

TRACTATU INSIGNIS

P. ANTONII VIEYRÆ,

LUSITANI SOCIETATIS JESU

D E

REGNO CHRISTI IN TERRIS CONSUMMATO

VEL DE OPERE ILLO MAGNO, UNIVERSALIS SPEI SCO-
PO, CLAVIS PROPHETARUM NUNCUPATO:
CUM CRITICIS REFLEXIONIBUS ATQUE ILLUS-
TRATIONIBUS SUPER OMMIBUS, ET SIN-
GULIS IPSIUS OPERIS AC TRACTATUS
MATERIIS & ASSERTIONIBUS.

A V T H O R E

QUODAM LUSITANO ANONYMO

*Ignatio à S. Theresia Can: Reg: Cong: Conimb: **

QUI EAM A QUIBUSDAM ALLEGATIONIBUS IN
PUBLICAM UTILITATEM SEGREGAVIT.

** vide Isaacum Barbosa Tom. II. Biblioth: Lusita:
pag. 549.*

. c l o l o C C X L V I I I .

C R I S I S

P A R A D O X A.

S U M M A R I U M.

- N. 1. *Occasio scribendi.*
 2. *Videtur hic tractatus distinctus à Clavi Prophetarum.*
 3. *Occasio, quam P. Vieyra habuit Opus Clavis Prophetarum ideâ concipiendi.*
 4. *Operis Idea.*
 5. *Utilitas, & Convenientia.*
 6. *Præter maiorem intelligentiam, & conciliationem Prophetarum, nimis proprium Authorem commendat.*
 §. 1. *Exordium Tractatus Authoris.*
 7. *Reflexiones, Illustrationes criticæ.*
 8. *Reflexiones, & illustrationes super exordio tractatus.*
 §. 2. *Seçt. 1. exponitur ab Authore sensus verborum judicare vivos, & mortuos.*
 9. *Reflexio, et illustratio pro prima resurrectione mortuorum ex officio ecclesiastico temp. Paschali.*

10. *Illustratio, et confirmatio pro regno Christi in terris ex officio temporis adventus.*
11. *Reflexio adversans quoad aliqua contenta in Sect. 1.*
- §. 11. *Sect. 2 Corollarium, quò exhibetur series, tempus, et ordo iudicii.*
12. *Reflexiones partim confirmatoriæ, partim antilogicæ.*
13. *Antilogicæ, et implicanticæ aliquæ.*
14. *Prælibantur præmissarum implicantiarum aliquales solutiones.*
15. *Pro quæstione, quando hæc erunt?*
16. *Pro duratione absolutè totius mundi.*
- §. 23. *Sect. 3. probatur selectioribus scripturæ locis regnum Christi in terris consummatum.*
- §. 24. *Probatur ex Genesi.*
17. *Reflexio, et illustratio super contentis in exordio, et locis Genesis hujus sect. 3.*
- §. 25. *Ex psalmis.*
18. *Reflexio super deductis ex Psalmis.*
- §. 36. *Ex Prophetis.*
36. *Reflex. super textibus ex Prophetis.*
- §. 59. *Ex Euangeliis.*
20. *Reflex. super deductis ex Euangeliis.*
- §. 71. *Ex Apostolicis Actibus, et Epistolis.*
21. *Reflexio super extractis ex Actibus, et Epistolis.*
- §. 77. *Ex Apocalypsi.*
22. *Reflexio super deductis ex Apocalypsi.*
- §. 80. *Sect. 4. Enumerantur felicitates regni consummati. Prædicatores Euangelii 81. Reductio Israelitarum 88. Una religio 87. Omnes sancti 91. Cælum novum 95. Jerusalem nova 96. Templum et Arca 102. Martyrum resurrectio 104. Christus visibilis 106. Munera Christo ab omnibus 108. Eucharistia, et sacrificia 109. Lætitia universals 113. Vber-*
tas

*tas terræ 116. Multiplicatio Israelitarum 118-
Carentia malorum 119. Bonorum omnium abun-
dantia 120.*

23. *Reflexiones super felicitatibus regni consummati, et
objectiones solutæ.*

§. 121. *Sect, 5. Solvuntur objectiones.*

24. *Reflexiones super objectionibus, et solutionibus.*

§. 135. *Opusculi conclusio.*

25. *Pro opusculi conclusione.*

27. *Apendix pro Historia de Futuro.*

28. *Breue Clementis X.*

29. *Elogium perpetuum.*

30. *Compendiolum vitæ venerab. P. Vieyræ.*

Præludium

Dum Bahiensi civitate per menses aliquot commoratus
fuissem, devotione speciali, quâ ab infantia erga insignem,
atque singularem virum, Patrem Antonium Vieyram,
Soc. Jesu, affectum me senseram, adactus sum alias, quæ res-
tant hujusfamosissimi viri elucubrationes vel inspicere, vel
salte m radicitus, et specialiter, quamvis abstracte, prænos-
cere: quod et in aliquibus assecutus sum, præsertim in eo
opere famosissimo, *Clavis Prophetarum* nuncupato, seu *Trac-
tatus de regno Christi in terris consummato*. Duplex exem-
plar, siue compilatio illius michi tradditum, aliud brevius, quod
ipse-

ipsemet P. Vieyra famoso Medico Monforti, sibi gratisimo, ex Hæbreis oriundo, ad istius gentis expectationem (vt aiebat) quâ parte justam reputabat, censervandam, et confovendam donaverat; quod quidem ex forma atque characterum exaratione, videbatur esse idem numerice, quod ab ipso Authore, Amnensis sui propria manu compendiose descriptum, tradditum est; quod et ab ipsius Medici Monfortis hæredibus, qui mihi illud traddidit, est adeptus: et est, quod hic transcribitur.

Aliud vero extensius â quodam Sapientissimo Viro notitiarum præsertim rerum, et scripturarum ipsiusmet P. Vieyra thesauro locupletissimo, per aliquot dies commodatum habui, cujus occasione proprio commodo firmius consulens, vtrunque breviter transcribendum curavi. Secundum istud compendium á primo differebat in eo dumtaxat, quod longe extensius, atque spatiosius erat, plures enim confirmationes, atque textus S. Scripturæ in asertionis cuiuslibet comprobationem adducebat, et prologo ab alio religioso Jesuita, qui ibidem non exprimebatur, prænotatus erat; et vltius primû in Sect. 5. definebat. Secundum. autem vsque ad Sect. 9. inclusive protendebatur; quæ tamen Sect. 5. primi est materialiter et identice istamet Sect. 9. secundi exemplaris, ut infra notabitur. Item primum numeris Arithmeticis vulgaribus, secundum vero Romanis distinguebatur. In reliquis vero, et quoad substantiam materiæ, identicum erat cum primo compendiose, ac restricte descripto. Hoc á me solícite aservatum, dum illud adnotationibus aliquibus, atque conuenientibus reflexionibus illustrare paraveram, fortuito disparuit. Et ea causa est, cur tibi, Beneuole Lector, non nisi primum restrictius, quanvis, ob præmissas circumstantias magis authenticum, exemplar expono.

Vtrum-

N. 2 Vtrumque autem compendium an distinctum sit a magno illo opere, maximeque expectato *Clavis Prophetarum*, nec ne, mihi incertum est, imo et Patribus Societatis Brasiliensibus, quibuscum dubitationem hanc contuli. Videtur tamen distinctum esse, saltem partialiter; quod quidem satis comprobatur I ex Epistola 22 Octobris 1678 D^o, Roderico Meneffio ex Roma directa, ubi dicit, sese in notabili progressu habere librum quendam, latino idiomate descriptum, cui titulus inerat, *Imperium Christi consummatum*, quod ulterius asferit, esse idem atque *Clavis Prophetarum*. Ast cum de isto libro mihi asseveraverit P. Emmanuel de Sampayo, Prior Paræciæ villæ Couæ, Diæcesis Conimbricensis, quondam Jesuita, qui Romæ inter familiares Eminentissimi D. Cardinalis Soufæ dum existeret, illum videre adeptus est, quod incipiebat à *Prophetiæ* definitione, ac divisione (quod equidem aperte etiam deducitur ex allegatione in defensionem propriam oblatam Inquisitoribus Conimbricensibus, et ex sententia ab istis anno 1667 adversus ipsum Vieyram lata) et titulus *Libri*, atque *Tractatus* sufficientem diversitatem insinuant. Videtur quoad materiam, idem esse *Clavem Prophetarum*, atque *Tractatum de imperio Christi in, terris consummato*. Quoad formam vero, librum illum latinum *Clavis Prophetarum* constare Tractatu primo de quidditate, ac divisione *Prophetiæ*, et de signis cognoscendi, ac discernendi veros à falsis Prophetas, Prophetiasque; et Tractatu secundo *De imperio Christi consummato*; ex quibus vnum, vel duplex volumen conflabatur, et adintegrebat, atque adeo *Tractatum de regno Christi* fuisse partem integram voluminis, sive libri *Clavis Prophetarum*. Quem quidem ideo hoc titulo insignivit, eo quod mediis novis, quas adducit, textuum Prophetarum interpretationibus, atque expositionibus literalibus, aperiatur verus sensus veræ intelligentiæ atque conciliationi Prophetiarum, quæ alias sibi adinvicem adversari reputabantur, capiendæ.

Comprobatur II. ex attestazione Illustrissimi Archiepiscopi Cranganorensis, qui in censura super Tomo XII. Concionum Authoris, ex relatione alterius, qui opus istud Romæ inspicere potuit, illud in duos libros, seu duos, Tomos, aut Volumina distinctum insinuat; vbi duo naufragia dicit opus hoc passum fuisse, primum intentato illius furto, quod quidem Regia Majestas Lusitana brachio suo impedivit; secundum in iudicio, quod multi quale illud sit ignorantes, de illo temere faciunt.

Comprobatur III. ex attestazione prædictorum P. P. Brasiliensium, qui mihi participarunt, opus illud *Clavis Prophetarum* quatuor, vel sex distinctis libris constare; et in ultimo imperfectum remansisse. Quod confirmatur ex istomet tractatu, qui absolutus est, et perfecte consummatus, ut patet ex ipsa opusculi finali conclusione. Et confirmari ulterius potest ex alio opere consimili, et quoad materiam idemtico, quod vulgari idiomate conscripserat, cui et titulum indiderat: *Historia de Futuro: Expectationes Portugaliæ: Quintum orbis imperium*: sex libris distinctum, quorum liber *Anteprimus* dictus, luci traditus est, licet variis mendis vitiisque amanuensium corruptus, et fuit qui Authorem suum Tribunali Inquisitionis deferri fecit, ut ex sententia ejusdem Tribunalis patet. Cujus quidem libri materia. eadem esse conspicitur tum ex supplicatione ipsiusmet P. Vieyræ Tribunali Inquisitionis Conimbricensis pro sua causa breviter decidenda, qui quidem supplicationis libellus manuscriptus circumfertur; tum ex Epistola Hispanico idiomate Provinciali societatis Jesu Castellanae Provinciae Beticæ, directæ ex civitate Bahiensi anno 1686. Quorum quidem sex librorum operis ipsius *Quintum orbis imperium* singulæ quæstiones, ad numerum 47. in fine hujusce opusculi *Clavis Prophetarum* infra distincte, atque ordinate traddentur, quibus 104. propositiones in Tribunali Inquisitionis damnatæ explicantur, atque sustinentur.

Tandem expresse comprobatur ex Prologo ipsiusmet secundi copiosioris exemplaris, vbi Compiler Jesuita sic tradit: *ut non*
exig-

exiguum Vieyricæ Clavis compendium videatur. Compendium autem voco, *non ex mea sententia, cum nihil illius operis, præter titulum noverim, sed ex eorum testimonio, quibus paulo ante dixi illud opus probe esse perspectum.* Ex quo constat, Tractatum istum esse compendium magni illius operis *Clavis Prophetarum.* Et quanvis Compiler glorietur, *se illius operis nil, præter titulum nosse;* hoc verum non apparet ob claras rationes infra in illustratione tituli ipsius adducendas: nec credibile est, virum adeo doctum, et curiosum harum rerum scrutatorem, in ipsomet Collegio Bahiensi, vbi per annum 1700 opusculum hoc compilatus est, tredecim annos post Authoris in eodem collegio decesum, nil præter titulum illius libri, sive librorum vidisse, quem tot antea, etiam in vita Authoris inspexerunt, et cujus compendia nedum prætato Medico *Monforti*, sed et aliis transcripta postea facta fuerunt, et præsertim superstiti per annos duos Authoris amanuense, P. Josepho Soario, á quo, sicut et reliqui, convenientes notitias capere, et carpere poterat. Quod et vrgetur, si conferas annum 1700, quo Compiler suam cæpit scribere compilationem, cum anno 1710, quo illam traddidit consummatum, ut ex præfatione constat et anno 1699, quo amanuensis ipse Soares diem clausit. Deinde implicat indigentia, et totalis librorum destitutio á Compilatore propolata, cum tam doctis, ac locupletibus allegationibus Authoris, tum in responsionibus ad argumenta, tum in reliquis comprobationibus á compilatore adhibitis eisdem numero, et individualiter ab Authore in suis apologiis defensionibus, atque opusculis, hac de re manuscriptis, adductis. Implicant etiam alia, quæ ibidem jactat signanter, quod e missionibus ad Bahiense Collegium evocatus, hanc opellam sacrorum interpretum adminiculo adeo locupletaverit, ut Vieyricæ Clavis non exiguum compendium videatur.

N. 3. Occasio autem, quam Author habuit hoc opus aggrediendi, ex ipsamet epistola innotescit, ex conferentia habita Amsteldami cum Rabbi Manasse Israel, et aliis Judæis an. 1645, et 1648, qua P. Vieyra eum convicit de veritate veri Mesfiæ expectati, in adventu Jesu Christi jam adimpleta; et ab ipsomet Rabbino P. ipse Vieira convictus remansit de veritate secundi adventus sperati ut Regis, sive ut Imperatoris universalis, temporaliter quidem, et spiritualiter regnaturi; et ex facili via, ac tramite, quem, hac opinione stabilita, aperiendum sperabat ad generalem optatam Hebræorum reductionem, et universali ecclesiæ adunationem, ut Authori ipsi fassus est alter Judæus conversus in Civitate Alicanta anno 1669, nomine *D. Philippus Moscosus*, cui dum Author textum, Isa. XI. 12. *et congregabit profuges Israel, et dispersos Juda colliget á quatuor plagis terræ*, explicet, protestatus est, per magnam Snagogam in Orano tunc existentem, totaliter ad Christum certe convertendam, si Judæis expectatio revertendi in Israel, atque in patriam suam redeundi, illæ sâ fide, salva relinquatur.

Quod quidem et alio casu Author ipse in ead. cit. Epistola Prop. XI. confirmat de quodam Hebræo, in suæ sectæ normis apprimè docto, á Tribunali Inquisitionis Conimbricensis deprehenso, quem cum nullis evidentiis, ac demonstrationibus convincere, atque reducere doctiores Magistri umquam potuissent: tandem P. Franciscus Soarius Lusitanus e Societ. Jesu facillime convicit, atque totaliter reduxit, hoc solo pacto, et amicabili fædere componendi hanc Judæorum spem cum fideli veritate de Christo, vero Mesfia, jam in carne ad mundum redimendum pervento.

Et hæc est vna, et forsan præcipua ex magnis utilitatibus, atque spiritualibus convenientiis hoc grande opus in lucem proferendi, de quo adhuc infra agetur. Nam ut bene ibidem ponderat Author ex propria experientia in variis disputationibus
cum

cum variis Judæis, Atheis, et Hærefiarchis Romæ, et Holandiæ, et alibi, aliqua condescendentia, et permissio atque admissio in eis, quæ, Fidei Orthodoxæ non contradicunt, apprime utilis, et necessaria est, ad exemplum Romanæ ecclesiæ in multiplici permissione, et condescendentia Græcis, et aliis Scismaticis. Quare, cum hodierna spes universalis Judæorum, qua credunt, et sperant, à quodam viro de Domo David à servitute, dispersione, et captivitate præsentis liberandos, et ad patriam suam reducidos, cum universali regnorum sub uno capite unione, non implicet, nec repugnet cum veritate nostræ fidei, si justa, et æqua compositio, ac declaratio admittatur, videlicet credendo, virum illum de Domo David esse Christum ipsum, qui est verus Messias in scripturis promissus et jam venit, ut redemptor, et per sanguinem proprium intravit semel in sancta, universali redemptione spirituali perfecta; quique verus Pontifex, Deus, et Homo verus, æqualis Patri, secundum Deitatem, quo cum, et almo Spiritu in Trinitate Personarum, et unitate essentiæ, regnat gloriosus in cælis, ad quos post resurrectionem suam gloriosus ascendit; et inde iterum venturus est judicare vivos, et mortuos, cujus regni non erit finis si his fidei veritatibus salvis, Judæis ipsis concedatur, aut permittatur sua ipsorum spes ejusdem Christi iterum venturi ut Imperatoris universalis, ad eos temporaliter liberandos, et ut sedeat in throno David, Patris ejus, et regnet adhuc temporaliter et spiritualiter in Domo Jacob ante finale et ultimum judicium, cum universal ipsorum spirituali reductione, modo et conditionibus inferius ab Authore explicatis, spatiosa, et lata certe janua ad generalem ipsorum reductionem procul dubio aperietur. Porro

Operis Idea

N. 4. Hæc est (ut Sect. 2, et in opusculi conclusione infra exhibetur) duplicem Christi adventum ante ultimum, ultimo,

et universali iudicio immediatum, astringere, videlicet, primum ad redimendum mundum, qui jam præterit; secundum, qui adhuc restat, ad mundo temporaliter, et spiritualiter imperandum, in eoque pariformiter regnandum visibiliter *per mille annos*, sicut per quadraginta dies visibiliter apparuit Discipulis post resurrectionem suam, quibus diebus visibiliter cum Discipulis conversabatur, et convescebatur; et hic adventus est medius inter primum ad redimendum mundum, et ultimum ad illum per ignem finaliter iudicandum.

Deinde duplicem resurrectionem, nempe *primam* (de qua Apoc. XX, 5. literaliter intellecta) omnium Sanctorum Martirum, primo in secundo adventu Christi sperato, resurgentium ad cum illo *conregnandum*, ut Apoc. XX. 4. et seqq. et alibi: sicut in resurrectione Christi *multa corpora Sanctorum, qui dormierant, surrexerunt, et apparuerunt multis*, per quadraginta illos dies cum Christo convolantes, et illum quocumque ibat consequentes. Cui etiam primæ resurrectioni pertinet resurrectio Sanctorum innocentium, qui flores Martirum incesserunt, qui sequuntur agnum quocumque ierit; et Sanctarum etiam Virginum, nedum Martirum, sed probabiliter etiamⁿ Martirum, vel ex privilegio speciali, vel eo quod Virginitas æquivalenter verum Martirium sit, ut tenet D. Chrysostomus, et prout tale specialem laureolam habet, ad quod alludi videtur Himnus Ecclesiasticus: *Qui pergis inter lilia septus choræis virginum quocumque tendis virgines sequuntur.* de quo fuse inferius Sect. I. 3. & 4. Secunda autem resurrectio erit universalis ad extremum, et universale iudicium, postquam non erit alia, et tempus non erit ultra, ut Apoc. 20. & 21. & 22. & Isa. 60, & infra Sect. 4.

Similiter duplex etiam iudicium, aliud *vivorum*, sive Sanctorum cum Christo per illos mille annos, *tanquam scintillæ in arundinetis discurrentium, in nationibus iudicantium,*
et

et populis dominantium; et in perpetuum cum Domino regnantium. Aliud extremum iudicium totius mundi, quod appellatur *iudicium mortuorum* in symbolo Apostolico, et Nicæno, de quo infra Sect. 3. & 4. & in opusculi conclusione.

Consequenter duplicem persecutionem extremam ecclesiæ innuere; aliam ab Antichristo, motivo fidei, ac religionis commotam, eo quod Divinitatem sibi arrogare præsumet, de qua Apoc. C. 13. 15. 16. 17. 18. 19. 20. & Dan. 17. & seqq. Alteram vero omnium ultimam ab Og. et Magog, non fidei motivo, sed cupiditatis, et avaritiæ, ob divitias, et opulentiam bonorum temporalium, de quo Jerem. XXX. 7. *revertetur Jacob, et quiescet, et cunctis affluet bonis.* Et Isa. XXXII. 18. *sedabit populus in pulchritudine pacis, in tabernaculis fiduciæ, et in requie opulenta.* & Textus alii copiosi, inferius in Sect. 3. 4, et in conclusione opusculi extensi, & attacti.

Hæc autem opusculi conclusio tota est in suadenda, ac convincenda intelligentia literali, & non methaphorica Cap. XX. Apocal. de ligatione Sathanæ per mille annos, de prima Martirum resurrectione, atque cum Christo simultanea conregnatione, de Sathanæ post mille annos solutione, ac de seductione, et in prælium congregatione Og, et Magog, quæ omnia post mortem Antichristi futura contendit, ex rationibus, et fundamentis ibidem expensis, solutis objectionibus cunctis, quæ in contrarium adduci possunt, quod Sect. 5. in hoc Compendio (quæ est 9. in exensiori exemplari) perficit. Vbi etiam demonstrat persecutionem Antichristi, extremam quidem ecclesiæ fore, motivo fidei; sed non omnium ultimam absolute, restare namque persecutionem Og, et Magog motivo cupiditatis, et avaritiæ, quæ ultima absolute persecutio populi Dei evadet, post quam extremum, ac finale totius orbis iudicium sequetur.

Di-

Discrepat tamen Author in præsentibus asfertis á primis, quæ in Tribunali S. Officii Conimbricensis examinata, et condemnata fuerunt per sententiam publicam anno 1667, in quibus persecutionem Antichristi præcesfuram regnum Christi in terris conlummatum, et extremas ecclesiæ felicitates, ac reformationem autumabat; in præsentī vero Sect. 3. e converso sic asferit: *Cap. 20. Apocalyps. hæc ad literam prædicuntur primum post signa superius enumerata et post mortem Antichristi ligabitur ab Angelo Sathanas in abysso, ut non seducat amplius gentes, donec consummentur mille anni. Sed de hoc inferius.*

Operis utilitas, ac Convenientia.

N. 5. Magna, et multiplex hæc est. Prima et præcipua, facilis Judæorum conversio, ac reductio, ex præfato testimonio Rabbi Manasfes Israel: si enim concilietur, et amico fædere pacificetur fides, et credulitas Messiae jam adventi ad mundum redimendum, cum spe illius adhuc visibiliter venturi, temporaliter, ac spiritualiter regnaturi, non erit difficilis adeo Israelitarum universalis conversio, juxta Judei conversi *D. Philippi Moscosii* testimonium. Nam hæc est Israelitarum maior impatiens pertinacia, quod Christiani eis non admittant reversionem in patriam suam, et in suum regnum temporaliter adhuc cum Viro illo, de Domo David conregnaturis, cui Dominus sceptrum, et sedem Davidis patris ejus dabit, ut regnet in domo Jacob in æternum, de qua veritate dicunt, abundare Scripturas. Et sic adjungeter feliciter Ecclesiæ Synagoga, pacificante utranque ipso Christo, *qui est pax nostra, medium parietem maceriæ diviſionis solvens Ephes: 2. 14. Et ablato velamine, quod usque in hodiernam diem positum est super cor eorum 2. Cor. 15.*

II. Generosus ausus, enixus, conatus, animositas, et heroica aggressio Prædicatorum Euangelicorum, et aliorum Apostolicorum virorum, cæterorumque fidelium, ad universalem Euangelicam prædicationem, et totius orbis spiritualem, ac temporalem Jesu Christo subjectionem, utroque gladio fortiter feliciterque adducendam, et consummandam; imo et ad omnes orbis partes, quæ adhuc restant, detegendas, penetrandas, atque feliciter tandem spiritualiter, temporaliterque subigendas.

III. Solatium, atque levamen in tolerandis æquanimiter, et cum tranquillitate malis, persecutionibus, ac laboribus, quibus Ecclesia Dei vapulabitur, ante ipsius consummati regni adventum, quasi illius præludiis, spe futurarum felicitatum, cum gaudio sustentatis: nec non, ut cum hujusce præscientiæ clipeo muniti, tolerabilius mundi mala fuscipiamus; *minus enim jacula feriunt, quæ prævidentur.*

IV. Ut homines peccatis, ac sceleribus suis non retardent abbreviationem, atque accelerationem temporis illarum felicitatum optati, et expectati; quinimo virtutem, ac justitiam sectantes mereantur, ut cito anticipent nos misericordiæ Dei, et quod naturalia peccata præpediunt, indulgentia ejus propitiationis acceleret; atque ut universalem de pacem in diebus nostris, propter electos dies illos breviari faciens.

Nam secundum D. Angeli Prophetiam, dum á Domino quæreretur tempus extinctionis Turcici imperii, et domus Dei recuperationis, respondit Divinum Oraculum, *fore quando Christiani justitiam servarent, á peccatis resipiscerent, et vias Dei insequerentur* &c, prout expresius tradditur infra N. 15. Vbi aliæ affines prophetiæ insinuantur. Quare, juxta monitum Apostoli Tit: II. 12. *Sobrie, juste pie vivere debemus in hoc sæculo expectantes beatam spem, et adventum magni Dei.*

V. Ad Dei majestatem, bonitatem, honorificentiam, rectitudinem, æquitatem, aliaque divina attributa maxime commendanda, adoranda, ac recolenda: et ad animarum fidelium dulce pabulum, suaveque oblectamentum, dum futuras promissas felicitates, et veluti a longe salutantes in his, quæ sibi dicta sunt, maxime lætentur, et in speculo prophetiarum eas ænigmatice contemplant, ac prævidentes, manibus plaudant, quod regnabit Deus super gentes, *Rex magnus super omnem terram; et hac spe gaudentes glorientur in spe gloriæ filiorum Dei.*

VI. Convenientia, et utilitas erit orbis totius perfectio, decor, et renovatio; ipsius Dei Opt. Max. operum magnalium, et prodigiorum complementum, atque consummatio; nec non universæ ecclesiæ status summa et extrema absolutio, atque magni illius sacramenti, sive spiritualis inter ipsam et Christum matrimonii, ultima, et perfecta consummatio, quatenus, quæ nunc temporis, seu in regno ejus inchoato *Sponsa Agni* incedit, tunc in regno consummato *uxor* ipsius agni evadet, et gloriose fiet vnum Ovile, et vnus Pastor; et Ecclesia militans et triumphans in unum mirifice, ac felicissime coalescet, et conveniet; virtute illius, *qui est Pax nostra, qui fecit utraque vnum, duos populos condens in semetipso in unum novum hominem, faciens pacem, et reconcilians ambos in uno corpore.*

VII. Erit multiplex; illæ videlicet, quas Author congerit in præmemorata *Historia de Futuro* lib: anteprimo; et quæ existomet opusculo Sect. 4. et alibi satis deprehenduntur, signanter Sect. 4.

N. 6. VIII. Nedum erit ipsamet clavis regia ad perviam, et facilem veram literalem intelligentiam, et conciliationem Prophetarum januam aperiens, verum et ipsius famosi operis majestas, magnitudo, et spectabilis pulchritudo, de quo ipsemet Author ipsius in Epistola ad P. Sebastianum de Matos sic ef-

effabatur: Nunquam putavi, quod alta Palatia, siue Regiæ, quas ædificabam, in paupercula tuguria concionum mearum tandem desinerent. Ex quo Illustrissimus Archiepiscopus Craganorensis hanc elicit illationem: *si talia sunt tuguria, qualia erunt Palatia?* Qui quidem Præsul dum Romæ de hoc magno opere individualement notitiam ceperit, serio, ac sincero fatetur, quod adhuc restet agnoscendus, quis, et quantus sit P. Vieyra. Et ex hoc adeo sapientis Insulæ testimonio videtur noviter inferri, magnum illud opus *Clavis Prophetarum* non restringi, neque totaliter contineri in hoc simplici tract. *de regno Christi in terris consummato*; sed extendi ad duplicem tomum, aut volumen, quod in præmissa censura *duplicem librum* appellatur; ubi etiam asferit aliena relatione, non nisi duplicem disputationem illi deesse, ut absolutus, et consummatus in lucem proderet. Sed defectum maiorem esse videri, infra in opusculi conclusione ostendam.

De hoc opere reverendissimus P. Joannes Antonius Andreonus, Rector Collegii Bahiensis in Epistola, qua Reverendissimo P. Generali obitum P. Vieyræ die 18 Julii 1697 nuntiaverat, quæ habetur in fine Tom. XIV. Concionum. Author ficait: *Edita ab eo in luce volumina præ manibus habentes, et promissa votis omnibus expectantes ad frustratam spem suam reducet; præsertim cum non satis laudata Prophetarum Clavis, quam nunc vegeto adhuc ingenii robore perficiendam, limandam que suscepit; non impolita modo, sed nondum absoluta, menti observabitur, novumque, ac singulare auxilium sibi a superveniente morte ereptum dolebunt, ad meliores opes et Sacrarum Literarum scriniis maxima facilitate eruendas. Et quavis invidia jam superata, inter Concionatores omnes non modo principem locum, nemine contradicente, teneret, sed toto, et coronato vertice supra esset; Clavem tamen istam, quinquaginta annorum opus, ex longa Sanctorum Patrum, aliorumque gravissimorum Authorum lectione paratum, solidissimis ratio-*

nibus, totaque ingenii vi propugnatum; ac summo iudicio, non minus erudite, quam dilucida oratione, elocutioneque dispositum, tanti faciebat, ut libens igni reliqua omnia dare non dubitaret, si hunc librum adhuc imperfectum consummare, et lento ad metam gradu perducere, rigidissimus in eo examinando iudex valeret. Quod an alii nunc effecturi sint ad eius votum, valde utique incertum est, etiamsi peritissimis tradatur, ut sæpe dicere idem solitus erat, cum alienam manum operi admovendam audiret, licet hoc extremo tempore se multum iuvare posse non diffiteretur, si scriptorem ore suo posset dirigere; ut re ipsa traditum sibi novissime studiorum adiutorem dirigebat, sperabatque ex aliis manuscriptis, si Deo dante recuperarentur, magis fore juvandum.

Omnes tamen monitos esse velim, me in hac Crisi, neque veritatem, neque realem promissorum futuritionem a Sedis Apostolicæ iudicio independentem suadere intendere; sed tantummodo probabilitatem, et viam aliquater aperire, quâ obstantia in contrarium, atque pignantia, salva fide, salvarî, atque conciliari possint; hoc etiam meum quaecunque iudicium, firmo, et infalibili Ecclesiæ, quæ firmissima columna, et magistra veritatis est, libentissime subjiciens. Quem sane laborem ad maiorem Dei gloriam, ad veritatis indagati-
onem, in obsequium illustrissimæ, ac semper venerabilis religionis Societatis, cuius quidem licet immeritus, honorifico soladitio gaudeo, et in ampliorem istius eiusdem dignissimi alumni, P. videlicet Vieyræ, quem speciali devotione prosequor, hilaris subeo pro modulo meo peragendum.

Hoc igitur convenienti præludio præmisso, deveniamus ad opus ab Authore ipso formalitate, quæ sequitur, descriptum.

*Tractatus de regno Christi
in terris consummato.*

§. 1. Jesus Christus, Rex Regum, et Dominus Dominantium, quod a primo instanti suæ conceptionis regnare cæperit, super sedem David in Domo Jacob, certum est fide divina et quanvis ait: *regnum meum non est de hoc mundo*; scilicet inane, caducum, et turbationis plenum, ut sunt omnia regna mundi; vere tamen regnat in hoc mundo in ecclesia militante. Hoc regnum voco inchoatum, non quoad iurisdictionem, et dominium; sed quoad subjectionem, et obedientiam populorum. Regnum autem Christi in secundo adventu, quod Joannes ait, *duraturum mille annos*, voco consummatum; quia plenissimam populorum subjectionem, et obedientiam obtinebit. Cærum est etiam fide divina, quod *iterum venturus est cum gloria judicare vivos, et mortuos*. In quo articulo multa explicite credimus, multa implicite. 1. explicite credimus secundum Christi in terras adventum. 2. hunc adventum, fore, non in carne passibili, sicut primus, sed cum gloria, et maiestate magna. 3. quod Christus venturus est judicare vivos, et mortuos. Quod communiter intelligitur de ultima, et finali sententia, quam Christus proferens extrema die mundi judicabit de singulis secundum opera ipsorum. Et in hoc iudicio comprehenduntur omnia signa illam diem præcedentia. 4. regnum Christi fore æternum: propterea additur: *cujus regni non erit finis*. Hæc fere sunt, quæ explicite credimus in hoc articulo; quæ autem in eo continentur implicite, credenda multa et Prophetis, et cæteris Scripturis collecta breviter in hoc tractatu perstringamus.

Apoc:
XIX. 16.

Luc: I.

Joann:
VIII. 16.

Apoc:
XX. 6.

Ibid: 13.

*Reflexiones, et Illustrationes Criticæ
super operis titulo et exordio.*

N. 7. Nomenclatura *Tractatus* videtur innuere, hunc partialem, et non totalem esse operis magni, ac famigerati *Clavis Prophetarum*, juxta modo prælibata, non obstante opusculi conclusione. Titulus vero *de regno Christi in terris consummato* si de regno aliquo temporali usurpetur ultra spirituale, de quo Regius Psaltes, et ex illo Ecclesia: *regnauit a ligno Deus*: aberrare videtur a communi sensu ipsius ecclesiæ, et Sanctorum P P; et habet contra se omnes, textus, et omnes contradictiones in exordio indigitatæ, et infra amplius adhuc expendendæ Sect. 5: et Judaismum sapere videtur.

Attamen Malvenda de Antichristo Lib. 10. huic titulo, et operis ideæ occasionem dedit juxta asseverationem mihi Bahyæ factam á præmisso sapientissimo viro, præter disceptationem cum Rabbi *Manasse Israel* habitam, de qua et in præfata Epistola, Castellano Idiomate á se Societati Provinciali Beticæ Provinciæ directæ; et quanvis Malvenda ibidem opinionem de regno Christi temporali acriter impugnet, probabilem tamen incedere, reformatis reformandis, et quæ Fidei, et S. S. Patrum conformi et fideli consensui contradicunt, ac repugnant, justo pacto, et Catholica modificatione, ac purificatione expurgatis. Et C. 4. ait: *res hæc est quidem magni momenti, et ejusmodi, ut vix similem alteram requirere queas.*

Vnde, quanvis Malvenda lib. 12. opinionem millenariorum rejiciat, non ex præcisa ratione durationis millenarii promissarum felicitatum illarum, quæ indecentiam, vel turpitudinem non involvunt, sed ex turpitudine quæ, in aliquibus circumferitur, de quibus ait D. Hieronim: *quod si in reliquis digna sit repromissio, in vxoribus appareat turpitudine*: attamen implicite
cum

cum eodem Doctore maximo, cum Lactantio, D. Basilio, et aliis, eam videtur, quoad decentia, approbare, et solum reprobare quoad circunstantias indecentes, et ad summum etiam quoad circunstantiam durationis millenariæ post universalem resurrectionem mortuorum, non vero post particularem martirum dumtaxat, de quo latius infra Sect. 5. et in reflexione ad illam. Et. C. 6. ejusd. lib. 10. inquit Malvenda: *Tu tamen cave Authorem ejus Sententiæ Sanctissimos Patres in crimen, vel suspicionem hæreseos ullo pacto vocare: Ipsum adi; et ibidem reperies autoritatem D. Aug. de Civit. Dei L. 20. Cap. 7. Quæ opinio esset utcunque tolerabilis, si aliquæ delitiæ spirituales in illo sabatho, hoc est, septimo millenario annorum, affuturæ Sanctis per Domini præsentiam crederentur, nam etiam, et nos hoc opinati fuimus aliquando*

N. 8. Porro titulus, qui inscriptus erat in uberiori exemplari, seu Compendio á Compilatore Jesuita, ut ipse protestatur, ordinatus, sequens erat: *de regno Christi in terris consummato tractatus, in quo regnum Christi millenarium, millenariorum hæresibus, PP. Chiliastarum erroribus judaizantium absurdis expurgatum, selectioribus testimoniis Veteris, et Novi testamenti, in generali, et genuino sensu intellectis, proponitur, declaratur, statuitur &c. Anno Domini 1740. quem quidem titulum consequencebatur sequens Præfatio ad Lectorem:*

In Collegio Babienfi prope finem Superioris Sæculi supremam diem nonagenarius obierat magnus sui sæculi stupor, P. Antonius Vieyra, dum celeberrimo, grandisque expectationis libro, Clavis Prophetarum nuncupato, supremam manum imponere satagebat. Hæc ad me in missione Deiparæ Virginis Auxiliatricis, procul ab Urbe Babienfi degentem, ubi fama detulerat, mox acri studio nanciscendæ Clavis incensus, diuque id animo volvens, forte incidit in Cap. 20. Apoc; et subita mihi primum accidit suspicio, in eo Clavem oraculo delitescere; deinde collatis inter

se pluribus Scripturarum testimoniis in eam, quam leges, opinionem veni; tandem consultis de ea per literas tribus nostræ Societatis viris, pietate et doctrina conspicuis, qui egregium Vieyræ opus perlegerant, certior factus, me eandem cum ipso sentire, nihilque ab ejus opinione discrepare, oppellam hanc sub auspiciis Domine meæ Auxiliatricis anno domini 1700. compilavi; actum quidem ex unico Bibliorum codice, qui in eo domicilio tota mihi erat librorum supellex; postea vero et missionibus ad Collegium ob valetudinem evocatus, Sacrorum Interpretrum, aliorumque Aulorum modico, ut legendo comperies, adminiculo, illam adeo locupletavi, ut non exiguum Vieyricæ Clavis compendium videatur. Compendium autem voco, non ex mea sententia, cum nihil aliud operis, præter titulum, noverim, sed ex eorum testimonio, quibus paulo ante dixi, illud opus probe esse perspectum. Hoc unum certo teneas, me nunquam eo animum intendisse, ut rem tanti momenti tantillus ego luci publicæ darem; neque enim adeo impos mei fui, ut talia ausim. Quid ni videns paupertatem meam evangelicum vererer dictum: Hic homo cæpit ædificare, et non potuit consummare? Una mihi cura fuit, unus lucubratiunculæ scopus, congeriem materiæ, velut humilis bajulus aggregare, ex qua idoneus architectus tum futilia, et inepta rejectans, tum rudia quæque perpoliens, et cuncta rite componens, eximiam possit fabricam construere, et consummare. Hanc igitur, quantulacumque sit, hoc animo cæpi, hoc animo absolvi, hoc itidem animo quæso te, benigne Lector, excipias.

Ex formalitate istius præfationis recte coniicitur inverosimilitudo illius asferti cum nihil illius operis, præter titulum, noverim; quæ confirmatur 1. ex idemtitate tum formali, tum materiali, istius tractatus ab ipsomet Vieyra, physico Hebræo Monforti traditi, ad illius, et reliquorum Hebræorum fovendas, vel excitandas spes, ut ipsemet dicebat, et ab illius medici hæredibus præfato F. Placido participati. 2. ex idemtitate materiæ, imo et formali dispositione illius, in E-
pis-

pistola Authoris Hispanice descripta, et Provinciali Societatis Beticæ Provinciæ directæ, de qua infra. Et in tractatu alio *Quintum Orbis Imperium*, Lusitano Idiomate conscripto, et initialiter, quoad Libellum *Anteprimum* dumtaxat, vitiis plurimis scatentem, et imperfectum typis mandatum. 3. ex serie omnium quæstionum, Epistolæ illæ Hispanico Idiomate annexæ, et dicuntur esse omnes, quæ in sex libris Quinti Orbis Imperii continentur, quæ per formalia seriatim infra transcribuntur in fine. 4. ex propinquitate anni 1697; quo P. Vieyra é vivis discescit ad annum 1700, quo Compiler se dixit Compendium illud coördinasse: ex proximiori propinquitate obitus P. Josephi Soares, amanuensis P. Vieyræ, é vivis sublato anno 1699. 5. ex aliis, quæ Compiler in præfatione fatetur, *de incenso studio ac desiderio nanciscendæ Clavis; de consultatione cum viris, qui egregium illud opus Vieyræ perlegerant &c.* quæ quidem incredibile reddunt, quod intra eandem Americam, et non multum distans ab ipsamet Bahyensi civitate, notitias illas ubertim adeo capiens, capere non potuerit, et consequi compendium aliquod formale illius, quod et plures alii ex distantiori loco consequuti sunt; et ex aliis.

Unde sicut præfatus P. et alii PP. Bahyensis Collegii mihi juste conquesti sunt, quod aliqui PP. extranei, quibus opuscula P. Vieyræ ad rectam coordinationem tradita fuere: illa vel secum auferentes, vel saltem transcribentes alibi, postea sub proprio ipsorum nomine in lucem ediderunt: et hoc justo zelo motus P. quidam ejusdem Collegii, dum á Patre Generali Societatis, omnium operum, atque P. Vieyræ scriptorum originalia, relictis transumptis, ex Bahya Romam transferri juberentur, hoc Eminentissimo Domino Cardinali da Cunha, Generali Inquisitori tempestive denunciavit, qui dum clasfis Bahyensis Ulisiponi appulit, per duplicem S. officii familiarem duas arcas ferratas, quibus opuscula omnia Vieyrana clausa deferebantur, in domum Inquisitionis Ulix-

D

bonen-

bonensis asportari fecit, ubi caute aservantur; et ex ipsis Manuscriptis liquido constabit realitas in hac materia veritatis: Ita pariformiter Compiler fortasse sibi arrogare, vel apropiare voluit hunc tractatum, sive clavis Prophetarum compendium, quod vel ab amanuensibus, vel ab aliis ejusdem Americæ PP. tradditum, vel commodatum habuit.

Super contentis in exordio quoad durationem millenariam hujus Regni Christi, in Apoc. 20: 6. expresam, *sed erunt sacerdotes Dei, et Christi, et regnabunt cum illo mille annis* (et ib. 2. *vixerunt, et regnarunt cum Christo mille annis*) literaliter intellectam, ut Author acriter contendit; sicut et ligationem Sathanæ *per annos mille*, ibidem 2. patitur etiam multiplicem contradictionem SS. PP. atque EE. tum Millenariorum opinionem damnantium, tum Judaicam expectationem, et aliorum, non de regno temporali, sed æterno, et ligatione Sathanæ à passione Christi, usque ad Antichristum, et millenarii numeri non indefinite, textum interpretantium, ut videre est ap. Alap. ibid. et alios. Sed de hoc fuse infra Sect. 4.

Super credulitate explicita articuli Symboli Nicæni, *et iterum venturus est cum gloria judicare vivos, et mortuos, cujus regni non erit finis* (quod in Symbolo Apostolorum sic tradditur: *Inde venturus est judicare vivos, et mortuos, omisa expressione cum gloria, et regni, et ejus finis carentiæ*) notæ sunt etiam interpretationes communes PP. Atque Sacrorum Interpretum de adventu Christi cum gloria, et potestate magna ad judicandum sæculum per ignem in extremo judicio, de quo inferius Sect. sequenti.

Quæ autem in illo articulo implicita contineantur, ac credantur, prosequitur Author enucleanda Sect. sequenti, quam sic insequitur.

S E C T. I.

Exponitur sensus verborum *Judicare vivos,* *et mortuos cum gloria.*

§. 2. *Judicare* in Scripturis, non solum significat ferre sententiam, seu pœnas reorum, et justorum præmia statuere, et conferre; sed sæpius idem etiam idem est ac Regnare, Dominari, Regere, et Gubernare. Ita animadvertit Granat. in Symbolo Fidei. Judicium eodem modo usurpatur, non solum ad significandam sententiam finalem, ferendam extrema die mundi, et ipsam diem sententiæ; sed etiam sæpe idem est, ac lex, statutum, mandatum regnantis, ut passim habetur in Psalm 118. Item pœna reorum, et retributio meritorum; item jus, et potestas judicandi, Dominium, Gubernatio, et alia hujusmodi, quæ omnia subjectis exemplis patebunt. Par. 4.
tract. 1.
cap. 9.
§. 2.

3. *Fulgebunt.*

Sicut sol Matth. 13: 31. et quidem in regno Christi consummato; quia fulgebunt post messem; messis autem consummatio sæculi est, quæ fiet paulo ante secundum Christi adventum ad regnandum; ut infra videbimus, et colligitur ex Apoc. 14: 15. et Joël. 3: 13.

Iusti.

Martyres, ut patet ex contextu ejusdem cap. 3.

Judicabunt nationes, et dominabuntur populis, et regnabit Dominus illorum in perpetuum.

Hisce verbis dominari, et regnare explicatur verbum judicabunt, et quod ait Apost. An nescitis quoniam Sancti de

hoc mundo judicabunt? Martyres igitur judicabunt nationes, id est regnabunt in nationibus, et dominabuntur. Quia ex Apoc. 2. in prima resurrectione resurgent ad regnandum cum Christo mille annis, juxta promissionem Christi Apoc. 2: 26.

4. *Quod habetis, tenete, donec veniam et qui vicerit dabo illi potestatem. Et reget eos in virga ferrea. Sicut et ego accepi à Patre meo.*

Ecce adventum Domini secundum, ecce potestatem judicandi nationes: quam, potestatem? Ecce idem regere, ac judicare. Juxta illud Psalm 2. et *Rege eos in virga ferrea*, et Joan. 5: 22. *Pater omne judicium dedit Filio*, id est potestatem.

Act. 10:
32.

Rom 14:
8.

2 Timot.
4: 1.

Ifai. 24:

Pf. 21: 29.

5. De Christo ait Petrus: *Ipsa est, qui constitutus est à Deo Judex vivorum, et mortuorum.* Vertit S. Epiphanius apud Silveiram in Act. Apost. *Ipsa est, qui constitutus est à Deo, ut vivis, et mortuis dominetur.* In hoc enim inquit Paulus; *Christus mortuus est, et resurrexit, ut et mortuorum, et vivorum dominetur.* Ita etiam, ubi ait: *Testificor coram Deo, et Jesu Christo, qui judicaturus est vivos, et mortuos;* videtur explicare ultima verba immediate subjiciens: *Per adventum ipsius, et regnum ejus:* ita etiam Ifai. loquens de adventu, et regno Christi ubi ait: *Et judicabit gentes:* Ostendit, se loqui eodem sensu, quo David: *Domino est regnum, et ipse dominabitur gentium;* quia protinus subjicit abundantiam pacis, quâ fruemur in regno Christi: *et constabunt gladios suos in vomeres, et lanceas suas in falces: nec levabit gens contra gentem gladium; nec exercebuntur ultra ad praelium.*

6. Prophetans David de secundo Christi adventu, et regno ipsius ait: *Judicabit in nationibus.* Id est, regnabit, dominabitur. Qui sensus quam genuinus sit, ex contextu liquet; expende breviter Psalmum:

Pf. 109: 6.

Dixit Dominus Domino meo: / sede à dexteris meis.

Pa-

Pater Christo, ut constat ex Matth. 22: 43. || Post admirabilem ejus Ascensionem in cælum.

Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.

Donec, indicat tempus, quo Deus subjiciet Christo omnes inimicos ejus nolentes, et volentes. Nolentes quidem, quando Christus illustratione adventus sui destruet Antichristum, et omnes Sectatores ejus. Hoc tempus vocatur *messis*, Joël 3: 13. et Apoc. 14: 15. et Matth. 13: 39. *messis matura ad falcem, et consummatio sæculi*, quando Angeli messores mittent eos, qui faciunt iniquitatem in caminum ignis: volentes autem, quando ex interneccione Antichristi, et reliquis plagis novissimis commoti reminiscuntur, et convertentur ad Dominum universi fines terræ: et adorabunt in conspectu ejus omnes familiæ gentium. Hoc á Divo Petro vocatur tempus refrigerii, et restitutionis omnium, hoc est regni consummati; cujus verba, quæ expendemus n. 73. manifeste indicant sensum hujus versiculi, ait enim: *Jesum Christum, quem* Act. 3: 13. *oportet quidem cælum suscipere, usque in tempore restitutionis omnium.* Hoc igitur tempore.

Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion.

Pf. 131: 13.

Sceptrum dominationis tuæ et sedem tui Imperii statuet in Sion: juxta illud: *Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion Montem Sanctum ejus. Quoniam elegit Dominus Sion: elegit eam in habitationem sibi: Hæc requies mea: hic habitabo, quoniam elegi eam.*

Dominare in medio.

Pf. 73: 12.

Infra ait: *Judicabit.* Sicut operatus est salutem in medio terræ, vel quia Jerusalem in primo adventu Christi sita erat in medio terræ tunc temporis cognitæ: vel fortassis Jerusalem nova in nova terra, quam Deus creabit in secundo adventu, perfectiori ordine ad orbem terræ statuitur in medio.

Inimicorum tuorum.

Qui olim pro ratione temporum universam terram aliquando occuparunt.

Tecum Principium.

Alii legunt *Principatus.*

In die Virtutis tuæ.

Qua descendens de Cælis ad Regnandum ostendes virtutem tuam.

In splendoribus Sanctorum ex utero ante luciferum genui te. Juravit Dominus, et non pœnitebit eum: Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.

Divus Paulus Act. 13. interpretatus est de resurrectione Christi illud. Psal. 2. *Filius Meus es tu: Ego hodie genui te.* Quia resurrectio est quædam regeneratio, ait Sylv. in Act. 13. quæst. 10. et hæc interpretatio maximè coheret cum ipsius Psalmi contextu. Nam primum agit de passione: *Astiterunt Reges terræ &c.* Deinde de resurrectione: *Ego hodie genui te.* Tandem ait: *Postula à me, et tibi dabo gentes hæreditatem tuam.* Quod Christus obtinere cæpit per Apostolorum prædicationem et in secundo adventu plenè obtinebit. Pari prorsus ratione hic locus intelligendus est de secundo Christi adventu: 1. Quia totus Psalmus est de subjectione populorum, de dominio, et exaltatione Christi; quæ omnia ostendit futura in secundo adventu: *Sede, donec ponam &c.* 2. quia secundus adventus Christi erit quædam resurrectio, et regeneratio; tunc enim resurgent Martires, qui sunt præcipua membra Christi: Certè Christus vocat hunc adventum Matth. 19. *Regenerationem*, et Soph. 3. *resurrectionem*; ait enim: *Expecta me in die resurrectionis meæ in futurum.* In futurum, inquit ad distinctionem primæ resurrectionis Christi triduo post mortem Crucis.

cis. 3. quia de hac die resurrectionis *in futurum* potiori jure scriptum est, quàm de prima. *Hæc dies, quam fecit Dominus, exultemus, et lætemur in ea.* Atque hanc sumi pro millenario regni consummati vid. n. 35. 4. quia utitur iisdem verbis: *genui te:* et signanter addit: *In splendoribus sanctorum;* quia Zach. 14: tunc *veniet Dominus Deus meus, et omnes sancti cum eo,* et præ- 5. fertim Martyres, qui resurgent gloriosi ad regnandum cum Christo. 5. quia uterque locus exponitur á D. Paulo ad Hebr. 5. de sacerdotio Christi. Propterea subdit: *Juravit Dominus &c.*

Dominus á dextris tuis.

Sedens á dextris tuis, o Pater, seu potius a dextris tuis descendens in terras.

Confregit in die iræ suæ Reges.

Judicii, prout includit signa præcedentia judicium. | *Hi cum Agno pugnabunt, et Agnus vincet illos.* Et alios reges terræ congregatos ad prælium, qui occisi sunt.

Judicabit in nationibus.

Regnabit, Dominabitur.

Implebit ruinas.

Angelorum Reproborum, quæ in regno Christi consummatio facile implebuntur ex innumerabili mille annorum multiplicatione fidelium Abrahamæ promissa.

De torrente in via bibet.

De qua numero 24. Passionis in vita Viator bibet. Seu de torrente cedron, ubi erat hortus, in quo cæpit contristari, et bibere calicem passionis.

Propterea exaltabit caput.

Quia

Quia humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem. Deus exaltavit illum &c.

Hæc prophætia Isaïæ 45: 24. non plene complebitur, nisi in regno Christi consummato; quia nondum omne genu terrestrium flectitur in nomine Jesu; neque omnis lingua confitetur gloriam Christi, quam negant Judæi, et Pagani.

1 Cor. 15: 7. Certum est ex Apost. quod in extremo judicio *omnes resurgetur*; quomodo ergo scriptum est: *non resurgent impii in judicio?* Quia nimirum hic sumitur judicium pro adventu Christi ad regnandum; in quo resurgent solum SS. Martyres,

Pf. 1: 5. et ideo ait: *Non resurgent impii in judicio*, hoc est vivorum, seu in resurrectione prima, ut ait Joan. Apoc. 20. idque explicant verba immediate sequentia: *Neque peccatores in concilio justorum*, id est Ecclesia, et congregatione futura in re-

Pf. 100: 1. gno consummato, juxta illud: *Confitebor tibi Domine in toto corde meo, in concilio justorum, et congregatione.* Quam alias Pf. 88: 6 et 8. sæpe vocat *Ecclesiam magnam, congregationem Sanctorum.*

Item certum est, quod redemptio humana facta est per mortem, et passionem Christi; et quod in extremo judicio nulla erit reprobis redemptio à sententia damnationis: At tamen Isaïas, ubi ait: *Vocaberis civitas justi, urbs fidelis, et reducent in justitia*: subdit, *Sion in judicio redimetur.* Qua redemptione? Non facta per mortem Christi; quia post ejus mortem captiva facta est, et desolata; non facienda in extrema die judicii, quia tunc supponitur in excidio mundi interisse; ergo redemptione facienda in judicio, hoc est, in adventu Christi ad regnandum. De hac redemptione Christus, post-

Luc. 21: 28. n. 31. quam prædixit signa præcesfura judicium, ait: *Levate capita vestra, quia appropinquat redemptio vestra*; et paulo infra ostendit, quæ est redemptio, dicens: *Quia prope est regnum Dei*:

Tunc enim plene redimetur Sion, non solum quoad sufficientiam, sed etiam, quoad efficaciam. Quia tunc ædificans Jerusalem Dominus dispersiones Israelis congregabit. *Et erit*

erit exultatio his, qui salvati fuerint de Israel. Et omnis, qui relictus fuerit in Sion, et residuus in Jerusalem, Sanctus vocabitur. Idem est sensus *Isaiæ*, *Super solium David, et super regnum ejus sedebit*, ut confirmet illud in judicio (hoc est, ut confirmet in judicio vivorum) à modo, et usque in sempiternum. *Idem sensus Jerem. Regnabit Rex, et sapiens erit: et faciet judicium; et justitiam in terra*, hoc est, regnabit cum sapientia, & justitia. Isai. 4: 2. et 9: 7. Jer. 23: 5.

8. Lege Psalm 95. et 97. *Lætentur cæli, et exultet terra. campi. Exultabunt omnia signa Sylvarum à facie Domini. Jubilate in conspectu Regis Domini. Flumina plaudent manu, et montes exultabunt à conspectu Domini.* Quorsum lætitia, et exultatio, jubilatio et plausus? *Quoniam venit judicare terram: judicabit orbem terrarum in justitia, et populos in æquitate.* Non video, quomodo possunt hæc intelligi de judicio. et sententia finali. Quomodo ergo cohærere possunt dies planctus cum lætitia, dies iræ, dies calamitatis, et miseriæ cum exultatione, jubilatione, et plausu? Concludendum igitur cum ipsomet Propheta ibidem, ubi legeritis hæc, et alibi. *Judicabit: Dicite quia Dominus regnabit.*

9. *Cum gloria*, comprehendimus hoc nomine sanctificationem nominis Christi, majestatem regnantis, obedientiam populorum, magnificentiam, opulentiam, et omnia mirabilia regni ejus in terris consummati, de quibus Sect. 4.

10. *Judicare vivos, et mortuos.* In opinione communi difficile est assignare vivos judicandos in finali Sententia, nam vere omnes, qui stabimus ante Tribunal Christi mortui erimus, et redivivi. Silveir. in Act. Apost. ait, vivos vocari eos, qui erant vivi immediate ante tempus judicii, & sunt mortui mox resurrecturi; mortuos vero eos, qui anteceder mortui fuerant. Verum improprie dicuntur vivi respectu judicii, qui licet paulo ante vivi fuerint, stabunt ante Judicem mortui, et redivivi sicut cæteri. Affert ibidem opinio-

nem Bedæ, et Crisost., qui vivos censent esse justos, et mortuos peccatores. Sed hæc interpretatio non est literalis; nam quoad vitam naturalem, etiam justi erunt mortui. Affert etiam opinionem Cajetani existimantis, quod aliqui erunt perseverantes in vita, et absque morte ad diem judicii, sed Hebr. 9: merito reprobatur, quia Apost. ait: *Statutum est hominibus* 20. *semel mori.* Dicendum igitur, quod judicium dividitur in judicium vivorum, et judicium mortuorum. Judicium vivorum sunt pœnæ, quibus mulctabuntur peccatores vivi ante diem extremam judicii; et præmia, quicumbuntur justi in regno Christi consummato; et sumitur etiam pro ipso regno, seu tempore, et actu regnandi. Judicium autem mortuorum est ipsum extremum judicium, in quo omnes mortui judicabuntur. Certe Joan. ubi diserte prædicit hoc judicium, nulla facta mentione vivorum, quater meminit mortuorum. Apoc. 20: *Et vidi mortuos stantes in conspectu Throni, et judicati sunt mortui ex his, quæ scripta erant in libris. Et dedit mare mortuos suos. Et mors, et infernus dedit mortuos suos, qui in ipsis erant.*

Reflexio, et Illustratio super contentis in hac Sect. I.

§. I.

Pro prima resurrectione Martyrum, et Ecclesiastico officio tempore Paschali.

N. 9. Præter ea, quæ et hac Sect. I. et sequentibus in hujusce comprobationem prophetiæ congerit, hanc pulchre confirmare videtur ritus specialis, et festivus Ecclesiæ in speciali officio Apostolorum dumtaxat, et Martyrum, tempo-
re

re Paschali, et non aliorum cujusvis Hierarchiæ Sanctorum. Quod quidem officium specialibus antiphonis, ac responsoriis distinguitur, plenis fane lætitiæ, atque plausus, et exultationis vocibus, signanter illa, *Filiæ Jerusalem venite, et videte Martyres cum coronis, quibus coronavit eos Dominus in die solemnitatis, et lætitiæ.* Notetur bene dies iste, et coronationes illæ.

Et illa, *Lux perpetua lucebit Sanctis tuis, et æternitas temporum.* Nota illud æternitas temporum. Et altera: *Sancti, et justi in Domino gaudent: vos elegit Deus in hæreditatem sibi.* Ubi notanda hæc specialis, inter reliquos Sanctos, Martyrum electio.

Pariformiter festivitas, et plausus Invitatorii specialis: *exultent in Domino Sancti; et versiculorum: lætitia sempiterna super capita eorum, gaudium, et exultationem obtinebunt. Pretiosa in conspectu Domini mors Sanctorum ejus &c.* Nec non et responsorium: *Tristitia vestra convertetur in gaudium. Mundus autem gaudebit; vero contrista bimini, sed tristitia vestra &c.* Custodit Dominus omnia ossa eorum, unum ex his non conteretur. In servis suis consolabitur Deus. Nota quod sequitur: *Judicabit Dominus populum suum &c.* Candidi facti sunt Nazaræi ejus: splendorem Deo dederunt, et sicut lac coagulati sunt. Candidiores nive, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, saphiro pulciores. Et speciatim pro Apostolis: *Isti sunt agni novelli, modo venerunt ad fontes, repleti sunt claritate.* Nota sequentia: *In conspectu agni amicti sunt stolis albis, et palmæ in manibus eorum*

Quare ergo pro solis Martyribus (omnes namque Apostoli Martyrium subierunt) speciale officium gaudii, lætitiæ, et exultationis pro tempore Paschali instituit Ecclesia? Aliquod fane mysterium latet, quod videtur esse, quod A. hic insinuat, primæ cum Christo resurrectionis, coronationis, et conregnationis in die solemnitatis, et lætitiæ illius, videlicet

in die millenario consummati, et perfecti regni ejus (*mille namque anni in conspectu illius, tanquam dies reputatur*) regni inquam temporalis, et æterni, quapropter ait, *lux perpetua lucebit, et æternitas temporum*: Quâ Martyres omnes cum *pal-mis* (quæ sunt speciale insigne Martyrii) redivivi, et vere quoad corpora primo resurgentes cum *omnibus ossibus* suis ad hoc *custoditis, in conspectu agni redivivi*, id est Christi (non specialiter in conspectu Dei Trini in Patria, qui est objectum omnium Beatorum) *sequentes agnum quocunque ierit, fulgebunt sicut sol in conspectu Dei humanati*, et tanquam *scintillæ in arundineto* hujusce valis lachrimarum *discurrent, judicabunt nationibus, et dominabuntur populis, et regnabit Dominus illorum in perpetuum*. Et sic in *servis suis*, cum Domino conregnantibus, *consolabitur Deus, et judicabit populum suum &c.*

Consonat 1. pulchre illud Matth. 24: 27. *Sicut enim fulgur exit ab Oriente, et paret usque in occidentem; ita erit, et adventus filii hominis. Ubicunque fuerit corpus, illic congregabuntur, et aquilæ.* Sed quænam Aquilæ, nisi SS. Martyrum, qui *assument pennas, ut Aquilæ, volabunt, et non deficient?* Et in quonam adventu, nisi in illo, quo Christus iterum venturus est cum gloria ad regnandum temporaliter: qui Martyres in resurrectione prima redivivi, apparente Domino in nubibus cum majestate, et claritate magna, assumentes penas ut Aquilæ præ gaudio, *rapientur obviam Christo in acra, et sic semper cum Domino erunt, illum sequentes quocunque ierit, et il-luc congregantes, ubi, corpore etiam redivivo, et glorioso Dominus fuerit.*

Consonat 2. Apoc. 6: 9. *Vidi subtus Altare animas inter-fectorum propter verbum Dei, et propter testimonium, quod habebant, et clamabant, usque quo Domine vindicas sanguinem nostrum? et edictum est illis, ut requiescerunt adhuc tempus modicum, donec compleantur conservi eorum, et fratres eorum &c.* Verba autem illa *tempus modicum, et donec, temporalia utique sunt.*

sunt. Et c. 7: 14. *Hi sunt, qui venerunt de tribulatione magna, et laverunt stollas suas, et dealbaverunt eas in sanguine Agni. Ideo sunt ante Thronum Dei, et serviunt ei die, ac nocte in templo ejus, et qui sedet in Throno habitabit super illos &c. Dies autem, et nox successionem temporis designat, et Nox speciatim nequit convenire diei æternitatis, sed soli tempori illi, quo lux lucerna fidei, non vero sol Beatificæ visionis, vel luminis, et claritatis gloriæ, radiens illuminabit.*

Consonat 3. Apoc. 19. quod legitur in Epistola plurimorum Martyrum tempore Paschali, dicentium *Alleluia, quoniam regnavit Dominus . . . quoniam venerunt nuptiæ Agni, et Uxor . . . qui ad cœnam nuptiarum Agni vocati sunt.* Nota bene notata verba.

Dices, multæ Sanctæ ex candidissimo Virginum Choro Martyres obierunt; et tamen de illis nullum speciale Officium instituit Ecclesia: ergo. Sed contra; quia ipsamet Ecclesia in Sanctorum virginum hymnis sic canit: *Qui pergis inter lilia septus choreis virginum, sponsus decorus gloria, sponsis que reddens præmia. Quocunque tendis, virgines sequuntur, atque laudibus, post te canentes cursitant, hymnosque dulces personant.* In Cælo autem, sive in regno spirituali, neque virgines choreis Christum cursitabant, neque post eum, quocunque ierit, sequuntur. Ergo hæc literaliter intelligenda erunt, de regno Christi in terris consummato, quatenus, sicut Sancti redivivi per quadraginta dies post resurrectionem cum Christo, usque admirabilem ipsius ascensionem, illum temporaliter, et totaliter sequebantur quocunque ibat, et ubi erat corpus Christi gloriosum, illic congregabuntur et Aquilæ: sic in regno Christi consummato Sancti Martyres, qui *assument pennas, ut Aquilæ, volabunt, et non deficient:* et Sanctæ virgines Martyres, cum illo convolantes, quocunque ierit, sequuntur. Neque metaphora *choreas ducendi* absona est; cum in similibus apparitionibus quid simile est expressum, ut præ-

rer ipsius hymni metaphoricam repræsentationem in vita Sanctæ Claræ Virginis, morti proximæ, in natali B. Combæ, sive columbæ de riâte, S. Rosaliæ, et aliarum, et in præ-nuntio Misterii circumcisionis Domini Nostri Jesu Christi, ut legitur in Mist. Civit. Dei p. 2.

Sed objicies iterum speciatim adversus Sanctarum Virginum localem curfitationem: de omnibus Sanctis Virginibus, et non de Martyribus dumtaxat, canit Ecclesia, quæ in hymno illo modulantur: ergo. Respondeo 1. fortasse ex privilegio, nedum Virgines Martyres, sed et reliquæ Sanctæ Virgines, Martyrium sanguinis non sustinentes, in regno Christi consummato, cum illo redivivæ resurgent, eo quod Virginitas æquivalenter Martyrium æstimetur, et habeat specialem laureolam, Martyrii assimilem, juxta illud D. Chrysostomi: *Habet etiam servata pudicitia Martyrium suum*. Qua propter Virginitas diuturna comparatur ebori antiquo, quod antea candidissimum, diuturnitate temporis fit rubicundum, de quo EE. super illo Thren. 4. *rubicundiores ebore antiquo*.

Respondeo 2. quod sicut Ecclesia omnibus Sanctis confessoribus applicat antiphonam: *Domine quinque talenta tradidisti mihi*: cum ex eodem Euangelio constet, non omnibus quinque, sed alii duo, alii vero unum duntaxat talentum tradidisse, et alibi: *Prædicavit præceptum Domini, constitutus in monte Sancto Domini*, cum non omnis confessor non Pontifex, prædicaverit præceptum Domini, neque constitutus fuerit in monte Sancto ejus; et in officio SS. Innocentium, quondam eis minus proprie appropriabat antiphonam, *tradiderunt corpora sua in mortem, ne servirent idolis*; cum tamen, etiam in opinione tenente, acceleratum fuisse illis divinitus usum rationis, ut mortem pro Christo acceptarent (ut scribit Ven. Mat. Maria á Jesu in Hist. Civit. Dei) certum est, quod non traddiderunt corpora sua, *ut ne servirent idolis* (de quo videndus P. Samaniego in eruditissimis Notis ad ipsam Mystic. Civit.

Civit. Dei p. 2.) ita pariformiter, potest inoffense communi omnium Virginum verba illa in hymno notata accommodare, quamvis non omnes in particulari cum Christo in regno suo resurgent, neque eum, quocunque ierit sequentur,

Cur autem Ecclesia noluit pro Virginibus Martyribus speciale officium Paschale ordinare, sicut pro Martyribus, atque Apostolis? Vel ea ratio fuit, quia non omnes Virgines Martyres fuerunt; vel quia in præmisso hymno Misterium illud, lætitiā, et gaudium earum cum Christo regnantium fatis prælibaverat, vel quia in ipsa Sanctorum Martyrum solemnitate Paschali, etiam Sanctas Martyres implicite comprehendebat, vel alia, quæ per otium cogitanti facilius occurrerit.

Et quod in officio temporis Paschalis pro Apostolis, ac Martyribus rationem, aut Martyrii circumstantiam, et non aliam Ecclesia ipsa respiciat: confirmatur ex identitate antiphonarum, invitatorii, ac responsoriorum pro utrisque ordinatorum, unum si demas pro Apostolis videlicet, jam superius notatum: *Isti sunt agni novelli &c.* quod ideo speciatim pro Apostolis, non vero pro reliquis Martyribus Ecclesia videtur ordinasse, vel ob proprietatem verborum, *isti sunt agni novelli*; eo quod Apostoli fuerunt omnium novelli, et primi qui venerunt ad fontes à Christo individualiter vocati, et ab Isaia 55: 1. antea invitati: *omnes sitientes venite ad aquas*: et ab eodem 12: 3. *haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris*; quas quidem propius, et proximius Apostoli ebiberunt: vel quia eosdem immediate misit Christus, *sicut agnos inter lupos*.

Dices 2. si soli Martyres resurgent in resurrectione prima, nequit verificari antiphona illa Dom. primæ ad laud. et ad vesper. in officio parvo B. Mariæ Virgin. per adventum: *Ecce Dominus veniet, et omnes Sanctis ejus cum eo, et erit in die illa lux magna*; quæ desumpta est ex Zachar. 14: 5. et ex Euan.

Euangelio &c. Ergo vel omnes Sancti, et non solum Martyres resurgent in resurrectione prima, ut veniant cum Domino ad conregnandum; vel hæc, et alia conformes prophetiæ intelligendæ erunt de adveniente Domini ad finale iudicium mortuorum, quo omnes Sancti Angeli, et reliqui ex natura humana, qui corpore, et anima jam in cælo sunt cum Domino descendunt; et reliqui omnes, qui tunc surrecturi sunt, rapti obviam Christo in acra, et sic semper illi adhærentes, cum illo ab aëre in terram ad finale illud iudicium venient, ut explicant A Lapid. &c.

Resp. interim nomine *Sanctorum*, in primitiva Ecclesia venire solos Martyres, ut ait Piladen. die 1. Novembr., et Beyerlinch; cum aliis, vel quia *Sanctus idem valet, atque sanguine unctus, vel sanguine purificatus*; quare et in Canon. Missæ soli Sancti, et Sanctæ Martyres exprimuntur.

§. 2.

Illustratio confirmativa pro Regno Christi interris ex proprio officio temporis Adventus.

N. 10. Certum est, Ecclesiam per tres, vel quatuor septimanas ante festum Nativitatis Domini Nostri Jesu Christi, ejus Adventum celebrare. Sed quale Adventum? Si Evangelium primæ Adventus Dominicæ spectemus, inveniemus celebrare Adventum futurum Domini ad finale iudicium, cui immediatè præcedent *signa in sole, et luna, et stellis, et in terris præfura gentium*: Quò quidem *arescentibus hominibus præ timore, tandem tunc videbunt Filium hominis venientem in nube cum potestate magna, et Majestate*: quod etiam suadet antiphona illa: *Ecce venio cito reddere unicuique secundum opera ejus*, quod in finali iudicio perficitur. Sed quomodo hæc co-
hæ-

hæreant cum signis, et invitationibus lætitiæ, plausûs, exultationis, et cantus, ad quæ nos invitant antiphonæ, capitula, et responsoria ejusdem Officii, statim examinabimus.

Si vero expectemus ordinem ipsius Officii, et Ecclesiæ, videtur celebrare Adventum jam præteritum Domini Nostri Jesu Christi, quo in carne apparuit erudiens nos, atque ut *Rex gentium, et desideratus earum, lapisque angularis, utraque unum faceret*, jam gentilitatem Fidei, et Synagogam Ecclesiæ advenans, jam Ecclesiam triumphantem, et militantem in unum faciens convenire, et ut verus *Emmanuel*, seu nobiscum Deus in terris visus, et cum hominibus conversatus, visitans, et faciens redemptionem plebis suæ, illuminans his, qui in tenebris, et umbra mortis sedebant, atque educens vinctos de domo carceris, quos tandem, captivam ducens captivitatem, et secum in cælum ascendens reduceret.

Ast quomodo hæc etiam conveniant cum Invitatorio ipsius officii primæ et secundæ Dominicæ: *Regem venturum Dominum, venite adoremus*; cum reliquis antiphonis, capitulis, et responsoriis de futuro loquentibus, videlicet, Resp. 1. primæ Dominicæ: *Aspiciens à longe, ecce video Dei potentiam venientem, et nebulam totam terram tegentem. Ite obviam ei, et dicite, si tu es ipse, qui regnaturus es in populo Dei &c.* Nota speciatim hæc verba: *regnaturus es in populo.* Et Resp. 2. *Ecce in nubibus cæli Filius hominis veniebat, et datum est ei regnum et honor; et omnis populus, tribus, et linguæ servient ei. Potestas ejus, potestas æterna, quæ non auferetur, et regnum ejus, quod non corrumpetur; et sequentium feriarum, atque Dominicarum responsoria, signanter 2. Dominicæ secundæ: Ecce Dominus veniet, et omnes Sancti ejus cum eo, et erit in die illa lux magna; et exhibunt de Jerusalem, sicut aqua munda, et regnabit Dominus in æternum super omnes gentes. Ecce Dominus cum virtute veniet, et regnum in manu ejus, et potestas, et imperium &c.* quod et confirmare videntur verba ipsiusmet Evange-

lii Luc. 21. *Scitote, quoniam prope est regnum Dei.*
 Pariformiter consimiles antiphonæ Dominicales, et feriales
 per totum officium proprium istius temporis Adventûs: *Ve-*
nite ascendamus ad montem Domini, et ad Domum Dei Jacob, et
docebit nos vias suas . . . Quia de Sion exhibit lex, et verbum
Domini de Jerusalem &c. Ecce dies veniant, suscitabo David ger-
men justum, regnabit Rex, et sapiens erit, et faciet iudicium,
et Justitiam in terra &c. Nota hoc in terra. Non auferetur
 sceptrum de Juda, et dux de fœmore ejus, donec veniat, qui mit-
 tendus est, et ipse erit expectatio gentium &c. Et Dominica ter-
 tia: *Fratres gaudete in Domino, iterum dico gaudete . . . Do-*
minus enim prope est: et alia. quæ proprie, et literaliter, ut-
 pote de futuro loquentia, et cum diversissimis, atque adver-
 santibus circumstantiis nequeunt supponere pro Adventu jam
 præterito, neque de illo intelligi.

Dices supponere pro illa differentia temporis, quâ Adven-
 tum ipsum præcedebant, et pro illa vere, et apte intelligi,
 atque usurpari. Sed contra est primo, quia pro illa diffe-
 rentia temporis, præteritum Christi Adventum præcedentis,
 expectabatur. Christus descensurus in silentio *sicut pluvia in*
vellus, et sicut stillicidia super terram, nec non dum medium si-
lentium tenerent omnia, et nox in suo cursu medium iter haberet
solus, et solitarius absque societate atque fatellitio apparuit
dicens, ego ipse, qui loquebar, ecce adsum.

Præmissæ autem prophetiæ loquuntur de Adventu diurno,
 patente, et manifesto in nubibus cæli cum Majestate, et po-
 testate magna, quô Dominus associatus *veniet et omnes Sancti*
cum eo, et erit in die illa lux magna &c. et non in silentio, sed
 tubis canentibus, et clangoribus personantibus, nec non
 plausibus, manibusque obstrepentibus, et omnibus lignis
 silvarum, montibus, et universa terra sese commoventibus,
 et exultantibus á facie Domini, quoniam veniet judicare ter-
 ram &c. quæ infra expendentur: ergo proprie & literaliter
 non

non de primo Adventu præterito, sed de alio futuro interpretari debent.

Contra 2. quia pro primo illo adventu deest complementum, et perfecta verificatio, atque adimpletio illarum prophetiarum, videlicet *erit mons Domini . . . et venient ad eum omnes gentes &c.* Omnes gentes, quascunque fecisti, venient, et adorabunt coram te &c. *Dabit ei Dominus sedem David Patris ejus, et regnabit in Domo Jacob. &c.* Dominabitur à mari usque ad mare . . . coram illo procident Æthiopes . . . Adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes gentes servient ei . . . et adorabunt de ipso semper &c.

Deinde nequeunt hæ prophetiæ de Adventu Christi ad judicandum sæculum per ignem in ultimo, et finali judicio totius orbis proprie, et litteraliter intelligi: quia *dies illa dies erit iræ, calamitatis et miseriæ, dies magna, sed amara valde, dies plañtûs, terroris, afflictionis, ululatûs, gemitûs utpote dies lacrimosa, ultionis, vindictæ, indignationis: dies, inquam; quam sola signa præcedentia adeo formidolosam, atque horrorosam, et terribilem reddent, ut in terris magna sit pressura gentium, arescentibus hominibus præ timore, et confusione sonitûs maris, qui quidem collibus, et montibus dicent: cadite super nos.* Ipsumque judicium adeo tremendum, et formidabile evadet, ut *vix justus sit securus, et virtutes cælorum ipsæque Cælestes Potestates tremere videbuntur.*

Præterea ad finale illud totius orbis judicium sequetur regnum spirituale, et æternum, non autem regnum temporale in terris, *in Domo Jacob, et super sedem David, Christi Patris;* quo Christum adorabunt omnes Reges terræ, et cui omnes gentes servient cum gaudio, exultatione, et lætitia, quæ continetur in toto Psalmo 95 et 97.; et post illud finale, et extremum judicium *tempus non erit ultra, neque mors, neque dolor &c.* Illud aut in regnum Christi in terris consummatum sequetur aliquod tempus, scilicet mille annorum, post quos solvetur Sathanas, et seducet Og, et Magog, qui convenient in præ-

lium adversus populum Dei, et sequetur dolor, et mors, et tempus amplius septem annorum, quibus populos Dei confringet, et comburet arma exercitus Og, et Magog, de quibus Sect. sequenti.

Quod autem Adventus, quem Ecclesia celebrat, et sperat futurum cum plausu, cantu, lætitia, jubilatione, et gaudio magno; sit alius diversus ab illo terribili, tremendo, et lacrimoso, fat convincitur ex ipsomet proprio officio Adventus. I. ex antiphonis primæ Dominicæ ad Laudes: *In illa die stillabunt montes dulcedinem, et colles fluent lac, et mel. Fecundare Filia Sion, et exulta satis Filia Jerusalem. Ecce Dominus veniet, et omnes Sancti ejus cum eo, et erit in die illa lux magna. Omnes sitientes venite ad aquas: Quærite Dominum, dñm inveniri potest &c.* et ad Benedictus fer. 6. et Sabbathi: *ecce veniet Deus, et homo de domo David sedere in Throno. Sion noli timere: ecce Deus tuus veniet: et ad Magnificat: veni Domine visitare nos in pace, ut lætemur coram te.*

Similiter ad laudes secundæ Dominicæ: *ecce in nubibus cæli Dominus veniet cum potestate magna &c.* Montes, et colles cantabunt coram Deo laudem, et omnia ligna Silvarum plaudent manibus: quoniam veniet Dominus, Dominator Dominus in regnum suum &c. et fer. 2. ad Magnificat: *ecce veniet Rex Dominus terræ, et ipsæ auferet jugum captivitatis nostræ: et feriis sequentibus ad Benedictus, et Magnif. super te Jerusalem orietur Dominus, et gloria ejus in e videbitur. Dicite pusillanimes, confortamini: ecce Dominus Deus noster veniet. Cantate Dominum Canticum novum: Laus ab extremis terræ. Levabit Dominus signum in nationibus, et congregabit dispersos Israel &c.*

Itidem Dominica 3. et 4. ad laudes: *Jerusalem gaude gaudio magno, quia veniet tibi Salvator. Dabo in Sion salutem, et in Jerusalem gloriam meam. Juste, et pie vivamus in hoc sæculo expectantes beatam spem, & Adventum Domini &c.* Et Dom. 4. *Canite tubā in Sion, quia prope est dies Domini: ecce veniet ad sol-*
ven-

vendas gentes. Ecce veniet desideratus cunctis gentibus, et replebitur gloria domus Domini: Dominus veniet; et occurrите illi dicentes: Magnum principium, et regni ejus non erit finis: Deus fortis, dominator Princeps pacis &c. et in feriis consequentibus: lætamini cum Jerusalem, et exultate in ea omnes, qui diligitis eam in æternum. Ponam in Sion salutem, et in Jerusalem gloriam meam. Consolamini, consolamini popule meus dicit Dominus &c.

Pariformiter responsoria ejusdem officii satis illius Adventus exprimunt gloriam, lætitiā, et exultationem: signanter præter præmissa, Respons. 5. primæ Dominicæ Salvatorem expectamus Dominum Nostrium Jesum Christum, qui reformavit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ. Sobrie, et juste, et pie vivamus in hoc sæculo expectantes beatam spem, et Adventum gloriæ magni Dei: et Resp. 2. fer. 2. lætentur cæli, et exultet terra, jubilate montes laudem, quia Dominus noscitur veniet &c. Vide etiam Resp. 3. ejusdem feriæ, et 1. fer. 3. Montes Israel ramos vestros expandite, et florête, et fructus facite. Prope est, ut veniat dies Domini &c. et sequens: erumpant montes jucunditatem, et colles justitiam; quia lux mundi Dominus cum potentia venit. De Sion exhibit laus, et verbum Domini de Jerusalem.

Consimiliter et Resp. 1. Dom. 2. Jerusalem, cito veniet salus tua: quare mærore consumeris? . . . Noli flere &c. et Resp. 3. Civitas Jerusalem, noli flere, quoniam doluit Dominus super te; et auferet à te omnem tribulationem &c. et 5. sicut mater consolatur filios suos, ita consolabor eos, dicit Dominus; et de Jerusalem civitate veniet vobis auxilium, et videbitis, et gaudebit cor vestrum: et 6. Jerusalem plantabis vineam in montibus tuis, exultabitis, quoniam Dominus veniet: surge Sion, et convertertere ad Dominum Deum tuum: gaude, et lætare Jacob, quia de medio gentium Salvator tuus veniet: exulta satis Filia Sion: Jubila Filia Jerusalem. Quid clarius pro adventu læto, festivo, ac plausibili, et pro regno temporali futuro in terris consummato?

Consequuntur omnia responsoria ferialia idem confirmantia, per otium videnda: signanter Resp. 2. fer. 4. tempor. *orietur stella ex Jacob, et resurget homo de Israel, et confringet omnes duces alienigenarum: et erit omnis terra possessio ejus: et adorabunt eum omnes reges terræ: omnes gentes servient ei: et Resp. 1. fer. 5. sequentis: egredietur Dominus, et præliabitur contra gentes: et stabunt pedes ejus supra montes olivarum ad orientem: et elevabitur supra omnes colles, et fluent ad eum omnes gentes: et Resp. 6. Dom. 4. Virgo Israel revertere ad civitates tuas, usque quo dolens averteris? generabis Dominum Salvatorem, oblationem novam in terra: ambulabunt homines in salvationem &c. et reliqua fere omnia, quæ restant, ut perlegenti patefieri.*

Ergo necessario assignandus est futurus alter Adventus Christi, quasi medius, inter primum jam præteritum, et ultimum, ac finalem totius mundi, adhuc futurum, ad judicandum sæculum per ignem; qui quidem medius Adventus, etiam futurus, speratur ad consummandum Regnum Christi in terris, et ad regnandum, atque imperandum absolute super omnes gentes, populos, et nationes: quem adventum Ecclesia cum plausu, lætitia, et gaudio magno celebrat, ac commemorat in officio proprio de tempore Adventûs, ipsum medium adventum implicite, vel cum primo præterito, vel cum ultimo futuro commemorando.

Confirmatur efficaciter ex cæna illa magna, de qua Luc. 14. et Apoc. 19. quæ quidem nequit proprie, ac literaliter intelligi de cæna gloriæ; cæna namque fit noctu, et ad lucem candelæ, vel lucernæ, post quam sequitur decubitus, & requies. Prandium autem gloriæ (de quo Matth. 22. Luc. 11.) non nocte, sed æternitatis die fiet; non ad lucem candelæ, sed ad lumen gloriæ, vel ad ipsius Dei lucem; non illud decubitus, aut requies distincta sequetur; cum ipsamet gloria sit ipsamet requies, et gaudium formaliter &c. quæ inferius adhuc plus extensive ponderabuntur.

In-

Inferes: ergo sicut Ecclesia implicate, vel in præterito adventu ad redimendum mundum, vel in futuro ad finaliter illum judicandum, medium illum Adventum celebrat: ita pariformiter dicendum est, quod prophetiæ præmissæ, quatenus gaudium, et lætitiâ expriment, loquuntur, secundum unum respectum, de primo adventu; quatenus vero terrorem, vindictam, et iram, secundum alium respectum loquuntur, de ultimo et finali adventu. Sed contra 1. quia nec in primo adventu adimpleta, et consummata sunt, quæ de Regno Christi in terris plane, et aperte prædicta sunt; neque de ultimo possunt proprie, et literaliter intelligi, quæ etiam de illo prænuntiantur, secundum præmissâ, & adhuc inferius propalanda. Contra 2. quia repugnant omnia adversantia, et inconvenientia ab Authore per sequentes Sectiones late expensa, quæ et nos adhuc convenienter illustrabimus.

Tandem Adventus secundus cum gloria judicare vivos, et mortuos, comprobari potest ex Matth. 17. *Transfiguratus est ante eos, et apparuerunt illis Moyses et Elias*: videlicet Moyses jam defunctus, et Elias adhuc vivens, ad designandum utrumque judicium Domini iterum venientis cum gloria judicare vivos, et mortuos. Et hoc videtur esse misterium, cur Ecclesia iterato repetit hoc Evangelium in Sabatho temporum ante Dominicam 2. quadragesimæ, et immediate in ipsa Dominica, ad insinuandum iteratum Christi futurum adventum ad utrumque judicium cum gloria.

§. 3.

*Reflexio adversans quoad aliqua in præcedenti
Sectione I. contenta.*

N. II. Initio præcedentis Sect. n. 13. exponit Author textum *Fulgebunt iusti*, dicens quod *fulgebunt post messem*, nempe,

pe, post consummationem sæculi, ante secundum Christi adventum ad regnandum, ut colligitur ex Apoc. 14. 15. et Joël 3: 13.

Sed adversatur 1. quia cit. tex. Apocalipsis jubet metere, *quoniam aruit messis terræ*; non vero quia maturavit, aut consummata foret, sicut ibidem 18. dicitur: *Mitte falcem tuam acutam, et vindemia botros vineæ terræ, quoniam maturæ sunt uvæ*, quod est contra Authoris suppositionem, ac hypothesim. 2. quia post hanc falcem, et messem sequuntur aliæ plagæ cap. 15. et capitibus sequentibus, et cap. 17. et 18. seductio, ac destructio Meretricis magnæ, sive Babylonis, et cap. 19. pugna Regis Regum adversus Bestiam, et Reges terræ; et quamvis c. 20. traddatur ligatio Sathanæ ad mille annos, et resurrectio prima Martyrum; et post mille annos seductio Og, et Magog, et congregatio in prælium: attamen postea cap. 20. et sequentibus, et non antea, agitur de renovatione Jerusalem, novo cælo, et nova terra, de ligno vitæ, et aliis felicitatibus, quas Author futuras statuit in tempore millium illorum annorum, quibus asserit consummandum, atque perficiendum Regnum Christi in terris.

Contra 3. qui locus Joel adnotatus, 3. 13. *Mitte falces, quoniam maturavit messis ... quia multiplicata est malitia eorum*: etiam adversari videtur ex sequentibus 14. *Populi, populi in valle concisionis; quia est juxta dies Domini, in valle concisionis*; Ubi loqui videtur de die ultima finalis judicii, quod confirmatur ex immediatè sequentibus 15. et 16. *Sol, et luna obtebrati sunt, et stellæ retraxerunt splendorem suum. Et Dominus de Sion rugiet, et de Jerusalem dabit vocem suam: et movebuntur cæli, et terra, et Dominus spes populi sui, et fortitudo filiorum Israel &c.* quanvis ibidem 18. sic prænuntiet: *et erit in die illa: stillabunt montes dulcedinem, et colles fluent lacte: et per omnes rivos Judæe ibunt aquæ, et fons de domo Domini egredietur, et irrigabit torrentes spinarum*; quæ quidem Interpretes exponunt

nunt de felicitatibus Beatorum in cælo fruendis. Sed earum objectionum adversantia liquefient infra Sect. 2. et seqq.

Adversatur 2. quia post extinctionem Og, et Magog, atque ipsius exercitus, et armorum ejus sequitur Apoc. cap. 21. et finale 22. renovatio Jerusalem, sive Ecclesiæ, abundantia gaudii, et fructuum ejus, ex ligno vitæ allatorum, non legitur clades aliqua, seu aliqua alia seductio, vel perversio spiritalis, quam quidem immediate finale judicium præcessuram prænuntiat illa antiphona 2. fer. 2. post Dominicam 3. ad laudes: *Cum venerit Filius hominis, putas inveniet fidem super terram?* quæ desumpta est ex Luc. 18: 8. *Dico vobis, quia cito faciet vindictam illorum. Verumtamen Filius hominis veniens, putat inveniet fidem in terra?* Et ex communi asserto, quando Dominus ad judicandum veniet mundum universum in illius pejori, ac deteriori statu inveniet, de quo S. S. P. P.

Adversatur 3. expositio, præsertim Psalmi *Dixit Dominus*, nedum ad iteratam explicationem *messis ad falcem*, sed signanter ad illa verba, inter alia: *Tecum principium in die virtutis tuæ* &c. quibus literaliter, ac genuine loquitur de virtute spiritaliva Patris, et Filii in tertiam personam Spiritus Sancti, exponit vener. Mater Maria à Jesu, Mist. Civit. Dei p. 2; et ex his verbis, atque interpretatione Reverendissimus, ac Religiosissimus P. Franciscus Pedroso in Sermone habito Ulifypone in publico theatro actionis judicialis, ac triumphalis fidei, adversus judaizantes, Trinitatem, ac distinctionem, et processiones personarum negantes, clarè, et evidenter eos convicit. Deinde in sequentibus, *ex utero ante Luciferum genuite*; etiam literaliter, ac genuine vel loquitur de generatione æterna, in *splendoribus Sanctorum*, sive ex cognitione omnium possibilium, et futurorum, de quo D D. Scholastici, vel de generatione temporali, proposita Lucifero, et Angelis ejus in Cælo, in illo signo magno, quod habetur Apoc. 12; ut etiam explicat eadem vener. Mater ibidem p. 1, et sic hunc sen-

*Quibus statim
ante mulierem,*

sum literalem proprium, ac genuinum, sumptis singulis verbis propriè conficiunt, videlicet: *ex utero* (Mulieris amictæ sole, quæ in utero habens, clamabat parturiens) *ante Luciferum* (id est *coram Lucifero*, Angelorum Antesignano, qui cauda, vel suasionem, trahebat post se, suadendo, ac alliciendo tertiam partem stellarum[†] quæ erat paritura, ut Filium ejus devoraret, destruendo, vel occidendo juxta illud Evangelii Joann. 8: 43. *Ille homicida erat ab initio*) *genui te*, id est in hoc signo te in carne, et temporaliter ex utero Virginis gignendum ostendi, non humano commercio, sed virtute divina, sive operatione Dei, ut indicat verbum *genui*, secundum prophetiam Jerem. 31: 22. *Fœmina circumdabit virum.*

Deinde *ad hominem*, ut ajunt, adversatur expositio verbi *judicabit*, quod pro *regnabit* usurpat; cum proprius, et literalis sensus ipsius verbi *judicare*, sit judicium, vel sententiam ferre, non vero *imperare*, vel regnare; et videtur referri ad ipsam sententiam ultimam finalis judicii, ex præcedentibus verbis contextus *in die iræ suæ*, quæ diem judicii finalis ostendunt; et ex sequentibus, *implebit ruinas*; tunc enim sententiam fulminabit adversus reprobos, à se jubens discedere in ignem æternum, Diabolo, et Angelis ejus paratum, et prædestinatos ad sedes ipsas implendas, quas Apostatæ Angeli amiserunt, et regnum æternum percipiendum, ipsis paratum ab origine mundi, ut legitur Matth. 25; de quo iterum Sect. 2. et 4. mitto alia, ex infra tamen dicendis, et ex solutionibus ab Authore adhibitis Sect. 5. et à nobis etiam adjungendis, per sequentes reflexiones facili negotio omnia conciliabuntur, ut in propriis locis inferius adnotabitur, signanter in reflexionibus ad Sect. 2.

S E C T.

S E C T. II.

Corollarium Sect. præcedentis, quo exhibetur series, ordo, et tempus Judicii.

§. 11. **E**x dictis collige, nomine judicii in scripturis, ubi agitur de judicio universali, tria præcipue intelligi, five omnia simul, five singula singulatim. 1. signa præcedentia judicium, eaque fere omnia præcedent adventum Christi ad regnandum; alia vero subsequuntur, scilicet ultio in exercitum Gog, et Magog, 2. Regnum Christi consummatum. Hæc duo pertinent ad judicium vivorum 3. Judicium mortuorum, nempe ipsummet judicium finale extrema die mundi faciendum. Seriem autem, et ordinem horum omnium, quantum ex scripturis, et præsertim ex Apocalypsi conjicere potui, sic habe.

§. 12. Scribens Apost. ad Timot. *scito, inquit, quod in novissimis diebus* (intelligo ante adventum Christi ad regnandum; non vero proxime ante diem extremam judicii) *instabunt tempora periculosa. Erunt homines se ipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemi.* Et prosequitur alia scelera ejus temporis enumerans. Idem scripsit 1 ad Tim. 4, 1. Eodem ferme tempore *veniet homo peccati, filius perditionis*, Antichristus, mortalium hominum scelestissimus. Itaque cum creverint iniquitates propter peccata illius temporis imittet Deus plagas descriptas in Apoc a cap. 6. usque ad 10. inclusive, et cap. 16. et 19. Et primo quidem *audituri estis prælia, et opiniones præliorum.* Et erunt *pestilentiae, et fames, et terræmotus per loca, terroresque de cælo, et signa magna erunt*, quæ refert Joann. Apoc. 6. Hæc autem initia sunt dolorum, et signa judicii remotiora; quæ justis, licet innoxiiis, pariter, ac impiis puto fore

fore communia; impiis quidem in pœnam peccatorum, justis autem in exercitium patientiæ, et charitatis augmentum. Signa autem judicii proxima, quæ Joan. enumerat cap. 7. 8. et 9., et plagas novissimas, quas refert cap. 15. et 16. puto Justis non nocituras. Nam cap. 6. Angeli prohibentur nocere terræ, et mari, quoad usque signentur servi Dei in frontibus eorum cap. 9. Scriptum est de plaga locustarum: *Præceptum est illis, ne læderent fœnum terræ, neque omne viride, nisi tantum homines, qui non habent signum Dei in frontibus suis*: cap. 16. dicitur de plaga prima novissima: *Factum est vulnus sævum, et pessimum in homines, qui habebant characterem bestię, et in eos, qui adoraverunt imaginem ejus*. Ibid., et alibi dicit, quod blasphemaverunt Deum homines propter plagam: utique impii, non justi. De plaga ignis ait David: *Ignis ante ipsum præcedet* (hoc est ante ejus adventum ad regnandum) *et inflamabit in circuitu inimicos ejus*. Ex quibus locis colligo, illa 144. millia signatorum, et omnes Justos, et electos immunes fore ab his plagis. Colligo etiam 144. millia signatorum non solum fore ex omni Tribu filiorum Israel, ut dicitur cap. 7., sed etiam viatores, neque enim præciperetur locustis, ne eos læderent, nisi essent viatores, sicut impii, quos cruciabunt, Item erunt *Primitiæ Deo, et Agno*, ut assistant Christo in terris regnanti. Item residui, quos Dominus ad hoc vocaverit juxta Joël 2. Et reliquiæ Jacob, de quibus ait Dominus: *Et ego congregabo reliquias gregis mei de omnibus terris, ad quas eiecerò eos*.

§. 13. Sub id tempus, quo Deus per hæc signa judicii cruciabit peccatores, et conquassabit capita in terra multorum; Prædicabitur hoc Evangelium regni in universo orbe. Enoch, et Elias prophetabunt et civitate Sancta Jerusalelem diebus 1260; quibus transactio, ab Antichristo occidentur. Et post dies tres, et dimidium Spiritus vitæ á Deo intravit in eos. *Et ascenderunt in cælum in nube: Et viderunt eos inimici eorum*. Post
mar-

martyrium Enoch, et Eliæ Civitas Septicollis diruetur, de qua Apoc. cap. 14. 17. et 18. eodem quoque tempore Imperium Apoc. 11: Mundi obtinebit Antichristus, de quo sub nomine bestię Apoc. 11. 13. Sub ejus imperio sæviet in Ecclesiam ultima et omnium maxima persecutio mensibus 42. id est tribus annis cum dimidio. Hanc vidit Joan. Apoc. 12, ideoque ait de Muliere amicta sole, id est Ecclesia: *et datæ sunt ei alæ duæ Aquilæ magnæ, ut volaret in desertum in locum suum, ubi alitur per tempus, et tempora, et dimidium temporis à facie Serpentis.* Quia per eos tres annos cum dimidio persecutionem vis evadent pauci Catholici in locis desertis absconditi; quia propter eos 42. menses auferetur jure Sacrificium Missæ juxta Daniel 12. *Et nunc erit in Templo abominatio desolationis dicta à Daniel. Prophet.;* de qua variæ sunt opinionis interpretum apud Menoch. Cent. 2. cap. 57. Probabilius existimo, duplicem abominationem prædictam à Daniele, alteram futuram tempore Titi cap. 9., ubi ait: *In dimidio hebdomadis deficiet hostia, et Sacrificium, erit in Templo abominatio desolationis;* alteram tempore Antichristi cap. 12; ubi ait: *Et à tempore cum ablatum fuerit jure Sacrificium, et posita fuerit abominatio in desolationem dies 1290.* utranque abominationem prædicit Christus Matth. 24. promiscue loquens de exidio Jerusalem sub Tito, et de tribulatione in fine mundi, quia abominatio desolationis facta sub Tito, fuit figura abominationis futuræ, tempore Antichristi. Itaque sicuti abominatio sub Tito fuit prophanatio Templi à Zelotibus juxta Abolensem, Jansen, Baron, et Barad, ita in fine mundi ante adventum Christi erit prophanatio Templi ab Antichristo, qui in Templo adorabitur, ut Deus, juxta Iren.; et Chrysost.

§. 14. Post menses 42. Antichristum, ut ait Apost. *Dominus Iesus Christus interficiet Spiritu oris sui (et de ore ejus procedet gladius ex utraque acutus) et destruet illustratione Adventûs sui,* hoc est, fulgore quodam, seu fulgore prænuntio Adventûs sui.

- Apoc. 19: Una cum Antichristo interficiet Pseudopropheta: et vivi
 15. *missi sunt hi duo in stagnum ignis. Et cæteri occisi sunt gladio,*
 Ibidem. *nempe omnes Reges terræ in prælium contra Christum con-*
gregati, de quibus cap. 16. Deleto Antichristo ex Dan. 12.
dabit Deus 45. dies, ut ajunt, ad pænitentiam electorum su-
 2 Petr. *perstitum. Tunc cæli magno impetu transient, elementa vero ca-*
 3: 10. *lore solventur Terra autem, et quæ in ipsa sunt exurentur:*
 Zach. *Sed ignis non perdet electos intercidente Deo flamam ignis;*
 13: 8. *ad eos tamen probandos cruciabit, ut ait Zach. et erit in omni*
terra, dicit Dominus: Partes duæ in ea disperguntur, et deficient,
et tertia pars relinquetur. Et ducam tertiam partem per ignem,
et uram eos, sicut uritur argentum, et probabo eos sicut probatur
 Isai. 18: 3. *aurum. Tunc omnes habitatores orbis cum elevatum fuerit signum*
 Matth. 24: *in montibus videtis, et clangorem tubæ audietis. Quia tunc pare-*
 30. *bit signum Filii hominis in cælo, et mittet Angelos suos cum tuba,*
 Apoc. 20 *et voce magna, et congregabit electos ejus. Et omnes Martyres*
vixerunt, et regnaverunt cum Christo mille annis. Cæteri mortuo-
rum non vixerunt, donec consummentur mille anni. Hæc est resu-
rectio prima. Tunc Angelus apprehendit Diabolum, et ligavit eum
per annos mille: et misit eum in abyssum, et signavit super illum;
 Ibid. 21. *ut non seducat amplius gentes, donec consummentur mille anni.*
Tunc novum cælum, et nova faciet Deus omnia. Et figet solium
 Ibid. 20. *regni sui in civitate Jerusalem nova in monte magno, et alto*
Sion. Et Martyres erunt Sacerdotes Dei, et Christi, et regna-
bunt cum illo mille annis, et cum consummati fuerint mille anni, sol-
vetur Satan as de carcere suo, et exhibit, et seducet gentes, quæ
sunt super quatuor angulos terræ Gog, et Magog, et congregabit
eos in prælium, quorum numerus est, sicut arena maris, et ascen-
derunt super latitudinem terræ, et circumierunt castra Sanctorum,
et civitatem dilectam: et descendit ignis de cælo, et devoravit eos.
 §. 15. Communis opinio, cum mille annos regni Christi
 consummati rejiciat, consequenter nullam inter Antichristum,
 et Gog, et Magog, et utriusque exercitum, agnoscere de-
 bet

bet differentiam, aut certe exercitum Gog, et Magog, sub Antichristo militaturum affirmare. Et ratio desumi potest ex cap. 38. et 39. Ezech., in quibus multa de Gog, et Magog prophetantur, quæ Antichristo conveniunt. Multa quidem fateor convenire, quin etiam censeo Ezechielem de utroque exercitu promiscue loqui juxta stylum Prophetarum, ubi unum est figura alterius, ut paulo ante vidimus, in excidio Jerusalem sub Tito, et sub Antichristo. Nihilominus in circumstantiis, quas Ezechiel, et Joannes insinuant, colligitur duo esse longe diversa. 1. Antichristus venturus est ante reductionem Israëlitarum, ut omnes fatentur, et veniet, cum creverint iniquitates, præsertim in populo Christiano; unde ait Christus Matth. 24: 12. *Quoniam abundavit iniquitas, refrigescet charitas multorum;* et Dan. 8: 13. *Robur autem datum est ei contra jube Sacrificium propter peccata: et prosternetur veritas in terra.* Gog vero Ezech. 28. venturus scribitur ad terram absque muro: ad quiescentes, habitantesque secure: vectes, et portæ non sunt eis. Ad eos qui deserti fuerant, et postea restituti; et cum habitaverit populus meus confidenter. Quæ omnia satis indicant quietem, pacem, et securitatem per Prophetas promissam in regno Christi consummato, post reductionem Israelitarum. Neque credibile est tantam pacem, et securitatem convenire posse populo inter angustias, terroresque, et metum persecutionis Antichristi agitato; nec cum tali pace et securitate stare possunt tot, ac tanta peccata, quæ Deum provocent ad hujusmodi populum atrocissima persecutione Antichristi, et plagis novissimis puniendum. 2. Ratio motiva belli in Antichristo, erit odium Christi, et affectio divinitatis, atque ideo sæviet in Ecclesiam, atque alia faciet, quæ habentur in Apoc. cap. 13; ut adoretur ab omnibus, ut Deus. Ratio autem motiva belli in Gog, et Magog erit cupiditas: *Ecce ad diripiendam prædam congregasti multitudinem tuam, ut tollas argentum* Ezech. 28: 13. *Ecce et diripias manubias infinitas.* 3. Antichristus, et Pseudo

do Propheta *vivi missi sunt in stagnum ignis. Cæteri occisi sunt*
 Apoc. 19: *in gladio sedentis super equum.* De Gog, et Magog, ait idem
 20. Joann. *Descendit ignis à Deo de cælo, et devoravit eos.* 3. Anti-
 Ibid. 21. *christus sepultura carebit, quia vivus detrudetur in infernum;*
carnibus autem sociorum ejus saturatæ sunt omnes aves. Gog au-
 Ezech. tem, et multitudinem ejus. *Sepelient in valle viatorum, et vo-*
 39. 11. *cabitur vallis multitudinis Gog.* 5. Ex ipsa serie, et verbis
 prophetiæ Apoc. 20., ubi Satanæ ligatus perhibetur per eos
 mille annos, quibus Martyres redivivi regnabunt cum Chris-
 to, et solvitur, et seducet Gog, et Magog, cum consum-
 mati fuerint iidem mille anni, sed inter Martyres regnabunt
 etiam passi Martyrium sub Antichristo: ergo Gog venturus
 est mille annis post Antichristum. Negant communiter con-
 sequentiam; quia mille annos interpretantur esse totum tem-
 pus à resurrectione Christi, usque ad resurrectionem univer-
 salem. Sub initium hujus temporis ligatus: Satanæ solvetur
 paulo ante consummationem mille annorum; hoc est initio
 regni Antichristi, et modico illo tempore seducet gentes.
 Martyres vero vivent vita gratiæ, et gloriæ, et regnabunt,
 animabus sine corpore glorificatis, cum Christo mille annos,
 hoc est, intra illud tempus supra dictum. Hæc interpreta-
 tio, dato, quod possit, quoad reliqua, utcunque sustineri,
 quoad vitam, et resurrectionem Martyrum non potest. Nisi
 enim intelligas vitam animæ, et corporis, et hanc veram re-
 surrectionem vocari à Propheta *primam* ad distinctionem re-
 surrectionis universalis, quæ erit *secunda*; aut falsa erit Pro-
 phetæ propositio, aut notabiliter alterata. Propositio Pro-
 phetæ in duas partes divisa hæc est: mortui per Martyrium
 vixerunt: cæteri mortuorum non vixerunt; si apponas pri-
 mæ parti, vixerunt vita gratiæ, et gloriæ; falsum est, quod
 cæteri mortuorum non vixerunt; quia cæteri mortuorum sunt
 reliqui omnes mortui præter Martyres; sed inter reliquos
 omnes mortuos includuntur etiam Justī mortui sine Marty-
 rio,

rio, de quibus falsum est dicere: non vixerunt vita gratiæ, et gloriæ. Si apponas in secunda parte, cæteri mortuorum in peccatis non vixerunt, alteratur propositio; quia mortui in peccatis non sunt cæteri mortuorum; nempe reliqui omnes mortui, præter Martyres; qui est unicus, et legitimus sensus illius termini *cæteri*, quando ponitur, ut hîc, á Propheta, sine ulla limitatione. Solum ergo verum, et legitimum sensum hujus prophetiæ assequeris, si intelligas veram, et primam Martyrum resurrectionem, in qua cæteri mortuorum, sive Justi, sive impii non resurgent. Atque hinc evidenter concludes, Martyres vere redivivos regnatueros cum Christo ante resurrectionem universalem, et post Antichristi necem mille annis; et bellum Gog, et Magog distare ab Antichristo mille annis.

§. 16. Post cladem multitudinis Gog, et Magog egredientur habitatores de civitatibus Israel, et succedent, et comburent arma, clypeum, et hastas, arcum, et sagittas, et baculos manuum, et contos, et succendent eam igni septem annis. Et non portabunt ligna de regionibus, neque succendent de saltibus; quoniam arma succendent igni. Post hæc adveniet dies soli Deo notus, in quo Judex vivorum, et mortuorum Jesus Christus judicabit mortuos secundum opera ipsorum, et proferet sententiam gloriæ æternæ pro Justis, et pænæ æternæ pro reprobis. Et ibunt hi in supplicium æternum: Justi autem in vitam æternam. Hæc ultima dies spectat ad judicium mortuorum; reliqua vero ad judicium vivorum, videlicet, signa præcedentia adventum Christi ad regnandum, prædicatio, martyrium, et resurrectio Enoch, et Eliæ, et clades Antichristi, et sociorum, ruina Civitatis Septicollis, incendium terræ, ligatio Satanæ, restitutio omnium, resurrectio Martyrum, regnum Christi, et clades exercitus Gog, et Magog.

§. 17. Quæres cum Discipulis Christi; quando hæc erunt? Matth.

H

Resp. 24: 3.

Aët. 1: 7. Resp. 1. rem hanc omnino incertam esse. dicente Domino: *Non est vestrum nosse tempora, vel momenta quæ Pater posuit in sua potestate*; posse tamen probabilibus conjecturis aliququaliter assequi; quare respondeo 2. opinionem, quæ durationi mundi assignat sex millia annorum, semper fuisse communioem. Ita P. Vieyra part. 4. Sermon. de Judic. citans Authores. Ratio potissima est, quia sic singulis diebus creationis mundi correspondent mille anni durationis, juxta illud: *Mille anni oculos tuos, tanquam dies hesternæ, quæ præterit*. Habetur etiam optima cohærentia in duratione legum; sicuti enim duo millia annorum concessit Deus legi naturali, et totidem legi scriptæ, totidem daturum legi gratiæ, rite speramus. Huic opinioni libenter subscribo, cum hac tamen differentia: In opinione communi, diei septimo, quo Deus requievit ab universo opere, quod patrarat, correspondet requies beatitudinis in cælo. Verum cum beatitudo cælestis, non mille annos tantum, sed æternos contineat, optima correspondentia habetur pro mille annos regni Christi; tum quia de his constat ex scriptura, tum quia requiem suam vocavit Deus eos mille annos: sicuti vocavit diem septimum. Ita ad Hebr. 4; sed clarius Psalm 131: 13. *Surge Domine in requiem tuam, tu, et arce Sanctificationis tuæ. Quoniam elegit Dominus Sion. Hæc requies mea in sæculum sæculi.*

§. 18. Supposita hac differentia, opinionem communem confirmo subsequentibus locis. D. Petrus Epist. 2. cap. 3; ubi plura prædicit de die Judiciis, ut ostendat infalibilem esse Dei promissionem, et decipi illusores, qui venient in novissimis diebus dicentes: *Ubi est promissio, aut adventus ejus? Ex quo enim Patres dormierunt, omnia sic perseverant ab initio creaturæ.* Sic ait: *Unum vero hoc non lateat vobis Clarissimi; quia unus dies ante Dominum sicut mille anni, et mille anni sicut dies unus. Non tardat Dominus promissionem suam, sicut quidam existimant. Expende in quo consistit illusorum deceptio; et inde colliges vim*
ref.

responsi, quo Petrus errorem refutat, et illusores illudit. Illusorum deceptio in eo consistit, quod expectantes promissa Dei de adventu magni regis (utique ad regnandum, non ad iudicium finale; alias sperarent, sed timerent) ex adventus dilatione inferunt non complenda. Merito igitur ostendit Petrus Deum non tardare promissa; quia mora etiam bis mille annorum coram Deo est mora duorum dierum. Deinde nota, cur Apostolus loquens de Iudicio, unum hoc velit nos scire, et animadvertere; quia nimirum hæc advertentia est maxime necessaria ad intelligenda, quæ scripta sunt in Prophetis de die iudicii, ejusque felicitatibus, et terroribus; sumendo scilicet diem iudicii *pro mille annis*, et applicando felicitates, et terrores illius diei diversis temporibus modo supra explicato. Certe in Prophetis habentur passim vaticinia. quæ uno, eodemque die convenire non possunt, et tamen applicata illi diei iudicii. Exempli gratia. Isai. 13: 10. ait de die illa, quod *sol obtenebrabitur, et luna non splendet*. cap. vero 30: 26. ait de die illa, quod *erit lux lunæ, sicut lux solis, et lux solis erit septemplex sicut lux septem dierum*. Quomodo possunt hæc uno, eodemque die contingere? Nisi, quia dies iudicii sumitur pro mille annis regni Christi in quo augebitur lux solis, et lunæ, includendo etiam signa proxime antecedentia, et subsequencia regnum, quo tempore lux solis, et lunæ deficiet.

§. 19. Celebris est prophetia Osee ubi de Synagoga repudiata ait: *Dies multos expectabis me: non fornicaberis, et non eris viro: sed ego expectabo te. Quia dies multos sedebunt filii Israel sine Rege, et sine Principe, et sine Sacrificio, et sine Altari, et sine Ephod, et sine Teraphim. Et post hæc revertentur filii Israel, et quærent Dominum Deum suum, et David Regem suum, et pavebunt ad Dominum, et ad bonum ejus in novissimo dierum*. In dispersione Judæorum completam videmus alteram partem hujus prophetiæ; alteram vero communiter censent complendam

dam in novissimo dierum, hoc est in extrema die mundi, vel iis 45. diebus, quos putant extremam diem mundi proxime præcessuros. Verum hæc interpretatio non cohæret pluribus scripturæ locis. Nam primo Prophetæ plurima prædicunt reductionem Israelitarum subsequutura, quæ diuturnam annorum seriem requirunt. Ita Osee 11. *Et erit numerus filiorum Israel, quasi arena maris, quæ sine mensura est, et non numerabitur* Ita Amos 9: 14. *Et convertam captivitatem populi mei Israel, et ædificabunt civitates desertas, et inhabitabunt, et plantabunt vineas, et bibent vinum earum.* Et alia hujusmodi plurima. 2. Ezech. cap. 38. et 39. vaticinantur exercitum Gog, et Magog venturum contra Israelitas post reductam captivitatem, et cum habitaverit populus meus confidenter: venturum etiam ad diripiendas opes, et manubias infinitas populi Dei, ut dictum est supra n. 15. si nolis admittere mille annos hujus opulentiae, ut colligitur ex Apoc 20. aliquos saltem necesse est concedere. Hisce igitur adde septem annos, quos Ezech. cap. 39. ait transigendos in comburendis illius exercitus annis. Adde annos multiplicationis Israelitarum sicut arena maris; et concludes reductionem Israelitarum faciendam in novissima die mundi, sed in novissimo millenario, sumendo diem pro mille annis.

§. 20. Confirmatur idem Osee sensus prophetiæ Moyse, et Azariæ Deut. 4: 26. ait Moyse ad Israelitas: *Testem invoco hodie cælum, et terram, cito perituras vos esse de terra, quam transito Jordane possessuri estis: non habebitis in ea longo tempore: sed delebit vos Dominus; atque disperget in omnes gentes, et remanebitis pauci in nationibus. Ibi servietis Diis, qui hominum manu fabricati sunt: cumque quæsieris ibi Dominum Deum tuum invenies eum; si tamen toto corde quæsieris, et tota tribulatione animæ tuæ. Postquam te invenerint omnia, quæ prædicta sunt, novissimo tempore reverteris ad Dominum Deum tuum, et audies vocem ejus. Quia Dominus misericors Dominus Deus tuus: non di-*
mit-

mittet te, nec omnino delebit, neque obliviscetur pacti, in quo juravit Patribus tuis. 2 Paral. 15: 3. Ait Azarias Regi Afa: Transibunt multi dies in Israel absque Deo vero, et absque Sacerdote Doctore, et absque lege. Cum neque reversi fuerint in angustia sua ad Dominum Deum Israel, reperient eum. In tempore illo non erit pax ingredienti: Sed terrores undique in cunctis habitatoribus terrarum. Pugnabit enim gens contra gentem, et civitas contra civitatem, quia Dominus conturbabit eos in omni angustia. Ecce futuram Israelitarum conversionem ait Osee in novissimo dierum; Moyfes in novissimo tempore, Azarias in angustia sua, quam declarat fore omnium maximam proxime ante adventum Christi secundum. Moyfes vero explicat novissimum tempus fore, quando Deus recordabitur pacti, quod juravit Patribus, nempe Abrahæ promissæ, et in regno consummato conferendæ, ut mox videbimus n. 24. ergo in ultimo millenario annorum sumendo diem pro mille annis.

§. 21. De reductione Israelitarum pariter intelligendus est Osee 5: locus: 15.

Vadens revertar ad locum meum donec deficiatis, et quæeratis faciem meam.

Cælum juxta illud Psalm 109. Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos &c.

In tribulatione sua manē consurgent ad me.

Maxima, qualis non fuit ab initio creaturæ Matth. 13: 19.

Venite, et revertamur ad Dominum, quia ipse cæpit, et sanabit nos.

Inquiunt Israelitæ in sua conversione de qua fuse Baruch 5.

Percutiet.

In dispersione.

Et curabit nos vivificavit nos post duos dies.

Reducendo, et congregando ante consummationem regni, á primo adventu, hoc est post duo millia annorum. Ecce dies pro mille annis.

In die tertia.

In tertio millenario.

Suscitabit nos.

Cum venerit ad consummandum Regnum.

Et vivemus in conspectu ejus.

Quia videbit omnis caro salutare Dei. Luc. 3: 6.

Eodem modo sumi debet dies pro mille annis. Mich. 4: 1.

Jer. 30: 24; et alibi passim.

1 Cor.

10: 11.

1 Joann.

2: 28.

§. 22. Confirmari possunt hæc omnia ex eo quod tempus legis gratiæ vocatur á Paulo *Finis sæculorum*: á Joanne *hora novissima*. Paulus dividit durationem mundi in tres partes, nempe principium, medium, et finem. Joann. in horas, juxta parabolam Christi de operariis vineæ Matth. 20. Rectus ordo divisionis in tres partes est, ut cuilibet parti tertia pars annorum tribuatur. Tempore Pauli jam duæ durationis partes effluxerant; nempe duo millia annorum legis naturalis, quæ fuit principium durationis mundi, et totidem legis scriptæ, quæ fuit medium. Ergo non plura superant legi gratiæ, quæ est finis. Hæc ratio magis urget in divisione Joannis; quia hora novissima vel æquare, vel certe superare non debet spatium duplicis horæ, quarum prima, et secunda legi naturali tribuitur; tertia autem, et quarta legi scripta.

§. 1.

*Reflexiones partim confirmatoriæ, partim
antilogicæ super contentis in hac Sect. 2.*

N. 12. Ex iis, quæ in præcedenti Sectione continentur, probabile, imo et certum videtur 1. persecutionem Antichristi distinctam, ac diversam omnino esse à persecutione Gog, et Magog. 1. ratione temporis, quia Apoc. 19. 20. *Apprehensa est bestia, et cum ea Pseudopropheta, et vivi missi sunt in stagnum ignis ardentis. Et cap. 20: 2. Angelus apprehendit draconem serpentem antiquum, qui est Diabolus, et ligavit illum per mille annos. Et post mille annos solvetur Sathanas, et seducet gentes, quæ sunt super quatuor angulos terræ Gog, et Magog ibidem 7. Deinde Antichristus veniet ante reductionem Israelitarum, qui eum suscepturi sunt, veluti promissum Messiam, ex illo Joann. 5: 42. Ego veni in nomine Patris mei, et non accipitis me, si alius veniet in nomine suo, illum accipietis. Qui textus Authori retorsive objiciebatur in sententia Tribunalis Inquisitionis Conimbricensis.*

§. 2. Ratione occisionis, quia Antichristum interficiet Dominus Jesus spiritu oris sui 2 Thessal. 2: 8. et Isai. 11: 4. Ministerio Principis Archangeli Michaëlis, ut tradidit Nieremb. tom. 3., et colligitur ex D. Rom. et Hug. in Cit. Epist.; de quo inferius, Gog, vero, et Magog descendens ignis de cælo devoravit, ut Apoc. 20: 9. Deinde Antichristus sepultura carebit, eo quod vivus detrudetur in infernum, Gog autem sepelietur in valle viatorum Ezech. 39: 11.

§. 3. Ratione consequentium necem utrorumque; nam combustionem Gog, et Magog, sequetur universalis resurrectio mortuorum, et finale eorum judicium, ut ibid. 12. et vidi
mor-

mortuos magnos, et pusillos, stantes in conspectu Throni, et libri aperti sunt. Interfectionem autem Antichristi sequetur iudicium vivorum, ut ibid 4. et iudicium datum est illis: et Martyrum decollatorum propter testimonium Jesu, qui non adoraverunt bestiam, neque imaginem ejus ... quæ est resurrectio prima, ibid. 4. et 5.

§. 4. Ratione motivi bellorum; nam motivum belli Antichristi, erit odium Christi, quare in signis, vel vexillis suis portabit characterem illum, quem affert Apoc.; et expositores, videlicet, duplicem litteram initialem, et præcipuam nominis Christi, græce descripti, nempe X., et P. adunatam, telo per transversum transfixo, ut videre est in Apoc.; et Tirino Apoc. 17. et aliis EE.; erit etiam motivum Fidei, et religionis quatenus Antichristus Divinitatis æmulator, eamque sibi arrogans, seipsum quasi Deum adorare faciet, et contendet ita ut adversetur, et extolletur supra omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in Templo Dei sedeat ostendere se tanquam sit Deus; ut habetur 2 Thess. 2: 4. Motivum autem belli Gog, et Magog erit cupiditas, et avaritia, quæ ex textibus ab Authore allatis innotescunt; et posteriores utriusque belli, ac persecutionis differentiarum rationes præcedenti Sect. satis indicatæ §. 15.

Certum tamen 2. prius futurum esse iudicium vivorum, quam mortuorum, ut patet ex ipsomet cap. 20. Apoc. ex utroque Symbolo: *inde venturus est judicare vivos, et mortuos: et iterum venturus est cum gloria judicare vivos, et mortuos:* Numvero per *vivos*, justos dumtaxat, an qui actualiter adhuc vivent, quando Judex est venturus: et per *mortuos* peccatores, vel eos, qui ante adventum iudicii ad finale iudicium mortui fuerant, intelligere debeamus: potius intelligentiam Authoris admittere? incertum est: et infra discutietur Sect. 4.

Certum 3. quod ante finale iudicium mortuorum prædicabitur

tur Evangelium in universo orbe, et fiet unum Ovile, et unus Pastor; et intrabit prius plenitudo gentium; et postea omnis Israel salvus fiet, per generalem omnium Israelitarum reductionem ad veram Fidem, et perfectam, ac totalem conversionem ad Dominum Deum suum; abunde patet ex locis Sect. 4. fuse extensis; et ex communi DD. opinione.

Certum 4. in Apoc. 20. prius poni ligationem Sathanæ per mille annos, v. 2., quam resurrectionem primam Martyrum v. 5., qui quidem v. 6. cum Christo conregnantes, ut ejus Sacerdotes per mille annos introducuntur. Deinde solutio Sathanæ post mille annos, et seductio gentium, et congregatio Gog, et Magog in prælium v. 7.; et postea resurrectionis secunda mortuorum v. 14.; et sequenti 21. novus Ecclesiæ status inducitur, Cum tamen ipso capite præcedenti 20. v. 6. ponatur aliqua istius status circumstantia, videlicet, conregnatio Martyrum redivivorum cum Christo, qui erunt Sacerdotes Dei, et Christi per mille annos. An vero hîc detur aliqua histerologia, sive antepositio, vel postpositio, qua frequenter Prophetæ uti solent? infra discutietur.

§. 2.

Antilogiæ, et implicantia aliqua.

N. 13. Antilogiæ vero, sive implicantia in præassertis contentæ videntur esse sequentes: 1. quæ §. 11. insinuatur, quod fere omnia signa præcedentia judicium, præcedent adventum Christi ad regnandum: alia vero subsequuntur, videlicet, ultio in exercitum Gog et Magog: regnum Christi consummatum (quæ duo pertinent ad iudicium vivorum) et denique iudicium mortuorum, nempe ipsum iudicium finale. Quibus tamen adversatur 1. narratio Evangelica Luc, 21: 25. Matth. 24. Marc. 13. de signis

nis in sole, luna, et stellis, et in terris pressura gentium &c.; quæ omnia finale, et universale iudicium immediate præcedentia inducuntur, ut ex sequenti contextu evincitur: *Tunc* (eodem tempore) *videbunt filium hominis venientem in nubibus cæli*; quando etiam *virtutes cælorum commovebuntur* &c.; quæ leguntur Luc. 21. Matth. 24: 29. et 30. Marc. 13: 25. et *stellæ cæli erunt decidentes, et virtutes, quæ in cælis sunt movebuntur. Et tunc videbunt filium hominis venientem in nubibus cum virtute multa, et gloria.* Et tunc (eodem etiam tempore) *mittet Angelos suos, et congregabit electos suos à quatuor ventis, à summo terræ, usque ad summum cæli*; quæ congregatio utique ea videtur esse, quæ ad finale, et universale iudicium ordinabitur.

Adversatur 2. communis intelligentia, SS. PP.; et interpretum apud Alap; et^m Euangel., nec non apud alios expostores. Et 3. ipsæmet plagæ novissimæ appellatæ, quæ iudicium ipsum etiam præcedent, quæ quidem eadem nuncupatione *Novissimæ*, satis ostendunt esse omnium extremas, et non nisi finale iudicium universale immediate præcedere induci.

2. Antilogia, vel implicantia, elicitur ex prædicatione Evangelica, quæ præcedet in universo orbe, quam consummabit Enoch, et Elias de qua Matth. 24: 14. dicitur: *et prædicabitur hoc Euangelium regni in universo orbe in testimonium omnibus gentibus, et tunc veniet consummatio.* Nota illud *tunc*, et illud *Euangelium regni* cui adversatur assertum *mille annorum* post Antichristum, et pro regni Christi in terris consummati duratione, quam Author inducit in utrâque Sect.; licet cum aliqua differentia.

3. Ex ipsiusmet Authoris assertis; quibus sibi non constans; imo et implicare videtur; quatenus hac 2, et præcedenti Sect. mille tantum annos pro ligatione Sathanæ, et possessione pacifica, opulenta, ac tranquilla Judæorum ante

te invasionem Gog, et Magog statuit; et exordio Sect. 3. sequentis, aliud distinctum millenarium post destructionem exercitus Gog, et Magog introducit pro tegno Christi consummato, ait enim: 1. *Post signa superius enumerata ligabitur ab Angelo Sathanas in abyſſo, donec consummentur mille anni. Et cum consummati fuerint mille anni solvetur, ut seducat gentes &c.* 2. *Resurgent Martyres passi sub Antichristo, et regnabunt cum Christo mille annis; hæc est resurrectio prima.* 3. *Martyres redivi-
vi erunt Sacerdotes Dei, et Christi.* 4. *Christus regnabit cum Sanctis mille annis super terram &c.* 5. *postquam consummati fuerint mille anni: et post cladem exercitus Gog, et Magog, aderit extrema dies, et judicabuntur mortui &c.* prout melius, et fusius infra declaratur, quæ aliquialiter implicare videntur cum serie, et ordine præjactis sectionibus præmisso.

4. Implicantia desumitur ex ipso tempore invasionis exercitus Gog, et Magog. Nam vel exercitus iste conflabitur ex gente infideli, et barbara: vel ex fideli, et politica. Si primum: Ergo contradicit 1. prædicationi universali Euangelii in universo orbe antequam veniat consummatio; et 2. contradicit unitati ejusdem Pastoris, atque ovilis, præcedenti consummationem; et tertio tandem Martyrum primæ resurrectioni in regno Christi consummato, quô cum conregnabunt per mille annos ante invasionem, et cladem Gog, et Magog, quam Author statuit post Martyrum conregnationem cum Christo per mille annos.

Si secundum: ergo opponitur assertioni illi Luc. 18: 8. *Verumtamen Filius hominis veniens, putas inveniet fidem in terra?* et conformi antiphonæ 2. fer. 2. post 3. Dom. adventus ad laudes, supra extensæ. Nî fortasse admittatur, gentem Gog, et Magog post conversionem ad fidem, iterum ab illa discessuram, quod videtur absurdum, ac libere dictum, et contrarium textui Ezech. 37: 22. 23. 24. et 25.

Deinde barbaritatem, et impolitiem illius gentis, et exercitus,

citus, fatis videtur indicare barbariem annorum, telorum, et sagittarum, et baculorum, de quibus Ezech. 39: 9. *et comburent arma, clypeum, et hastas, arcum, et sagittas, et baculos manuum, et contos*, qualia barbaræ nationes Africæ, et Americæ hodie adhuc minantur, et agunt, non vero sclopetarum, vel bombardarum, aut fistularum, mucronatarum, vel ollarum missilium, et aliorum, qualia Politici Europæ, et Asiæ milites vibrant, atque explodunt.

5. Quia post cladem Gog, et Magog, et post septem annos combustionis annorum exercitus ejus, Ezech. 39: 9. introducitur ibidem longius tempus á die illa, et deinceps, et omnium gentium, fortassis adhuc in gentilitate ex parte permanentium, admiratio, et forsan ultima ad fidem reductio, ut ibidem 21: *et ponam gloriam meam in gentibus, et videbunt omnes gentes judicium meum, quod fecerim, et manum meam, quam posuerim super eos. Et sciet domus Israel, quia ego Dominus Deus eorum á die illa, et deinceps.* Et cap. 38. præcedenti post cladem exercitus Gog, et Magog v. 22. vaticinatam, immediate v. 23. sic ait: *Et magnificabor, et sanctificabor, et notus ero in oculis multarum gentium, et scient, quia ego Dominus.* Verbum autem illud *notus ero*, videtur insinuare notitiam per fidem, juxta illud Psalm 75: 2. *Notus in Judæa Deus.* Quæ quidem implicare videntur cum asserto Authoris; quod scilicet post cladem Gog, et Magog aderit extrema dies, et judicabuntur mortui. Imo, et quod Judæi ipsi congregabuntur ab idolatria ad unitatem Pastoris, et Ovilis, expresse constat Ezech. 37: 23. *Neque polluentur ultra in idolis suis, et abominationibus suis, et cunctis iniquitatibus &c.*

6. Resultat ex asserto, quod *Martyres redivivi erunt Sacerdotes Dei, et Christi*: quanvis enim hoc fundamentum habeat in Apoc. 5: 10. et 20: 6. attamen non bene capitur, quomodo hoc in sensu litterali vere, et realiter verificetur. Licet namque admittamus, non omnes Martyres redivivos, sed illos

los dumtaxat, qui Sacerdotes præextiterunt, iterum corpus, et sanguinem Domini in regno Christo consummato consecratos, ad paritatem Christi Domini, qui redivivus, et a mortuis resurgens in castello Emaus cum duobus Discipulis convescens, accepit panem, et gratias agens, fregit, et seipsum, et Discipulos illos communicavit, ut notant expositores: Quod et Christus iterum videtur effecisse in die Ascensionis suæ, ex illo Actu. 1. 4. *et convescens præcepit eis &c.* Non videtur tamen dari eadem necessitas (et fortasse nec eadem decencia) quæ tunc dabatur, tum ad melius, et amplius verificandam promissionem illam; *ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi* (quamvis enim adhuc Sacramentatus conservaretur in corde Beatissimæ Deiperæ, ut scribit Ven. Matth. Maria á Jesu in Mist. Civitat. Dei, at tamen non sic existerat cum Discipulis, et inter Discipulos, qui omnes, Deipera excepta, in fide defecerant) tum etiam quia multi ex viatoribus tunc temporis, erunt Sacerdotes Dei, et Christi quia Eucharistiam in jugi, et quotidiano sacrificio altaris conficient, et reliquis fidelibus administrabunt, seipso simul pane illo Angelorum reficientes; tum denique, quia si deceret illum aliquando accipere de manu alicujus Martyris Sacerdotis redivivi, decentius utique foret, imo, et honorificentius, gloriosius, atque æstimabilius, illum de manu summi ipsius Sacerdotis Christi, sicut duo illi discipuli et reliqui, percipere, et communicare.

7. Ex alio asserto præced. Sectionis §. 14. videlicet quod Martyres omnes redivivi ab Antichristo interfecti, erunt primitiæ Deo et Agno, ut tradditur Apoc. 14. Cum literaliter ex sensu Ecclesiæ in festo SS. Innocentium, et ex communi interpretatione, vere, et proprie verba illa intelligantur de ipsis sanctis puerulis Innocentibus, qui *Primitiæ*, sive *Martyrum Flores* extiterunt *Agno*, id est, Christo puerilo, et recenter nato, *et in quorum ore* (præ innocentia, et simplici-

tate, vi cuius aram sub ipsam simplices palma, et coronis ludebant) non est inventum mendacium, nec macula ullo tempore, præsertim contra castitatem, nam cum mulieribus non sunt coinquinati, Virgines enim semper permanserunt. Et ex taxa numeri determinati centum quadraginta quatuor millia, qui empti sunt ex hominibus Primitiæ Agno, recte convincitur non de omnibus Martyribus, vel de tota illorum absoluta collectione loqui, sed de aliquibus partialiter. Quod et confirmari inspicitur, nedum ex distinctione, verum et ex distantia cap. 14.; quô primitiæ hæ Deo, et Agno centum quadraginta quatuor millia numerantur, ad cap. 20., quô resurrectio illa prima cunctorum Martyrum, vel ab Antichristo occisorum dumtaxat inducitur.

8. Quia in Sect. 2. §. 14. ait Author; quod *deleto Antichristo ex Dan. 12. dabit Deus 45. dies ad pœnitentiam electorum superstitum. Tunc cæli magno impetu transient . . . tunc omnes habitatores Orbis, cum elevatum fuerit signum in montibus videbunt, et audient clangorem tubæ; et tunc patebit signum Filii hominis in cælo &c. tunc etiam omnes Martyres vixerunt, et regnaverunt cum Christo mille annis. Tunc Angelus apprehendit Diabolum, et ligavit eum per mille annos &c. Tunc novum cælum, et novam terram, et nova faciet Deus omnia &c.* Quæ quidem promiscuitas, et simultaneitas, vel etiam immediata successio videtur implicare cum ordine, et successione in principio seq. Sect. 3., et præsertim cum asserto 4., nempe, quod *Christus regnabit cum Sanctis mille annis super terram in Ecclesia militante, quando fiet unum Ovile, et unus Pastor &c.* Cum ex Ezech. 37: 21. et seqq. constet, illam unitatem Ovilis, et Pastoris futuram esse immediate post congregationem dispersionis filiorum Israel, ait enim ibidem 21. *Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego assumam filios Israel de medio nationum ad quas abierunt: et congregabo eos undique, et adducam eos ad humum suam. Et faciam eos in gentem unam in terra in montibus Israel, et Rex unus erit omni.*

omnibus imperans, et non erunt ultra duæ gentes, nec dividentur amplius in duo regna. Neque polluentur ultra in Idolis suis, et abominationibus suis, et cunctis iniquitatibus suis et salvos eos faciam de universis sedibus, in quibus peccaverunt, et emundabo eos: et erunt mihi populus, et ego ero eis Deus. Et servus meus David Rex super eos, et Pastor unus erit omnium eorum: in judiciis meis ambulabunt, et mandata mea eustodient, et facient ea. Et habitabunt super terram, quam dedi servo meo Jacob, in qua habitaverunt Patres nostri: Et habitabunt super eam ipsi, et filii eorum, et filii filiorum eorum, usque ad sempiternum: et David servus meus princeps eorum in perpetuum. Author autem ipso 4. asserto illam ponit immediate post resurrectionem Martyrum, cum Christo jam regnantium super terram in regno consummato.

9. Implicantia deducitur ex confirmatione ab Authore in fine hujusce Sect. 2. addita ex duratione duorum millium annorum cuilibet legi tam naturæ, quam scriptæ, et gratiæ; ex quibus perficitur duratio totalis mundi per sex annorum milliaria. Quod quidem notorie opponitur authoritati Ecclesiæ, quæ in Martirologio Romano in Kalenda (ut vocant) nativitatis Domini Nostri Jesu Christi sic recitat: *Anno á creatione mundi, quando Deus creavit cælum et terram quinquies millesimo centesimo nonagesimo nono.* Si autem 5199, addas 1745, qui excurrerunt á nativitate Christi Domini, recta supputatione invenies 6944. Et si his addas 255, qui restant ad perficienda duo millia annorum legis gratiæ, invenies summam 7199. durationis mundi, tribuendo legi gratiæ duo tantum millia præcise, quæ tamen ulterius excursura statim demonstrabitur.

Illam autem computationem Ecclesiæ 5199 annorum á creatione mundi, esse quidem veram, justam, ac certam, præter Ecclesiæ auctoritatem, ex Divina revelatione tradidit Vener. Matth. Agredensis in Myst. Civit. 2. Quod autem lex gratiæ

tiae plusquam duo millia annorum durabit conivncitur 1. ex duratione utriusque legis præcedentis, quæ aliquot annos supra duo millia excefferunt. 2. Ex illo Cant. Abac. *In medio annorum notum facies*: ex quo aliqui astruunt, tot annos á nativitate Domini usque ad finem mundi progressuros, quot ante illam præcefferunt, videlicet 5199. Et sic excedet mundi duratio plusquam decem annorum millia in hac opinione, quæ est S. Vincentii Ferrer, et aliorum apud Calmet.

3. Quia congruum est, ut lex gratiæ, quæ est lux figurata, in sua duratione complectatur saltem tot annos, quod umbræ, figuræ illius præcedentes simultanee insumpserunt. 4. quia sicut chori, et gerarchiæ superiores, et perfectiores Angelorum, sicut inferiores perfectioribus excedunt, ita, et numero, juxta opinionem D. Thomæ, quæ deducitur ex Dan. 7. *Millia millium ministrabant ei: et decies centena millium assistabant ei*; ubi major numerus superioribus assistentibus tribuitur incomparabiliter, quam inferioribus ministrantibus: ita pariformiter de perfectione, et numero durationis legis gratiæ incomparabiliter supra durationem imperfectarum legum naturæ, et scriptæ: vide dicta supra..

Dices per Authoris §. 22. lex Gratiæ vocatur a Joanne *hora novissima*: ergo non debet æquare, neque superare spatium duplicis horæ, vel duplicis legis præcedentis. Sed contra, quia etiam dies ipsa finalis judicii dicitur novissima; et tamen superabit durationem dies unius septimanæ, Apoc. et Isai. 30. Ergo pariformiter.

Aliæ insuper antinomiæ, et implicantiae facile obvenient conferenti unam sectionem cum alia, ordinem et asserta utriusque, et inferius aliquæ adhuc attingentur, præsertim Sect. 3. et 4.

§. 3.

Prælibantur initialiter, et interim indicantur præmissarum implicantiarum aliquales solutiones.

N. 14. Dico *initialiter, et aliquales*, quia infra ex professo, et complete apponentur, interim vero, ad expeditiorem, et inofensam materiæ Sectionum istarum perceptionem, hîc indigētantur.

Ad primam ergo implicantiam ex *præcedentia signorum ad judicium*. Resp. 1. Authorem asserere, *fere omnia signa*, non vero *omnia*, præcessura judicium vivorum, non mortuorum, et sufficienter solvere objectiones in contrarium ibidem, et Sect. 4. vel 9. atque satis ex allatis scripturis comprobare, quod etiam nos Ecclesiastico officio proprio adventûs apposite effecimus. Ad corroborationem autem ex communi intelligentia PP. et EE., et ex plagis dictis *novissimis*: infra extensius, ac plenius satisfiet; interim vero Resp. S. Scripturam diversos sensus, et intelligentias litterales ex ipsamet doctrina SS. PP. admittere; et plagas illas *Novissimas* nuncupari, respectively ad novissimum tempus judicio vivorum, non mortuorum propinquius, ac proximius, secundum Authoris explicationes: imo et plura respexisse adventum et ultionem jam præcedentem Titi, et Vespasiani, de qua Sect. 2.

Ad 2. ex *prædicatione Evangelica* Resp. 1. textum dicere, quod *prædicabitur Euangelium in universo orbe*; et quod *tunc*, id est, *postea, veniet consummatio*. Sed quænam consummatio? Videtur, quod sit consummatio regni Christi temporalis post conversionem omnium gentium, ex verbis illis: *Evangelium regni testimonium omnibus gentibus*.

Resp. 2. Ex contextu subsequenti ipsiusmet cap. 24. Matth.;
K ubi

ubi post prædictam consummationem, v. 14. immediate sequenti agit de *abominatione desolationis*, quæ dicta est à Daniele Propheta stante in loco sancto; quæ quidem à Tito, et Vespasiano inducta est, et ab Antichristo postea inducetur, et sequentibus vers. de aliis tribulationibus, et variis pseudochristis, et pseudoprophetis, qui præcedent, ut v. 24. *Surgent enim pseudochristi, et pseudoprophetae, et dabunt signa magna, et prodigia, ita ut in errorem ducantur, si fieri potest, etiam electi: et v. 27. Sicut enim fulgur exit ab Oriente, et paret usque in Occidentem: ita erit adventus Filii hominis; qui adventus, iste videtur esse ad regnandum, non ad judicandum finaliter ex consequentibus v. 28. et seqq. Ubique fuerit corpus, illic congregabuntur et aquae. Statim autem post tribulationem dierum illorum sol obscurabitur, et luna non dabit lumen suum. Stellæ cadent de cælo, et virtutes cælorum commovebuntur, et tunc parebit signum Filii hominis in cælo &c.* Quorum signorum pars Antichristum præcedet, pars autem subsequetur juxta prædicta, et ab Authore asserta Sect. 2.

Resp. 3. quod Evangelium adhuc non est prædicatum in universo orbe, restant namque adhuc plura loca recondita, et impervia totius Americæ, imo et magnæ partis Africæ, ut constat ex navigationibus, atque perigrinationibus Lusitanorum, et quintam partem orbis, quam adhuc expectamus detegendam, juxta asseverationem Abrahami Ortelii, et Authoris in lib. de *Quinto Imperio Orbis*, et quam non illustrabit prædicatio Evangelica, ni fortasse post Antichristi occisionem.

Ad 3. ex perplexitate duplicis millenarii, alterius post Antichristum, tempore ligationis Sathanæ, et alterius post Martyrum resurrectionem, Respond. quod quanvis in hac Sect. 2. non sufficienti claritate, atque distinctione hujusce duplicis milliarii loquatur, et Sect. 3. licet aliquali majori claritate de Martyribus regnantibus cum Christo mille annis, et

et de unitate Ovilis et Pastoris [tunc temporis effetur, non tamen illa, quæ necessaria erat ad hanc utriusque milliarii distincte, clare, et manifeste absque confusa promiscuitate percipienda, ut ex utriusque Sect. collatione patebit. Quare distinctio, vel promiscuitas illa petenda est ex Apoc. 20. ubi vers 2. dicitur, quod *Angelus ligavit Sathanam per mille annos*: et vers 24. quod *Martyres decollati ab Antichristo vixerunt, et regnaverunt cum Christo mille annis*. Et quod *hæc est resurrectio prima*: et vers 6. Quod *in his Martyribus mors secunda non habet potestatem, sed erunt Sacerdotes Dei, et Christi, et regnabunt cum Christo mille annis*: et vers 7. quod *cum consummati fuerint mille anni solvetur Sathanas, et seducet gentes, quæ sunt super quatuor angulos terræ, Gog et Magog &c.*

Ubi distinctionem utriusque millenarii; et quod regnum Sanctorum Martyrum cum Christo erit ante seductionem, invasionem, atque extinctionem Gog, et Magog; quæ quidem particulariter opponuntur assertis ab Authore; et ordini, atque successioni duplici præsentī Sect. statutæ: ni fortasse recurras ad solitam antevertentiam, five antecipationem, atque postpositionem Prophetarum, de quibus Author, et nos infra; quæ proprie nuncupatur *hysterologia*. Durationem autem annorum inter extinctionem Gog, et Magog, non narrat Apocalypsis liber, neque Author declarat. Sed de hoc inferius redibit sermo.

Ad 4. *ex congregatione exercitus Gog, et Magog ex gente fidei, vel infidei*. Resp. 1. quod cum ipse congregabitur ex *quatuor angulis terræ* Apoc. 20: 7., et post occisionem Antichristi, utique post prædicationem Euangelii in universo orbe; proindeque post denuntiationem fidei populo ipsi innumero, ex quo exercitus ille conflabitur. An vero post fidei susceptionem, ab illa discedent; vel aliqui populorum ipsorum in gentilitate adhuc permanebunt? incertum mihi est.

Ad textum, *de adventu Filii hominis, et non invenientis fidem*

in terra, potest responderi, vel loqui de primo adventu ad regnandum post perversionem ab Antichristo introductam, et post ipsius interfectionem: vel si loquatur de adventu ad finaliter judicandum, intelligi debere de fide operibus vivificata, quæ per invasionem, ac devastationem exercitus Gog, et Magog ex quatuor orbis angulis confluentis, mortua erit, vel in sensu, quod David dixit: *Non est, qui faciat bonum, non est usque ad unum* Psalm 13. et Jerem. 8. *Nemo quod bonum est loquitur, nullus est, qui agit penitentiam super peccato suo &c.*

Ad armorum barbaritatem, ac rusticitatem, respondendum ex eodem textu Ezech. 39: 9. non undique, rusticas, barbarasque futuras, cum ex Scriptura ipsa constet armatos præcessuros gladiis, loricis, clypeis, telis, arcubus, sagittis &c.

Nisi forte dicamus, futuris temporibus, exclusis bombardis, atque sclopetis, brevioribus armis dumtaxat; sicut olim, utendum, videlicet, scutis, gladiis, ac telis; prout reperitur in vaticiniis Vener. Matr. Mariæ Magdalenæ à cruce, Clarissæ, quæ proximo sæculo Manilæ é vivis discessit, prædicentis, *Domum Sanctam Ierosolimitanam recuperandam, solis armis gladii, et scuti intervenientibus*; de quo latius infra.

Ad 5. Resp. conformiter ad præmissa; nec non, quod nomen *gentes* in locis Ezech. prælibatis, fortassis non usurpari ibidem stricte pro populis in gentilitate manentibus, juxta illud: *Venerunt gentes in hæreditatem tuam, polluerunt templum Sanctum tuum &c.* Sed pro nationibus etiam fidelibus, juxta illud Psalm 85. *Omnes gentes quascunque fecisti, venient, et adorabunt coram te, Domine, et confitebuntur nomini tuo.* Ubi de populis, et de nationibus jam fidelibus, et nomini Domini confitentibus, expresse loquitur.

Ad 6. de *Sacerdotio Martyrum Redivivorum*; Resp. ex ipso Apoc. 1: 6. 5: 10. et 20: 6. constare, quod *facti sint Deo Sacerdotes, et Regnum.* In sensu autem, quo Propheta loquitur,

tur, in eo intelligendum; qui quanvis communiter intelligatur *de regno per gratiam, et de Sacerdotio mystico omnium fidelium, offerentium scilicet Deo spirituales hostias, puta orationes, eleëmofinas, jejunia &c.*; ut ait Alap. attamen literaliter, et proprie prima intelligentia videtur convenientior, præsertim ob consequentia *Deo, et Patri suo*: quibus alludit, juxta ipsum Alapid. ad oblationem, quam corporis, et sanguinis sui ipsemet Christus Patri suo, ut supremus Sacerdos obtulit, de qua EE., et DD. scholastici de Incarnat.

Ad 7. quod *Martyres interfecti ab Antichristo rediviui erunt Primitiæ Deo, et Agno*: quanvis textus iste in sensu literali magis proprio, et genuino de Sanctis Innocentibus intelligatur ex Ecclesiæ sensu, et ex reliquis præmissis rationibus: attamen etiam ex ejusdem Ecclesiæ applicatione, atque intelligentia reliquis Martyribus adaptantur, et appropriantur, ut patet et Ecclesiastico Officio in Resp. 3. 1. Nocturn. plurimorum Martyrum. *Isti sunt, qui venerunt ex magna tribulatione, et laverunt stollas suas in sanguine Agni.* Quod proprie Sanctis Innocentibus ex Apocalypsi adaptat. Et Respons. 4. *Sancti tui Domine mirabile consecuti sunt iter terra apparuit arida, et in mari rubro via sine impedimento. Quia percussit petram, et fluxerunt aquæ &c.* Quod est idemticum cum capit. Sextæ, deducto ex Sapient. 10. ubi literaliter, et proprie loquitur de Israelitis mare rubrum transeuntibus; et figuraliter, vel per accommodationem Martyribus adscribitur.

Ad 8. ex consequentibus deletionem, sive extinctionem *Antichristi*: Respond. cum ipsamet successione, atque rationibus ab Authore allatis, præsertim §. 18. Neque illud *tunc* ab Authore in præcedenti Sect. sæpe sæpius repetitum, denotat semper immediatam successione, vel simultaneitatem signorum, et rerum, ut ex ipsamet sacra Scriptura pluribus in locis convincitur, signanter in Matth. 24. et 25.; in Luc. 21. ubi signorum judicium præcedentium, et rerum in ipso judi-

cio agendarum, atque evenientium successio, et ordo non simultaneitatem, neque immediatam successionem significant, quanvis per adverbium *tunc* explicata; longa namque distantia annorum inter plura intercedet, ut loca illa examinanti patebit.

Ad 9. *ex duratione triplicis legis*, naturalis, scriptæ, et gratiæ decerptam, Respond. non obstante illa probabiliori, et veriori Ecclesiæ opinione, plerique DD. (et est magis communis inter Chronologicos) opinionem, quam sequitur Author, tenuerunt, non plusquam duo millia annorum, vel paulo plus cuilibet legi tribuentes, de quo Calmet, Adricom., et alii, et nos infra.

Neque hîc dubium faciat, quod Author §. 17. citet seipsum, dicens: *Ita P. Vieyra p. 4. Serm. de Judio*: hoc enim ordinarium est apud scriptores, seipsos in aliis tractatibus citantes, ut Aug. Barb. passim, Deluc., Spereth., Delrio, et alii plures. Et cum ipsemet hoc exemplar, quod hinc transcribo, et illustro, propria ipsius amanuensis, P. Josephi Soares manu, atque ex oratione descriptum Physico *Monforti*, ut prædictum est, traddiderit: nullus remanet scrupulus, de proprio istius tractatus Authore, ipsomet videlicet P. Antonio Vieyra.

§. 4.

Pro quæstione: *Quando hæc erunt?*

N. 15. Quam Author ipsomet §. 17. excitat, et præter insinuata supra alibi, Notandum est primo, quandam S. Angeli Carmelitæ prophetiam circumferri de tempore restorationis Domus Sanctæ Jerosolomitane, cum Imperii Othomani extinctione, quâ dum Sanctus ipse á Domino quæreretur, quando hæc eventura forent? sequens á Domino ipso responsum accepit:

cepit: Cum populus meus à peccatis suis resipuerit: cum vias meas noverit: cum iustitiam servaverit: tunc veniet, qui eos liberet, et pacem inter eos ponet; et ipse erit Iustorum consolatio. Porro, quod hanc pacem, et felicitatem variæ clades præcederent, eidemmet Sancto Deus ipse revelaverat prædicens, totam rempublicam Christianam, Italiam præsertim sub Turcico jugo, ac oppressione ingemiscentem fore, ob scelera Catholicorum, præsertim Ecclesiasticorum, signanter quando reges adversus reges pugnarent, quando hæreses prævalerent, quando non veritatem, sed vanitatem insequerentur, &c.

Notandum secundo, aliam circumferri prophetiam B. Ægidii Lusitani, ordinis Prædicatorum, ex oppido Scalabi, vulgo Sanctarem oriundo, qui é vivis discessit anno 1225, apud eundem Vieyram, *palavra desempenhada*, id est, verbum repignorum, et Souzam de Maced. *Lusitania liberata* in Append. et apud Illustrissimum D. Nicolaum Monteyro Episcopum Portucalensem, et alios, quâ, inter alia, sic tradditur: 1. Ecclesia Dei à multis, sed frustra opprimetur. 2. Sanctum Evangelium, prælia, seditiones, dissensiones, prodigia, inundationes, terræmotus, fames, pestilentie, ubicunque erunt; confidite fideles, quia nondum statim finis. 3. Ungaria Turcas propulsabit potenter. 7. Gallie reducentur feliciter. 5. Roma componet prudenter? 6. Veneti jurabunt utiliter. 7. Italia pacate teget. 8. Ecclesia hæreditate ditabitur. 9. Anglia religione cadet; formidabilis erit, sed ab exteris occupabitur fraudulenter. 10. Hispanie non frustra timebunt. 11. Britania contentione vexabitur. 12. Lusitania sanguine orbata regio, diu ingemiscet, et multipliciter patietur; sed propitius tibi Deus; salus é longinquo veniet, et insperate ab insperato redimèris. 13. Africa debellabitur. 14. Imperium Othomanum ruet. 15. Ecclesia Martyribus coronabitur. 16. Bizantium subvertetur. 17. Domus Dei recuperabitur. 18. Omnia mutabuntur. 19. Magnates deprimentur. 20. Humiles exaltabuntur. 21. Orbis à tribus moderabitur. 22. Ætas aurea revivescet. 24. Pax ubicunque erit. 24. Felices, qui viderint.

No-

Notandum 3. alias etiam nuperas reperiri inter mystica scripta venerabilis *M. Mariæ Magdalene à Cruce*, Fundatricis, et Abbatissæ Monasteriorum *S. Claræ Macaensis*, et *Manilensis* in Imperio Sinico, quæ per annos 1640 et ultra conscripsit, sub hoc titulo *Nova Floresta Franciscana*, in triplici tomo divisa, habentia pro principali scopo purissimæ conceptionis Illibatæ Virginis mysterium fide definiendum, et pro 15. Fidei mysterio, sive articulo colendum: quibus tradit; *Purissimam Deiperæ conceptionem definiendam in una hebdomada, Feriæ 6.; sive veneris diei, carente* (eo quod in illa die Nativitatis Domini Nostri Jesu Christi celebrabitur) *et quod illam præcedent magna commotio in tota China, magna bella inter Principes Christianos, et quod sicut in feria 6. fuit incarnatio verbi Domini, et redemptio generis humani: ita eadem die erit definitio mysterii conceptionis; ad cujus definitionis sacrum à summo Pontifice celebrandum, corrueant universa totius Chinæ, Japoniæ et Universi Orbis Idola, et ad hæc sequetur totius Imperii Sinici conversio, et Othomani Imperii eversio, nec non Domus Dei Jerosolomitaneæ recuperatio, quam quidem Heros Austriacæ familiæ, alter Alexander in velocitate, et solo gladio, et scuto cum militibus suis obarmatus recuperabit; et quod ob id tempus quædam Synagoga in Marochio, et altera in Egypto, Ecclesiæ traddetur; et quod Austriaci hanc fidelem definitionem mire sollicitabunt; quæ quidem definitio januam aperiet universali paci inter Principes Christianos in unum convenientes, et reliquis omnibus spectatis, ac desideratis felicitatibus. &c.*

Notandum 4. aliam D. Francisci de Paula ad Symonem de Limena asseri ab Alapide in Append. ad Apoc. 17. in fine, quæ sic recitat: *Ex te (ô Simon) descendet fundator novæ religionis, quæ tres habebit partes: prima erit equitum armatorum, secunda Sacerdotum, tertia Hospitalariorum. Erit hæc religio omnium ultima, magnum fructum afferet Ecclesiæ, extinguet maledictam Mahometis sectam, quin, et omnes hæreses, ut fiat unum*
Ovile,

*Ovile, et unus Pastor. In toto mundo non erunt nisi duodecim Reges, unus Imperator, et unus Pontifex, et pauci Principes, qui omnes erunt Sancti. Ubi adnotabis, quod hæc religio, et illius facinora præcedent unitatem Ovilis, et Pastoris, quod suffragatur notatis supra. Vid. etiam apud Vincent. Beluac. in epilog. tom. 4. p. 2. aliam prophetiam Abb. Joach. ita prædicentis: sicut olim per Moysen, et Josuen Dominus Cananæos Israelitis subjecit, ac per Paulum, et Barnabam Idolatras stravit; sic etiam nunc per duos ordines futuros in illis præsignatos, gentes incredulas subiget, et convertet. Et aliam D. Chri-
sof. ibid. Tunc recordabitur Dominus secundum misericordiam suam eorum, qui in Christo sunt credituri, et liberabit eos de manu Saracenorum; surget enim Rex Christianorum, et interficiet eos gladio; et reddet illis Deus in septulum mala, quæ in aliis gesserunt.*

Affines alias prophetias D. Catharinæ Senensis, et Beat. Amadæi Lusitani affert Galatinus, et Ambros. Catherin. ap. Alap. in Apoc. 20: 2. Omnino videndum, et apud alios, quibus asserunt, Ecclesiam Dei in futuris sæculis reformatam, et ad pristinum perfectionis statum restituendam sub quodam Angelico Pontifice perfectissimo, quem P. Alap. traddit, esse illum á S. Malachia hoc titulo *Pastor Angelicus* designatum; et sub hoc promittunt cumulum sperandarum felicitatum. Ubi etiam subnotandum, quod quanvis P. Alapid.; et alii passim traddant, Apocalypsim B. Amadæi multiformiter corruptam, et vitiatam incedere: attamen uoster P. Vieyra in Epistola præcitata Provinciali Societati Bæticæ Provintiæ fatetur, illam incorruptam conservari in hæredibus familiæ ejusdem B. Amadæi, qui nunc temporis sunt Excellentissimi Marchiones *de Gouuêa*.

Porro in prophetiis Abbatis Joachimi, Venetiis typis traditis anno 1600, plures alii Pontifices reperiuntur, incipientes á Pio 4.; ut ibid. in rota 1. insinuatur, vel á Martino 5.

L

ut

ut in penultima Joannis Abbatis, et in ultima Ægidii Poloni Minoritæ juxta explicationem infra traditam.

Notandum 5. Author in præfata Historia *de futuro*, et alibi, tenere illum universalem Imperatorem, de quo agit S. Franciscus de Paula, futurum esse Lusitanum, et Portugalliam futuram esse *Imperium Christi*, quod probat ex illa promissione ipsius Christi Alfonso 1. *Volo in te, et in semine tuo Imperium mihi stabilire*; et in aliis, quibus præter revelationes præmissas, alia superaddenda est Mariæ *de la Antigua* lib. 3. cap. 22. ubi dicit, *Hispaniæ dandum foro sceptrum, et coronam universi orbis ob devotionem mysterio Immaculatæ Deipæræ Conceptionis*; quæ quidem Portugalliæ Patrona sub hoc titulo incedit.

Pro duratione autem absoluta totius mundi.

N. 16. In quodam Tractatu de duratione Dæmoniacæ reipublicæ agens quidam Author probabile dixit, mundum perventurum ad septimum milliariū, et in illius declinatione, seu prolatione finem suum habiturum. Probatur 1. a paritate durationis duarum primarum legum. 2. a paritate creationis universi, et omnium rerum in illo contentarum, quæ 6. dierum cursu productæ, et consummatæ fuerunt, et in die septima, quâ futura, et æterna requies designabatur, cessavit Deus ab omni opere; ad quod etiam alludunt dies septimanæ Ecclesiasticæ. 3. ex cathalogo summorum Pontificum, juxta prophetiam Malachiæ; in quo a præsentī Pontifice, Benedicto scilicet 14; usque ad Petrum Romanum, qui omnium ultimis, non plusquam 18. Pontifices leguntur restare; et cum per spatium annorum 1712. (tot enim effluxerunt ab elevatione D. Petri, usque ad nunc currentem annum 1745.) Pontifices in Ecclesia Dei extiterint numero 257., et illorum 71. successive vix 10. annos compleverint, facile conjicietur, quam pauci anni mundo remaneant, præcipue,
cum

cum sciamus, nullum ex futuris Pontificibus visurum dies Petri, hoc est, per venturum ad annum 24. in Pontificatu; imo multos præteritorum duobus annis, et non paucos unico tantum, atque etiam unico mense regnasse. Quin potius Stephanus 2 diebus 4. dumtaxat, Papatum tenuit.

Unde, cum, ut mundus ad septimum milliarium perveniat, non desint, nisi 56. anni (nam numero 6944, qui est numerus annorum mundi usque ad præsentem 1745. si addas numerum 56., fit perfecte 7000.) et cum tale 56. annorum tempus, vel paulo plus sit sufficiens ad durationem 18. Pontificum, manifeste apparet, quantum instet ultima consummatio: etsi bella, et seditiones aliæ quæ humanæ calamitates, infalibilia signa sunt ultimæ tribulationis cito futuræ, juxta illud: *tunc surget gens contra gentem, et regnum adversus regnum*; quid non prænuntiabunt tot bella per totam Europam, et alios orbis fines propediem insurgentia?

Probabilius tamen videtur, quod, alii adducunt, quod literæ, seu characteres Sanctissimi nominis *JESUS* in Græco, perficiunt numerum 888. in significationem, ex Avendanno, trinæ resurrectionis, nempe Christi, nostrarum animarum, et tandem corporum in ultimo die; cui addendo quartam nostræ receptionis in cælum cum Christo post ultimum judicium, perficitur numerus 8888. et cum numerus octavus sit Symbolum æternæ beatitudinis futuræ post ultimum judicii diem, sequitur probabiliter, quod duratio mundi perveniet ad perfectum circulum annorum 8888. vid. Alapid. in Apoc. 13: 18. et Calmet de fin. mund, art. 2. ubi refert sententiam Ægyptiorum, mundum finem non habiturum nisi post evolutionem annorum 36522, et reductionem omnium astrorum ad idem initii punctum.

Pro cathalogo autem summorum Pontificum á præsentí Benedicto 14. usque ad ultimum Petrum Romanum, quavis non restent, nisi 18. juxta prophetiam cit. D. Malachiæ,

attamen incertum est, quod intercedant inter ultimum Romanum Petrum, et ei in cathalogo ipso Malachiano immediatum, qui hoc lemmate insignitur: *Gloria Olivæ*. Imo juxta codicem prophetiarum Abbatis Joachim, in quo continentur etiam Anselmi vaticinia, et Beati Joannis Abbatis, in fine codicis istius Joannis describuntur 28. vaticinia futurorum Pontificum á Martino 5; usque ad Antichristum, ut ibidem notatur. An vero immediata, et continuata, prout jacet, an interrupta successione? dubitat coördinator, tam de his, quam descriptis in ipsius cathalogo Joachimi, quos consule.

Ipsè tamen Paschalinus Regiselmus, et illustrator in prologo, præsertim de his, quæ in volubilis rotæ forma spherica ænigmatice continentur, ita ait: *Licet enim aliqui sint, qui velint suos successus habuisse prophetias omnes Abbatis Joachim una cum illis quæ suis adjunctæ Ancelmo Episcopo Marsicano tribuuntur: Alii habentur, qui dicant, nondum omnes suos eventus sortitas fuisse: cum non ita accipi debeant, ut nulla interpositione sibi succedant: sed tantum referendâs esse ad res præclare gestas, et ad Pontifices sub quibus magna, et animadvertenda contingerint. Cum plures extiterint, quibus viventibus pauca digna memorata acciderunt, et alii, qui ob suam vitæ brevitatem, aut rebus magnis occasionem præbere, aut tempore saltem aliorum actiones suis Pontificatibus circumscribere nequiverunt. Dissentiunt ab his duabus opinionibus alii affirmantes illas instar rotæ fabricatas esse, quæ circumactæ semper ad idem redeant, et occultorum sensuum in illis mystice clausorum multiplicitate semper novas explanationes gignant, et novas expositiones admittant.*

Circumspice per otium rotas ipsas Joachimi, Ancelmi, Jodocli, et Joannis Abbatis, nec non Ægidii Minoritæ cum ipsarum explicationibus, ac declarationibus apud ipsum Regiselmum, impressionis Venetæ anno 1600.

Nota tamen, quod opinio asserens mundum consummationem ultimam non habiturum, nisi postquam astra, et orbescæ-

cælestes perfectum illum circulum perficiant, in eadem constitutione, positurâ, aspectibus atque conjunctione maxima, quâ in exordio creata sunt, manentia: eo quod Deus nil imperfectum fecerit: optime salvari poterit, quin tot millia annorum (nempe septemdecim) mundi durationi tribuantur: cum enim prope extremum iudicium cæli movendi sunt, et stellæ de cælo omnes sunt renovandæ: utique in illa generali revolutione cælorum, atque astrorum, poterunt quidem hæc in illa primæva constitutione reponi, ac permanere, quin necesse sit expectare perfectam illam circulationem sexdecim, aut septendecim millium annorum, aut 36525. Vid. Calmet. de fin. mund. et stat. post judic. artic. 2. et Anton. Henrig Gomefium, qui tangit opinionem de perfecto illo circulo orbis cælestis spatio annorum quadraginta novem millium, Polit. Angel. dial. 2.

S E C T. III.

Probaturs electioribus scripturæ locis Regnum Christi in terris consummatum.

23. **P**rimum, et præcipuum fundamentum, ex quo eruitur verior, et litteralis intelligentia Prophetarum, est cap. 20. Apoc. ubi hæc ad literam prædicuntur. 1. post signa superius enumerata, et post mortem Antichristi ligabitur ab Angelo Sathanas in abisso, ut non seducat amplius gentes, donec consummentur mille annis: cum consummati fuerint mille anni solvetur, et seducet gentes, et congregabit in prælium contra civitatem dilectam, et descendet ignis á Deo de cælo, et devorabit eos, et Diabolus mittetur in stagnum ignis æterni. 2. resurgent Martyres (et ut intelligas extremam iudicii diem non proxime subsecuturam interitu Antichristi;

sed post mille annos) resurgent Sancti, martyrium passi sub Antichristo, et regnabunt cum Christo mille annis. Hæc erit resurrectio prima, ad distinctionem resurrectionis universalis, quæ non habebitur, donec consummentur mille anni. 3. Martyres redivivi erunt Sacerdotes Dei, et Christi. 4. Christus regnabit cum Sanctis mille annis super terram; videlicet, et in Ecclesia militante, et Fidelibus viatoribus, quando fiet unum Ovile, et unus Pastor; nam respective ad fideles viatores dicitur regnum Christi in terris consummatum duraturum mille annos; cum certum sit, quod post mille annos, et extremam diem judicii, sublati omnibus viatoribus, regnabit Christus in sæcula sæculorum. 5. Postquam consummati fuerint mille anni; et post cladem exercitus Gog, et Magog, aderit extrema dies, et judicabuntur mortui, secundum opera ipsorum, et qui non est inventus in libro vitæ, missus est in stagnum ignis. Quæ omnia, prout jacent, eventura, tum ex subjectis Scripturæ locis, tum ex ipso Apoc. contextu ostendemus.

Ex Genesi.

24. Cap. 13: 15. Dixit Dominus ad Abraham: *Omnam terram, quam conspicias, tibi dabo, et semini tuo usque in sempiternum. Faciamque semen tuum, sicut pulverem terræ; si quis potest hominum numerare pulverem terræ; semen quoque tuum numerare poterit.* cap. 22: 16. *Per memetipsum juravi, dicit Dominus, quia fecisti hanc rem, et non perpecesti filio tuo unigenito propter me: benedicam tibi, et multiplicabo semen tuum, sicut stellas, et velut arenam, quæ est in littore maris. Possidebit semen tuum portas inimicorum tuorum: et benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ, quia obedisti voci meæ.* cap. 12: 3. *In te benedicentur omnes cognationes terræ.* cap. 18: 18. *Omnes nationes terræ:* cap. 28: 14. *Omnes tribus terræ.* Act. 3: 26. Om-

Omnes familie terræ. Idem repetitur ad Isaac. cap. 26: 4. Idem ad Jacobum cap. 28: 14. Hoc iuramentum, seu testamentum, et pactum Domini toties confirmatum, tres continet promissiones, nondum completas, ac proinde in regno consummato complendas. 1. Promittitur terra promissionis filiis Israel usque in sempiternum, de qua tamen eiectioni post excidium Jerusalem; et post mille, et septingentos annos vagi sunt in nationibus, juxta Osee 9: 11. sine rege, sine sacrificio, sine altari cap. 3: 4. Sed in 2. adventu Christi dabitur Israelitis terra promissionis, usque in sempiternum. *Tunc enim convertam captivitatem Populi mei Israel, et ædificabunt civitates desertas, et inhabitabunt, et plantabunt vineas, et bibent vinum earum. Et plantabo eos super humum suam, et non eveliam eos ultra de terra sua, quam dedi eis, dicit Dominus. Tunc adducet Dominus illos ad Jerusalem portatos in honore, sicut filios regni.* Plura reperies in Prophetis passim. Sed Clarissime dispersionem simul, et reductionem Israelitarum, et possessionem terræ promissæ sempiternam prædicit Baruch. *Multitudo hæc magna convertetur in minimam inter gentes, quo ego eos disperdam. Quia scio, quod me non audiet populus; populus est enim dura cervice. Et convertetur ad cor suum in terra captivitatis suæ: et revocabo illos in terram, quam juravi Patribus eorum Abraham, Isaac, et Jacob, et dominabuntur eis. Et multiplicabo eos, et non minorabuntur. Et statuam illis testamentum alterum sempiternum, ut sim illis in Deum, et ipsi erunt mihi in populum. Et non movebo amplius populum meum filios Israel à terra, quam dedi illis.* 2. Promittitur multiplicatio sicut stellæ cæli, et pulvis terræ, quem nemo potest hominum numerare. Liqueat ex scriptura nunquam magis multiplicatos Israelitas, quam in Ægypto, vel sub Rege Salomone. Sed quid hæc multiplicatio, quæ numerari facile poterit præ multitudine stellarum, et arenæ maris? Ergo nondum completa promissio est. In regno autem Christi complendam

tes-

testantur prophetiæ, de quibus Sect. seq.; et facile compleri poterit, quando pax summa; et universalis erit, vita diuturna, ubertas terræ maxima, et omnia in nova terra, et novo cælo saluberrima. Et ratio ipsa suadet hujusmodi multiplicationem infinitis Christi meritis deberi, ut aliquando benedicantur in Christo, id est, salvæ fiant omnes nationes terræ; et juxta prophetiam Psalm 109. ruinæ Angelorum impleantur. Implebuntur autem ruinæ; quia tunc in ea multiplicatione omnes sancti, et salvi erunt.

Matth.
5: 18.

Zach 8:
6.

Luc. 1: 37.
19: 44.

Neque dicas, hoc loco Deum per emphasim, aut exaggerative locutum, quia Deum in promissionibus, et prophetiis exaggeratione uti valde alienum est à veracitate, et magnificentia Divina, et à veritate prophetica, dicente ipso: *Nota unum, aut unus apex non præteribit à lege, donec omnia fiant.* Etsi videbitur difficile in oculis reliquarum populi hujus in diebus illis; *numquid in oculis meis erit difficile, dicit Dominus exercituum?* Si vero videatur impossibilis eventus alicujus prophetiæ, non propterea effugere poteris ad emphasim. Quia non erit impossibile apud Deum omne verbum. Sane quando Christus prophetavit de Jerusalem: *Non relinquent in te lapidem super lapidem;* videri poterat emphatica prædictio; teste tamen D. Gregor. Homil. 39. in Euang. hoc etiam jam ipsius civitatis transmigratio testatur, quia dum nunc in eodem loco constructa est, ubi extra portam fuerat Dominus Cruci affixus; prior illa Jerusalem, ut dicitur, funditus est ever-
sa. 3. Promittitur benedictio omnium in semine Abraham, hoc est Christo, ut exponit Paulus ad Galat. 5: 16. Benedici omnes nationes terræ idem est, ac justificari, et saltem assequi, juxta illud Psalm 3: 9. *Domini est salus, et super populum tuum benedictio;* et Zach 8: 3. *Et erit sicut eratis maledictio in gentibus domus Juda, et domus Israel: sic salvabo vos, et eritis benedictio.* Porro hæc benedictio cæpit compleri in primo adventu Christi, et completa est, quoad sufficientiam, quia
Chris-

Christus passus est pro salute omnium; sed non quoad efficaciam; quia non omnes obediunt Euangelio. Complebitur autem Rom. 10: in secundo adventu; quia tunc reminiscuntur, et convertentur¹⁶. ad Dominum universi fines terræ. Et adorabunt in conspectu ejus universæ familiæ gentium. Et adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes gentes servient ei. Et erit: omnis, qui invocaverit nomen Domini, salvus erit; quia in monte Sion, et in Jerusalem erit salvatio. (vid. seq. Sectionem.)

*Reflexio, et Illustratio super contentis in
exordio, et locis geneseos hujus Sect. 3.*

N. 17. Cum jam super præcedenti Sect. antilogias, et implicantias exordio præsentis Sect. attinentes, satis indicaverimus, in præsentiarum aliquas, quæ restant, breviter vel perstringemus, vel attactas aliquantulum roborabimus.

Igitur: implicantia, quæ ex exordio iterum refricanda apparet, est illa, quæ oritur, ex asserto Authoris, dicentis, quod post Martyrum resurrectionem, qui erant sacerdotes Dei, et Agni, et postquam regnaverint cum Christo, tunc temporis fiet unum Ovile, et unus Pastor &c. Quod quidem videtur implicare 1. assertis ab ipsomet Authore, statuente, post interfectionem Antichristi congregandos filios Israel in unum Ovile, et quod intrabit prius plenitudo gentium, et postea Israel salvus fiet, et prælium Gog, et Magog, non motivo fidei, aut religionis, sed motivo avaritiæ, et cupiditatis divitiarum aggreduendum, ut Sect. 2., et conclus.

2. Implicare videtur assertis aliarum scripturarum, signanter Ezech. 37; ubi unitas Ovilis, et Pastoris ponitur evenitura ante congregationem Gog, et Magog in prælium adversus filios Israel, quæ describitur cap. seq. 38; et subsequenter cap. 39. vaticinatur extinctio Gog, et Magog, et exerci-

tus eorum: cui cohæret Apoc. 20. et 21. Deinde Joann. 10: 16. sic habetur: *et alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc Ovili* (nempe gentes, et reliqui infideles) *et illas oportet me adducere ad fidem, et vocem meam audient* (Euangelicam videlicet) *et fiet unum Ovile, et unus Pastor*; primum unum Ovile, post adductionem ad fidem, et auditionem Euangelicam; et postmodum unus Pastor unitate capitis, et summi Pontificis unius in universo orbe.

Similiter et Luc. 21: 24. *et Jerusalem calcabitur à gentibus, donec impleantur tempora nationum.* Cui consonat Paulus: *quia cæcitas ex parte contingit in Israel, donec plenitudo gentium intraret*: et Apoc. 14: 2. et Matth. 30: 23. *Non consummabitis civitates Israel, donec veniat filius hominis.* Ubi Alap. non derunt Judæi, et gentiles convertendi usque ad diem judicii, sive consummationem sæculi, in quo omnes intrabunt in Ovile Christi. Cohærent Psalm 85: 9. *Omnes gentes venient, et adorabunt coram te Domine.* &c. Psalm 101: 23. *In conveniendo populos in unum.* Hug. et Lyr. *in unitatem fidei.* Vid. etiam Sophon. 39. Zachar. 2: 23. Isai. 49: 22. Jer. 3: 17. Ephes. 4: 13. *Donec occurramus omnes in unitatem fidei, et agnitionis Filii Dei, in unum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi*; id est, juxta interpretationem Alapid. omnino videntam: *Occurramus in una fide, et Ecclesia in virum perfectum* &c. loquitur Apostolus hic de Ecclesia tanquam de homine unico in singulari, et viro unico, tum ut unitatem illam declaret ... tum ut sic singulis crescentibus, consequenter tota Ecclesia crescat in virum perfectum, ut ita perfecta, et consummata fiat Ecclesia, et singulorum Ecclesiæ membrorum statura, proportio, et perfectio, quod fiet in fine mundi, et resurrectione communi, non ante &c.

Alia implicantia ex prophetiis S. Malachiæ, in quibus à præsentis Pontifice Max. Benedict. 14. ad usque ultimum, Petrum Romanum exclusive octodecim tantum Pontifices numerantur, quos inter, qui duodecimus in hoc ordine numeratur,

ratur, et hoc lemmate, *Pastor Angelicus*, designatur; Ecclesiam universam reformabit, ut tenet Alap. in Apoc. 17. et eam Angelicam vitam, ac perfectionem in terris ducere faciet. et ab isto usque ad ultimum á Sanct. Malachia signatum, non nisi sex dumtaxat summi restant Pontifices; sub quibus impossibile videtur posse transcurrere tempus illud felicitatis Ecclesiæ reformatæ in regno Christi consummato, quod per mille annos duraturum innuitur; cum ex ipsa Malachiana serie constet intra 21. tantum annorum ab anno, scilicet 882; usque ad annum 913; id est á Martino 2. usque ad Joannem 10. sexdecim Pontifices comprehensos inveniri.

Deinde ultimus illius seriei Pontifex Petrus sic ab eodem D. Malachia describitur: *In persecutione extrema Sacræ Romanæ Ecclesiæ sedebit Petrus Romanus, qui pascet Oves in multis tribulationibus, quibus transactis civitas septicollis diruetur, et judex tremendus judicabit populum: Ergo vel post Ecclesiam ab Angelico illo Pastore Angelice reformatam extrema adhuc aderit persecutio motivo fidei, et religionis, ut verba ipsa in persecutione Romanæ Ecclesiæ, et qui pascet Oves &c. fatis indicant: (quod est contra Authoris assertum de persecutione Gog, et Magog, et contra textum, erit unum Ovile, et unus Pastor) vel post mortem ultimi persecutoris Antichristi (de quo videtur ista loqui prophetia, juxta intelligentiam Alapid. ibid.) non sequentur mille anni regni Christi in terris consummati, ac plene reformati pacis, et felicitatum in ipso promissarum, vel aliqui mediabuntur summi Pontifices inter ipsum extremum Romanum, et immediatum ante ipsum ac S. Malachia designatum hoc lemmate: *Gloria Olivæ*, sed de hoc etiam infra.*

Nota tamen, quod in hac prophetia D. Malachia introducitur civitas septicollis (nempe Roma) diruenda in extrema persecutione paulo ante ultimum tremendi Judicis Judicium finale, quod quidem etiam repugnat prophetiæ B. Tr. Ægidii Lusitani, qui in ordine prophetiarum suarum sic trad-

dit: *Africa debellabitur. Imperium Othomannum ruet. Ecclesia Martyribus coronabitur. Bizantium subvertetur. Domus Dei recuperabitur, ætas aurea reviviscet, et omnia mutabuntur. Felices, qui viderint.* Cum autem juxta prophetiam D. Francisci de Paula, de qua supra extinctio sectæ Mahometis præcedet unitatem Ovilis, et Pastoris, quæ videtur inspicenda post recuperationem Domus Dei in ætate aurea: hinc alia cum aliis adinvicem implicare videntur.

In vaticinio vero 25, Abbatis Joachim habente pro Lemmate: *Potestas, unitas erit: sic legitur: vae tibi civitas septem collis quando K. litera laudabitur in manibus tuis. Tunc appropinquabit casus, et destructio tuorum potentum, et judicantium injustitiam. Qui habet digitos suos falcatos, qui est falax desertitudinis, et in altissimo blasphemavit G. V. B. G. Ei in C. V. satios, citopam cædis sanguinis. Johannes bona gratia, Constantinus pauper, videas tu, qui Sancta consideras, et Sancta fors super humerum, ne pulvis tuus fiat opprobrium, et barba profunda juste incidet, et maxime vituperaberis ipse Conciliarius in morte Pontificis, cujus nomen Jo. Obi.*

Deinde Apoc. 18. et 19. ponitur hæc urbis septicollis destructio; et cap. 20. ligatio Sathanæ per mille annos felicitatum, juxta Authoris placitum, longe post illam Babilonis septicollis everfionem, quod quidem implicare videtur cum aliis laudatis prophetiis, nisi forte recurramus ad *hysterologiam*, ad quam passim Ribera, Apoc. et alii EE. in Apocalypf. recurrunt. Vid. Alap. Apoc. cap. 20; et in Prolegomenis.

Præterea etiam implicatus, et non constans sibimet ipsi viderur Author; quatenus hic ponit regnum Christi consummatum in terris per mille annos post interitum Antichristi, cum in libellis in Tribunali Inquisitionis Conimbricensis exhibitis, et in defensione apologetica pro illis ibidem oblata constet, se nunc temporis asseverare regnum Christi consum-

ma-

matum, et statum illum felicem Ecclesiæ reformatæ fore ante persecutionem Antichristi, quam quidem extremum sequeretur iudicium, quod et ex ipsiusmet Tribunalis sententia, die 23. Decembris anni 1667. publicata, etiam evincitur.

Insuper in ipsomet exordio non sufficienti distinctione, ac claritate ostendit; an exercitus Gog, et Magog præcedent, an subsequenter regnum Christi in terris consummatum, et mille annos sperandarum Ecclesiæ felicitatum. Nam quamvis Apoc. cap. 20. post ligationem Sathanæ per mille annos, v. 2., quibus transactis *solvetur, et seducet gentes, et Gog, et Magog congregabit in prælium*, ut v. 7., et postquam v. 9. igne devorati traddantur: attamen ante illam congregationem, et devorationem v. 5. inducitur resurrectio prima SS. Martyrum, qui ut v. 6. *erunt Sacerdotes Dei, et Christi; et regnabunt cum illo mille annis*; utique in regno consummato: Ergo juxta feriem literæ scripturæ Gog, et Magog congregatio, et persecutio sequetur regnum Christi consummatum per mille annos duraturum, et post alios mille annos, quibus Sathanas ligatus, et clausus in Inferno, ut v. 2., quod esse videtur. Contra assertum Authoris dicentis, quod per mille annos ligationis Sathanæ, is solvetur, et seducet gentes, et congregabit in prælium Gog, et Magog, &c.

Deinde cap. 21. Apoc. immediate sequenti tradditur cælum novum, et terra nova, seu novus Ecclesiæ status in regno consummato, et Jerusalem nova descendens de cælo, id est, Ecclesia ipsa renovata cum Agno, sive Christo, in terris regnatura descendente ad regnum consummatum post totalem Gog, et Magog, et eorum exercitus extinctionem in præcedenti capitulo descriptam, quam tamen Author insinuat futuram *ante cladem exercitus Gog, et Magog, et quod post hanc aderit extrema dies iudicii mortuorum*.

Et hîc obiter nota, quod in prophetiis Abbatis Joachim, qui vixit per annos 1300. vaticinium numero trigesimum

(quo depingitur Pontifex in habitu Religioso Thiarum imponens capiti bestiae coronatae, typi Antichristi) sic recitat: *Bonam vitam invenisti ab ingloriatione, à virtute autem accepisti plusquam à fortuna, sed nequaquam virtuosam lucraberis gratiam, invidia enim contingent judicia tibi nocentia, non privaberis à sorte desuper. Væ civitas sanguinum, universa mendacii, dilaceratione plena, non recedet à te rapina, vox flageli, vox impetus rotæ, et equi frementis. Cor feræ datur ei, et septem tempora mutantur super eum. Cor ejus ab abominatione (vel habitatione) immutetur.*

In adnotatione autem huic trigessimio vaticinio sic habetur: *Circa istius Pontificis tempora futurum Antichristum imago protendit, et ad hujusmodi opinionem adstruendam plurima dicenda occurrunt: ad unum illud satis sit non ab re, licet sibi ipsius præsentis Chiliadis Pontifices hæreant, eundem esse numerum horum quindecim, qui et superiorum quindecim. Atque ita verum dignoscitur statim post septingentissimum annum calamitosa tempora subsequutura, et numerum illum annorum conclusura, quos in primo Pasuch Beresit defuturos sexta Miriadi veteres Mecubalim deprehendere: Nam nisi breviati fuissent dies illi, non fiet salva omnis caro, ait Redemptor, quodque ab illis obscurissimis ambagibus involutum nos explicitum ad coercendam aliquorum juvenilem audaciam, ex Pici Mirandulani conclusionibus in Mathematicis 9 Per Arithmetica non materiale, sed formale habetur optima via ad prophetiam naturalem. 10. Joachimi in prophetiis suis alia via non processit, quam per numeros formales et 9. in suis Cabalisticis. Si qua est de novissimis temporibus humanæ conjectura, investigare possumus per secretissimam viam cabalæ &c. Et profequitur ampliore durationem mundo tribuens, quam usque ad annum 1728, qua de causa, cum jam experientia constet, ætatem mundi terminum illum super excessisse, et aliunde numeri Caballistici fallaces sint et reprobati, ulteriori transumpto consulto supersedemus.*

Ref.

Responderi tamen ad omnia potest, ex doctrina Alap. in Prolegom. Apocal. §. Urget *Aliazar*. ibi: Nam in *Apocalipsi* quandoque esse *hystorologiam*, sive perturbatum temporum ordinem, *Aliazar* negare nequit: Res enim ipsa loquitur, ut cap. 14: 8. dicitur: *Cecidit cecidit Babylon*; cum tamen postea cap. 18. demum *Babylonis casus*, et excidium describatur. Sic cap. 14. v. 14. 15. 19. dicitur factum, et peractum esse iudicium, demessam terram, reprobos missos in lacum iræ Dei magnum; cum tamen mox cap. 16. subdat septem plagas orbis iudicio prævias, et cap. 17. et 18. excidium *Babylonis*; et cap. 19. stragem *Antichristi*, *Gog*, et *Magog*, et cap. 20. solutionem *Satanæ* &c. quæ omnia præibunt diem iudicii, et consumationem sæculi.

Quod, et confirmari potest ex ipsomet cap. 20. Apoc. ubi v. 2. ponitur ligatio *Sathanæ*, et v. 5, et 6. resurrectio Martyrum, et conregnatio cum Christo mille annis, utique in regno consummato, et v. 7. solutio *Sathanæ*, et seductio gentium *Gog*, et *Magog*, et congregatio exercitus eorum; et v. 9. devoratio exercitus eorum; et immediate v. 12. ponitur iudicium mortuorum, et universalis resurrectio. Deinde cap. 21. iterum ponitur status renovatus Ecclesiæ, sive *Jerusalem novæ*; et v. 8. iterum damnatio reproborum, quæ est mors secunda. Et iterum v. 10. ponit *Jerusalem novam* descendentem de cælo, et cap. 22. iterum agit de novo statu Ecclesiæ in regno consummato, juxta interpretationem Authoris.

Unde cum Apoc. 20: 7. dicatur, quod post mille annos solvetur *Satanas* de carcere, et exhibit, et seducet gentes *Gog*, et *Magog*; potest opinari, sumpto nomine *Gentes* in suo rigore stricto, quod post interitum *Antichristi* ligabitur *Satanas* per mille annos, in quibus erit felix status novus Ecclesiæ, unum Ovile, et unus Pastor, et regnum Christi consummatum, et hoc esse idem millenarium, quo SS. Martyres redivivi regnabunt cum Christo, ut v. 4. Quo quidem

quidem millenario transacto, frigescente charitate, et seductione Satanæ iterum soluti, gentes Gog, et Magog, fortassis in aliquos errores gentilitatis, nedum quoad mores, sed etiam quoad credulitatem ex militari efrænata licentia debac habuntur, et in hoc statu post devorationem exercitus eorum veniet justus Judex ad judicandum sæculum per ignem in verificationem illius prophetiæ: Psalm 90. *Ignis ante ipsum præcedet, et inflamabit in circuitu inimicos ejus.* Et Ezech. cap. 21. 22. 23.

Ast huic etiam opinamento obstare videtur cap. 30. Ezech. v. 9. *et egredientur habitatores Israel (utique fideles) et succedent, et comburent arma (devorati exercitus Gog, et Magog) in quo septem annos consummabunt ut v. 9. (ubi Alap videndus omnino) post quos ait v. 21: et ponam gloriam meam in gentibus: Videbunt omnes gentes judicium meum &c. et v. 25. Nunc reducam captivitatem Jacob, et miserebor omnis domus Israel &c.* Nisi fortasse recurramus ad novas hysterologias, vel ad aliud millenarium assignandum post extinctionem Gog, et alium felicem, et consummatum statum Ecclesiæ.

In vaticiniis Abbatis Joachimi inspicitur etiam depictus Imperator Tūrcicus manū dextera coronam sustinens, et sinistra globum incensum, utroque pede super duplicem globum singilatim extenso, sequenti inscriptione: *Imperator noster veniet, Ethnici Principis regnum capiet, rubrum quoque pomum capiet, in suam potestatem rediget: quod si in septimum usque annum Christianorum gladius non insurrexit, usque ad duodecimum annum eis dominabitur: domos ædificabit, vineas plantabit, hortos sepibus emuniet, liberos procreabit, post duodecimum annum, ex quo rubrum pomum in illius potestatem redactum fuerit, apparebit Christianorum gladius, qui Turcam quaquaversum in fugam aget.*

Et in declaratione hujus oraculi Turcici sic legitur: *Vulgo nota historia fertur, quæ ad hujus oraculi explicandam obscuritatem primas partes tenet, ejusmodi illa est. Mehemeti secundo Othoma-*

norum

norum Principum sævissimo, Christianorumque hosti immitissimo
 Constantinopolitanam urbem obsidenti, nocte præclarissimæ urbis,
 et deplorandi Imperii exitium præcedente tale oblatum fuit som-
 nium. Videbatur huic dormienti tentorium patulum hinc inde fieri,
 cælum aperiri, ex eoque descendere senem venerabili aspectu, re-
 verenda facie, augustiori habitu, quam humano, et excelsiori statu
 corporis. Simulque ex cælo annulus demittebatur, filo appensus,
 quem senex apprehensa Mehemetis dextera manu, septies per omnes
 digitos circumduxit, hoc ordine. Prima vice maximum se percipere
 gaudium sentiebat Mehemetes, qui secunda, tertia, et sequentibus,
 usque ad septimam juxta mutationis modum imminuebatur, idque
 etiam ipso dolente, et dolore quoties mutabatur annulus, crescente.
 Tandem ad septimam in cælum sublatus est annulus, et illico senex
 evanuit, tanto Mehemetis dolore, ut ingentem, emisit clamo-
 rem, ad quem Eunuchi, juxta honorem gentis tentorium et lectum
 Principis custodientes, accurrere. Hique ipsius jussu ad illum quos
 Visiros, Bassas, BeHerbicos dicunt, cæterosque Conciliarios convo-
 cant, narrat somnium, exurgit à Christi fide Apostata, Magnus
 Visir, de Constantinopoli capienda interpretatur, incitat hominem,
 mos geritur, urbsque capitur. Hanc vero hoc oraculo intelligi
 deprehendent curiosi, si septem septies multiplici numeratione effe-
 rentes Caroli octavi tempora notabunt. Quibus fama erat, Gal-
 lum Regem victorem in Graciam contra Turcas trajecturum: Et hac
 de causa Roma in Galliam Turcarum Principis fratrem, qui Ro-
 mæ in custodia asservabatur, duxit, ut eo duce, et fautore contra
 Turcas uteretur. Quo Rege mortuo, et Turcarum terror desiit, et
 Christianorum spes lapsa est. Ex eoque semper Turcici Princi-
 pes Gallorum Regis amicitiam coluere; cum etiam nunc persuasum
 habeant ex Gallico regno sibi cladem impendere. Sic autem
 præsentis oraculi in septimo anno dubietas sepulta hucusque jacuit,
 et ad hæc tempora jacet, quibus à Constantinopoli capta duode-
 cimi numeri duodecies in se circumducti explicationis finis in-
 stat. Nec mirum cuiquam sit Turcæ omnes, et omnes Orientales
 N Ægyptii

Ægyptii præsertim, et Syri in nonagesimum secundum annum Othomanicæ familiæ fata reservant. Quod Solimano, quoque ab Arabe prædictum, clarissimus vir Stephanus Theupolus, dum Constantinopoli pro augustissima Veneta Republica Legatum apud ipsum Solimanum ageret, disertissimis verbis se præsentē agebat, stupente, et rem futuram constanter credente Turcarum Principe. Cui conjungere possemus, quæ de arbore Turcica quindecim ramorum vulgo ciocumferuntur. Verum hæc, et alia modo reticenda sunt, alias uberius daturi. Equidem aptissimus hic locus esset, in quo numerorum in divinatione hac potestatem demonstraremus, et quam conveniat illi Philosophorum Arabum opinioni asserentium, omnes generationes, mutationesque species rerum naturalium, et eorum, quæ supra naturam sunt, certis numeris distinguere, et per eos earum affectus cognosci; quibus veteres Theologi omnes, et Cabalistæ subscribunt. Colligiturque simul ex scriptis Originis, Hieronymi, Augustini, Hilarii, Basilii, Gregorii Nisæni, Rabanique, numerorum vim permaximam esse. In rerumque universitate constituenda septenarium numerum primas tulisse fatentur cuncti, et sapientes in Duodenario Christianismi firmitatem, et innovationem esse censent, quod in ejus, et superficie explorant, dum MDCCXXVIII. ex tota ejus perfectione constituunt, et id aliud non est, quam cum dum duodenarium, qui primus fecunditatis numerus duobus senariis componitur, priorque perfectionis numerus existit, duodecies, ad duodecies usque, in sua superficie, et cubo revolvimus, et inde superiorem numerum conficimus. Quo in numero, et Picus Mirandulanus sæculi durationem statuit, nos vero Christianæ Religionis amplificationem, et reliquiarum Israelis salutem ponimus. Sequentia omittimus ex eadem ratione superius attacta, et quia jam mundi duratio superexcessit.

Pro contentis in Genesi.

Nil specialis confirmationis pro contentis in Genesi sese offert; et solummodo reflexio prudens facienda est in juramento

mento illo Divino cap. 22: 16. *Per memet ipsum juravi &c.*; quod omnem emphasis, aut exaggerationis evasionem omnino excludit à præmissis seriis promissionibus. Et prima promissio de possessione terræ promissionis in sempiternum, et de restitutione filiorum Israel ad illam, adhuc non adimpleta, ad oculum demonstratur; et in futuro complenda ex notis, et notatis ibidem, et per libros consequentes prophetiis evidenter convincitur.

An vero, sicut veniens Elias restituet omnia, quæ erant in lege scripta: ita veniens Enoch cum eo pariter restituet ea, quæ fuerant in lege naturæ, efficiendo saltem, quod terra iterum sit labis unius in regno Christi consummato; et in restitutione terræ promissionis felicitis Abrahamæ? Secundum prophetiam Sophon. 38. *reddam populis labium electum, ut invocent omnes in nomine Domini, et serviant ei humero uno.* Cui consonat Psalm 67. *qui habitare facit unius moris in Domo:* videtur affirmandum.

In extensiori alio exemplari, five compilatione ulteriores textus hujus libri Geneseos in probationem adducuntur, nec non et sequentium librorum Exod. Saph. Num. Jos. Regum, et Job inclusive. Infra vero aliquid hanc quæstionem concernens insinuabitur.

Ex Psalmis.

25. Psalmi fere omnes videntur continuata prophetia de regno Christi in terris inchoato in primo adventu; sed potissimum de eodem regno consummato loqui. Exemplum habes in Psalm 109. breviter explicato n. 9. Plura leges in toto tractatu. Pauca hîc congeram, quæ clarius ostendunt Christum in secundo adventu regnaturum super omnem terram, non solum quoad jurisdictionem, et dominium, sicut in primo, sed etiam quoad subjectionem, et obedientiam populorum.

26. Psalm 2. *Quare fremuerunt gentes, et populi meditati, sunt inania. Restiterunt reges terræ, et Principes &c.*

Prædicit, inanes fore adversus Christum conatus Regum, et Principum, puta Antichristi, et aliorum de quibus Apoc. 16: 14. *Spiritus dæmoniorum, facientes signa, procedunt ad reges totius terræ congregare illos in prælium [ad diem magnum Omnipotentis Dei.*

Qui habitat in cælis irridebit eos, et Dominus subsanabit eos. Tunc loquetur ad eos in ira sua, et in furore suo conturbabit eos.

Signat ultionem in Christi inimicos per plagas in Apoc. descriptas, et præsertim cap. 19: 19. *et vidi bestiam, et reges terræ, et exercitus eorum congregatos ad faciendum prælium cum illo, qui sedebat in equo, et cum exercitū ejus. Et aprehabita est bestia, et cum ea Pseudo Propheta: vivi missi sunt sunt hi duo in stagnum ignis, ardentis sulphure: et cæteri occisi sunt gladio sedentis super equum.*

Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem Sanctum ejus.

Post necem Antichristi, et omnium Inimicorum Christi, et Ecclesiam in regali sede, quæ secundum prophetas statuētur in monte Sion, Christus constituetur Rex super universam terram cum plena omnium populorum subjectione, et obedientia. Nunc autem necdum videmus omnia subiecta ei.

Dominus dixit ad me.

Vide dicta n. 6.

Postula à me, et dabo tibi gentes hæreditatem tuam &c.

Ideo docuit Ecclesiam postulare: *Adveniat regnum tuum: utique in terris consummatum, quia subdit, et dabo tibi gentes &c.*

Rege

Roge eos in virga ferrea.

Virga æquitatis, quæ non flectitur. Idem regnum eisdem verbis promittitur Martyribus Apoc. 2: 26; quos prædicat regnatos cum Christo mille annis.

Cum exarserit in brevi ira ejus.

Illis diebus, qui propter electos breviabuntur. Matth. 24: 2.

Beati omnes, qui confidunt in eo.

Quia superstites videbunt gloriam Christi regnantis, et regni illius felicitatibus perfruentur. De quibus eodem sensu ait Daniel 12: 11. *Beatus, qui expectat, et pervenit usque ad dies 1355.*

Psalms 7: 7. Exurge Domine in ira tua.

Jesu Christe, Fili Dei, ut patet ex sequentibus.

Ira Dei, est ostensio Divinæ justitiæ. Hæc autem antonomastice sumpta duplex est: altera, qua proprio Filio non pepercit, Rom. 8: 32; quem proposuit Deus ad ostensionem justitiæ suæ Rom. 3: 25. ideo ait Psalm 57: 17. *In me transierunt iræ suæ.* Altera, qua dicitur *dies iræ*, juxta illud Psalm 109. *Confregit in die iræ suæ reges:* De hac intelligenda est prophetica Davidis postulatio, quia proxime antecedit exaltationem Christi in regno consummato, propterea subdit: *Exaltare &c.* et: *Exurge in præcepto &c.* et concludit: *Domine judicat*, id est, regit, et gubernat.

Et exaltare in finibus inimicorum tuorum.

Quia factus est obediens usque ad mortem. Propterea exaltabit caput. Vide dicta n. 6.

Et exurge Domine Deus meus in præcepto, quod mandasti.

Hoc præceptum habetur Matth. 13: 30. *In tempore messis dicam*

dicam messoribus: colligite primum zizania. Tempus autem messis ostendimus, esse ultionem inimicorum, et consummationem sæculi, habendum paulo ante regnum consummatum n. 6. et infra n. 81.

Et Sinagoga populorum circundabit te.

Congregatio populorum, nimirum Ecclesia magna in regno consummato.

Et propter hanc in altum regredere.

Juxta illud Petr. Act. 3: 21. *Jesum Christum oportet cælum suscipere usque in tempore restitutionis omnium.* Vide n. 33. Oportet autem, ut compleatur numerus Martyrum, juxta Apoc. 6: 11.

Dominus judicat populos.

Regit, gubernat, in regno consummato.

27. Psalm 21. Postquam David in persona Christi, ut interpretatur D. Paulus ad Hebr. 2: 12. plura de ejus passione prophetavit, ait n. 26. *Apud te laus mea in Ecclesia magna.* Idem ait Psalm 34: 18. *Magna*, inquit, quia per eos mille annos constabit ex innumerabili multiplicatione fidelium, et populis universæ terræ. Et ideo subdit: *Reminescentur, et convertentur ad Dominum universi fines terræ, et adorabunt in conspectu ejus universæ familiæ gentium. Quoniam Domini est regnum, et dominabitur gentium.* Denique concludit n. 32. *Annuntiabitur Domino generatio ventura. Et annuntiabunt cæli justitiam ejus* (scilicet splendorem septemplici, et cæteris mirabilibus, quæ in cælo novo creabuntur) *populo, qui nascetur, quem fecit Dominus.* Per antonomasiam dictum, ut videbimus infra n. 35.

28, Psalm 28. Enarrat mirabilia vocis Domini; præsertim *super aquas multas*, id est, Baptismi, quibus omnes eo tempore

pore abluentur. Tum n. 9. *Et in Templo ejus omnes dicent gloriam. Dominus diluvium inhabitare facit, et sedebit Dominus Rex in æternum. Dominus benedicet populo suo in pace. Utique universali, de qua n. 112; quia tunc omnis terra erit populus Dei.*

24. Psalm 46. *Omnes gentes plaudite manibus; jubilate Deo in voce exultationis, quoniam Dominus excelsus, terribilis, Rex magnus super omnem terram. Subjecit populos nobis, et gentes sub pedibus nostris. Elegit nobis hæreditatem suam, speciem Jacob, quam dilexit. Psallite Deo nostro. Psallite regi nostro; quoniam Rex omnis terræ Deus. Regnabit Deus super gentes, &c.*

30. Psalm 49: 3. *Deus manifeste veniet. Manifeste loquitur de secundo adventu; quia tunc ignis in conspectu ejus exardescet, et in circuitu ejus tempestas valida per plagas novissimas peccatoribus inflicta. Tunc discernet populum suum. Tunc á solis ortu usque ad occasum ex Sion species decoris ejus. Tunc Sancti Martyres refurgent cum Christo ad regnandum; propterea ait: Congregate illi Sancti ejus.*

31. Psalm 71: 7. *Orietur in diebus ejus justitia, et abundantia pacis. Orietur in primo adventu Christi, et vigebit, donec auferantur servi lunæ, id est, Turcarum gentes, quarum imperio extinctio, dominabitur á mari usque ad mare, et á flumine usque ad terminos Orbis terrarum. Coram illo procident Æthiopes, et inimici ejus terram lingent. Reges Tarsis, Insulæ munera offerent. Reges Arabum, et Saba dona adducent: et adorabunt eum omnes reges terræ: omnes gentes servient ei. Et benedicentur ab ipso omnes tribus terræ, (Ecce tempus benedictionis Abrahamæ promissæ) omnes gentes magnificabunt eum. Tandem concludit: et benedictum nomen majestatis ejus in æternum. Et replebitur majestate ejus omnis terra. fiat, fiat.*

32. Psalm 97. *Viderunt omnes fines terræ salutare Dei nostri. Ita etiam Isai. 52: 10. uterque præsignat secundum Christi adventum, tum quia in primo non omnes viderunt salutare Dei,*

Dei, tum quia David hîc, et in duobus præcedentibus Psalmis convocat omnia ad jubilandum in conspectu Regis Domini; *quoniam venit judicare terram*, hoc est, regere, et gubernare, ut notandum est n. 8. Isai. autem ibidem excitat Jerusalem ad gloriandum. *Quia non adjiciet ultra, ut pertranseat per te incircumciscus, et immundus*, quod solum in regno Christi consummato verificabitur.

33. Psalm 101: 14. *Tu exurgens misereberis Sion; quia tempus miserendi ejus, quia venit tempus.* Tempus quidem primi adventus Christi, sed potissimum secundi, ut ex frequentibus colligitur. *Quoniam placuerunt servis tuis lapides ejus, et terræ ejus miserebuntur. Et timebunt gentes nomen tuum Domine, et omnes reges terræ gloriam tuam.* Sane in primo adventu non omnes n. 17. Quia ædificavit Dominus Sion, videlicet Jerusalem novam paratam ab eo, qui dixit: *Ecce nova facio omnia. Et videbitur in gloria tua.* In primo adventu visus est in humilitate n. 19. *scribantur hæc in generatione altera: et populus, qui creabitur, laudabit Dominum &c.*

Matth.
16: 20.

Matth.
28: 18.

34. Psalm 102: 19. *Dominus in cælo paravit sedem suam: in qua post Ascensionem sedet à dextris Dei. Et regnum ipsius omnibus dominabitur.* Quoad subjectionem omnium populorum; nam quoad potestatem supremam, quæ data est illi omnis in cælo, et in terra jam dominatur.

35. Psalm 117: 22. *Lapidem, quem reprobaverunt ædificantes, hîc factus est in caput anguli.* Lapis est Christus, quem reprobaverunt Judæi, ita de seipso exposuit Matth. 21- 42. Factus est in caput anguli, hoc est, regni, Hieron. lib. 5. in Isai cap. 19. *Idioma scriptorum est, ut angulare pro regno ponant, eo quod populos contineat, quasi in tota domo fundamentum sit.* Unde Christus Dominus duorum populorum parietes continens, lapis dicitur angularis. Certum est autem. quod Christus in primo adventu cæpit connectere duos populos Judaicum, et Gentilium; sed plena omnium Israelitarum, et gen-

gentium connexio in secundo adventu consummabitur, de qua dicitur Psalm 101: 23. *In conveniendo populos in unum.* De hac plena, et consummata connexione agitur in hoc Psalmo; propterea ait: *A Domino factum est istud, et est mirabile in oculis nostris. Hæc est dies, quam fecit Dominus: exultemus, et lætemur in ea.* Dies sumitur hîc pro millenario regni consummati, seu pro mirabilibus, quæ Deus in eo millenario faciet, et propter innumera, et maxima ejus temporis mirabilia vocatur per antonomasiam Dies, quam fecit Dominus, eodem sensu, quo ait Psalm 21: 33. *Populo, qui nascetur, quem fecit Dominus.*

Reflectio super deductis ex Psalmis.

N. 18. Super Psalm 2. *Quare fremuerunt* specialiter reflectendum est super illis verbis: *Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion &c.* (cui consonat Is. 2. *erit præparatus mons Sion in vertice montis, et fluent ad eum omnes gentes &c.* de quo infra proprio loco) et super sequentibus *Dabo tibi gentes hæreditatem tuam reges eos in virga ferrea, &c.* (cui consonat Apoc. 12. *qui recturus erat omnes gentes in virga ferrea,* et Psalm 44. *virga directionis, virga regni tui*) ubi clare de regno Christi in terris consummato agitur. Et ad confirmationem Authoris, quod ideo nos docuit Christus postulare: *Adveniat regnum tuum:* (quod quidem de regno cælorum, sive de beatitudine nequit proprie, et literaliter intelligi; hæc namque non venit, neque ad nos descendit, quinimo nos ad illam ascendimus, et imus, juxta illud Christi: *ascendo ad Patrem meum, et vado ad eum, qui me misit:*) Potest superaddi consonus locus ille Apoc. 21: 2. *Vidi Sanctam civitatem Jerusalem novam descendentem de Cælo á Deo:* et ibidem 9. *civitatem Sanctam Jerusalem descendentem de cælo á Deo.* Qui non loquitur literaliter proprie de cælo ipso empyreo, materialiter

O

sump-

sumpto, ut vult Alap. hoc enim cælum neque novum est, sed antiquum, neque unquam ad nos descendit, aut descendet, cum sit firmissimum, ac solidissimum, de quo ibidem 16. dicitur, *quod civitas in quadro posita est*, in signum firmitatis, soliditatis, roboris, stabilitatis, et immobilitatis illius, juxta communem interpretationem apud eundem Alap. Hug. Lauret. Glos., et alios.

Neque loquitur literaliter de cælo formali, nempe de animabus Beatis, sive de earum collectione in cælo; nam animæ Beatæ non descendunt de cælo, et á Deo; quinimo in cælum ascendunt, et ad Deum vadunt beatificandæ, et glorificandæ in cælo ipso empyreo, cujus gloria, et beatitudo non est etiam nova, sed antiqua. Restat ergo, ut literaliter loquatur de novo statu Ecclesiæ reformatæ descendente cum Christo de cælo ad temporaliter, ac specialiter regnandum in terris, et ad novum statum matrimonii spiritualis consummati, quare additur ibid. *sicut sponsam ornatam viro suo*; pro quo statu novo jam non erit sponsa, sed uxor, juxta dicta Sect. 3. conregnantibus cum illo animabus Beatis Sanctorum, ac Sanctarum Martyrum; descendentibus de cælo ad propria corpora informanda in terris, et in eisdem resurgentibus in resurrectione prima Apoc 20: 5. quare ibid. 21: 1. dicitur: *Et vidi cælum novum, et terram novam*, id est, renovatam, in novo statu Ecclesiæ reformatæ, et in regno Christi in terris consummato: *Primum enim cælum, et prima terra abiit, et mare jam non est*; quoad eundem statum antiquum, purificabuntur namque et renovabuntur, novum, et meliorem, ac perfectiorem statum accipientes; juxta alias prophetias 2 Petr. 3: 13. Isai. 65: 17. et 66: 22.; quæ omnia, utpote terrena innuentia, regnum ipsum Christi in terris consummatum, et perfectum confirmat. De quo tamen iterum infra Sect. 4.

Porro Psalm 21: 26. *Laus mea in Ecclesia magna &c.* consonat

sonat cæna illa magna Dei, et Agni, de qua Apoc. 19. Matth. 22. Luc. 14. et quod subditur: *Convertentur ad Dominum universi fines terræ, et adorabunt in conspectu ejus universæ familiæ gentium: quoniam Domini est regnum &c.* Optime confirmat assertum Authoris de regno Christi in terris consummato: quod et ex reliquis psalmis æque comprobare profequitur; et quidem largius in alio extensiori exemplari, in quo illud ex Psalm 1. *Non resurgent impii in judicio, neque peccatores in Concilio justorum:* Postquam dispersas: et contrarias opiniones refert, omnes conciliat cum hac explicatione: *Non resurgent impii in judicio vivorum, sive in prima resurrectione, in qua Martyres dumtaxat resurgent: In judicio tamen mortuorum, sive in resurrectione universali, omnes quidem resurgent.*

Ex Prophetis.

36. Cum adventus Christi ad regnandum in terris sit primarius Prophetarum scopus nihil magis obvium in illis, quam mirabilia, quæ in eo regno fecit Deus, et Rex promissus. Ex iis alia jam completa, saltem ex parte, optime ad literam applicantur primo adventui, et Ecclesiæ jam fundatæ. Cujusmodi sunt: Gloria nativitatis, et sepulchri Christi. Isai. 11. Spiritus prophetiæ Joel 2., et pietatis Ezech. 17. Potestas miraculorum Isai. 11. et 35. Ecclesia numerosior, quam Synagoga Isai. 54; et reliqua ejusdem generis. Alia vero utpote nondum completa, et ut ex ipsis locis apparet non complenda, nisi post reductionem Israelitarum, et conventionem omnium populorum in unum sub uno Pastore Christo, quam ajunt futuram paucis diebus ante judicium extremum, interpretantur myltice dicta de Jerusalem cælesti, et Ecclesia triumphante, et de regni Christi in terris sempiterno. Utrum, sicuti literam in iis, quæ completa sunt, admittimus, et pri-

mo adventui applicamus; ita non video, cur in cæteris literam rejiciamus, quod est præcipuum in Prophetis. Præsertim quia plura sunt in Prophetis adeo clara de terra, et terrestri Jerusalem, et regno, et Ecclesia pronuntiata, ut non nisi per maximam violentiam ad cælestia pertrahâmus. Pro cuius rei intelligentia.

37. Notandum 1. Maximum, et præcipuum Prophetarum argumentum esse duplicem adventum Messiae, primum in humilitate passionis; secundum in gloria majestatis. Multa quidem de primo Prophetarum, sed Judæis æternam Christi generationem ignorantibus subobscura; de secundo autem multo plura Judæis accepta, et gratissima; quia gloriosa, et satis clara. Atque hinc profectus est error communis Judæorum, qui eo quod non fuerit revelatum in veteri testamento mysterium Trinitatis non credunt Messiam esse filium Dei, eo quod vaticinia de primo adventu non percipiant, unicum expectant, eo quod cohærentiam humilitatis Christi cum gloria majestatis non assequantur, dubitant cum Eunuchio Æthyope, de quo dicta sunt passionis dominicæ vaticinia; denique eo quod Messias nondum venerit in gloria majestatis, negant advenisse. Hinc etiam orta tamen est firmissima Judæorum omnium spes de Messia venturo, et in terris regnaturo cum ea gloria, et bonorum omnium affluentia, quæ passim á Prophetis promittitur. Pro qua-

38. Notandum 2. spem Judæorum in eo præcise, quod sperent Messiae adventum in gloria, et majestate, et regnum ejus in terris gloriosum, nec falsam fuisse nec esse. Ratio potissima est consilium divinæ providentiæ, quæ maluit fidelibus in lege veteri bona materialia, et terrena promittere: nobis autem in lege gratiæ etiam spiritualia, et cælestia. Idcirco Judæi persuasum sibi firmiter habebant vaticinia, et promissiones Prophetarum de magnificentia regni Messiae complementum in terris habitura. Certe in quæstione, quæ
apud

apud sacros Interpretes agitur: *Utrum in lege veteri ulla extet beatitudinis cælestis promissio?* Communis opinio negat extare, saltem claram: si ergo Deus terrena promisit, ea profecto in terris daturus est, quanquam tot bonis spiritualibus cumulata, et ad ampliorem bonorum spiritualium acquisitionem adeo perfecte ordinata, ut cælestia dici possint, quam terrena. Hinc etiam infero, quod si Deus de futura gloria regni Christi tot, ac tanta promisit; ut non nisi mille annorum spatio adimpleri posse videantur, ut legenti, et consideranti patebit, necesse erit admittere juxta literam Apoc. regnum mille annorum consummatum; quo admissio, recte intelligantur omnia, quæ de eodem regno dicta sunt á Prophetis. Propterea licet ex iis vaticiniis, quæ nondum completa sunt, aliqua possint ad cælestem beatitudinem in sensu analogico transferri; rectius tamen omnia in sensu literalis de terrestri beatitudinis explicantur, etiam quando ex adjunctis, aut aliunde non plane constat de utraque loquantur, quanto magis si de terrestri loqui innotescant? Quam obrem:

39. Notandum 3, quod sæpius ex contextu, et circumstantiis prophetiarum liquido apparet, objectum prophetiæ esse beatitudinem terrestrem, non vero cælestem. Nam 1. Multa prophetarum vaticinia videmus, ex parte completa, sed nondum plene, secundum literam. Sic ergo regno Christi inchoato initia in terris rite attribuimus, quidni eidem regno consummato complementa in terris attribuamus? 2. Prophetiæ sæpe expresse terram dicunt fore locum dominationis, aliarumve regni felicitatum. 3. sæpe actiones immiscet, quæ solum terræ incolis, et viatoribus competunt, non cælicolis, et comprehensoribus. Cujusmodi: ædificare domos, plantare vineas, comedere, et bibere fructus earum, generare, sine conturbatione, crescere, et multiplicari, habitare in deserto securi, et hujusmodi. 4. sæpe in carentia malorum eidem regno promissa usurpant negationes; *Non ultra, non*

amplius, quibus ostendunt locum, ubi v. g. *non audietur ultra iniquitas*, fore terram, ubi antea audita fuit, non vero cælum, ubi numquam. 5. Sæpe etiam ex serie rerum, quæ secundum literam promittuntur, manifeste colligitur, vaticinia eventum in terris habitura, non in Cælis. Quæ omnia exemplis patebunt præter ea, quæ ex Genes., et Psalmis attulimus.

40. Ex Esai. cap. 22. *Et erit in novissimis diebus præparatus mons Domus Domini in vertice montium: et elevabitur super colles. Et fluent ad eum omnes gentes. Et ibunt populi multi, et dicent: venite, et ascendamus ad montem Domini: et ad Domum Dei Jacob: et docebit nos vias suas; et ambulabimus, in semitis ejus: quia de Sion exhibet lex, et verbum Domini de Jerusalem. Et judicabit gentes, et arguet populos multos. Et conflagrant gladios suos in vomeres, et lanceas suas in falces. Non levabit gens contra gentem gladium; nec exercebuntur ultra ad prælium.* Idem habet Mich. 4: 1. iisdem ferme verbis, et n. 7. superraddit: *Et regnabit Dominus super eos in monte Sion excelsa nunc, et usque in æternum.* Utrobique intelligendus est mons Sion terrestris. 1. Ex ipso nomine montis in vertice montium. 2. Ex actionibus propriis viatorum, nempe concidere gladios in vomeres, et hastas in ligones. 3. Quia non exercebuntur ultra ad prælium: ergo in terra, ubi olim exercebantur. 4. Quia tunc fluent ad Domum Dei in monte omnes gentes, quod non plene completum est in primo adventu, in quo non omnes confluxerunt.

41. Dices: ex hoc loco, et pluribus aliis constat etiam, quod Christus regnaturus est in æternum; non autem in terris, ut sonat litera; quia post extremam diem judicis nullus supererit viator, et omnes justi erunt comprehensores; sublati autem viatoribus necesse est cessare actiones proprias viatorum: ergo in cælis. Ergo saltem illa, quæ Prophetæ dicunt fore æterna, intelligenda sunt anagogice de regno cæ-

cælesti. Respondeo, quod Christus regnabit in terris in æternum, sed diversimode pro diversitate temporum. A primo adventu, in quo data est ei omnis potestas in cælo, et in terra, regnat, et regnabit usque ad secundum cum plenissima potestate, quoad Dominium, non vero, quoad subjectionem populorum. In secundo adventu regnabit cum plenissima potestate, quoad utrunque. Et tunc regnum ejus coalescet in terris ex Ecclesia triumphante, et comprehensoribus, et ex Ecclesia militante, et viatoribus. Comprehensores erunt Apostoli, qui sedebunt super sedes duodecim judicantes duodecim tribus Israel, et omnes Martyres redivivi in prima resurrectione, qui judicabunt nationes, et dominabuntur populis. Viatores erunt omnes nationes terræ, quia tunc omnes gentes, quasunque fecisti venient, et adorabunt coram te Domine, et glorificabunt nomen tuum. Cum consummati fuerint mille anni ejus regni post diem extremam judicis regnabit cum eadem potestate in cælo, et in terra, et tunc sublati viatoribus cessabunt actiones viatorum, quæ nullo modo convenire possunt comprehensoribus, cujuscumodi sunt: crescere, et multiplicari, et alia supra dicta. Sed hujusmodi actiones nunquam leges in Prophetis fore æternas. Leges quidem alias, quæ licet ad felicitatem terrestrem spectent, conveniunt tamen etiam comprehensoribus V. g. Judæa in æternum habitabitur. Tabernaculum non transferetur. Non audietur ultra fletus in populo meo, et similia, quæ visioni beatifice non repugnant, imo valde augment beatitudinem animi, et corporis æternam. Itaque melius in sensu literali intelligenda sunt.

42. Cap. 6. 12. *Excæca cor populi hujus . . . ne forte videat oculis suis, et convertatur, et sanem eum. Et dixi usquequo Domine? donec desolentur civitates absque habitatore, et domus sine homine, et terra relinquetur deserta. Et multiplicabitur, quæ derelicta fuerat in medio terræ. Et adhuc in ea decimatio, et conver-*

Matth.
28: 18.

Matth.
19: 28.

Sap. 3: 7.

Psal'm 85:

9.

Joel 3: 20.

Isai 33:

19. 65:

19.

vertetur. Et erit in ostensionem sicut terebinthus, et sicut quercus, quæ expandit ramos suos. Semen sanctum erit id, steterit in ea. Nota hîc primo, post desolationem terræ non immediate sequitur dies extrema, sed regnum, in quo multiplicatio, et sanctificatio Jerusalem. Hoc etiam apparet Cap. 24; ubi primum fuse, et manifeste describit Isaias exidium orbis per plagas novissimas, et postea ait: *erubescet luna, et confundetur sol, cum regnaverit Dominus exercituum in monte Sion.* Nota 2; quod multiplicari, et expandere ramos, diuturnam annorum seriem requirit: ergo mille annos, de quibus constat aliunde.

43. Cap. 60. *Surge illuminare Jerusalem, &c.* Principium hujus capitis applicat Ecclesia mysterio epiphaniæ, et merito, quia multa continet ad idem mysterium, et ad primum Christi adventum spectantia, sed multo plura, et pene omnia ad secundum, et regnum Christi consummatum. 1. quia adoratio magorum non fuit innundatio camelorum, neque omnes de Saba venerunt, et Thus deferentes, sed tantum tres reges. 2. quia ait: *in indignatione mea percussi te*, hoc est, in exidio Jerusalem, et dispersione Judæorum, quam hætenus videmus. *In reconciliatione mea*, id est cum convertero captivitatem populi mei, *misertus sum tui.* In quo misertus? In miserationibus, et mirabilibus super terram, quæ toto hoc capite continentur. 3. *Non audietur ultra iniquitas in terra tua. Populus autem meus, omnes justî, in perpetuum hæreditabunt terram.*

44. Cap. 62: 4. *Jerusalem non vocaberis ultra derelicta, et terra tua non vocabitur amplius desolata sed vocaberis voluntas mea, in ea, et terra tua inhabitata; quia complacuit Domino in te: et terra tua inhabitabitur.* I nunc, et transfer hunc locum ad Jerusalem cælestem, si potes. Nunquid cælestis Jerusalem fuit aliquando derelicta, aut desolata? vide reliqua mirabilia regni Christi in terris eodem capite per totum.

45. Cap.

45. Cap. 65: 17. *Ecce ego creo cælos novos, et terram novam, et non erunt in memoriam priora, et non ascendent super cor. Sed gaudebitis, et exultatibus usque in sempiternum in his quæ ego creo; quia ecce ego creo Jerusalem exultationem, et populo ejus gaudium. Et exultabo in Jerusalem, et gaudebo in populo meo; et non audietur ultra in eo vox clamoris. Non erit ibi amplius infans dierum, et senex, qui non impleat dies suos; et quoniam puer centum annorum morietur, et peccator centum annorum maledictus erit. Et ædificabunt domos, et habitabunt, et plantabunt vineas, et comedent fructus earum. Non ædificabunt, et alius habitabit; non plantabunt, et alius comedet: secundum enim dies ligni, erunt dies populi mei, et opera manuum eorum inveterabunt. Electi mei non laborabunt frustra, neque generabunt in conturbatione, quia semen benedictorum Domini est, et nepotes eorum cum eis. Eritque, antequam clament, ego exaudiam: adhuc illis loquentibus ego exaudiam. Lupus, et Agnus pascuntur simul; Leo, et bos comedent paleas, et serpenti pulvis panis erit. Non nocebunt, neque occident in omni monte Sancto meo, dicit Dominus. Ex hoc loco constat, Deum postquam creavit cælos novos, et terram novam, et Jerusalem novam, operaturum hæc mirabilia, et omnia in terris, ut per se patet. Vita autem sicut dies ligni, fructus laborum, et cætera ejusmodi plane ostendunt spatium mille annorum in eo regno admittendum.*

46. Ex Jeremia cap. 4: 17. *In tempore illo vocabunt Jerusalem solium Domini. Et congregabuntur ad eam omnes gentes in nomine Domini in Jerusalem, et non ambulabunt post pravitatem cordis sui pessimi. In diebus illis ibit domus Juda ad domum Israel, et venient simul de terra aquilonis ad terram, quam dedi Patribus vestris. Idem habet cap. 16: 15. et cap. 32: 37. et n. 41. ait: Plantabo eos in terra ista in veritate.*

47. Cap. 23: 3. *Ego congregabo reliquias gregis mei de omnibus terris, ad quas ejecero eos illuc: et convertam eos ad rura sua, et crescent, et multiplicabuntur. Et suscitabo super eos Pastores,*

P

et

et pascent eos. Non formidabunt ultra, et non pavebunt. Ecce dies veniunt, dicit Dominus: et suscitabo David germen justum, et regnabit rex, et sapiens erit, et faciet iudicium, et justitiam in terra. In diebus illis salvabitur Juda, et Israel habitabit confidenter, et hoc est nomen, quo vocabunt eum, Dominus justus noster. Propter hoc ecce dies veniunt, dicit Dominus; et non dicent ultra: vivit Dominus, qui eduxit filios Israel de terra Ægypti, sed: vivit Dominus, qui eduxit, et adduxit domus Israel de terra Aquilonis, et de cunctis terris, ad quas ejecero eos illuc, et habitadunt in terra sua.

48. Cap. 30: 7. *Væ, quia magna dies illa, nec est similis ejus, tempusque tribulationis est Jacob, et ex ipso salvabitur. Ecce salvatio per adventum Christi ad regnandum post illam diem tribulationis, quando scilicet imittet Deus plagas novissimas; et erit in die illa, ait Dominus exercituum: Conteram jugum ejus de collo tuo, et non dominabuntur ei amplius alieni, sed servient Domino Deo suo, et David regi suo, quem suscitabo eis: Tu ergo ne timeas serve meus Jacob ait Dominus, neque paveas Israel; quia salvabo te de terra longinqua, et semen tuum de terra captivitatis eorum, et revertetur Jacob, et quiescet, et cunctis affluet bonis, et non erit, quem formidet.*

49. Ex Ezechiele cap. 20: 23. *Vivo ego, dicit Dominus Deus, quoniam in manu forti, et in brachio extento, et in furore effuso regnabo super vos. Quod explicat, et repetit usque ad n. 40. tum ait: In monte Sancto meo, in monte excelso Israel, ait Dominus Deus, ibi serviet mihi omnis domus Israel; omnes inquam, in terra, in qua placebunt mihi.*

50. Cap. 28: 25. *Hæc dicit Dominus: quando congregavero domum Israel de populis, in quibus dispersi sunt, sanctificabor in eis coram gentibus, et habitabunt in terra sua, quam dedi servo meo Jacob. Et habitabunt in ea secur., et ædificabunt domos, et plantabunt vineas, et habitabunt confidenter, cum fecero judicia (Ecce hæc omnia fient post signa judicii) in omnibus, qui adversantur eis per circuitum: et scient, quia ego Dominus Deus eorum.*

. Cap. 34: 22. Salvabo gregem meum, et non erit ultra in rapinam; et judicabo inter pecus, et pecus. Et suscitabo super eas Pastorem unum, qui pascet eas, servum meum David. Ipse pascet eas, et ipse erit eis in Pastorem. Ego autem Dominus ero eis in Deum, et servus meus David Princeps in medio eorum. Ego Dominus locutus sum. Et faciam cum eis pactum pacis: et cessare faciam bestias pessimas de terra; et qui habitant in deserto, securi dormient in saltibus. Et ponam eos in circuitu collis mei benedictionem, et deducam imbrem in tempore suo, et pluviae benedictionis erunt. Et dabit lignum agri fructum suum, et terra dabit germen suum, et erunt in terra sua absque timore. Et scient, quia ego Dominus, cum contrivero catenas jugi eorum, et eruero eos de manibus imperantium sibi; et non erunt ultra in rapinam in gentibus, neque bestiae terrae devorabunt eos; habitabunt confidenter absque ullo terrore, et suscitabo eis germen nominatum in terra; et non erunt ultra opprobrium gentium. Eadem repetit fusius cap. 36. Idem in figura ossium aridorum, et reviviscentium designat cap. 37; ubi etiam in figura duorum lignorum conjunctorum in unum significat, unum fore regnum Juda, et Israel. Tum n. 21. Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego assumam filios Israel de medio nationum, ad quas abierunt, et congregabo undique, et reducam eos ad humum suam. Et faciam eos ingentem unam in terra, in montibus Israel. Et rex unus erit omnibus imperans, et non erunt ultra duæ gentes, nec dividuntur amplius in duo regna. Neque polluentur ultra in Idolis suis, et abominationibus suis, et cunctis iniquitatibus suis. Et salvos eos faciam de universis sedibus, in quibus peccaverunt, et emundabo eos, et erunt mihi populus, et ego ero eis Deus. Et servus meus David Rex super eos; et Pastor unus erit omnium eorum. In judiciis meis ambulabunt, et mandata mea custodient, et facient ea. Et habitabunt super terram, quam dedi servo meo Jacob, in qua habitaverunt Patres vestri. Et habitabunt super eam ipsi, et filii eorum, et filii filiorum eorum, usque in sempiternum.

Et David servus meus Princeps eorum in perpetuum. Et percutiam cum illis fœdus pacis, pactum sempiternum erit eis. Et fundabo eos, et multiplicabo, et dabo sanctificationem meam in medio eorum in perpetuum. Et erit tabernaculum meum in eis, et ero eis Deus, et p̄si erunt mihi populus. Et scient gentes quia ego Dominus sanctificator Israel, cum fuerit Sanctificatio mea in medio eorum in perpetuum.

52. Ex Daniele cap. 2. *In lapide, qui comminuit statuam, designatur regnum Christi in terris consummatum.* Nam ex Vieyra *Palavra empenhada* pag. 199. constat apud omnes Interpretes, lapidem esse Christum. *Lapis autem, qui percusserrat statuam factus est mons magnus, et replevit universam terram; quia Christus, sublati omnibus regnis, solus regnabit in Orbe terrarum.* Non in primo adventu, quia tunc maxime excrevit Imperium Romanum, juxta illud Luc. 2: 1. *Exiit edictum à Cæsare Augusto, ut describeretur universus orbis.* Ergo in secundo. At inquies cum Vieyra ibid: *In secundo adventu deficient viatores in terra: ergo nullum erit regnum Christi in terris; ut quid enim regnum sine subditis?* Respondeo, Vieyram locutum fuisse in opinione communi; quia tunc non ignorabat ex hoc, et innumeris aliis scripturæ locis, oppositum manifeste deduci; nempe Christum mille annos regnaturum super omnes populos viatores in terris. Nam in secundo adventu velut lapis abscissus sine manibus, hoc est propria virtute destruet Antichristum, ejusque Sectatores spiritu oris sui, et conquassabit in terra capita inimicorum suorum per plagas novissimas, et ignem. *Et partes duæ dispergentur, et deficient in terra; et tertia pars relinquetur, probata quidem per ignem, sed servata, ut semen, ad immensam hominum multiplicationem, qui per eos mille annos regni Christi implebunt terram, et omnes servient Christo regi, et hic erit populus Sanctorum Altissimi, de quo Daniel 7: 26. Regnum autem, et potestas, et magnitudo regni, quæ est*
subter

subter omne cælum, detur populo Sanctorum Altissimi; cujus regnum, regnum sempiternum est, et omnes reges servient ei; et obedient. Tempus autem horum mirabilium revelatum est ipsi Danieli cap. 12: 11. Et á tempore cum ablatum fuerit iuge sacrificium, et posita fuerit abominatio in desolationem dies 1290. (Totidem diebus ablatum erit iuge Sacrificium Missæ tempore Antichristi, totidem aletur Ecclesia in solitudine; totidem durabit persecutio, et potestas Antichristi, qui in templo adorabitur, ut Deus, et hæc erit abominatio desolationis, juxta dicta n. 3. (*Beatus, qui expectat, et pervenit usque ad dies 1335. utique beatus, quia post illos 45. dies veniet desideratus cunctis gentibus, et consummabitur mysterium regni Dei, non quia vocabitur ad audiendam finalem sententiam terribilis, et extremi judicii.*

53. Ex Osee cap. 1. Postquam prædixit abjectionem Synagogæ, tum de conversione ait n. 10. *Et erit numerus filiorum Israel, quasi arena maris, quæ sine mensura est, et non numerabitur. Et erit in loco, ubi dicetur eis: non populus meus vos, dicetur eis Filii Dei viventis. Et congregabuntur filii Juda, et filii Israel pariter, et ponent sibi met caput unum. Quis non videt spatium mille annorum, requiri ad augendum numerum Israelitarum, quasi arena maris.*

54. Cap. 2. Post repudium Israelis, et uxoris adulteræ ait: n. 16 *Et erit in die illa, ait Dominus: vocabit me, vir meus, et non vocabit me ultra Baälim. Et auferam nomen Baälim de ore ejus, et non recordabitur ultra nominis eorum. Et percutiam cum eis fædus in die illa cum bestia agri, et cum reptili terræ. Et aurum, et gladium, et bellum conteram de terra, et dormire eos faciam fiducialiter. Et sponsabo te mihi in justitia, et iudicio, et in misericordia, et in miserationibus. Et sponsabo te mihi in fide; et reliqua usque ad finem capitis. Qui promittit sponsalia in fide, et Ecclesiam ostendit fore militantem in terris, et fideles viatores, quia in Ecclesia triumphante, et comprehenso-*

ribus fides evacuabitur. Patet autem ex contextu, Prophetam loqui, non de Ecclesia præfenti, sed de futura in regno consummato.

55. Ex Sophonia cap. 3: 8. *Expecta me, dicit Dominus, in die resurrectionis meæ in futurum.* Hanc dixi n. 6. esse diem adventus Domini ad regnandum. *Quia iudicium meum ut congregem gentes, et colligam regna, et effundam super eos indignationem meam, omnem iram furoris mei; in igne enim zeli mei devorabitur omnis terra.* Quia tunc (nota rationem antecedentem, et consequentium; necesse est enim præcedere signa iudicii, et purgari per ignem omnem terræ iniquitatem, ut subsequantur mirabilia regni) quia tunc reddam populis labium electum, ut invocent omnes in nomine Domini, et serviant ei humero uno. *Reliquiæ Israel non facient iniquitatem. Exulta in omni corde filia Jerusalem. Rex Israel Dominus in medio tui. Non timebis malum ultra.*

56. Ex Aggæo cap. 2: 8. *Hæc dicit Dominus exercituum. Adhuc unum modicum est, et ego commovebo cælum, et terram, et mare, et aridam. Et movebo omnes gentes. Et veniet desiderans cunctis gentibus; et implebo domum istam gloria.* Magna erit gloria domus istius novissimæ plusquam primæ, dicit Dominus exercituum. *Et in loco isto dabo pacem.* Hæc prophetia impleri cæpit in primo adventu Christi; solum in secundo consummabitur, ut jacet. Nam in primo adventu non commovit cælum, et terram, quod explicat n. 22. dicens: *Ego movebo cælum pariter, et terram. Et subvertam solium regnorum, et conteram fortitudinem regni gentium &c.* Nec movit omnes gentes, nec implevit Templum Jerusalem gloria, in quod ingressus est pauper, et humilis. Nec illud Templum fuit domus novissima, sed templum, quod ædificabitur in secundo adventu, juxta Jerem. 30: 18. De quo templo ait hîc n. 4. *Quis in vobis est derelictus, qui vidit domum istam in gloria sua prima? et quis vos videtis hanc nunc? Nunquid non ita est, quasi*

non

non sit in oculis vestris? Ex quo infert, ita fuisse Templum Salomonis præ futura gloria Templi novissimi, in quo dabit Deus pacem perfectam, et universalem.

57. Ex Zacharia cap. 13: 8. *Et erunt in omni terra, dicit Dominus; partes duæ in ea dispergentur, et deficient, et tertia pars relinquetur in ea.* Non relinquetur ad finale iudicium immediate, quia in eo stabunt omnes mortui, et redivivi, sed relinquetur ad id, quod subdit, nempe ut probata per ignem sit populus Dei, et ad reliqua mirabilia regni, quæ cap. sequent. describit. *Ecce veniunt dies Domini. Et congregabo omnes gentes ad Jerusalem in prælium, et capietur civitas, et vastabuntur domus, et egredietur Dominus, et præliabitur contra gentes.* De hoc prælio meminit Joan. Apoc. 16: 14. et cap. 19. inter signa præcedentia iudicium. Vid. n. 26. *Et stabunt pedes ejus in die illa super montem Olivarum; et scindetur mons olivarum prærupto grandi valde Et veniet Dominus Deus meus, et omnes Sancti cum eo Et erit Dominus rex super omnem terram (ecce adventum Christi secundum, et regnum cum Sanctis Martyribus, qui resurgent, et regnabunt cum Christo mille annis) et habitabunt in ea: et anathema non erit amplius. sed sedebit Jerusalem secura: et omnes, qui reliqui fuerint de universis gentibus, quæ venerunt contra Jerusalem, ascendent ab anno in annum, ut adorent regem Dominum exercituum. . . . Et qui non ascenderit non erit super eos imber. Et erunt lebetes in domo Domini, quasi phialæ coram altari: et non erit mercator ultra in domo Domini in die illo.*

58. Ex Malachia cap. 4. *Ecce enim dies veniet succensa, quasi caminus: et erunt omnes superbi, et omnes facientes iniquitatem stipula; et inflamabit eos dies veniens, dicit Dominus exercituum, quæ derelinquet eis radicem, et germen. Et orietur vobis timentibus nomen meum, sol Justitiæ, et sanitas in pennis ejus: et egrediemini, et salietis sicut vituli de armento. Et calcabitis impios, cum fuerint cinis, sub planta pedum vestrorum, in die, qua ego facio,*

facio, dicit Dominus exercituum. De secundo adventu loquitur; quia orietur, et veniet Dominus post incendium Orbis, cum impii fuerint cinis, *et egredientur e solitudine*, ubi erant, ut Antichristi persecutionem evaderent. Et hæc invenient in die, qua ego facio; intellige mirabilia regni consummati, quæ per Prophetas promissi.

Reflexio super textibus ex Prophetis desumptis.

N. 19. In hanc veritatem regni Christi et inchoati, et consummati omnes Prophetæ collimant; nam, ut ait Alap. Can. 4. in Isai. *Christus est Prophetarum scopus, et suspirium*; et quia Author fuse, et solide de prophetis hisce confirmationibus agit, nos brevissimas hîc cohærentias addemus.

Et 1. Isai. 62: 4. *Vocaberis voluntas mea, in ea, et in terra tua inhabitata, quia complacuit Domino &c.* Cohæret 1. Oratio Dominica; qua postquam rogatur, *Adveniat regnum tuum: immediate additur, fiat voluntas tua, sicut in cælo, et in terra:* clare ostendens agi de regno Christi in terras adventuro, ibi que perfecte consummando, quo perfectio Ecclesiæ statu, voluntas Dei ob morum perfectionem perfecte, sicut nunc in cælo, in terris tunc adimplebitur.

2. Quæ §. 45. ex Isai. 65: 17. Author expendit, bene convincunt, non de regno Christi mere spirituali in terris consummando, præsertim, quæ de lupo, et agno, de bove, et leone simul pascentibus, ac comedentibus, et de reliquis ibidem prophetantur. An vero in regno illo pacifico, etiam animalia, alias inter se adversantia, pacifice comorabuntur, ac conviviscent? Aliquibus ap. Alap. id placuit, literaliter intelligentibus Isai. cap. 11: 6. *habitabit lupo cum agno, et pardus cum hædo acubabit: vitulus, et leo, et Ovis simul commorabuntur, et puer parvulus minabit eos. Vitulus et ursus pascentur, simul requiescent catuli eorum: et leo quasi bos come-*

comedet paleas, et non nocebunt, et non occident in monte sancto meo &c. quod iteratur cap. 65: 25. et Oseæ 2: 28. et percutiam cum eis fœdus in die illa cum bestia agri, et cum volucre cœli, et cum reptili terræ. Unde Alap. Cit. c. 11: 6. postquam pro hac opinione primum refert Rabinos Judæos, sic traddit: secundo Lactant. l. 6. Instit. cap. 24. putat hæc ad literam, ut sonant, vere futura post judicium per mille annos, quibus Sancti cum Christo regnabunt in terra. Erit enim tunc aureum sæculum: et ita Sybillas, quæ idem prophetarunt, quod Isaïas hic intelligit. Sic enim canit Cumana apud Virgilium eccloga 4.

*Nec magnos metuent armenta leones,
Occidet, et serpens, et fallax herba veneni.*

Et quanvis Alap. ibidem hæc omnia methaphorice intelligat, et primam intelligentiam involvat in erroribus Chiliastarum, five Millenariorum: attamen scrupulo isti errorum illorum optime satisfacit Sect. seq. et ultima; et pacificatio illa animantium certe impossibilis non est, neque intrinsece, neque extrinsece ex providentia Dei; sicut non fuit in arca Noë, qua pacifice accubabant simul lupo cum agno, pardus cum hædo, leo cum vitulo, et ove &c. et testante Salomone Eccles. 1. *Nihil sub sole novum, et quod jam fuit, iterum futurum est.* Et cum juxta opinionem aliquorum ap. Soar. de oper. sex dier. animalia in statu innocentiae, nedum cum Adamo, in quem propter peccatum rebellarunt, de quo Abul. et EE. in Gen. 3; verum et inter se pacificabantur: non abs re esse videbitur autumare, quod in generali illa instauratione, ac restitutione per Eliam facienda, primitivæ paci reciprocae juxta Sybillinum oraculum restituantur. Cui pulchre suffragatur Ezech. 34: 25. *Cessare faciam bestias pessimas de terra Neque bestiae terræ devorabunt eos.* Quæ quidem in unitate Ovilis, et Pastoris in regno consummato evenient, ut

Q

ex

ex v. 23. *ibid. et suscitabo super eas Pastorem unum qui pascat eas, servum meum David: ipse pascet eas, et ipse erit eis in Pastorem, et Lactant. apud Calmet: Feræ cicurabuntur; leo, et vitulus in eodem vescentur præsepi; infantes cum anguibus ludent, ea denique omnia tunc temporis futura sunt, quæ de aurea Saturni imperantis ætate Poetæ cecinerunt. Vid. etiam ap. Malvend. Cit. loc. 10. cap. 5.*

3. Ex Zachar. 30:7. §. 48. expenso ex Dan. 2. et Oseæ 1. §. 33, et ex aliis intermediis, et subsequenter pulchre idemmet comprobatur. Nec dubium iterum faciat, quod ibidem se rursus citet ipsemet P. Vieyra; huic enim objectioni jam supra satisfecimus. Ubi etiam §. 55. ex Sophonia 38. notanda restitutio unius labii, et moris in regno consummato: *reddam populis labium electum et servient humero uno: reliquæ Israel non facient iniquitatem.* (ergo non in cælo, sed in terra) *Exulta in omni corde filia Jerusalem, Rex Israel in medio tui &c.* Cui consonat Psalm 67. *Deus in loco sancto suo: Deus in loco sancto suo: Deus qui habitare facit unius moris in domo:* id est, cum Christus federit in monte Sion, loco sanctificationis ejus in regno consummato, habitare faciet unius moris in domo) quæ quidem prophetia adhuc non est adimpleta, neque in primo adventu hætenus verificata fuit) sed in secundo ad regnandum complebitur, ut patet ex contextu *ibid. Iter facite ei, qui ascendit super occasum exultate in conspectu ejus Deus cum egredereris in conspectu populi tui. Terra mota est, etenim Cæli distillaverunt Dominus dabit verba euangelizantibus &c.*; quæ literaliter nequeunt intelligi de regno cælesti, sed de terrestri consummato.

4. Ex Aggæo 28. §. 56. *Movebo omnes gentes, et veniet desideratus cunctis gentibus Magna erit gloria domus istius novissimæ, plusquam primæ, et in loco isto dabo pacem &c.* Utique in secundo adventu, in statu Ecclesiæ renovatæ, et in regno consummato, et pacifico, præcedente cæli, terræ et maris
ge-

generali renovatione, et commotione, ut iterum ibid. 22. et ex omnibus aliis Prophetarum libris plura opportuna loca ad intentum comprobandum apposite feliguntur in alio copiosiori transumpto, aut compendio.

Et quanvis longe refragari videatur, quod Author supra traddit de igne ante regnum consummatum inflamante in circuitu malos, et purificante justos, et ante generale incendium Orbis, finale iudicium præcedens: satis tamen salvari videtur cum distinctione duplicis incendii, ad regnandum, et ad iudicandum, quod Author autumabat.

Ex Evangeliiis.

59. Sancta quatuor Evangelia historiam esse de regno Dei, simul, et prophetiam, testantur plurima, et passim obvia omnium Evangelistarum testimonia, quibus quoad regnum inchoatum præsentia, et præterita historice referunt, quoad consummatum vero futura prædicunt, et ostendunt. 1. Regnum Dei esse præcipuum, et unicum Evangelistarum, et prædicationis Christi argumentum. 2. Regnum Dei prout Luc. 4:5. præscindit ab inchoato, et consummato esse perfectam subjectionem subditorum ipsi regi sæculorum immortalis. Ideo ait Christus: *regnum Dei intra vos est.* Hæc autem subjectio Luc. 17: habita est in iustis ab origine mundi ex meritis Christi prævis. 20. Deinde in regno inchoato habetur ex iisdem meritis Christi passi, et mortui; ideoque cum majori plenitudine gratiæ sed non in omnibus, quoad efficaciam. Tandem in regno consummato habebitur perfectissima in omnibus subditis, quoad sufficientiam, et efficaciam. Hæc videbitur ipsissima doctrina S. Pauli ad Hebr. 1: 6.

*Et cum iterum introducit primogenitum in Orbem terræ, dicit:
Et adorent eum omnes Angeli ejus.*

Iterum, inquit, ut ostendat se loqui de secundo adventu; et citat articulum ex Psalm. 96. *Dominus regnavit*, qui totus est de regno consummato in quo videbunt omnes populi gloriam ejus, et adorabunt eum omnes Angeli ejus, á quibus paulo minoratus est, ut prosequitur cap. 25. dicens: Non enim &c.

Cap. 25. *Non enim Angelis subjecit Deus Orbem terræ futurum, de quo loquimur.*

Hoc est, quem faciet novum in regno consummato.

Testatus est autem in quodam loco quis dicens: quid est homo, quod memor es ejus, aut filius hominis, quoniam visitas eum? Minuisti eum paulo minus ab Angelis: gloria, et honore coronasti eum, et constituisti eum super opera manuum tuarum.

Psalm 8; qui de regno inchoato, et consummato promiscue agit.

Omnia subjecisti sub pedibus ejus. In eo enim, quod omnia ei subjecit, nihil demisit non subiectum ei.

In regno inchoato, quoad dominium, in consummato etiam quoad omnimodam obedientiam.

Nunc autem necdum videmus omnia subiecta ei.

Quoad obedientiam secundum quam omnia subjiciuntur in regno consummato.

3. Regnum Dei non solum primo, et secundo modo sumptum, sed etiam tertio modo, hoc est, regnum consummatum, fuisse objectum prædicationis Christi, quod ex ipsis Evangelistis probatur.

60. Ex Matthæo cap. 7: 7. *Petite et dabitur vobis* cap. 21: 22. *omnia quaecunque petieritis in oratione credentes accipietis.* Joann. cap. 16: 23, et 24. *Quidquid petieritis Patrem in nomine*

meo dabit vobis. Ita Mar. n. 24. Luc. 11: 9. et alibi. Ecclesia á Christo edocta petit quotidie: *Advenire regnum Dei: Fieri voluntatem Patris, sicut in cælo, et in terra;* petit pacem perpetuam, et universalem; petit reductionem hæreticorum: conversionem omnium gentium ad Christum: temporum tranquillitatem, et bonorum omnium spiritualium, et temporalium abundantiam. Hæc omnia precatur Patrem in nomine Christi, et fide perfecta, nec tamen adhuc data videmus Ecclesiæ. Nunquid fallere potest Divina promissio? Absit. Ergo dicendum, quod dabit, et dabit tempore opportuno, quod per os Prophetarum promisit; nempe in regno in terris consummato.

61. Cap. 20: 20. *Accessit ad Jesum mater filiorum Zebedei cum filiis suis adorans, et petens: Dic ut sedeant hi duo filii mei, unus ad dexteram tuam, et unus ad sinistram in regno tuo.* Quærit S. Hieronimus: unde opinionem regni habeat mater filiorum Zebedæi, ut cum Dominus ignominiam passionis timentibus discipulis nunciaret, illa gloriam postulet triumphantis? Hac, ^{lib. 3. comment. in Matth. cap. 20.} ut reor, ex causa quia post omnia dixerat Dominus: *Et tertia die resurgam;* putavit enim mulier post resurrectionem illico regnaturum, et hoc, quod in secundo adventu promittitur in primo esse complendum, et aviditate fæmineâ præsentia cupit, immemor futurorum. Quæro ergo: quare Christus non redarguit erroris opinionem de regno? Imo tacite confirmat dicens: *sedere autem ad dexteram meam, vel sinistram non est meum dare vobis, sed quibus paratum est á Patre meo:* Nimirum quod non erat erronea, sed vera.

62. Cap. 24: 3. *Accesserunt ad Jesum discipuli secreto dicentes: Dic nobis, quando hæc erunt? et quod signum adventus tui, et consummationis sæculi?* Respondens Jesus prædixit eis signa, præcedentia judicium, hoc est, non diem extremam sententiæ finalis, sed regnum in terris consummatum; quod initium sumet in secundo adventu Christi, et post consumma-

tionem sæculi, quando scilicet consumptis per plagas novissimas in toto Orbe terrarum omnibus impiis, Deus restituet omnia, et nova faciet omnia. Quod ex ipso textu probatur 1. quia signa à Christo enumerata, constat ex Apoc. alia futura esse ante Antichristum videlicet praelia, seditiones, pestilentias, fames, et terræmotus per loca; alia vero, ut abominatio desolationis, et signa in sole, luna, et stellis, futura tempore Antichristi; sed Antichristum Dominus Jesus destruet illustratione adventus sui, antequam regnet mille annis, ut probavimus n. 15. et 33. Resurgent enim, et regnabunt cum Christo Martyres, qui non acceperunt caratherem Antichristi, utique interfecti ante regnum mille annorum. 2. quia ait n. 13. *Qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.* Usque in finem intellige tribulationum illius temporis, in quarum fine initium habebit regnum consummatum, in quo omnes salvi erunt; propterea ait Dan. 12: 11. *Beatus, qui expectat, et perseveraverit usque ad dies 1335;* ut notatum est n. 52. 3. quia ait n. 30. *Tunc parebit signum filii hominis in cælo: et tunc plangent omnes tribus terræ.* Hic plancus non erit effectus terroris ex præsentia judicis tremendi, sed amoris, ut patebit ex dicendis n. 77. 4. quia ait n. 31. *Et mittet Angelos suos cum tuba, et voce magna, et congregabunt electos ejus à quatuor ventis.* Nota, cur Christus hic ait, *congregabunt electos;* cap. vero sequenti n. 32. ait: *Et congregabuntur ante eum omnes gentes.* Quia nimirum hîc agitur de prima resurrectione, et Regno Martyrum cum Christo, et ideo non dixit *omnes*, sed *electos*; hic etiam ennumerantur signa proxime antecedentis resurrectionem universalem, quæ fiet, cum consummati fuerint mille anni, quibus Martyres redivivi regnabunt cum Christo. Capite autem sequenti agitur de judicio, et sententia finali, ad quam per resurrectionem universalem convocabuntur omnes; propterea ait *congregabuntur omnes.* Eâdem prorsus ratione Marc. cap. 13: 27. ubi refert
signa

signa adventûs Christi, ait: *Et congregabit electos suos.* Luc. etiam cap. 21; ubi refert eadem signa, ait n. 28. *His autem fieri incipientibus, respicite, et levate capita vestra; quoniam appropinquat redemptio vestra: et mox explicat, quænam redemptio, dicens n. 31. Ita et vos cum videritis hæc fieri, scitote, quia prope est Regnum Dei.* Non ait Christus, quia prope est iudicium, et sententia finalis, sed redemptio, et regnum Dei, quia post illa signa adventus Domini, immediate subsequetur regnum ejus. 5. quia ait n. 31. *Mittet Angelos suos cum tuba.* Tubæ meminit Isai 18: 3. et cap. 27: 13; et ex utroque loco colligitur, *Tubam fore signum proxime antecedens adventum Domini ad regnandum, non iudicii finalis.* Nam cap. 18. ait: *omnes habitatores Orbis, qui moramini in terra, cum elevatum fuerit signum in montibus videbitis, et clangorem tubæ audietis: quia hæc dicit Dominus ad me: quiescam, et considerabo in loco meo.* Quies vocatur á Domino tempus regni, ut dictum est n. 17. locum quietis assignat Propheta in fine capituli, dicens: *In tempore illo deferetur munus Domino ad locum nominis Domini exercituum, monte Sion* cap. 27: 13. ait: *In die illa clangeretur in tuba magna, et venient, qui perditionem fuerant de terra Assiriorum, et qui ejectionem erant de terra Ægypti: et adorabunt Dominum, in monte Sancto in Jerusalem.* Meminit etiam tubæ Jer. 4: 5. et numerat inter signa adventus Domini ad regnandum, quæ toto capite describit. Meminit etiam tubæ Paulus 1 Thess. 4: 14. de qua infra n. 74.

63. Cap. 19: 28. *Vos, qui secuti estis me, in regeneratione (quæ erit resurrectio 1. Apoc. 20.) Cum sederit filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis et vos judicantes duodecim tribus Israel* Luc. 22: 29. *Et ego dispono vobis regnum, sicut disposuit mihi Pater meus, et edatis, et bibatis super mensam meam (intellige Eucharistiam, juxta dicenda n. 110.) et sedeat super thronos judicantes duodecim tribus Israel.* Mirum est, in quot sententias abeant Authores citati ab Ozorio Conc. de Judicio, ut

ut explicent, quomodo Apostoli judicabunt in iudicio universali, adeo, ut Magister sentent. fateatur hoc sciri non posse, donec videatur in iudicio. Sed ex scripturis facile sciri potest, ex quibus constat ad literam, Apostolos in prima resurrectione redivos regnatos cum Christo mille annis, quo tempore edent, et bibent super mensam dominicam, et sedebunt super thronos judicantes, hoc est gubernantes, ut Principes constituti super omnem terram. In iudicio autem universali, et ipsi Apostoli stabunt ante Tribunal Christi iudicandi, dicente Apostolo: *omnes nos manifestari oportet ante Tribunal Christi.*

Psal. 14:
17.

2 Cor. 5:
10.

64. Ex Luc. cap. 1: 15. *Postquam autem traditus est Joannes, venit Jesus in Galileam predicans Evangelium regni Dei, et dicens: quoniam impletum est tempus (expectationis Messiae) et appropinquavit regnum Dei.* Intellige inchoatum, quia aderat, et consummatum, quia prope erat, juxta Phrasim scripturarum, et monitum D. Petri, de quo supra n. 18. *Non enim tardat Dominus promissionem suam; quia mille anni ante Dominum, sicut dies unus.* cap. 4: 43. *Turbæ detinebant illum, ne discederet ab eis, quibus ille ait: quia et aliis civitatibus oportet me evangelizare regnum Dei; quia ideo missus sum.* cap. 10: 9. et 11. *Dicite illis, quia appropinquavit regnum Dei.* Ita cap. 8: 1. cap. 9: 2. et 11. Matth. 4: et 17. et alibi.

65. Cap 4: 17. *Et venit Nasareth, ubi erat nutritus, et intravit secundum consuetudinem suam die Sabbati in Synagogam; et surrexit legere. Et traditus est illi liber Isaie Prophetæ, et ut revolvit librum, invenit locum ubi scriptum erat: Spiritus Domini super me &c. et cum complicasset librum, reddidit ministro, et sedit, et omnium in Synagoga oculi erant intendentes in eum. Cæpit autem dicere ad illos: quia hodie completa est hæc scriptura in auribus vestris.* Locus Isai. est cap. 60. in quo multa de regno Christi inchoato manifeste prædicit, sed multo plura de consummato; cujusmodi sunt: Quod Christus missus est, ut prædicaret

ret annum placabilem Domino, et diem ultionis Deo nostro (*Annus placabilis* idem est, ac regnum Dei, prout includit inchoatum, et consummatum. *Dies ultionis*, est dies iudicii, prout includit signa præcedentia iudicium) quod venit, ut consolaretur omnes lugentes in regno inchoato, (non omnes sicuti in consummato) quod instaurabunt ruinas, et civitates desertas (scilicet á Judæis in dispersione diuturna usque ad secundum Christi adventum.) Quod in terra sua duplicia possidebunt: et lætitia sempiterna erit eis. Fædus perpetuum feriet eis omnes cognoscent, quia isti sunt semen, cui benedixit Dominus (benedictione Abrahæ promissa, de qua supra n. 24.) Quod Dominus Deus germinabit iustitiam et laudem coram universis gentibus. Quæ omnia in regno tantum consummato complebuntur. His positis cum hæc scriptura referat complenda dumtaxat in regno consummato post multa annorum millia, quomodo completa est tempore Christi? quia nimirum Christus jam venerat prædicare, et actu prædicabat Judæis non solum ad regnum inchoatum spectantia, sed etiam ad consummatum. Ideo signanter ait: *completa est in auribus vestris*; quia ipsi audierant, et audiebant ipsummet verbum Domini ea omnia prædicantem, quæ in vaticinio Isaiaë continentur.

66. Cap. 14: 13. *Cum facis convivium, voca pauperes, debiles, claudos, et cæcos: et beatus eris: quia non habent retribuere tibi; retribuent enim tibi in resurrectione iustorum.* Hæc enim cum audisset quidam de simul discumbentibus, dixit illis *Beatus, qui manducabit panem in regno Dei.* At ipsi dixit ei: *Homo quidam fecit cænam magnam &c.* Nota cohærentiam cum antecedentibus, et consequentibus illius propositionis: *Beatus qui manducabit &c*; quæ alioquin, non admissio regno consummato, videretur absurda. Præmonuerat Christus retributionem faciendam misericordibus in resurrectionem iustorum; hoc est in regno consummato; quippe tunc solum resurgent iusti

R

Mar.

Apoc. 20. Martyres, et non resurgent impii; et ideo congruenter in-
 Psalm 1:5. fertur beatitudo in eo regno. Christus autem confirmat con-
 gruentiam; quia protinus subdit parabolam cænæ magnæ,
 quam Matth. 22. vocat *nuptias filii sui*: *Cæna magna, et*
Nuptiæ Agni apud Joann. Apoc. 19: 9. est regnum Dei con-
 summatum; ait enim: *audivi quasi vocem tubæ magnæ, et sicut*
vocem aquarum multarum, et sicut vocem tonitruorum magnorum
dicentium: Alleluia, quoniam regnavit Dominus Deus noster om-
nipotens. Gaudeamus, et exultemus, et demus gloriam ei; quia
venerunt nuptiæ agni, et uxor ejus præparavit se, et dixit mihi:
scribe: Beati quæ ad cænam nuptiarum vocati sunt. Itaque sicut
 ille ex discumbentibus congruenter ad prædicationem Christi
 exclamavit: *Beatus, qui manducabit panem in regno Dei*; ita
 Apoc. 19. Congruenter ad prædicationem, et parabolas
 Christi jussit Angelus scribere: *Beati, qui ad cænam nuptiarum*
vocati sunt.

67. Cap. 17: 20. Interrogatus á Pharisæis: *quando venit*
regnum Dei? Respondens eis dixit: *Non venit regnum Dei*
cum observatione; neque dicent: Ecce hic, aut ecce illi. Ecce
enim regnum Dei intra vos est; ex responso Christi infertur
 non solum loqui de regno Dei præcise sumpto, de quo ait:
Intra vos est; sed etiam de consummato, quod non venit cum
 observatione; quia, ut ibidem explicat n. 26. et sequent. et
 Matth. 24: 37; veniet inopinato, sicut factum est in diebus
 Noe, et Lot. cap. 19: 11. *Venit enim filius hominis quærere,*
et salvum facere, quod perierat. Hæc illis audientibus adj-
 ciens dixit parabolam, eo quod esset prope Jerusalem; et
 quia existimarent, quod confestim regnum Dei manifestare-
 tur. Unde orta est hujusmodi existimatio Discipulorum? Ex
 dicto Christi, quod interpretati sunt de omnimoda, et uni-
 versali salute, quam ipse operatus erat in regno consummato;
salutem enim, quam proxime operatus erat per crucem, et
passionem suam, non intelligebant, ut constat ex cap. ante-
cedent.

cedent. n. 34. Christus vero, ut insinuaret, se de utraque loqui, adjecit parabolam dicens: *Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam* (Christus in cælum, ut interpretatur Greg. Hom. 9 in Euangel.) *accipere sibi regnum et reverti.* Parabola est de decem talentis, in qua ostendit regnum Dei consummatum, non confestim manifestandum; sed postquam ipse diu susceptus in cælum, et recursus interficiet inimicos suos, qui noluerunt eum regnare super ipsos, et tunc fervos, et fideles super omnia bona sua constituet, regnaturus Dominus illorum in perpetuum.

68. Cap. 13: 34. *Jerusalem, quæ occidis Prophetas, et lapidas eos, qui mittuntur ad te: quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum avis nidum suum sub pennis, et noluisti. Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. Dico autem vobis, quia non videbitis me, donec veniat cum dicetis: Benedictus qui venit in nomine Domini* complementum principale hujus comminationis, et prophetiæ non fuit brevis absentia Christi ante triumphum palmarum, in quo turbæ acclamantes dixerunt: *Benedictus qui venit in nomine Domine:* sed diuturna ejus absentia, quam Judæi post templi, et Jerusalem desolationem, et post dispersionem omnium usque ad secundum Christi adventum patientur; quando conversi suscipient Christum venientem, et dicent: *Benedictus &c.* Dixi principale, quia triumphus Christi in Dominica palmarum, fuit figura consummati illius triumphi, quando Christus secundo veniet ad regnandum, et sub hac ratione figuræ potuit esse illius comminationis, et prophetiæ complementum. Ratio multiplex est. 1. quia servato ordine historiæ secundum Matth. et Marc. comminatio subsecuta est palmarum triumphum. 2. Posito, quod juxta ordinem historiæ secundum Luc. antecesserit, utique non multos menses. Brevis autem absentia Christi non videtur comminatio proportionata sceleribus Judæorum lapidantium, et occidentium prophetas, et ipsum

Prophetam maximum Christum Dominum. 3. quia Christus comminatus est absentiam suam post desolationem Templi, quam palmarum triumphus pluribus annis antecessit. 4. quia poena absentiae Christi, simul ac desolationis Templi, et reprobationis Synagogae inflicta est á Judæis ob immane scelus occisionis Christi, propterea ait: Jerusalem, quæ occidis Prophetas: Ergo ad hanc potissimum refertur comminatio Christi; non ad illam brevem ante palmarum triumphum. 5. quia versiculus *Benedictus qui venit*, sumptus est ex Psalm 117. ubi refertur immediate post diem, *quem fecit Dominus*, quem n. 35. vidimus esse, diem secundi adventus Christi ad regnandum.

69. Cap. 22: 15. *Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum, antequam patiar. Dico enim vobis; quia ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in regno Dei.* Solemnitas Paschæ instituta est in memoriam educationis filiorum Israel de Ægypto, quæ fuit figura educationis Israelitarum, de qua infra n. 85; et in regno consummato complebitur. de hoc igitur regno loquitur Christus. Ita etiam Matth. 26: 29. *Dico autem vobis: non bibam á modo de hoc germine vitis usque in diem illum, cum illud bibam vobiscum novum in regno Patris mei.* Ita etiam Marc. 14: 26. *Amen dico vobis: quia jam non bibam de hoc germine vitis usque in diem illum, cum illud bibam novum in regno Dei;* de quibus infra n. 110.

70. Ex Joanne cap. 18: 36. Ad Pilati interrogationem: *Tu es Rex Judæorum?* Respondit Jesus: *Regnum meum non est de hoc mundo. Si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei utique decertarent, ut non traderer Judæis. Nunc autem regnum meum non est hinc. Dixit itaque ei Pilatus: ergo Rex es tu?* Respondit Jesus: *tu dicis, quia rex sum ego. Ego in hoc natus sum, et ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati, omnis, qui ex veritate est, audit vocem meam. Ecce Christus annuit, se regem esse; regnum tamen suum non esse*

esse ex hoc mundo pronunciat, hoc est, non esse, ut omnia regna mundi, plenum vanitatis, sed veritatis, quia omnis, qui ex veritate est, audit vocem ejus. Hoc posito, expende reliqua. *Nunc autem.* Dictum videtur eo ferme sensu, quo ad Hebr. 2: 8. *Nunc autem, necdum videmus omnia subiecta ei;* ita hinc regnum Christi aliquando futurum hinc. *Regnum meum* consummatum intelligas; quia regnum Christi jam erat hinc inchoatum; quippe Christus jam regnabat hinc in pusillo grege electorum. *Non est hinc;* hoc est in terris; seu malis interpretari: *Non est de hoc mundo:* Ex utraque interpretatione recte infertur regnum consummatum. Si primam velis: ergo regnum Christi aliquando erit in terris. Si secundam: ergo aliquando erit de hoc mundo; scilicet de mundo novo; ubi justitia habitabit, et omnes erunt ex veritate, et audient vocem Christi in universo mundo regnantis.

Reflexio super deductis ex Euangeliis.

N. 20. Primum, quod sese offert est Evangelium Matthæi, ubi inter alia cap. 20: 20. *Dic, ut sedeant hi duo filii mei, unus ad dextram, alius ad sinistram in regno tuo:* clare confirmat de regno temporali hujus sæculi, non vero de spirituali beatitudinis cælestis loqui, de quo mater filiorum Zebedæi, et reliqui Apostoli signanter et specialiter adeo opinabantur, ut etiam post resurrectionem Christi Domini ab eo adhuc quærerent, *si in tempore hoc restitues regnum Israel?* Illa autem dictio *in tempore hoc,* aperte ostendit, locutos fuisse de regno temporali. Et tamen Christus Dominus utrobique nec redarguit, nec reprobavit opinionem regni temporalis, quin imo tacendo, eidem assentiri videtur. Et solummodo quærit: *Potestisne bibere calicem;* id est, subire martirium? Quasi hoc medium foret unicum ad conreg-

nandum cum Christo in regno consummato, in quo soli Martyres in resurrectione prima resurgent ad conregnandum cum Christo, juxta tradidit superius, et Apoc. 20. Imo exclusiva partialis Christi: *Calicem quidem meum bibetis, sedere autem ad dexteram, vel sinistram &c.* et medium martyrii, et finem conregnandi admittit, et confirmat, dicens, dandum esse, quibus à Patre paratum erat.

Similiter Matth. cap. 16: 28. *Sunt de hîc stantibus, qui non gustabunt mortem donec videant Filium hominis venientem in regno suo.* Versio Syriaca: *In regnum suum:* ergo non in regnum cæleste, sed terrenum, in quod veniet. Quod quidem Marc. 8: 39. sic tradidit, *donec videant regnum Dei veniens in virtute;* particula autem *donec* temporalis est, et temporis limitationem, ac terminationem indicat, et Luc. 9: 27. pariformiter, *donec videatur regnum Dei.* Qui quidem textus, secundum applicationem Ecclesiæ in officio proprio B. Joannis Evangelistæ, de ipso intelligitur, qui secundum opinionem satis communem, et contextui confirmiorem (quam optime defendit P. Ferdinandus Quirosius in vita venerabilis Petri de Baſto Jesuitæ, Provinciæ Indianæ Coccinensis) adhuc superstes conservatur cum Enoch, et Elia, ut adversus Antichristum prædicent, et sint testes fideles, et oculares legis naturæ, scriptæ, et gratiæ, et rerum à Christo in hac gestarum.

Et certe Hug. hîc ait: *Vel hoc dixit quantum ad Joannem, qui plus aliis vixit.* Et quamvis Apoc. hoc explicet de gloriosa Christi transfiguratione: deficit proprietas verborum illorum. *venientem in regno suo;* et *regnum Dei venientis in virtute;* proprie enim neque transfiguratio est regnum Christi, neque Christus ad hanc proprio venit, neque venit in virtute; id est (ut explicat Alap.) *cum magna potentia, efficacia, et majestate.* Sed proprie *veniet* iterum é cælo in terram in regno consummato, quod quidem videbunt tunc illi mortem non gustantes. Unde

Unde, cum textus dicat, Joannem non gustaturum mortem, donec videret Christum venientem in regno suo, vel donec videret regnum ipsum, sive juxta versionem Syriacam: *donec viderint Filium hominis venientem in regnum suum*: clare colligitur, non loqui de adventu ad finaliter mundum judicandum in extremo judicio: tunc enim mors Evangelistæ, et cæterorum omnium adventum ipsum præcedet; sed loquitur de secundo adventu in regno consummato, quod quidem mortem ipsius Evangelistæ præcedet, saltem initialiter, et in hoc regnum suum proprie, et realiter veniet in secundo adventu ad regnandum. Deinde regnum Dei formale, nempe beatitudo, sive gloria æterna, proprie neque in terra videbitur, quæ est proprietas verborum prophetiæ istius, et aliarum consimilium: verba autem S. Scriptoriæ in sensu proprio, ac literali, quantum fieri potest, intelligenda sunt, juxta vulgarem regulam ex Aug.; et aliis SS. PP. deductam.

Tandem Apoc. 10: 11. Angelus dixit Joanni: *oportet te iterum prophetare gentibus, et populis, et linguis, et regibus multis*: quod S. Hypolit. Mart. Dorotheus et alii apud Salmer. interpretantur de prædicatione adversus Antichristum; et formalius de prædicatione ad regnum consummatum, vel prope illud, ut patet ex terminis *gentibus, et populis, et linguis &c.* cum consonantia cap. 5: 9. *Redimisti nos ex omni tribu, et lingua, et populo, et natione, et fecisti nos Deo nostro regnum, et sacerdotes, et regnabimus super terram.*

Sed dices satis efficaciter: Textus loquitur pluraliter: *sunt de hîc stantibus . . . non gustabunt . . . donec videant &c.* ergo vel nequeunt singulariter applicari Joanni Evangelistæ, vel alii plures designandi sunt, qui non gustabunt mortem, donec videant regnum Dei. Resp. I. hanc difficultatem esse communem omnibus illud effatum de Joanne Evangelista singulariter interpretantibus.

Resp.

Resp. 2. quod sicut Alap. ait, Christum in illa prophetia alluisse ad gloriam transfigurationis, quæ immediate post sex dies evenisse constat ex immediato cap. Matthæi, et Marci, cui quidem adstantes apparuerunt Moses, et Elias loquentes cum Jesu; et venerab. Mater Maria à Jesu Agredana in Mist. Civitate Dei asserit, Enoch, et Eliam etiam adfuisse celebrationi, et institutioni Eucharistiæ in ultima cænâ, quâ corporis, et sanguinis Domini particeps facti sunt, ut utraque lex naturalis, et scripta, præcipui illarum Authoris mysterii in utroque illo Propheta participarent: probabile videtur, quod duo hi testes legis gratiæ, adhuc iterum venturi, præsentis sæpius Christo adfuisse pro aliis pluribus mysteriis vitæ, mortis, et prædicationis ipsius, ut de omnibus, vel saltem de principalioribus quasi oculares testes contestarentur. Et fortasse tunc in occasione illa, immediata gloriæ transfigurationis, jam tunc Christo aderant prophetæ Enoch, et Elias, et sequebantur agnum illum, quocumque ibat (ut Sancti redivivi in quadraginta illis diebus intercedentibus inter diem resurrectionis, et diem ascensionis, executi sunt, et in regno consummato prosequuntur, congregantibus sese aquilis istis gloriosis, ubi fuerit corpus Christi gloriosum in regno consummato, et pennas gloriosas, ut aquilæ, indeficienter assumentibus, atque volantibus: et respective ad illos tres, Joannem videlicet, Enochum, et Eliam, protulisse Christum Dominum illa verba de futuro, *sunt de hîc stantibus &c* quæ complementum proprium, ac perfectum habebunt in secundo adventu ad iudicium vivorum, et ad conregnandum in terris.

3. Potest responderi quasi pariformiter ad antiphonas: *Domine quinque talenta &c. Prædicavit præceptum Domini &c.* de quibus supra ad Sect. 1. reflex. §. 2.

Sed instas: Enoch, et Elias ab Antichristo interficientur;

tur; sed regnum Dei consummatum incipiet post extinctionem Antichristi: ergo &c. Resp. regnum Dei initialiter, et quasi dispositive incipiet cum ipsa Antichristi persecutione, ut inquit Author supra; imo ipsa prædicatio Enoch, et Eliæ, et etiam Evangelistæ, in supposita hypothese, jam erit pars regni Dei, et initium ejus, juxta illud Matth. 4: 23. *Prædicans Evangelium regni*; et Act. 20: 25. *prædicans regnum Dei*; et 28: 23. *exponebat, testificans regnum Dei* &c.

Probat etiam Author hunc secundum adventum Christi ad regnandum in regno consummato, cujus signum præcedens dicit, fore *Tubam illam*, de qua Isai. 18: 3; et 27: 13; et alibi, Jerem. 4: 5. 1 Thessal. 4: 14; et alibi. Sed contra obstare videtur communis interpretatio PP., et sensus Ecclesiæ, quæ de tuba excitante mortuos ad finale judicium mortuorum loca illa intelligit: *Tuba mirum spargens sonum per sepulchra regionum, coget omnes ante Thronum* &c., quæ tuba ideo á D. Paulo 1 Cor. 15: 52. appellatur *novissima*, eo quod ad novissimum judicium, et in novissimo die mortuos ad illud suscitabit.

Potest tamen cum distinctione responderi, duplicem tubam resonandam fore, aliam, quæ erit signum adventus Domini venientis ad regnandum in regno consummato, de quo Isai. 27: 13. *In die illa clangetur in tuba magna, et venient, qui perdit fuerant de terra Assyriorum, et qui ejecti erant de terra Ægypti, et adorabunt Dominum in monte Sancto in Jerusalem*: quæ quidem, omnia, et singula literaliter, et naturaliter nequeunt intelligi de signo ad judicium finale mortuorum; sed ad judicium intermedium vivorum in regno consummato, cum Dominus adorabitur in monte Sancto Jerusalem, reductis Israelitis de locis captivitatis, ad quos ejecti fuerant á patria, quam perdiderant, habitatione; aliam vero tubam novissimam, quæ erit signum Domini venientis ad finale judicium mortuorum, de qua 1 Cor.

15: 52. *In momento, in ictu oculi, in novissima tuba, canet enim tuba, et mortui resurgent incorrupti; et D. Hieronim. surgite mortui, venite ad judicium.*

Confr. 1. ex 1 Thessal. 4. *in Tuba Dei descendet Dominus de cælo; et mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi* Hæc est resurrectio prima (Apoc. 20. in qua adventus Domini resurrectionem præcedet Matth. 22. Luc. 20. Confr. 2. ex Psalm 80: 4. *Buccinate in Neomenia Tuba, in insigni die solemnitatis vestræ, quia judicium Deo Jacob.* Ergo cum hac tuba sit lætitiæ, exultationis, et jubilationis, ut etiam innuit initialis versus Psalmi, *exultate Deo adjutori nostro, jubilate Deo Jacob; sumite psalmum, et date tympanum, Psalterium jucundum cum cirbara; et dies illa sit dies insignis solemnitatis: utique non erit tuba illa terrificæ mortuos excitans ad finale judicium mortuorum, neque dies illa, dies iræ erit, calamitatis, et miseriæ, dies quidem magna, sed amara valde, dum venerit Dominus sæculum per ignem finaliter judicare: sed magna illa dies millenaria, erit quidem gloriosa, cum Dominus venerit ad judicium vivorum cum gloria, jubilatione, et plausu in regno consummato, sed ad regnandum in domo Jacob temporaliter, et spiritualiter in æternum, juxta superius traddita. Aliæ uberiorès comprobationes habentur in extensiori illo operis transumpto, vel compendio.*

Ex Actibus Apost. et Epistolis.

71. Ex Actibus Apostol. cap. 16. *Igitur, qui convenerat, interrogabant eum dicentes: Domine, si in tempore hoc restitues regnum Israel? Dixit autem eis: Non est vestrum nosse tempora, vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate.* Discipuli, qui interrogabant, noverant ex Prophetis Christum regnaturum in terris, audierant petitionem dexteræ, et sinistræ in eo regno,

regno, de qua supra n. 16. animadverterant non reprobata a Christo opinionem regni, imo tacite confirmatam; nam ait: *Non est meum dare vobis, sed quibus paratum est a Patre meo*, innuens jam aliquibus paratam a Patre dexteram, et sinistram in regno suo. Neque hinc Christus respondet reprobando, imo potius tacite confirmando opinionem regni; quia asserens, positum in potestate Patris tempus restitutionis regni, tacite innuit regnum restituendum: ac si diceret: regnum quidem restituiam, sed nihili interest vestra scire nunc tempus restitutionis, quod Pater posuit in sua potestate. Denique ipsamet die per Angelos revelavit, non tempus restitutionis regni, sed modum, ut mox explicabo. Ergo Discipuli quoad opinionem regni bene interrogabant, et recte opinabantur. Suares tamen hanc Discipulorum interrogationem notat ignorantiae. Verum, si esset ignorantia, et esset gravis, et merito debuerat a Magistro veritatis auferri, qui tamen eam non modo non abstulit, quin potius tacite confirmavit. Silveira in hunc locum vocat eam indebitam, inutilem, et imprudentem, et ideo Christus non respondit ad quaesita de restitutione regni, sed eos tacite reprehendit, ut nimium sollicitos de regno temporali. Vere tamen Christus reprehendit indebitam, et inutilem Discipulorum aviditatem sciendi tempus restitutionis regni, non autem sollicitudinem de regno temporali; quia regnum Christi in terris consummatum non erit temporale. Multa quidem terrena dabit Deus in eo regno; sed plurima ex iis erunt aeterna, et omnia, utpote ordinata ad maiorem summi regis gloriam, naturam boni spiritualis, et aeterni quodammodo induent. Neque erit temporale ob limitatam mille annorum durationem; quia limitationem hanc suscipit respectu ad tempus viatorum; absolute tamen erit aeternum; sicuti etiam regnum Christi in terris inchoatum, non dicitur temporale, sed aeternum,

licet limitationem temporis usque ad secundum Christi adventum admittat; et interim Christus multa bona etiam terrena fidelibus suis largiatur.

72. Cap. 3: 13. Expende concionem B. Petri ad Judæos, quâ mirabiliter confirmatur quidquid in hoc tractatu disse-
rimus. Ostendit 1. se dedisse integram sanitatem claudo in nomine, et fide Jesu Christi, filii Dei. Deinde hunc esse Messiam promissum, et in carne passibili advenisse, sicut Deus prophetavit per os omnium prophetarum, quem proinde ipsi, et Principes eorum licet per ignorantiam, interfecerunt. Sed eum Deus suscitavit á mortuis, quare hortatur ad pænitentiam. Verum quia Judæi opponere poterant Oracula Prophetarum de adventu Messiae cum gloria et majestate, præoccupat objectionem, distinguendo tempora, et unum adventum ab alio, dicens: Mortuum quidem Messiam, juxta Oracula Prophetarum, sed post mortem et resurrectionem susceptum in cælum, ubi sedere oportet ad dexteram Patris, usque ad secundum adventum, de quo locutus est Deus per os Sanctorum suorum á sæculo Prophetarum. Hunc adventum vocat tempora refrigerii, seu ex versione Arabica, quietis á conspectu Domini, hoc est, tempora felicissima, quibus Christus consummabit regnum suum in terris; quæ certe erunt tempora maximi refrigerii, et quietis á facie Christi regnantis, et visibilis in terris; non autem tempus judicii finalis, ut communiter interpretantur, quod sane erit tempus iræ, terroris, et miseriæ. Vocat etiam hunc adventum tempora restitutionis omnium; scilicet tempora Eliæ, de quo scriptum est: *Elias quidem venturus est, et restituet omnia.* Elias autem mittendus est ex Malach antequam veniat dies Domini magnus, et terribilis; ubi dies sumitur pro judicio, prout includit millenarium regni, et signa judicii, ut dictum est n. 11. et ideo dicitur dies magnus, et horribilis; *magnus* ob magnificentiam regni; *horribilis* ob signa

Matth.
17: 10.
Malach.
4: 5:

na judicii, et ipsum finale judicium omnium horribilimum. Item ex Apoc. certum est, quod Elias veniet tempore Antichristi, sub quo Martyrio coronabitur: Ergo paulo ante regnum consummatum, ut supra probavimus n. 62. Tandem ut moveat Judæos ad resipiscentiam, adhibet efficacissimum Divinæ erga eos beneficentiæ argumentum, nempe Benedictionem Abrahamæ promissam, quam insinuat, quod complere cæpit Messias in primo adventu, dicens: *Vobis primum Deus suscitans Filium suum, misit benedicientem vobis*, sed in secundo plene complebitur juxta testamentum, quod disposuit Deus ad Abraham dicens: *In semine tuo benedicentur omnes familie terræ*. Vid. n. 24.

74. Ex I pistola I Theff. cap 4: 13. *Si enim credimus, quod Jesus mortuus est, et resurrexit; ita et Deus eos, qui dormierunt per Jesum adducet cum eo*: (descendens in terras ad regnan- Apoc. 20. dum adducet Martyres mortuos propter testimonium Jesu) *hoc enim dicimus, vobis in verbo Domini, quia nos qui vivimus, qui residui sumus; (tertia pars quæ relinquetur probata per ignem Zachar. 13: 9.) in adventu Domini non præveniemus eos, qui dormierunt; quia Martyres resurgent primi, et primi videbunt Christum venientem in corpore glorioso. Quoniam ipse Dominus in jussu, et in voce Archangeli, (quæ congregabit Electos vid. n. 62. Matth. 24: 31.) et in tuba Dei, descendet de Cælo; et mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi. (Hæc est resurrectio prima Martyrum Apoc. 20.) Deinde nos, qui vivimus, qui relinquimur, simul rapiemur cum illo obviam Christo in æra. Apoc. 17. Ecce venit in nubibus, et videbit eum omnis oculus, scilicet omnes residui. Ita etiam Isai. 23: 17. Regem in decore suo videbunt: oculi ejus cernent terram de longe.*

Et sic semper cum Domino erimus.

Sive viatores, sive comprehensores, quia in eo regno omnes residui salvabuntur.

75. Cohæret hæc interpretatio cum iis, quæ scribit Apostolus I ad Corinthæos 15: 23. *In Christo omnes vivificabuntur. Unusquisque autem in suo ordine, Primitiæ Christus.* Qui primus tempore, et dignitate resurrexit ad vitam æternam.

Deinde ii, qui sunt Christi, qui in adventu ejus crediderunt.

Martyres, qui in primo adventu propter fidem Christi martyrium subierunt.

Deinde Finis.

Resurrectio finalis, et universalis.

Cum traddiderit Regnum Deo, et Patri.

Post resurrectionem universalem Christus, et homo offeret ut Deo regnum, hoc est, omnes Beatos redivivos, ut det illis gloriam, quam acquisivit sanguine suo.

Cum evacuaverit omnem Principatum, potestatem et virtutem.

Cessabit ministerium Angelorum, ut viatores assequantur beatitudinem, quia assecuto fine cessant media.

Oportet autem illum regnare donec ponat omnes inimicos sub pedibus ejus.

Primum in cælis donec conterat Antichristum, et ejus sectatores ante regnum mille annorum. Deinde in terris mille annos, donec perdat Gog, et Magog.

Novissima autem inimica destruetur mors.

Post sententiam finalem, quando Infernus, et mors missi sunt in stagnum ignis. Apoc. 20.

76. Ad Hebr. cap. 11: 39. *Et hi omnes (Sancti veteris testamenti) testimonio fidei probati non acceperunt repromissionem, (supple plenam) Deo pro nobis melius aliquid providente, ut non*
sine

sine nobis consummarentur. Providentia Dei est, ut in regno Christi consummato acciperent gloriam in terris, ubi multa passi sunt; et hæc providentia nobis inservit ad exemplum; et noluit Deus dare illis plenam repromissionem sine nobis, hoc est, nisi præcederent fideles in lege gratiæ usque ad secundum Christi adventum; in quo plenam accipient glorificati etiam in terris, ubi afflicti fuerunt. Hanc providentiam videtur insinuare David Psalm 57: 11. *Lætabitur justus cum viderit vindictam* (omnium maximam per plagas novissimas) *manus suas lavabit in sanguine peccatoris.* Et dicet homo: *si utique est fructus, utique est Deus, judicans eos in terra: hoc est, regens, gubernans in regno in terris consummato.*

Reflexio super extractis ex Actibus, et Epistolis Apostolorum.

N. 21. Ex Actibus Apostolorum nil opere pretium est superaddere, vel ampliare expositionem Authoris ad illud 16. *si in tempore hoc restitues regnum Israel?* Et ad illud: *quid statis aspicientes in Cælum?* hic *Jesus, qui assumptus est à vobis in cælum, sic veniet, benignus, placidus, et clemens, quemadmodum vidistis eum euntem in cælum:* Confer illud *sic, cum hoc quemadmodum,* et pondera reliquas Authoris explicationes.

Ex Epistolis, præter loca jam superius indicata, et exposita, hîc specialiter reflectendum est super 2 Petr. 3; ubi v. 3. *Hoc primum scientes, quod venient in novissimis diebus illusores* (Nota in novissimis: Ergo in futuris temporibus) *dicentes ubi est promissio, aut adventus ejus* (utique secundus futurus, et non primus jam præteritus) *omnia enim perseverant sicut ab initio* (videlicet cæli, et terra nova sæpe promissa) *unum vero hoc non lateat vos, carissimi, quia unus dies apud Dominum sicut mille anni. et mille anni sicut dies unus* (en dies magnus millenarius, five mille anni regni Christi in terris consummati)

Non

Non tardat Dominus promissionem suam, sicut quidam existimant (en aliquorum incredulitas, et contradictio) Adveniet autem dies Domini, ut fur (quia omnibus latens, occultus, et ignotus, et aliquibus insperatus; quanvis in illo Deus manifeste veniet) ergo quales oportet vos esse in Sanctis conversationibus, et pietatibus, expectantes, et properantes in adventu diei Domini: (Ergo in adventum secundum ad regnandum cum gloria, non autem in ultimum tremendum ad judicandum mortuos, et sæculum per ignem in Virga furoris, et indignationis; ad quid enim in hunc diem calamitatis, miseriæ, et amaritudinis magnæ, hæc desideratæ suasio, expectatio, et properatio? Consonat ad Tit. 2: 13. Expectantes beatam spem, et adventum magni Dei) Per quam cæli ardentes solventur (purificati, et in melius renovati, post signa in cælo, et terra, adventum hunc secundum præcedencia) Primum enim cælum, et prima terra abiit. Apoc. 21: 1. Novos vero cælos, et novam terram, secundum promissa ipsius, expectamus (cohæret Apoc. supravit; et Isai. 65. 66.) Propter quod hæc expectantes satagite immaculati, et inviolati ei invenire in pace (utique in regno consummato, in quo sedebit populus in pulchritudine pacis, in tabernaculis fiduciæ, et in requie opulenta Isai. 32: 18) sicut et carissimus noster Frater Paulus scripsit vobis &c.; ut in sequentibus reflexionibus super Paulinis Epistolis breviter notabitur.

Primus ergo locus notabilis est, quem Author expendit §. 74. ex 1 Thessal. 4. signanter verbis illis: *Nos, qui vivimus, qui residui sumus iu adventum Domini (scilicet secundum) non præveniemus eos, qui dormierunt (videlicet Martyres, qui mortui sunt pro Christo) Nam mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi, ut Apoc. 20. Cum enim Apostolus ibi loquatur tam de se, dum adhuc viveret, antecedenter, et præscindendo á martyrio, quod postea passurus erat, quam de reliquis adhuc viventibus, ut denotant verba, Nos, qui vivimus, et cum simili precisione, five exclusionem martyrii: ideo dicit, quod*

quod hi tales non prævenient in surrectione Martyres, qui jam pro Christo mortem subierant, et in secundo ejus adventu in prima resurrectione resurgent primi ad conregnandum cum eo, ut Apoc. 20. Reliqui vero in surrectione secunda. Quam quidem prophetiam claudit sequenti monitione: *Itaque consolamini invicem in verbis istis*; ergo non hîc agitur principaliter de adventu Domini terrifico, et tremendo ad judicium finale mortuorum; sed de adventu festivo, et plausibili ad judicium vivorum, et ad regnandum feliciter, hæc enim spes magnam consolationem affert animabus eam expectantibus, ut ibidem innuit Apostolus v. 12. inquit: *Nolumus autem vos ignorare, Fratres, de dormientibus, ut non contristemini, sicut et cæteri, qui spem non habent*: multiplicem namque sensum literalem admittunt, eadem sacrae paginae verba individualiter, juxta communem doctrinam, de qua supra.

Cohæret insuper, quæ idem Apostolus I ad Corint. 15. scribit, de quibus Author hîc §. 75. et quæ ad Hebr. c. 1. et 2., de quibus §. 75; et fusius in uberiori exemplari, ubi specialiter notandum illud: *quem constituit hæredem universorum ... et cum iterum introduxit Primogenitum in orbem terræ* Ipsi (cæli) peribunt, et velut amictum mutabis eos, et mutabuntur [(utique renovati in secundo adventu) tu vero permanebis; sede à dexteris meis quoadusque ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum, id est, sede post Ascensionem, donec in secundo adventu inimicos tuos plene triumphas, juxta consonantiam Psalm 109. de quo Sect. 1.

Et cap. 25. *Non enim Angelis subjecit Deus orbem terræ futurum de quo loquimur.* Nota illud futurum, de quo hîc loquitur, de hæreditate universorum, et subjectione universali in regno consummato, et in secundo adventu, quando iterum in orbem terræ Primogenitum suum introducet, donec Virgam virtutis suæ, virgam scilicet æquitatis, ac directionis, virgam regni sui, emittat Dominus dominare in medio ini-

micorum suorum, quos (post ejus ascensionem in cælos, et sessionem á dexteris Patris temporaliter, ut denotant adverbia *donec*, et *quoadusque*) scabellum pedum suorum habebit. Et v. 8. *ibid.* *Omnia subiecesti sub pedibus ejus; in eo enim, quod omnia ei subjecit, nihil demisit non subjectum ei. Nunc autem necdum videmus omnia subiecta ei.* Nota hanc ultimam clausulam: *nunc autem* &c. et evidenter colliges, adhuc non esse completa, sed complenda in orbe terræ futuro, in regno consummato.

Et cap. 9. v. 27, et 28. *Et quemadmodum statutum est hominibus semel mori, post hoc autem judicium. Sic et Christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata: Secundo (in secundo adventu) sine peccato apparebit (placidus, impassibilis, et gloriosus) expectantibus se in salutem.* Ergo, si expectantibus se in salutem, equidem non expectantibus terrorem ultimi adventus ad finale judicium, sed gloriam, et exultationem secundi ad perfecte regnandum in regno consummato. Idem profequitur cap. 10. sequenti v. 13. et cap. 11: 39. et 40. secundum interpretationem hic ab Authore expositam.

Ex Apocalipsi.

77. *Ecce venit cum nubibus.*

Juxta promissionem Angelorum Act. 1: 10.

Et videbit eum omnis oculus.

Nos, qui vivimus, qui relinquimur simul rapiemur in nubibus obviam Christo in aera: 1 Thess. 4: 3. vid. n. 74.

Et qui eum pupugnerunt.

Inter residuos aderunt Judæi, et alii peccatores ad fidem, et pænitentiam conversi, qui Christum olim pupugnerunt.

Et

Et plangent se super eum omnes tribus terræ.

Planctu compunctionis, et devotionis, de quo Matth. 24: 30. vid. n. 62, et colligitur ex Zach. 12: 9. ubi ait: *Et effundam super domum David, et super habitatores Jerusalem spiritum gratiæ, et precum, et aspicient ad me, quem confixerunt, et plangent eum planctu, quasi super unigenitum* (qui utique procedit ex amore unigeniti, et ex spiritu gratiæ, et precum) *et dolebunt super eum, ut doleri solet in morte unigeniti.* Communiter agnoscunt hunc planctum excitandum á conspectu Christi finalem iudicii sententiam pronuntiationis. Sed tunc neque Justis ob visionem beatificam erit possibilis planctus, neque impiis compunctio, et devotio.

78. Cap. 5: 9. *Dignus es Domine accipere librum, et aperire signacula ejus; quoniam occisus es, et redimisti nos Deo in sanguine tuo ex omni tribu, et lingua, et populo, et natione, et fecisti nos Deo nostro regnum, et sacerdotes, et regnabimus super terram.* Ita cap. 1: 6. cap. 10: 7. In diebus vocis septimi Angeli, cum cæperit tuba canere, consummabitur mysterium Dei, sicut Evangelisavit per servos suos Prophetas. cap. 11: 15. *Et septimus Angelus tuba cecinit, et factæ sunt voces magnæ in cælo, dicentes: factum est regnum hujus mundi Domini nostri, et Christi ejus* (ecce mysterium Dei consummatum) *et regnabit in sæcula sæculorum. Amen.* {Et viginti quatuor seniores adoraverunt Deum, dicentes: *Gratias agimus tibi Domine Deus, qui es, et qui eras, et qui venturus es, quia accepisti virtutem tuam magnam, et regnasti.*

79. Cap. 12: 10. *Et audiivi vocem magnam de cælo dicentem: Nunc facta est salus, et virtus, et regnum Dei nostri, et Christi ejus.* cap. 15: 2. *Audiivi eos, qui vicerunt bestiam, dicentes: Magna, et mirabilia sunt opera tua Domine, Rex sæculorum. Quis non timebit te Domine, et magnificabit nomen tuum? Quia solus pius est; quoniam omnes gentes venient, et adorabunt in conspectu tuo; quoniam judicia tua manifesta sunt* cap. 19: 6.

Audiui vocem dicentium: Alleluia quoniam regnavit Deus noster omnipotens. Gaudeamus, et exulemus, et demus gloriam ei; quia venerunt nuptiae Agni, et uxor ejus (Ecclesia militans simul, et triumphans, cui promisit: Et sponsabo te mihi in fide, et in iustitia:) praeparavit se. Et datum est illi, ut coöperiat se byssino splendenti, et candido; byssinum enim sunt justificationes Sanctorum.

Reflexio super deductis ex Apocalypsios libro.

N. 22. Præter ea, quæ satis superque ex libro Apocalypsios in confirmationem secundi adventus in regno Christi consummato, primæ, et secundæ resurrectionis, primi et secundi judicii, nempe vivorum, et mortuorum, cæli, et terræ, nec non Ecclesiæ Christi novi status, ac reformationis superius adducta sunt, hîc specialiter reflectendum venit super cap. 11: 15; ubi post septimam, et ultimam plagam à septimo Angelo effusam, sic dicitur: *et factæ sunt voces magnæ in cælo dicentes: Factum est regnum hujus mundi Domini Christi ejus.* Ergo regnum hujus mundi temporale, et spirituale, non autem illud cæleste, de quo ipse Christus Pilato: *regnum meum non est de hoc mundo.* Quod quidem ibidem confirmât viginti quatuor seniores dicentes: *qui eras, qui es, et qui venturus es, quia accepisti virtutem tuam magnam, et regnasti.* Ergo adhuc venturus est ad regnandum consummate in hoc mundo.

Idem ulterius prosequitur cap. 12: 10. *Nunc facta est salus, et virtus, et regnum Dei nostri, et Christi ejus.* Nota illud nunc, quod adverbium temporale est, et præsens. Et cap. 5: 9. jam insinuatur, quod cap. 20. clarius prosequitur: *et fecisti nos Deo nostro regnum, et sacerdotes, et regnabimus super terram.* Ergo literaliter super terram, et in terra, juxta literalem phrasim S. Scripturæ, de qua Gen. 7. 8. et 9. unde hîc

hic nomen *regnum* refertur ad totam collectionem sanctorum, et fidelium in regno consummato sub uno Rege, et Pastore Christo in terris regnante; et nomen *sacerdotes* refertur ad Martyres redivivos, et gloriosos cum Christo in eodem regno conregnantes, ut cit. Apoc. 20. Pro quo advertendum, ac reflectendum est, non dicere *reges*, et *sacerdotes*, neque *regnum*, et *sacerdotium*, sed *regnum*, et *sacerdotes*; eo quod quanvis tunc omnes sancti, sive omnes fideles, et tota Ecclesia Christi in illo statu perfecto, sint regnum Christi; non tamen omnes erunt sacerdotes, sed soli Martyres redivivi. Nam quanvis *regnum* significet dignitatem universitatis; nomen *Rex* significat dignitatem personalem. Et hac de causa sancti non dicuntur *reges*, quia solus Rex est Christus. Dicuntur vero *sacerdotes*, quia personaliter plures erunt sacerdotes Christi. Et ideo non dicitur etiam *regnum*, et *sacerdotium*, quia *sacerdotium* non significat dignitatem universitatis, sicut *regnum*, quod convenit omnibus collective; omnes enim collectim sunt regnum; nomen tamen *sacerdotes* non convenit universaliter omnibus collective; omnes enim, etiam collective non sunt sacerdotes.

Hæc ergo solum de futuro verificabuntur; de præsentī namque non omnes obediunt euangelio, Rom. 10: 16. Necdum omnia subiecta sunt ei, nempe Christo, Hebr. 2: 8., et quanvis de præsentī populus Christianus appelletur *regale sacerdotium* 1 Pet. 2. id fit per contrapositionem ad illud Exod. 19; quo populus veteris testamenti appellabatur *regnum sacerdotale*; eo quod tunc verum regnum erat, sacerdotium autem figurativum dumtaxat; nunc vero econtra, quia sacerdotium est verum; regnum autem non est consummatum, sed tantummodo inchoatum de præsentī; idcirco de præsentī vocatur *regale sacerdotium*; in futuro vero regno consummato appellabitur absolute *Regnum*: Nunc factum est regnum Dei, et Christi, quando omnes obedierint euangelio, et omnia

Christo perfecte, et consummate subjecta erunt. Ut fusius Author in alio exemplari.

S E C T. IV.

(Quæ est 8. in alio majori compendio)

Ennumerantur felicitates regni in terris consummati.

80. **U**ltimum, et maximum argumentum, quo manifeste concluditur regnum Christi in terris consummatum esse felicitates ejusdem regni; quæ passim ab omnibus Prophetis prænuntiantur, tum in veteri, tum in novo testamento. Multa suis locis dedimus; reliqua hîc subjicio.

Prædicatores Evangelii in universam terram.

Matth.
13: 39.

81. Marc. 13: 10. Et omnes gentes primum oportet prædicari Evangelium. Hoc signum numerat Christus inter reliqua consummationis sæculi Matth. 24: 14. Prædicabitur hoc Evangelium regni in universo orbe, et tunc veniet consummatio. Supple vel regni; quia tunc incipiet consummari; vel sæculi, juxta interrogationem Discipulorum; quia tunc instaurabitur terra, et fiet terra nova, et auferetur omnis iniquitas terræ; non vero mundi in extrema die, ut communiter censent. Ratio est; quia Christus explicans parabolam Zizaniæ, ait: *Messis vero consummatio sæculi est; Messores autem Angeli sunt. Sicut ergo colliguntur Zizania, et igni comburuntur, sic erit in consummatione sæculi. Mittet filius hominis Angelos suos, et colligent de regno ejus omnia scandala, et eos;*

eos, qui faciunt iniquitatem; et mittent eos in caminum ignis; ubi erit fletus, et stridor dentium. Tunc iusti fulgebunt sicut sol in regno Patris eorum. Qui habet aures audiendi, audiat. Vides ergo, quod consummatio sæculi est tempus messis; tempus autem messis ex Apoc. 14: 15. erit, quando Angeli messores per plagas novissimas cruciabunt Antichristum, et omnes impios, et mittent eos in caminum ignis æterni. Quod sæpius ostendit futurum antequam Christus regnet mille annis. Propterea subdit: Tunc Martyres fulgebunt sicut sol in regno Patris eorum; quia Martyres resurgent, et assument corpus gloriosum, sicut sol, et regnabunt cum Christo mille annis, juxta vaticinium Sapient. 3: 7., de quo supr. n. 3.

82. Confirmatur ex ipsa parabola Zizaniorum. Ait enim ibidem n. 30. *In tempore messis: colligite primum Zizania, et alligate ea in fasciculos ad comburendum; triticum autem congregate in horreum meum.* Et contra constat ex Matth 25, quod extrema die iudicii Christus primum dicet Justis: *Venite Benedicti*; deinde reprobis: *Ite maledicti in ignem æternum.* Nisi distinguamus, juxta interpretationem Christi tempus messis, et consummationis sæculi ab extrema die mundi, fatendum est, quod Christus aliud promittit, et aliud aget. Promittit primum colligendum Zazania ad comburendum, deinde congregandum trituum in horreum, ipse vero vice versa primum congregabit triticum in horreum, deinde Zizania mittet in ignem. Dicendum ergo, quod longe distat tempus messis ab extrema die mundi. Tempus messis proxime antecedit adventum Christi ad regnandum; quando Angeli messorum colligent primum Zizania, hoc est omnia scandala, et eos, qui faciunt iniquitatem, et mittent eos in caminum ignis. Deinde Filius hominis mittet Angelos suos, et congregabunt electos in horreum; et tunc iusti fulgebunt sicut sol in regno Patris eorum, et regnabunt cum Christo mille annis. Et cum consummati fuerint mille anni, aderit dies
ex.

extrema, quæ primum congregabit triticum in horreum; deinde mittet Zizania in ignem æternum.

83. Ifai. 18: 2. *Ite Angeli veloces ad gentem convulsam, et laceratam* &c. cap. 52: 6. *Quam pulchri super montes pedes annuntiantis, et prædicantis pacem; annuntiantis bonum, prædicantis salutem, dicentis Sion: Regnabit Deus tuus.* Idem habet Nahum 1: 19., et Rom. 10: 15. cap. 66: 18. *Ego autem opera eorum, et cogitationes eorum venio, ut congregem cum omnibus gentibus et linguis. Et venient, et videbunt gloriam meam. Et ponam in eis signum; et mittam ex eis, qui salvati fuerint, ad gentes in mare, in Africam, et Lydiam tendentes sagittam, in Italiam, et Græciam, ad Insulas longe ad eos, qui non audierunt de me, et non viderunt gloriam meam. Et annuntiabunt gloriam meam gentibus, et adducent omnes fratres vestros de cunctis gentibus donum Domino in equis, et in quadrigis, et in lecticis, et in mulis, et in carrucis ad montem sanctum meum Jerusalem, dicit Dominus. Quomodo si inferant filii Israel munus in vase mundo in domum Domini. Et assumam ex eis Sacerdotes, et Levitas, dicit Dominus. Quia sicut cæli novi, in terra nova, quæ ego facio stare coram me, dicit Dominus: sic stabit semen vestrum, et nomen vestrum.*

84. Jer. 16: 14. *Ecce dies veniunt dicit Dominus, et non dicetur ultra: vivit Dominus, qui eduxit filios Israel de terra Ægypti: sed vivit Dominus, qui eduxit filios Israel de terra Aquilonis, et de universis terris ad quas eiecero eos, et reducam eos ad terram suam, quam dedi Patribus eorum. Ecce ego mittam piscatores multos, dicit Dominus, et piscabuntur eos, et post hæc mittam eis multos venatores, et venabuntur eos de omni monte, et de omni colle, et de cavernis petrarum.*

Reductio Israelitarum.

85. Jer. 30: 3. *Ecce dies veniunt, dicit Dominus, et convertam conversionem populi mei Israel, et Juda, ait Dominus, et con-*

convertam eos ad terram, quam dedi Patribus eorum, dicit Dominus, et possidebunt eam n. 8. Et erit in die illa, ait Dominus Exercituum conteram jugum ejus de collo tuo, et non dominabuntur eis amplius alieni: sed serviet Domino Deo suo, et David regi suo, quem suscitabo eis. Tu ergo ne timeas serve meus, Jacob, ait Dominus, neque paveas Israel; quia ego salvabo te de terra longinqua, et semen tuum de terra captivitatis eorum, et revertetur Jacob et quiescet, et cunctis affluet bonis, et non erit quem formidet n. 18. Ecce ego convertam conversionem tabernaculorum Jacob, et testis ejus miserebor: et ædificabitur civitas in excelsu suo, et templum juxta ordinem suum fundabitur. Et egredietur de eis laus, voxque ludentium; et multiplicabo eos, et non minuentur, et glorificabo eos, et non attenuabuntur: et erit Dux ejus ex eo; et Princeps de medio ejus producet, et applicabo eum, et accedet ad me. Quis enim iste est, qui applicet cor suum, et appropinquet mihi, ait Dominus? Et eritis mihi in populum, et ego ero vobis in Deum. n. 24. In novissimo dierum intelligetis ea.

86. Jer. 31: 7. Hæc dicit Dominus: Exultate in lætitia Jacob, et hinnite contra caput gentium; personate, et canite, et dicite: Salva Domine populum tuum, reliquias Israel. Ecce ego adducam de terra Aquilonis, et congregabo eos ab extremis terræ; inter quos erunt cæcus, et claudus, prægnans, et pariens, simul cætus magnus revertentium illuc. In fletu venient, et in misericordia reducam eos, et adducam eos per torrentes aquarum in viam rectam, et non impingent in ea, quia factus sum Israel Pater. Plura habes supra n. 24. 43. 46. 47. 50. 51. Si plura velis, lege Psalm 17: 6. Isai. 12: 7. cap. 27: 12. cap. 61: 11. cap. 52: 12. Jer. 37: 37. Baruch 2: 34. cap. 4: 37. Ezech. 11: 17. cap. 36: 12. cap. 39: 27. Amos 9: 13. Mich. 2: 12. cap. 4: 7. Zeph. 3: 19. Zach. 8: 7. et cap. 10.

Una religio, unum Ovile, unus Pastor Christus.

87. Tob. 14: 7. *Fratres nostri, qui dispersi sunt à terra Israel, revertentur ad eam. Omnis autem deserta terra ejus replebitur; et domus Dei, quæ in ea incensa est, iterum ædificabitur. Ibique revertentur omnes timentes Deum, et relinquent gentes idola sua, et venient in Jerusalem, et inhabitabunt in ea, et gaudebunt in ea omnes reges terræ, adorantes regem Israel.* Hæc prophetia ex parte completa est in reductione Judæorum tempore Esdræ; sed ex potiori parte necdum completa est, nec complebitur nisi in regno Christi consummato. Porro Tobias utramque promiscue vaticinatur reductionem; quia reductio à captivitate Babylonica fuit figura reductionis Israelitarum futuræ in regno consummato. Et hunc esse styllum Prophetarum, quando miscent figuram cum figurato. Colleges ex dictis supra n. 13. et n. 68. et infra n. 96.

88. Psalm 9: 16. *Dominus regnabit in æternum, et in sæculum sæculi: Peribitis gentes de terra illius; hoc est omnis secta gentium* Psalm 71: 11. *Omnes gentes servient ei* Psalm 85: 9. *Omnes gentes quascunque fecisti, venient, et adorabunt coram te Domine, et glorificabunt nomen tuum.* Psalm 101. *In conveniendo populos in unum, et reges, ut serviant Domino.* Vid. supr. n. 27.

89. Isai. 2: 2. *Et erit in novissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium, et fluent ad eum omnes gentes.* n. 17. *Et elevabitur Dominus solus in die illa; et idola penitus conterentur* cap. 17: 7. *in die illa homo inclinabitur ad factorem suum; et oculi ejus in Sanctum Israel respicient: et quæ operati sunt digiti ejus non respiciet, lucos, et delubra.* cap. 49: 22. *Hæc dicit Dominus Deus: Ecce levabo ad Gentes manum meam, et ad populos exaltabo signum meum, et afferent filios tuos in ulnis, et filias tuas super humerum portabunt. Et erunt reges nutritii tui,*
et

et reginæ nutrices tuæ: vultu in terram demisso adorabunt te, et pulverem pedum tuorum lingent: et scies, quia ego Dominus, super quo non confundentur, qui expectant eum.

90. Soph. 3: 9. Tunc reddam populis labium electum, ut invocent omnes in nomine Domini, et serviant humero uno. Zachar. 8: 22. Hæc dicit Dominus Exercituum usquequo venient populi, et habitent in civitatibus multis, et vadant habitatores unus ad alterum dicentes: Eamus, et deprecemur faciem Domini, et quæramus Dominum exercituum. Vadam etiam ego. Et venient populi multi, et gentes robustæ ad quærendum Dominum exercituum in Jerusalem, et deprecandam faciem Domini. Hæc dicit Dominus exercituum: In diebus illis, in quibus apprehendent decem homines ex omnibus linguis gentium, et apprehendent fimbriam viri Judæi, dicentes: Ibimus vobiscum: audivimus enim, quoniam Deus vobiscum est. cap. 14: 16. Et omnes, qui reliqui fuerint de universis gentibus, quæ venerunt contra Jerusalem, ascendent ab anno in annum, ut adorent Regem Regem Dominum Exercituum, et celebrent festivitatem tabernaculorum. Ad Eph. 4: 11. et ipse dedit quosdam quidem Apostolos &c. Donec occurramus omnes in unitatem fidei, et agnitionis Filii Dei. Vide plura supr. n. 43. 46. 51. et 83.

Omnes Sancti.

91. Psalm 68: 16. Quoniam salvam faciet Sion, et semen suorum ejus possidebit eam; et qui diligent nomen ejus habitabunt in ea. Isai. 4: 3. In die illa erit germen Domini in magnificentia, et gloria, et fructus terræ sublimis, et exultatio his qui salvati fuerint de Israel. Et erit omnis, qui relictus fuerit, et residuus in Jerusalem, Sanctus vocabitur omnis, qui scriptus est in vita in Jerusalem. cap. 6: 13. Semen sanctum erit id, quod steterit in ea. cap. 30: 20. Et erunt oculi tui videntes Præceptorem tuum, et aures tuæ audient verbum post tergum monentis:

Hæc est via: ambulate in ea: et non declinetis neque ad dexteram, neque ad sinistram. cap. 33: 5. Magnificatus est Dominus; quoniam habitavit in excelsis: implevit Sion iudicio, et justitia; et erit fides in temporibus tuis: divitiæ salutis, sapientia, et scientia, timor Domini ipse est thesaurus ejus. n. 24. Populus, qui habitat in ea, auferetur ab eo iniquitas. cap. 35: 8. Et erit ibi in Sion semita, et via sancta vocabitur: non transibit per eam pollutus: et hæc erit vobis directæ via; ita ut stulti non errent per eam cap. 52: 1. Consurge Sion quia non adjiciet ultra, ut pertranseat per te incircumcissus, et immundus. cap. 60: 18. Non audietur ultra iniquitas in terra tua. n. 21. Populus autem suus omnes justis in perpetuum hæreditabunt terram, germen plantationis meæ, opus manus meæ ad glorificandum. cap. 62: 11. Ecce Dominus auditum fecit in extremis terræ: Dicite filiæ Sion: Ecce salvator tuus venit: ecce merces ejus cum eo; et opus ejus cum illo. Et vocabunt eos: Populus sanctus: Redempti à Domino. Tu autem vocaberis: Quæsitæ civitas, et non derelicta.

92. *Jer. 31: 33. Hoc erit pactum, quod feriam post illos dies cum domo Israel, dicit Dominus. Dabo legem meam in visceribus eorum, et in corde eorum scribam eam; et ero eis in Deum, et ipsi erunt mihi in populum. Omnes gentes cognoscent me à minimo eorum, usque ad maximum. Quia propitiabor iniquitatibus eorum, et peccati eorum non memorabor amplius.*

93. *Ezech. 11: 17. et 36: 25. Hæc dicit Dominus Deus: congregabo vos de populis, et adunabo de terris, in quibus dispersi estis; daboque vobis humum Israel, et ingredientur illuc, et auferent omnes offensiones, cunctasque abominationes de illa. Et dabo eis cor unum, et spiritum novum tribuam in visceribus eorum, et auferam cor lapideum de carne eorum, et dabo eis cor carneum, ut in præceptis meis ambulent, et judicia mea custodiant, faciantque ea: Et sint mihi in populum, et ego sim eis in Deus. Vide supr. n. 49. 51. et 94. Joel 2: 32. Et erit omnis qui invocaverit nomen Domini, salvus erit, quia in monte Sion, et*

Jeru-

Jerusalem erit salvatio, sicut dixit Dominus, et in residuis, quos Dominus vocaverit. Paulo ante dixerat n. 28. Effundam spiritum meum super omnem carnem. cap 3: 17. Et erit Jerusalem sancta, et alieni non transibunt per eam amplius. Zeph. 3: 13. Reliquiae Israel non facient iniquitatem, nec loquentur mendacium. Zach. 13: 2. In die illa dicit Dominus: disperdam nomina idolorum de terra, et non memorabuntur ultra: et pseudo prophetas, et spiritum immundum auferam de terra.

Cælum novum, Terra nova, Nova omnia.

95. 2 Petr. 3: 13. *Novos cælos, et novam terram secundum promissa expectamus, in quibus justitia habitat. Apoc. 21: 1. Et vidi cælum novum, et terram novam. Primum enim cælum, et prima terra abiit, et mare jam non est. Isai. 65: 17. Ecce ego creo cælos novos, et terram novam. cap. 66: 22. Quia sicut cæli novi, et terra nova, quæ ego facio stare coram me dicit Dominus, sic stabit semen vestrum, et nomen vestrum. Hæc omnia clara, et certa sunt. Dubium est, utrum Deus creabit cælos, et terram novam immediate ante extremam diem judicii; seu ipsamet die, post sententiam finalem, ut fert opinio communis, an immediate ante regnum Christi consummatum in terris: quod mihi videtur certum, et ex his, aliisque scripturæ locis manifestum. 1. Quia B. Petr. ibid. n. 7. ait: cæli autem, qui nunc sunt, et terra eodem verbo repositi sunt igni reservati in diem judicii, et perditionis impiorum hominum. Diem judicii supra ostendimus, esse diem regni. Perditio impiorum certum est quod fiet per plagas novissimas præsertim tempore Antichristi; quæ omnia sæpius probavimus proxime antecessura regnum Christi. Deinde innuit Apostolus, justos in terra nova habituros; sed post sententiam finalem, nec supererunt viatores, nec in sententia communi justi habitatores in terra. 2. quia Joann. ibid. post terram novam pro-*

tinus vidit Jerusalem novam, habitaculum, et habitationem Dei cum hominibus, et hanc infra videbimus fore sedem, et folium Christi in terris regnantis. Deinde audivit Christum dicentem: *Ecce nova facio omnia.* Quod intelligendum est de secundo adventu ad regnandum, qui á D. Petr. ut notatum est supra n. 73. vocatur *tempus restitutionis omnium, seu restorationis*, scilicet tempus Eliæ, qui *restituere omnia.* Quod etiam confirmatur ex Isai. 43: 18; ubi probat innovationem omnium ex mirabilibus super terram, et ex populo electo, quem sibi faciet Dominus in regno Christi. *Ne memineris, inquit, priorum, et antiqua ne intueamini. Ecce ego facio nova, et nunc orientur, utique cognoscetis ea.* Ponam in deserto viam, et in invio flumina. *Glorificavit me bestia agri, dracones, et struthiones: quia dedi in deserto aquas, flumina, in invio ut darem potum populo meo, electo meo; populum istum formavi mihi, laudem meam narrabit.* 3. quia ex utroque cap. Isai. 65. et 66. constat instaurationem cæli, et terræ sub initia regni Christi faciendam, ut consideranti patebit. Sic enim ait cap. 65: 17. *Ecce enim ego creo cælos novos, et terram novam, et reliqua quæ habes n. 45. cap. 66. primum minatur plagas novissimas, quibus multiplicabuntur interfecti a Domino, et ignem, in quo Dominus dijudicabit.* Deinde prædicat conversionem populorum, ut habes supra n. 83. Postea ait: *Et erit mensis ex mense, et Sabbatum ex Sabbato. Veniet omnis caro, ut adoret coram facie mea, dicit Dominus. Et egredientur, et videbunt cadavera vivorum, qui prævaricati sunt in me; vermis eorum non morietur, et ignis eorum non extinguetur, et erunt usque ad satietatem visionis omni carni.* Post diem vero extremam iudicii neque in cælis, neque in terris erunt homines ædificantes, plantantes, laborantes, generantes, neque cadavera inimicorum Christi ad satietatem visionis.

Jerusalem Nova.

96. Tob. 13: 11. *Jerusalem civitas Dei castigavit te Dominus in operibus manuum tuarum* (connotat captivitatem Judæorum præsentem, et potissimum futuram ante secundum Christi adventum, cujus figura fuit illa Babylonica) *confitere Domino in bonis tuis, et benedic Deum sæculorum, ut reædificet in te tabernaculum suum, et revocet ad te captivos, et gaudeas in omnia sæcula sæculorum. Sive splendida fulgebis: et omnes fines terræ adorabunt te. Nationes ex longinquo ad te venient, et munera deferentes adorabunt in te Dominum, et terram tuam in sanctificationem habebunt. Nomen enim magnum invocabunt in te. Maledicti erunt, qui contempserint te; et condemnati erunt omnes, qui blasphemaverint te; benedicti erunt, qui ædificaverint te. Tu autem lætaberis in filiis tuis; quoniam omnes benedicentur, et congregabuntur ad Dominum. Beati omnes, qui diligunt te, et qui gaudent super pace tua. Anima mea benedic Dominum; quoniam liberavit Jerusalem civitatem suam à cunctis tribulationibus ejus Dominus Deus noster. Beatus ero, si fuerint reliquæ seminis mei ad videndam claritatem Jerusalem. Portæ Jerusalem ex saphiro, et smaragdo ædificabuntur (idem habet Apoc. 21: 18. Sicuti autem hæc Tobiae est manifesta prophetia de Jerusalem terrestri, item et illa) et ex lapide precioso omnis circuitus murorum ejus. Ex lapide candido, et mundo omnes plateæ ejus sternentur; et per vicos ejus Alleluia cantabitur. Benedictus Dominus, qui exaltavit eam, et sit regnum ejus in sæcula sæculorum super eam. Amen.*

97. Psalm 47. *Magnus Dominus, et laudabilis nimis in civitate Dei nostri* (Deus noster juxta phrasim scripturarum vocatur filius Dei factus homo) *in monte sancto ejus. Fundatur exultatione universæ terræ mons Sion, latera aquilonis civitas Regis*

gis magni &c. Reges nos in sæcula. Psalm 85. *Fundamenta ejus in montibus sanctis* (in vertice montium Isai. 22.) *Diligit Dominus portas Sion super omnia tabernacula Jacob* &c. Psalm 101: 17. *Quia ædificavit Dominus Sion.* Vid. n. 33. Psalm 131. *Quoniam elegit Dominus Sion.* Vid. n. 6. Psalm 132: 3. *Sicut ros Hermon; qui descendit in montem Sion. Quoniam illic mandavit Dominus benedictionem, et vitam usque in sæculum.* Psalm 146: 2. *Ædificans Jerusalem Dominus, dispersiones Israelis congregabit.*

98. Isai. 12t 5. *Cantate Domino, quoniam magnifice fecit: annuntiate hoc in universa terra. Exulta, et lauda habitatio Sion; quia magnus in medio tui sanctus Israel.* Isai. 22. Vid. supr. n. 40. Isai. 33: 20. *Respice Sion civitatem solemnitatis nostræ. Oculi tui videbunt Jerusalem habitationem opulentam, tabernaculum, quod nequaquam transferri poterit, nec auferentur clavi ejus in sempiternum, et omnes funiculi ejus non rumpentur, quia solummodo ibi magnificus est Dominus noster. Locus fluviorum rivi latissimi, et patentes: non transibit per eum navis remigum, neque triremis magna transgredietur eum. Dominus enim Judex noster, Dominus legifer noster, Dominus Rex noster, ipse salvabit nos.* cap. 57: 7. *Adducam eos in montem sanctum meum, et lætificabo eos in domo orationis meæ: holocausta eorum, et victimæ eorum placebunt mihi super altari meo. Quia domus mea, domus orationis vocabitur cunctis populis. Ait Dominus Deus, qui congregat dispersos Israel: adhuc congregabo ad eum congregatos ejus.* cap. 60: 14. *Et venient ad te curvi filii eorum, qui humiliaverunt te, et adorabunt vestigia pedum tuorum, qui detrahebant tibi. Et vocabunt civitatem Domini Sion sancti Israel. Et reliqua per totum.*

99. Jer. 3: 17. *In tempore illo vocabunt Jerusalem solium Domini, et congregabuntur ad eam omnes gentes in nomine Domini in Jerusalem: et non ambulabunt post pravitatem cordis sui pessimi.* cap. 30. Vid. n. 85. cap. 31: 38. *Ecce dies veniunt,*
dicit

dicit Dominus, et ædificabitur civitas Domini a Turre Hananeel usque ad portam anguli, sanctum Domini non evelletur, et non destruetur ultra in æternum. Baruch 5. Exue te Jerusalem stola luctus; et reliqua ejusdem capitis.

100. Joel 3: 20. Et Juda in æternum habitabitur, et Jerusalem in generationem et generationem. Et Dominus commorabitur in Sion. Mich. 4: 6. In die illa dicit Dominus, congregabo claudicantem, et eam, quam ejeceram, colligam, et quam afflixeram. Et ponam claudicantem in reliquias, et eam, quam laboraverunt, in gentem robustam. Et regnabit Dominus super eos in monte Sion ex hoc nunc, et usque in æternum. Zach. 24. Absque muro habitabitur Jerusalem præ multitudine hominum, et jumentorum in medio ejus. Et ego ero ei, ait Dominus, murus ignis in circuitu, et in gloria ero in medio ejus. n. 10. Lauda, et lætare filia Sion; quia ecce venio, et habitabo in medio tui, ait Dominus. n. 13. Et possidebit Dominus Judam partem suam in terra sanctificata, et liget adhuc Jerusalem. Plura Zach. 8.

101. Apoc. 21. et 22. usque ad n. 6. fuse describit Joann. Jerusalem novam. Communis opinio agnoscit descriptam allegorice, et anagogice sub hac figura Jerusalem cælestem, quod ego non nego; sed simul contendo hanc secundum litteram esse prophetiam de Jerusalem nova terrestri, quam Dominus in terra nova fundabit, et eliget in sedem regni sui in terris consummati. Quod ex cohærentia Prophetarum, quemadmodum paulo ante vidimus in prophetia Tobiaë, et ex ipso textu constabit, Ego Joannes vidi sanctam civitatem Jerusalem Novam.

Descendentem de cælo paratam &c.

Ergo terrestrem, quia cælestis non est nova, sed parata à constitutione mundi. Utique in terras.

Et audiui vocem magnam de throno dicentem: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, et habitabit cum eis.

Ezech. 37: 27. *Et erit Tabernaculum meum in eis; et ero eis Deus, et ipsi erunt mihi populus.* Ezechielem ex contextu, quem habes supra n. 51. constat loqui de Tabernaculo terrestri, cur non etiam Joannes, qui eadem refert?

Et ipsi populus ejus erunt, et ipse Deus cum eis erit eorum Deus.

Ita passim Prophetæ loquentes de Jerusalem terrestri, et regno in terris consummato.

Et absterget Deus omnem lacrimam ab oculis eorum, et mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra.

Isai. 25: 8. *Præcipitabit Dominus in monte isto mortem in semperiternum: et auferet Dominus Deus lacrimam ab omni facie, et opprobrium populi sui auferet de universa terra, quia Dominus locutus est. Et dicet in die illa: Ecce Deus noster iste, expectavimus eum, et salvabit nos. cap. 35: 13. Fugiet dolor, et gemitus. Vid. infra n. 119.*

Quia prima abierunt.

Ergo in terra, ubi antea fuerant, et jam abierunt.

Et dixit, qui sedebat in Throno.

Isai. 43: 19. *Ecce facio nova, et nunc orietur. Vid. n. 95.*

Ecce nova facio omnia.

Ergo etiam Jerusalem terrestrem, et mirabilia regni ejus in terris.

Civitas non eget sole, neque luna, ut luceant in ea; nam claritas Dei illuminavit eam, et lucerna ejus est Agnus.

Isai.

Isai. 60: 19. Non erit amplius sol, ad lucendum per diem, neque splendor lune illuminabit te: sed erit tibi Dominus in lucem sempiternam, et Deus tuus in gloriam tuam. Non occidet ultra sol tuus, et luna tua non minuetur; quia erit tibi Dominus in lucem sempiternam; et complebuntur dies luctus tui.

Et ambulabunt gentes in lumine ejus; et reges terræ afferent gloriam suam, et honorem in illam.

Psalms 88: 17. Domine, in lumine vultus tui ambulabunt. Isai. 60: 3. Ambulabunt gentes in lumine tuo, et reges in splendore ortus tui. n. 9. Me enim insulæ expectant, et naves maris in principio; ut adducant filios tuos de longe argentum eorum, et aurum eorum cum eis nomini Domini Dei tui, et sancto Israel, quia glorificavi te. Et ædificabunt filii perigrinorum muros tuos, et reges eorum ministrabunt tibi.

Et portæ ejus non claudentur per diem, nox enim non erit illic. Et auferent gloriam, et honorem gentium in illam.

Isai. 60: 11. Et operientur portæ tuæ jugiter; die, ac nocte non claudentur. Gens enim, et regnum, quod non servierit, tibi peribit, et gentes solitudine vastabuntur. Gloria libani ad te veniet, abies, et buxus, et pinus simul ad adorandum locum sanctificationis tuæ, et locum pedum meorum glorificabo. n. 16. Et sugges lac gentium, et mamilla regum lactaberis. Pro ære afferam aurum, & pro ferro afferam argentum, et pro lignis æs, et pro lapidibus ferrum. Et ponam visitationem tuam pacem, et præpositos tuos justiam.

Non intrabit in eam aliquod coinquinatum, nec abominationem faciens.

Isai. 60: 18. Non audietur ultra iniquitas in terra tua, vastitas, et contritio in terminis tuis, et occupabit salus muros tuos et portas tuas salvatio.

Cap. 22. *Et ostendit mihi fluvium aquæ vivæ splendidum, tanquam crystallum procedentem de sede Dei, et Agni in medio plateæ ejus, et ex utraque parte fluminis lignum vitæ afferens fructus duodecim per menses singulos reddens fructum suum; et folia ligni ad sanitatem gentium.*

Psal. 45. *Fluminis impetus lætificat civitatem Dei. Sanctificavit tabernaculum suum Altissimus. Deus in medio ejus non commovebitur.* Zach. 14: 8. *Et erit in die illa: exhibunt aquæ vivæ de Jerusalem medium earum ad mare orientale, medium earum ad mare novissimum. In æstate, et hyeme erunt. Et erit Dominus Rex super omnem terram.* Joel 3. *Et erit in die illa: stillabunt montes dulcedinem, et colles fluent lacte, et per omnes rivos Juda fluent aquæ. Et fons de domo Domini egredietur, et irrigabit torrentem spinarum, lignum vitæ, fructus, et folia ligni ad sanitatem gentium; ne frustranea sint terrestrem fore Jerusalem fati ostendunt. Confirmantur omnia ex iis, quæ apud Ezech. à cap. 40. usque ad finem libri leguntur de dispositione Templi, et civitatis reddificandæ de aquis è Sanctuario egredientibus de fructibus ligni ad Medicinam &c.*

En nomen maledictum non erit amplius, sed sedes Dei, et Agni in illa erunt, et servi ejus servient illi, et videbunt faciem ejus, et nomen ejus in frontibus eorum.

Isai. 60: 18. *Non audietur ultra in terra tua. In terra inquit, ubi maledictum olim fuit.* Isai. 33: 17. *Regem in decore suo videbunt oculi ejus.* Vid. alia n. 106.

Et nox ultra non erit, et non egebunt lumine lucernæ, neque lumine solis; quoniam Deus illuminabit illos. Et regnabunt in sæcula sæculorum. Hæc verba fidelissima sunt, et vera, et Dominus Deus spiritum Prophetarum misit Angelum suum ostendere servis suis, quæ oportet fieri cito.

Quæ oportet fieri cito, nondum facta sunt: ergo non in Cælis,

Cælis, sed in terris facienda. Isai. 60. Post supra ennumerata concludit: *Ego Dominus in tempore ejus subito faciam istud: ergo in futurum faciendum: ergo in terris.*

Templum ædificabitur Arca testamenti apparebit.

102. Jer. 30: 18. *Ecce ego convertam conversionem Tabernaculorum Jacob, et tectorum ejus miserebor, et ædificabitur civitas in excelsu suo, et templum juxta ordinem suum fundabitur. Et egredietur de eis laus, voxque ludentium, et multiplicabo eos, et non minuentur, et glorificabo eos, et non attenuabuntur. Amos 9: 11. In die illa suscitabo tabernaculum David, quod cecidit, et reædificabo illud, sicut in diebus antiquis. Ut possideant reliquias Idumææ, et omnes nationes eo quod invocatum sit nomen meum super eos dicit Dominus faciens hæc. Vid. Act. 15: 16. Agæi 2: 10. Magna est gloria domus istius novissimæ plusquam primæ, dicit Dominus. Vid. reliqua supra n. 56. Zach. 1: 16. Hæc dicit Dominus. Revertam ad Jerusalem in misericordiis, et domus mea ædificabitur in ea ait Dominus exercituum. cap. 6: 12. Ecce vir oriens nomen ejus, et subter eum orietur, et ædificabit Templum Domino, et ipse extruet Templum Domino: et ipse portabit gloriam, et sedebit, et dominabitur super solio suo. Objicies: quomodo poterit instaurari Templum in ea Urbe de qua Joann. ait: *Templum non vidi in ea?* Resp. 1. eandem difficultatem solvendam esse ab iis, qui hunc locum interpretantur de Jerusalem 21: 22. cælesti, de qua idem Joann. ait: *Et apertum est Templum Dei in cælo.* Resp. 2. Joannem loqui de civitate Dei, quæ 11: 19. erit sedes Agni, in qua nullum erit Templum, non autem de civitate Jerusalem, quæ extruetur, velut in superbiis civitatis Dei, in qua, ut colligitur ex Ezech. ædificabitur Templum, secundum ordinem suum.*

103. Psalm 131: 8. *Surge Domine in requiem tuam, tu, et Arca sanctificationis tuæ. Machab. 2: 4. Erat autem in ipsa*

scriptura quomodo Tabernaculum, et Arcam jussit Propheta divino responso ad se facto comitari secum, usquequo exiit in montem, in quo Moises ascendit, et vidit Dei hæreditatem. Et veniens ibi Jeremias invenit locum speluncæ, et tabernaculum, et arcam, et altare incensi intulit illuc, et ostium obstruxit. Et accesserunt quidam simul, qui sequebantur, ut notarent sibi locum, et non potuerunt invenire. Ut autem cognovit Jeremias culpani illos, dixit: Quod ignotus erit locus, donec congreget Deus congregationem populi, et propitius fiat. Et tunc Dominus ostendet hæc, et apparebit majestas Domini. Apoc. 11: 19. *Et apertum est Templum Dei in cælo, et visa est Arca Testamenti ejus in Templo ejus.*

*Martyrum resurrectio, et Principatus
super terram.*

104. Apoc. 20: 40. *Et vidi sedes, et sederunt super eas, et judicium datum est illis, et animas decollatorum propter testimonium JESU, et propter verbum Dei; et qui non adoraverunt bestiam; neque imaginem ejus, neque acceperunt characterem in frontibus, aut in manibus suis: et vixerunt, et regnaverunt cum Christo mille annis. Cæteri mortuorum non vixerunt, donec consummentur mille anni. Hæc est resurrectio prima. cap. 2: 26. Quod habetis, tenete, donec veniam. Et qui vixerit, et custodierit usque in finem opera mea dabo illi potestatem super gentes. Vid. n. 24. Psalm 44: 17. Pro patribus tuis nati sunt tibi filii. Constitues eos Principes super omnem terram. Psalm 46: 10. Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham; quoniam Dii fortes terræ vehementer elevati sunt. Psalm 49: 3. Deus manifeste venies. Advocavit cælum desursum, et terram discernere populum suum. Congregate illi sanctos ejus, qui ordinant testamentum ejus super sacrificia Sapient. 3: 7. Vid. supr. n. 3.*

105. Isai. 3: 13. *Dominus ad judicandum veniet cum senibus populi*

populi sui, et principibus ejus. cap. 32: 1. Ecce in justitia regnabit Rex, et Principes in judicio præerunt n. 5. Non vocabitur ultra is, qui insipiens est princeps, neque fraudulentus appellabitur major. Abdiæ n. 21. Et aſcendent Salvatores in montem Sion judicare montem Esau, et erit Domino regum. Zach. 14. vid. n. 6. Jnda n. 14. Ecce venit Dominus cum sanctis millibus suis facere judicium contra omnes, et arguere impios de omnibus operibus impietatis eorum. Matth. 19. Vid. n. 63.

Christus visibilis.

106. Psalm 44: 2. *A solis ortu usque ad occasum ex Sion species decoris ejus. Deus manifeste veniet. Deus noster non silebit,* Psalm 97: 3. *Viderunt omnes fines terræ salutare Dei nostri* Isai. 30: 20. *non faciet avolare à te ultra Doctorem tuum; et erunt oculi tui videntes præceptorem tuum.* cap. 33: 17. *Regem videbunt in decore suo oculi ejus.* cap. 35: 2. *Ipsi videbunt gloriam Domini, et decorem Dei nostri.* cap. 52: 10. *Paravit Dominus brachium sanctum suum in oculis omnium gentium. Et videbunt omnes fines terræ salutare Dei nostri.* cap. 62: 2. *Et videbunt gentes justum tuum, et cuncti reges inclitum tuum.* n. 1. *Propter Sion non tacebo, et propter Jerusalem non quiescam, donec ingrediatur, ut splendor justus ejus, et Salvator ejus, ut lampas accendatur.*

Christus reget in æquitate.

107. Cum superfluum sit in re tam certa plura loca exhibere, unus sufficiat ex Psalm 95: 9. *Comoveatur à facie ejus universa terra. Dicite in gentibus, quia Dominus regnavit. Etenim correxit orbem terræ, qui non commovebitur: Judicabit populos in æquitate &c.*

Munera Christo ab omnibus.

108. Psalm 71: 10. *Reges Tharsis, et insulæ munera offerent; Reges Arabum, et Saba dona adducent n. 15. Et vivet, et dabitur ei de auro Arabiæ. Et adorabunt de ipso semper; tota die benedicent ei, Isai. 15: 17. In tempore illo defertur munus Domino exercituum à populo divulso, et dilacerato, à populo terribili, post quem non est alius à gente expectante, et conculcata; cujus eirupuerunt flumina terram ejus, ad locum nominis Domini exercituum montem Sion. cap. 60: 6. Omnes de Saba venient, et reliqua, quæ habes n. 101. Soph. 3: 10. Ultra flumina Æthiopici inde suplices mei filii disperforum meorum deferent munus mihi.*

Eucharistia, et sacrificia.

109. Isai. 25: 6. *Et faciet Dominus in monte Sion omnibus populis convivium pinguium, convivium vindemiæ pinguium medullatorum vindemiæ defecatæ. Zach. 9: 16. Et salvabit eos Dominus Deus eorum in die illa, ut gregem populi sui, quia lapides sancti elevabuntur super terram ejus. Quid enim bonum ejus est, et quid pulchrum ejus, nisi frumentum electorum, et vinum germinans Virgines? Huc forte alludit Oseæ, de quo supra n. 19. Pavebunt ad bonum ejus. Malach. 1: 11. Ab ortu solis usque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus, et in omni loco sacrificatur, et offertur nomini meo oblatio munda; quia magnum est nomen meum in gentibus. Psalm 110: 4. Memoriam fecit mirabilium suorum misericors, et miserator Dominus: escam dedit timentibus se. Communiter interpretantur Eucharisticam. Ex locis supradictis, et ex iis quæ toto hoc Psalmo prophetantur, cum magis ad secundum adventum spectent, quam ad primum, ut consideranti patebit, infero, quod in regno consummato offeretur sacrificium missæ, et Eucharistia*

ristia ministrabitur fidelibus in universa terra, cum hac tamen differentia, quam insinuat Apostolus 1 Corinth. 11: 26. dicens: *Quotiescunque enim manducabitis panem hunc, et calicem bibetis; mortem Domini annuntiabitis, donec veniat.* Itaque in primo adventu sumitur Eucharistia in memoriam mortis Domini, donec veniat, quia nimirum in secundo sumetur in memoriam mirabilium Dei. Ratio est quia memoria est veluti speculum præterita representans; in regno autem Christi complebuntur omnia mirabilia Dei, ideoque Eucharistia, quæ in se semper est, et erit memoria omnium mirabilium Dei; quoad nos solum in regno consummato erit proprie memoria.

110. Psalm 109: 4. *Furavit Dominus, et non pœnitebit eum. Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.* Prophetice dictum existimo secuti reliqua de regno Christi prophetata in hoc Psalmo. Quemadmodum enim dicitur Christus in secundo adventu Rex non solum quoad dignitatem, et potestatem, ut in primo, sed etiam quoad plenissimum regis, et regiæ potestatis exercitium: Ita etiam Sacerdos non solum quoad dignitatem, et jurisdictionem, ut in primo, sed etiam quoad perfectissimum sacerdotalis, et Pontificiæ dignitatis exercitium. Quare censeo, quod Christus in regno consummato sacrificabit Deo Patri, et sub speciebus, panis, et vini secundum ordinem Melchisedech, seipsum offeret hostiam sanctam, et immaculatam Eucharistiam quoque fidelibus suis ipse manibus ministrabit in civitate sancta Jerusalem. Alibi vero hoc erit munus Martyrum, de quibus redivivi dicitur: *Et erunt sacerdotes Dei, et Christi, et regna.* Apoc. 2c. *bunt cum illo mille annis.* Moveor ad hoc 1. quia Christus Luc. 22: Apostolis promisit non solum Thronos ad judicandum, hoc 29. est, gubernandum in regno suo, sed etiam mensam suam, de quo supra n. 63. mensam autem intellige Eucharisticam, quæ unice decet Sapientiam, et magnificentiam Christi in

Y

eo

eo regno. 2. quia Christus ait Matth. 26: 29. *Dico autem vobis: Non bibam á modo de hoc germine vitis usque in diem illum, cum illud bibam vobiscum novum in regno Patris mei.* Novum, inquit, quia in regno consummato nova faciet omnia. Vobiscum autem, quibus dispono regnum, ut edatis, et bibatis super mensam meam. 3. quia Luc. 12: 37. ait: *Beati servi illi, quos, cum venerit Dominus, invenerit vigilantes: Amen dico vobis, quod præcinget se (vestibus Pontificatibus) et faciet illos discumbere (ad mensam Eucharisticam) et transiens ministrabit illis.* Sicut solent sacerdotes ex uno latere illius mensæ ad alterum transeuntes ministrare.

III. Psalm 50: 20. *Benigne fac Domine in bona voluntate tua Sion, ut ædificentur muri Jerusalem.* Prophetia est de Jerusalem nova in secundo adventu. *Tunc acceptabis sacrificium iustitiæ* (id est Missæ) *oblationes, et holocausta.* Ergo inquires, etiam sacrificium legis veteris jam abolitæ; ait enim: *Tunc imponent super altare tuum vitulos.* Hoc etiam concedendum puto, 1. quia sicuti in eo regno conveniet Ecclesia Triumphans cum militante; ita etiam figuræ veteris testamenti cum figuratis novæ, ac proinde sacrificia utriusque legis. Atque id convenire videtur ad complementum illius prophetiæ: *Restituet omnia;* neque minuet, sed potius augebit illius regni lætitiā, et magnificentiam. Quemadmodum enim in nuptiis Principis, si figura nuptiarum exhibeatur populo in scena coram ipsis nuptis non officit, imo prodest ad augendam nuptiarum lætitiā, et solemnitatem; ita etiam gloriam, et magnificentiam regni consummati, quod á Joann. *Nuptiæ Agni vocantur,* non minuet, sed augebit, quod simul appareant figuræ cum figuratis. 2. Quia Prophetæ inter cætera regni consummati mirabilia, numerant festa, et sacrificia legis antiquæ. Ezechiel, cui Dominus ostendit reædificationem civitatis, et Templi in regno consummato: cap. 40. et seq. usque ad finem libri describit mensas, altaria, et omnes

Apoc.
19: 6.

omnes partes Templi sacrificiorum, et sacerdotum legis; refert etiam victimas sacrificandas in Kalendis, et Sabbatis, in solemnitatibus Paschæ, et Tabernaculorum, juxta ritus legis veteris Zach. 14: 16. sic ait: *Omnes qui reliqui fuerint de universis gentibus ascendent ab anno in annum, ut adorent regem Dominum exercituum, et celebrent festivitatem Tabernaculorum.* Idem repetit n. 18. tum n. 20. *Et erunt lebetes in domo Domini, quasi phialæ coram altari. Et erit omnes lebes in Jerusalem, et in Juda sanctificatus Domino exercituum, et venient omnes immolantes, et sument in eis, et coquent ex eis.* 3. Sicuti credimus, Christum nunc regnare super sedem David Patris sui, et regnaturum in domo Jacob in æternum; pari ratione credere oportet, sacerdotes, et levitas, ministros Christi, oblatores holocaustomata, et cæteras victimas omnibus diebus in regno consummato quia utrumque eodem pacto Divino promittitur; et confirmatur Jer. 33; ubi Propheta, postquam prædixit reductionem Israelitarum, et multas felicitates subsequentes in regno Christi consummato, n. 17. sic ait: *quia hæc dixit Dominus: non interibit de David, vir, qui sedeat super Thronum Domus Israel. Et de sacerdotibus, et levitas vir à facie mea, qui offerat holocaustomata, et incendat sacrificium, et cedat victimas omnibus diebus. Et factum est verbum de Jerem. dicens: Hæc dicit Dominus: si irritum potest fieri pactum meum cum die, et pactum meum cum nocte; ut non sit dies, et nox in tempore suo: et pactum meum irritum esse poterit cum David servo meo, ut non sit ex eo filius, qui regnet in Throno ejus, et levita, et sacerdotes ministri mei! Sicut ennumerari non possunt stellæ cæli, et metiri arena maris, sic multiplicabo semen David servi mei, et levitas ministros meos.* Verum quia huic promissioni, et pacto obstare videbantur alia vaticinia prophetarum, quæ nunc completa videmus de Judæis abjectis, et inter gentes dispersis, et vagis sine rege, et sine sacrificio: ostendit Deus hoc tempus dispersionis, et objectionis

Judæorum fore pacti sui exceptionem; quia pactum suum post eorum reductionem in regno Christi consummato omnino complebit. Ait enim n. 23. *Et factum est verbum Domini ad Jerem. dicens: Nunquid non vidisti quod populus hic locutus est dicens: duæ cognationes, quas elegerat Dominus, abjectæ sunt, et populum meum despexerunt eo quod non sit ultra gens coram eis. Hæc dicit Dominus: si pactum meum inter diem, et noctem, et leges cælo, et terra non posui; equidem et semen Jacob, et David servi mei projiciam, et non assumam de semine ejus Principes seminis Abraham, Isaac, et Jacob; reducam enim conversionem eorum, et miserebor eorum. Eandem abjectionem, et promissionem leges Psalm 88.*

Pax, et securitas Universalis.

112. Psalm 45: 10. *Venite, et videte opera Domini, quæ posuit prodigia super terram auferens bella usque ad finem terræ. Arcum conteret, et confringet arma &c. Isai 24. Vid. n. 40. cap. 32: 17. Et erit opus Justitiæ, pax, et cultus Justitiæ, silentium, et securitas usque in sempiternum. Et sedebit populus meus in pulchritudine pacis, et in tabernaculis fiduciæ, et in requie opulenta. cap. 60: 18. Vid. n. 110. cap. 66: 12. Hæc dicit Dominus: Ecce ego declinabo super Jerusalem quasi fluvium pacis, et quasi torrentem innundantem gloriam gentium, quam sugetis. Jer. 23. et 30. Vid. n. 47. et 48. cap. 32: 37. Reducam eos ad locum istum, et habitare eos faciam confidenter. Ezech. 34. vid. n. 51. Oseæ 2: 18. vid. n. 54. Agæi 2. vid. n. 56. et Mich. 4. Soph. 3: 15. Abstulit Dominus Judicium tuum: avertit inimicos tuos. Rex Israel in medio tui. Non timebis malum ultra. Zach. 9: 10. Ecce Rex tuus veniet tibi justus, et salvator. Et dispergam quadrigam ex Ephraim, et equum de Jerusalem. Et dissipabitur arcus belli: et loquetur pacem gentibus: et potestas ejus à mari usque ad mare.*

Leti

Lætitia Universalis.

113. Psalm 86. *Gloriosa dicta sunt de te Civitas Dei sicut lætantium omnium habitatio est in te.* Psalm 88: 17. *Domine in lumine vultus tui ambulabunt: et in nomine tuo exultabunt tota die: et in iustitia tua exaltabuntur.* Psalm 95. 97. vid. n. 8. Isai. 4: 3. vid. n. 91. cap. 30: 19. *Populus Sion habitabit in Jerusalem: plorans nequaquam plorabis: miserans miserebitur tui. Ad vocem clamoris tui statim ut audierit respondebit tibi cap. 31: 3. Consolabitur ergo Dominus Sion: et consolabitur omnes ruinas ejus: et ponet desertum ejus quasi dilicias, et solitudinem ejus quasi hortum Domini. Gaudium et lætitia invenietur in ea, gratiarum actio, et vox laudis. n. 11. Et nunc qui redempti sunt a Domino revertentur, et venient in Sion laudantes, et lætitia sempiterna super capita eorum, gaudium, et lætitiā obtinebunt. Fugiet dolor, et gemitus. Ego, ego ipse consolabor vos. cap. 60: 15. Sion pro eo quod fuisti derelicta, et odio habita, et non erat, qui per te transiret, ponam te in superbiam sæculorum gaudium in generationem, et generationem. cap. 65. vid. n. 45.*

114. Jer. 31: 10. *Audite verbum Domini gentes, et annuntiate in insulis, quæ procul sunt, et dicite: qui dispersit Israel, congregabit eum, et custodiet eum sicut Pastor gregem suum. Redemit enim Dominus Jacob, et liberavit eum de manu potentioris. Et venient, et laudabunt in monte Sion, et confluent ad bona Domini super frumento, vino, et oleo, et fætu pecorum, et armentorum; eritque anima eorum quasi hortus irriguus, et ultra non esurient. Tunc lætabitur Virgo in choro, juvenes, et senes simul: et convertam luctum eorum in gaudium, et consolabor eos, et lætificabo à dolore suo cap. 33: 9. Jerusalem erit mihi in nomen, et in gaudium, et in exultationem cunctis gentibus terræ, quæ audierint omnia bona quæ ego facturum sum eis: et pavebunt,*

et turbabuntur in universis bonis, et in omni pace, quam ego faciam eis: Hæc dixit Dominus: adhuc audietur in loco isto (quem vos dicitis esse desertum) vox gaudii, et vox lætitiæ, vox sponsi, et vox sponsæ, vox dicentium: confitemini Domino exercituum: quoniam in æternum misericordia ejus, et portantium vota in domum Domini.

115. Orationes exauditæ Isai. 30. vid. n. 113. cap. 65. vid. n. 45. lingua omnibus una. Soph. 3. vid. n. 55. solis, et lunæ lux aucta Isai. 30. vid. n. 18. Pluviæ opportunæ. Ezech. 34. vid. n. 5. Isai. et Joel vid. n. seq. vita diuturna. Isai. 65. vid. n. 45. et Zach. 8: 4. Generatio sine conturbatione. Isai. ibidem.

Ubertas terræ.

116. Isai. 5: 6. *Et exaltabitur Dominus exercituum in Judicio, et Deus sanctus sanctificabitur in justitia. Et pascentur agni juxta ordinem suum, et deserta in ubertatem versa advenæ comedent. cap. 30: 23. Et dabitur pluvia semini tuo, ubicunque seminaveris in terra; et panis frugum terræ erit uberrimus, et pinguis. Pascetur in possessione tua in die illo Agnus spatiosè, et tauri tui, et pulli asinorum, qui operantur terram, commixtum migma comedent, sicut in area ventilatum est. cap. 31. vid. n. 113. cap. 55: 13. Pro salivunca ascendet abies, et pro urtica crescet myrtus. Et erit Dominus nominatus in signum æternum, quod non auferetur. Ezech. 36: 29. vid. infra n. 119. Oseæ 2: 22. Et erit in die illa: Exaudiam dicit Dominus, exaudiam cælos, et illi exaudient terram. Et terra exaudiet triticum, et vinum, et oleum. Et miserebor ejus, quæ fuit absque misericordia.*

117. Joel 2: 19. *Et respondit Dominus, et dixit populo suo: Ecce ego mittam vobis frumentum, et vinum, et oleum, et replebimini eis: et non dabo vos ultra opprobrium gentibus. Noli timere*

timere terra, exulta, et lætare; quia magnificavit Dominus, ut faceret. Nolite timere animalia regionis; quia germinaverunt speciosa deserti; quia lignum attulit fructum suum; ficus et vinea dederunt virtutem suam. Et filii Sion exultate, et lætamini in Domino Deo vestro; quia dedit vobis Doctorem justitiæ, et descendere faciet ad vos imbrem matutinum, et serotinum sicut in principio. Et implebuntur aræ frumento, et redundabunt torcolaria vino, et oleo. Et reddam vobis, quos comedit locusta Et comedetis vescentes, et saturabimini et laudabitis nomen Domini Dei vestri, qui fecit mirabilia vobiscum, et non confundetur populus meus in sempiternum. cap. 3: 18. Et erit in die illa: stilabunt montes dulcedinem, et omnes colles culti erunt. Et convertam captivitatem populi mei Israel, et ædificabunt civitates, et plantabunt vineas, et bibent vinum earum: et facient hortos, et comedent fructus eorum. Et plantabo eos super humum suam, et non evellam ultra de terra sua, quam dedi eis dicit Dominus. Zach. 8: 11. Nunc autem non juxta dies priores ego faciam reliquiis populi hujus, dicit Dominus exercituum. Sed semen pacis erit: Vineam dabit fructum suum, et possidere faciam reliquia populi hujus universa hæc.

Multiplicatio Israelitarum.

118. Genes. 13: 15. vid. n. 24. Psalm 138: 17. Mihi autem nimis bonorificati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum, Dinumerabo eos, et super arenam multiplicabuntur. Isai. 27: 6. Florebit, et germinabit Israel, et implebunt faciem orbis semine. cap. 49: 20. Adhuc dicent in auribus tuis filii sterilitatis tuæ: Angustus est mihi locus, fac spatium mihi, ut habitem. Et dices in corde tuo: quis genuit mihi istos? Ego sterilis, et non pariens, transmigrata, et captiva: et istas quis enutrivit? Ego destituta, et sola: et isti ubi erant?

erant? Jer. 32: 2. Sicut enumerari non possunt stellæ cæli, et metiri arena maris, sic multiplicabo semen David servi mei, et levitas ministros meos. Ezech. 36: 2. Vos autem montes Israel ramos vestros germinetis Et multiplicabo in vobis hominem, omnemque domum Israel; et habitabuntur civitates, et ruinosæ instaurabuntur. Et replebo vos hominibus, et jumentis; et multiplicabuntur, et crescent; et habitare vos faciam sicut ab initio, et scietis, quia ego Dominus Osee 1: 10. Et erit numerus filiorum Israel quasi arena maris, quæ sine mensura est, et non numerabitur. Zach. 24. vid. n. 100. Barach 5: 6. n. 24.

Carentia malorum.

119. Isai. 25: 9. Non erit ibi leo, et mala bestia non ascendet per eam, nec invenietur ibi; et ambulabunt qui liberati fuerint. Et redempti à Domino convertentur, et venient in Sion cum laude, et lætitia sempiterna Et fugiet dolor, et gemitus. cap. 60: 20. Et complebuntur dies luctus tui. cap. 65: 19. Non audietur in eo ultra vox fletus, et vox clamoris. n. 24. lupus, et Agnus pascentur simul. Leo, et bos comedent paleas. vid. n. 45. Et serpenti pulvis panis erit: Nocebunt, neque occiderit in omni monte sancto meo, dicit Dominus. cap. 11: 6. Habitat lupus cum agno, et pardus cum hædo accubabit: vitulus, et leo, et ovis simul morabuntur, et puer parvulus minabit eos. Vitulus, et ursus pascentur, simul requiescent catuli eorum, et leo quasi bos comedet paleas. Et delectabitur infans ab ubere superforamine aspidis, et incaverna regali, qui ab lactatus fuerit, mittet manum suam. Non nocebunt neque occident in universo monte sancto meo; quia repleta est terra scientia Domini. cap. 35: 4. Deus ipse veniet, et servabit nos. Tunc aperientur oculi cæcorum, et aures surdorum patebunt. Tunc saliet sicut servus claudus, et aperta erit lingua mutorum. cap. 49: 10. non esuriunt, neque sitient, et non percutiet eos æstus, et sol; quia miserator
serator

serator eorum reget eos, et ad fontes aquarum potabit eos. cap. 25: 8. Præcipitabit mortem in sempiternum. Et auferet Dominus Deus lacrimam ab omni facie. vid. n. 101. Ezech: 34: 25. Cessare faciam bestias pessimas de terra. n. 28. Neque bestiae terræ devorabunt eos. vid. n. 51. cap. 36: 29. Et salvabo vos ex universis inquinamentis vestris: et vocabo frumentum, et multiplicabo fructum ligni, et genimina agri, ut non portetis ultra opprobrium famis in gentibus.

Bonorum omnium abundantia.

120. Jer. 30: 10. Et revertetur Jacob, et quiescet, et cunctis affluet bonis vid. n. 48. cap. 31: 23. vid. n. 114. Ezech. 36: 11. vid. n. 118. Zach. 1: 17. *Adbuc clama dicens: Hæc dicit Dominus exercituum: Adbuc affluent civitates meae bonis: et consolabitur adhuc Dominus Sion, et eliget adhuc Jerusalem.*

Reflexiones super felicitatibus Regni consummati.

N. 23. Super assertis de *Prædicatoribus euangelicis, de reductione Israelitarum, de unitate Ovilis, et Pastoris*, nil specialius hîc superaddendum, cum hæc expresse constent ex textibus jam allatis S. paginae quoad substantiam, et quoad circumstantias jam sufficienter de iis dictum est. Et quoad reductionem superaddenda loca ex Psalm 76: 2. Isai. 1: 27. cap. 27: 12. cap. 51: 11. cap. 52: 12. Jer. 37: 37. Baruch 2: 34. cap. 4: 7. Eph. 11: 17. cap. 36: 12. cap. 39: 27. Amos 9: 13. Mich. 2: 12. cap. 4: 7. Soph. 3: 19. Zach. 8: 7. et cap. 10.

Ast quoad felicitatem essendi Omnes Sanctos: in contrarium Omnes
Z
objici Sancti.

objici potest, quod Authori in sententia Tribunalis Inquisitionis objectabatur, videlicet, in area Ecclesiæ semper quidem fore granum, et paleam, sive bonos, et malos; neque efficacem rationem assignandam pro hac felicitate singulari in illo statu Ecclesiæ reformatæ, sive regni Christi in terris consummati.

Responderi tamen potest 1. Omnes notas, objectiones, ac censuras in Tribunali Inquisitionis adversus Authoris objectas, omnino evanuisse per finalem cognitionem, ac resolutionem sedis Apostolicæ, et per Breve Sanctissimi Papæ Clementis 10; quô omnes Authoris propositiones approbatæ fuerunt, vel saltem implicite omnis suspicionis, atque erroris omnino liberæ declaratæ; et earum Author, istiusque causæ omnes, quomodolibet ad Inquisitionis Tribunal pertinentes, tam de præsentī, quam de præterito, ac de futuro ab Inquisitore Generali, et Inquisitionis Tribunalibus Portugalix exemptæ omnino fuerunt.

Resp. 2. id eventurum ex privilegio, et ex speciali Dei providentia, fundata in efficacibus congruentiis, ac rationibus superius expensis Reflex. super Sect. 2. et Prophetia S. Francisci de Paula supra indicata, id etiam confirmat, quatenus ait: *qui omnes erunt sancti*. Et autoritas Alapid. in Apoc. 20; et facit ejusdem Apoc. 21: 27. *Non intrabit in eam aliquod coinquinatum &c.* Et Sophon. 38. *Reliquiæ Israel non facient iniquitatem.* Isai. 60: 21. *Populus autem tuus omnes justī in perpetuum hæreditabunt terram.*

Cælum
novum,
Terra
nova.

Pro cælo novo, et terra nova, certum omnino est, ipsos substantialiter, vel saltem accidentaliter ante finale judicium immutandas, ut præcitati textus satis abunde comprobant. Cui quidem favet opinio illa, quod sol, et luna, et reliqua astra (*quæ in æternum perseverabunt*, ut Eccl 3: 14.) in eodem ordine, et consistentia, illo maximo circulo, et maxima conjunctione perfectæ (de qua Author in Serm. judicii p. 2.)

p. 2.) permanebunt, quibus in principio mundi concreata sunt, de quo etiam plures alii cum Calmet. infra citato, consonat Isai. 60: 20. *Non occidet ultra sol tuus, et luna tua non minuetur* &c.

Ubi nota ex D. Ancelmo, et ex aliis apud Alap. in 2 Pet. 3. Terram post extremum iudicium floribus, plantis, fontibus, arboribus, aliisque similibus ornamentis, iterum esse vestiendam; neque lumen solis, etsi intentius, prorsus illis officiat, namque in tali pondere, ac mensura cuncta Astra ita consistent, ut mutuo aliorum activitas, ab aliorum contrarietate retrahatur, sicque in summa conformitate, et æquitate absque alteratione omnia coexistent. Vid. Alap. in 2 Petr. cap. 3. v. 10. et Calmet. tom. 2.

Pro Jerusalem nova explicatio textus Joel 3: 20. Et Juda in Jerusalem æternum habitabitur &c. redargui potest, particulam *in æter lem nova*. num non posse intelligi literaliter; atque adeo, neque alias confimiles prophetias de habitatione Jerusalem terrestris. Sed responderi potest. 1. *hæc in æternum*, usurpari quasi in longum tempus, videlicet in mille annos regni consummati. Resp. 2. etiam realiter, ac literaliter proprie in æternum, posse in sua rigorosa significatione usurpari relative ad pueros limbi, et reliquos, sola penna damni plexos, per quos, post finale iudicium, Jerusalem terrestris habitabitur, secundum communem opinionem, de qua Salmer.

Illud autem Apoc. 22. *Lignum vitæ afferens fructus duodecim, per menses singulos reddens fructum suum*: ergo temporaliter, et per successionem singulorum mensium successive, ac per consequens, non permanenter, atque æternaliter in regno cælesti, sive in æterna beatitudine, sed in regno in terris consummato. *Quod sequitur, et folia ligni ad sanitatem gentium*: majus dubium excitare potest ex totali carentia malorum, quam fore dicit Author infra, in regno consummato, quo neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra, de

quo §. 119. Sed responderi potest, folia ligni tunc inservien-
da ad sanitatem gentium, id est populorum (non gentium
strictè, in gentilitate manentium) *præservative*, non vero *cu-
rative*, aut *instaurative* post malum contractum.

Tem-

*plum ædi-
ficandum.*

Pro *Templo ædificando*, nota, omnia loca sancta, quibus
mysteria redemptionis nostræ executæ, et adimpleta sunt,
ad pristinum statum expeditæ, ac perfecte sunt restauran-
da, atque reducenda. Nam quanvis nunc temporis ob rui-
nas multiplices Jerusalem, plurima sint actu quasi consēpul-
ta, et sepulchrum Virginis, ad quod per 50. gradus descen-
ditur in valle Josaphat, ut scribit Fr. Pantaleon Averien-
sis in suo *Itinerario*, Castill. in Devoto Peregrino, et alii, cum
in ipsa vallis illius superficie conditum erat: tamen cum tunc
cælum, et terra movendi sunt, et inter signa cælestia, ac
terrestria judicium illud vivorum præcedentia, juxta asser-
tum Author tellus ipsa insolitis quatietur terremotibus,
molles acrescentes ad infima telluris deprimentur, et sacra
loca ab impedimentis, atque oppressima confusione omnino
libera, discussa, atque expedita, complanataque mane-
bunt.

*Arca ma-
nifestan-
da.*

Pro *Arca Dei* manifestanda, expresse, et literaliter constat
ex Apoc. 11: 19. *Et visa est arca testamenti in templo ejus.*
Porro in arca nihil aliud erat, nisi duæ tabulæ lapideæ, et
virga Aäron, et urna aurea habens mana; ut 2 Paralip. 5.
et Hæbr. 9: 4. Cum autem Sacramentum Eucharistiæ per-
mansurum erit usque ad consummationem sæculi, et crux,
in qua Dominus in carne pependit, cum ipso ventura est ad
finale judicium: ita etiam congruit, quod illæ ipsius Crucis,
et Eucharistiæ adeo expresse figuræ conservedur usque ad fi-
nem mundi, et in regno consummato, quo omnia restituen-
tur, et instaurabuntur, appareant, et visibiles fiant cum ipsa
arca fæderis Domini sempiterni.

In uberiori autem compilatione pro manifestatione Arcæ,
sic

fic tradit Author: Modum depositionis, et revelationis Arcæ, recenset S. Epiphanius, et ex eo D. Thomas, et Corn. quos adi. Dicit Epiphanius: hic est Jeremias qui templum subvertendum prænosens, Arcam testamenti cum his, quæ in eadem erant, tulit; et precibus eam absorberi fecit in petram; petram vero digito designans nomen Dei impressit; et factum est sigillum in similitudinem scripturæ, quæ ferro cavatur, et ipsum Domini nomen nubis operimento ita cælatum est, ut ex tunc nec locum quis cognoscere queat; nec nomen legere usque in hunc diem, et usque in finem, et pristinæ figuræ instar ignis, et nubes sæpe illic fit nocturno tempore, eo quod gloria Domini ab ejus lege non desinat. Est autem petra illa in eremi terra inter duos montes, inter quos jacent sepul- ti Moises, et Aäron; dixitque Jeremias præsentibus: Dominus de Sion ascendit ad cælos, inde cum virtute reversurus, et erit signum præsentiae ejus, quando omnes gentes adoraverint lignum; dixitque quod Arcam hanc nemo poterit producere, præter Moisen electum Dei Prophetam. Et tabulas quæ in ea sunt, nullus aperiet sacerdotum, nullusque Prophetarum, nisi electus Dei Aäron. Et in prima resurrectione resurget hæc arca, et exhibit de petra, et ponetur in monte Sina, et omnes sancti congregabuntur ad ipsam, regressum Domini expectantes, et ut vitent adversarium, qui eos fugientes est quæsiturus interimere &c.

Christum visibilem specialiter confirmat Isai. 52: 10. et 11. *Christus Paravit* (Hæbr. nudavit) Dominus brachium sanctum suum id *visibilis*. est, Christum revelatum, in oculis omnium gentium. Et videbunt omnes fines terræ salutare Dei nostri Præcedet enim vos Dominus, et congregabit vos Dominus Israel &c. Nota illud in oculis, et fines terræ; Quod quidem de manifestatione oculari, atque faciali, et sensibili in terra interpretandum est; quatenus omnes gentes quascunque fecit, venient, et adorabunt coram eo, utique in monte Sion, præparato in vertice montium, et fluent ad eum omnes gentes &c. de quo supra seēt. Quæ quidem undequaque, et ex omni orbis parte con-

fluent pedestre, atque per ficcum, non obstantibus fluviorum, et lacuum interjectionibus, et insularum mari undequaque circumseptarum, divisionibus, et aliis montium, aliorumque repagulorum impedimentis; ad verificationem citatarum prophetiarum, signanter Isai. 66. *Et erit mensis ex mense, et Sabbatum ex Sabbato* (en temporalis successio) *veniet omnis caro ut adoret coram facie mea* &c.

Cum enim omnia mutanda, atque commovenda sunt, et nova terra apparenda, Insulæ vel continenti terræ coadunandæ erunt, vel in maris profundum submergendæ, et pro eis nova portio terræ e mari succrescens, cum continenti præcedente continuanda est. Et flumina per medium scissa vel, ut olim Jordanis, conversa retrorsum, et ipsi marini sinus hinc, inde divisi, viam firmam sternent peregrinis transeuntibus per ficcum, ut olim in medio maris rubri: quæ omnia deducuntur ex Apoc. 6: 14. *Et cælum recessit, sicut liber involutus, et omnis mons, et insulæ de locis suis motæ sunt. Et 21: 1. Et vidi terram novam et prima terra abiit, et mare jam non est. Et Psalm 65. Venite, et videte opera Domini qui convertit mare in aridam, in flumine pertransibunt pede; ibi lætabimur in ipso* (quod equidem de futuro loquitur.) *Et Habac. 3. Fluvios scindes terræ; viderunt te; et doluerunt montes: gurges aquarum transiit. Dedit abissus vocem suam* &c. *Viam fecisti in mari equis tuis in luco aquarum multarum* &c. et Psalm 45. *Non timebimus dum turbabitur terra; transferentur montes in cor maris. Sonuerunt, et turbatæ sunt aquæ eorum. Conturbati sunt montes in fortitudine ejus: fluminis impetus lætifica civitatem Dei Deus in medio ejus non commovebitur, conturbatæ sunt gentes, et inclinatæ sunt regna* &c.

Pariformiter; omnis vallis exaltabitur, et omnis mons, et collis humiliabitur, et mutabuntur prava in directum, et aspera in vias planas, et revelabitur gloria Domini, et videbit omnis caro pa-
riter

riter &c. Isai. 40. Et ponet in deserto viam, et in invio flumina &c. Isai. 43. Et ponam omnes montes meos in viam, et semitæ in eæ exaltabuntur. Ecce isti de longe venient. Isai. 49: 11. quæ omnia demonstrare videntur cuncta complananda, et coæquanda, descendantibus, et se humiliantibus montibus, et sese vallibus exaltantibus, ut sic via facilis pateat pedibus venientibus, et confluentibus adorare in Jerusalem. *

Nota quoad munera Christo ab omnibus offerenda, quod locus ab Isai. 18: 7. a populo divulso, cujus diripuerunt flumina terram ejus, post quem non est alius &c. et locus Sophon. 3: 10. interpretatur ab Authore de Indis Americanis, sive occidentalibus, præsertim de habitationibus flumina Amazonidum in Provincia vulgo Maragnam, ut videre est in eodem Authore in verbo repignorato, vulgo palaura desempenda.

Pro Sacra Eucharistia in omni loco celebranda, atque administranda in regno consummato, et antiquis legalibus sacrificiis simul renovandis, quod ex Ps. 50. probat Author ex verbis illis: tunc acceptabis sacrificium Justitiæ tunc imponent super altare tuum vitulos: quanvis in præsentī Ecclesia in ipsimet altaribus, ubi sacra Eucharistia asservatur, videmus passim depictas, et insculptas figuras veteres, nempe panis subcinericis, favi Sansonis, manæ deserti, sacrificii Melchisedech &c. attamen hic erat unus ex obicibus scrupulosis, sive duris Sermonibus, quos P. ille Germanus, cui P. Generalis societatis ultimam clavis Prophetarum perfectionem, ac complementum commiserat, repererat.

Neque super hoc aliquid certum, ac determinatum, ante definitionem Ecclesiæ stabiliri valet; quanvis valde notabilis sit textus ille Zach. 14: 16. Omnes, qui reliqui fuerint de universis gentibus ascendent ab anno in annum (nota temporalem differentiam, ac successionem circularem) ut adorent Regem Dominum exercituum, et celebrent festivitatem tabernaculorum (utique in templo Jerusalem terrestris, ad quod confluent unde-

* Chæret Baruch. 3.
7. Constituit enim
Deus humiliare omnes
montes excelsos, et rupes
perennes, et convalles
reflere in æquitate
terre, ut ambulet
Israel diligenter in ho-
noram Dei.

Munera
Christo
offerenda.

Eucharis-
tia, et
Sacrificia.

dequaque omnes gentes in conspectu Domini adoraturæ) et erunt lebetes in domo Domini quasi phialæ coram altari, certe pro sacrificiis exequendis, et erit omnis lebis in Jerusalem, et in Juda sanctificatio Domini exercituum. Et venient omnes immolantes, et sumentes ex eis: et coquent in eis &c. quod literaliter de legalibus sacrificiis loqui cognoscitur. Cohæret Isai. 60; quod quidem caput surge illuminare Jerusalem: totum est de Ecclesia á Christo illuminata. v. 7. sic ait; Omne pecus cedar congregabitur tibi: arietes Nabaioth ministrabunt tibi: offerentur super placabile altaris mei, et domum majestatis meæ glorificabo. qui sunt isti, qui ut nubes volant, et quasi columbæ ad fenestras suas (videlicet Missionarii, et prædicatores cum suis discipulis, ut vertunt septuag. sicut columbæ cum pullis suis, ad fenestras, id est, ad cellulas monasteriorum, sive residentiarum) me insulæ expectant, et naves maris in principio, ut adducam filios meos de longe (id est á remotis partibus Indiarum, et aliarum partium; loquitur enim Propheta de navigationibus Hispanorum in Indias, ut sentiunt Bzou. Asdrou ap. Alap.) et ædificabunt filii peregrinorum muros tuos, et reges eorum ministrabunt tibi (in regno consummato, in ultima reædificatione Jerusalem) in reconciliatione mea, qua misertus sum tui, cessante indignatione mea, qua percussi te et venient ad te curvi filii eorum, qui humiliaverunt te &c. et reliqua per totum caput, signanter v. 20. Non occidet ultra sol tuus &c. et 21. Populus autem tuus, omnes iusti, in perpetuum hæreditabunt terram &c.; quæ hætenus adimpleta non fuerunt; et solum de futuro verificabuntur.

Ubi tamen notandum, quod oblationes hæc de futuro super altare imponendæ, non tanquam sacrificia juxta ritum Moisaicum offerentur, hæc enim in præsentī Ecclesia per legem gratiæ sunt abolita; sed tanquam piæ oblationes Fidelium, in signum unionis Synagogæ ad Ecclesiam, et ut in conjunctione figuræ, et figurati, sive signi, et significati, lux figura-

ti,

ti, quæ in tenebris lucet, in collatione umbræ, vel tenebrarum figuræ, clarius illucescat; et ob alias rationes ab Authore expensas. Unde sicut de facto in Ecclesiis melius clarent, ac radiant Imagines Christi Crucifixi, et B. Virginis Immaculatæ in conspectu, et collatione, sive comparatione serpentis exaltati, rubi incombusti, arietis inter vepres, vel leris Gedeonis, et aliarum utriusque præcedentium figurarum, neque datur indecentia aliqua, quod ita componantur, aut comparentur; ita similiter &c. et certe in ipsis triumphalibus Sacræ Eucharistiæ publicis processionibus, ac representationibus, ubi ipsa realiter defertur, videmus passim ad vivum has veteris testamenti figuras illius expressas absque nota, vel inconvenientiis ad majorem plausum, celebritatem, ac lætitiā ordinate præcedere. Confirmari potest ex doctrina Bissi Lit. C. n. 586. §. 2. Uav. et Merati ad illum de unione decenti figuræ cum figurato, et aliorum.

Porro festivitas Tabernaculorum, inquit Tyr. fiebat in lege in memoriam quod filii Israel in deserto habitaverunt in tabernaculis, et sic procedendo intraverunt in terram promissionis. In regno autem consummato fiet in memoriam, quod liberati à desertis, in quibus tempore Antichristi habitaverunt, ad promissam regni consummati requiem processerunt. Hæc addit Author in extensiori compendio.

Pro pace universali præter textus assignatos, noti sunt Isai. *Pax universalis. Sedebit populus in pulchritudine pacis.* Psalm 147. *posuit sibi pacem* Psalm 75: 3. *Factus est in pace locus ejus in Sion.* Joann. 14: 17. *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis, non quomodo mundus dat, ego do vobis &c.*

An vero hæc pax extendatur etiam ad animantia inter se reciproce? Jam supra insinuavimus, ubi etiam prælibavimus, quomodo hæc promissa pax, et securitas universalis salvetur cum hostili invasione, et oppugnatione exercitus Gog, et Magog.

*Ubertas
terræ.*

Pro *ubertate terræ* notandum, quod cum in regno consummato omnia instauranda sunt, et ad pristinum, ac primævum statum restituenda; etiam tellus, quæ ante peccatum Adami uberior erat, ac pinguior, et per peccatum illud omnis natura deteriorata est (de quo sententiarum in 2.) et post diluvium universale iterum in deterius abiit ob catachismi aquarum falsedinem, atque telluris fertilioris partis superficiei ligurionem, ad suam primitivam, nativamque substantialem fertilitatem, ac pinguedinem reducetur, tum ex vi novorum, atque beneficentiorum influxuum ipsorum cælorum innovatorum, tum ex vi novarum renovatæ, et melioratæ ipsius telluris fertiliorum, ac fæcundiorum qualitatum: quare nil mirum, quod notabiliter, uberior, pinguior, fertilior, ac fructuosior naturaliter evadat.

Illud autem Joel 3. *In illa die stillabunt montes dulcedinem, et colles fluent lac &c.* in sensu reali literali accipi potest; ad paritatem Exod. 3. et 13. et alibi *In terram melle, et lacte manantem*: quod quidem plures in sensu vero reali, et literali sic interpretantur: cum enim ex pinguedine foli, et ex fæcunditate pecudum, oves, et capræ ubera lacte plena, et valde extensa, perenniterque lac stillantia, quasi per terram trahendo, ipsam lacte conspersam abunde relinquebant: et aliunde apibus in scissuris petrarum mellificantibus, postea que calore solis, mella ipsa destillata effluentia, reale fundamentum præbebant, ut in sensu vero reali, ac literali terram illam promissionis propriissime appellarent *terram melle, ac lacte manantem*; ita pariformiter restituta ipsa ad primævam fertilitatem, pinguedinem, et ubertatem tam in se, quam in terriculis, aut terrigenis suis, potest in sensu vero, ac reali de ejus montibus, et collibus literaliter asseverari, quod *stillabunt dulcedinem, et fluent lacte.* vid. tamen Malvend. cit. lib. 10. cap. 5.

In alio sensu etiam vero, et reali poterunt montes, et colles

colles instillare dulcedinem, ac mana, videlicet illud prius á cælo destillatum recipientes, et postmodum illud hominibus profundentes, atque redundanter, et fluenter elargientes. Nam sicut olim in deserto cælum quotidie dulcissimum mana, omne delectamentum continens, Israelitis superabunde pluebat, et nunc etiam de facto in aliquibus regionibus Indiæ Orientalis, signanter in nostra Æthiopia in fluviis Senæ, Tetæ, et Cuamæ, ditionis Mossambiqueæ, Teste Fr. Joanne á Sanctis Dominicano in sua *Æthiopia Orientali*, Mesue, et aliis, ros matutinus decidens in arbores, et rupes, et postea radiis solaribus adustus, atque concrassatus, ab ipsis recipientibus in hominum favorem, ac beneficium destillatur: ita pariformiter, innovationis, atque melioris cælorum reformationis beneficio, quid simile in regno consummato in humanam utilitatem naturaliter accidere potest. Aliud, haud in congruum, motivum hujusce innovationis ex parte Dei providæ permissionis, insinuatur infra in fine istiusmet Seçt.

Pro *Israelitarum multiplicatione* notabilis est text. Isai. 27: 6. *Israëli-Florebit, et germinabit Israel, et implebit faciem orbis semine.* ^{*tarum multiplicatio.*} Nota illud germinabit, quod quidem significat e radice veluti mortua, extincta, aut derelicta, abscondita, vel sterili pullulare, cui consonat illud: *Germinavit radix Jesse* &c et Isai. 11: 10. et seq.

Insuper nota illud *implebit semine*, non fructibus; semina namque post fructus seliguntur, aut relinquuntur. Unde, cum semina fructus subsequantur: copia seminum longe majorem copiam, et multiplicem fructuum redundantiam, atque exuberantiam præsupponit, et taliter, quod præ multitudine numerari non poterunt, *quasi arena maris, quæ sine mensura est*, Oseæ 1.

Confirmatur 1. quia in regno consummato, et perfecto, ut tali, nimis honorificati erunt Amici Dei, et nimis confortabitur eorum Principatus, quoad gratias, honores, gloriam,

et quoad cætera dona: ergo etiam quoad rationem numericam, et gratiam multiplicationis, quæ est fructus Divinæ largitatis, ac benedictionis, juxta illud Gen. 1. *Crescite, et multiplicare.*

Confirmatur 2. quia juxta D. Thom. quo perfectior est in reliquis donis Angelica Gerarchia: eo in ratione numerica major, et extensior est; atque adeo chorus superior Angelorum, sicut omnes inferiores gratia, et perfectionibus, ita et in numero excedit: ergo quo perfectior erit in reliquis fidelium status in regno consummato, ita et in numerica quantitate discreta excellentior erit.

Malorum Denique *pro carentia malorum* videtur implicare quod Apoc. *carentia.* 22. dicitur de foliis ligni vitæ: *et folia ligni ad sanitatem gentium:* ergo saltem erunt morbi, vel invaletudo aliqua, quæ indigeat foliis ligni vitæ pro sanitate recuperanda. Resp. folia hæc inservire ad sanitatem *præservative*, non *instaurative*, ut explicat Alap., quanvis in alio sensu: *ad sanitatem gentium non instaurandam, et curandam; sed conservandam, et prorogandam in omne ævum.*

Porro quod de hoc ligno vitæ dicit esse *ex utraque parte fluminis*; fortassis in Paradyso terrestri ab initio hoc lignum duplici loco Dominus plantavit. Quod autem addit: *per menses singulos reddens fructus suos*: bene indicat successionem, et vicissitudinem temporalem, proindeque literaliter nequit in proprio sensu intelligi, aut interpretari de perpetuitate beatitudinis, five visionis beatæ, et consonat Ezech. 47: 12. *In ripis ejus ex utraque parte omne lignum pomiferum: non defluet folium ex eo, et non deficiet fructus ejus; per singulos menses afferet primitiva: id est, fructus primos, five primi saporis.*

Sed dices pro Alap. et aliis, jam non extare Paradysum terrestrem; quod ipse probat ex navigationibus Lusitanorum, omnes mundi plagas jam detegentium. Sed præterquam quod plures adhuc restent detegendæ responderi potest cum

cum Soar. Malu. Valent. Bonfror. Tirin. Gen. 5: 24. qui dicunt, paradifum terrestrem, et in eo arborem vitæ etiam nunc fupereffe. *Cur enim* (profequitur Tirin.) *nobiliffimum arboris genus Deus perdidiffet, aut interire permiffiffet, qui virentem olivam, et alias arborum etiam viliffimas fpecies á diluvio tanta cura confervavit?* Et fane Eccl. 44: 16. dicitur: *Henoch placuit Deo, et translatus eft in Paradifum, ut det gentibus pœnitentiam.* Nil autem vetat nomen *Paradifum* in propria, et literali fignificatione ibi ufurpare, fecundum regulam ex Aug. fæpe attactam. Et favet etiam, quod in vita B. Liduvinæ de Schiagio legitur, Virgæ illius viridis e Paradifo ab Angelo fibi illatæ, quæ mirabili odore fragans, mirabilem virtutem adverfus malignos fpiritus á poffeffis corporibus expellendos continebat, de qua fupra. Vide etiam Calmet. tom. 2.

Objicies tamen adverfus hanc malorum *carentiam*, et bonorum omnium *abundantiam*: Gog, et Magog invadent Ifraëlitas motivo avaritiæ ad opes illorum in regno consummato diripiendas, juxta 1. hypothefim Authoris, de qua fupr. reflex. fup. Seçt. 1. et 2. n. 11. et 13. ergo non carebunt hoc malo, neque hujusce invafionis timore. Deinde poft mille annos regni consummati aderit tremendus Judex, fæculum per ignem judicaturus. Atqui quando ad hoc finale judicium venerit pæne non inveniet fidem in terra, imo mundum in ftatu peffimo, et quamplurimis malis irretitum inveniet de quo fupra reflex. fup. Seçt. 1. et 2. ergo neque omni malo carebunt, neque bonorum omnium abundantia gaudebunt.

Responderi poteft ad primam partem objectionis 1. quod quanvis in fine mille annorum regni consummati invadentur Hebræi ab exercitu Gog, et Magog motivo cupiditatis: at tamen per totum illud tempus antecedenter carebunt omni malo, et abundabunt omni bono temporali. 2. quod fortas-

sis, juxta secundam hypothesim Authoris; de qua reflex. n. 13. post extinctionem exercitus Gog, et Magog dabitur secundum millenarium, quo verificetur pro Hæbræis carentia illa malorum, et omnium bonorum temporalium abundantia ab Authore asserta.

Responderi etiam potest quoad secundam objectionis partem 1. textum Lucæ 18: 8. de non invenienda fide in terra, dum venerit filius hominis ad judicandum, intelligendum esse de adventu ad judicium vivorum immediate post extinctionem Antichristi, et ejus asseclarum *in quorum vindictam* adveniet Christus, ut asseritur eodem textu Lucæ; qui quidem Antichristus ita seducet omnes gentes, ut in errorem ducantur, si fieri potest, etiam electi, ut dicitur Matth. 24. non vero loqui fortasse de adventu ad judicium finale mortuorum. 2. Resp. loqui de fide operibus vivificata eo sensu, quo supra ad textus. *Non est qui faciat bonum; non est qui faciat penitentiam &c.* de quibus supra reflex. ad Sect. 2.

3. Post mille annos decursuros post extinctionem exercitus Gogi, et Magogi, forte frigescente iterum charitate, a gratia, et fide plures fideles decident. Quæ tamen, utpote incerta, absolute nequeunt asseverari, independenter ab Ecclesiæ definitione, imo neque ut probabilia positive induci, sed dubitative dumtaxat exponi, et cum omnimoda judicio Ecclesiæ subjectione, ut de facto nos etiam actu subijcimus.

Sacrificia. Aliud efficax motivum illius antiquorum sacrificiorum instaurationis esse potest, ut in nova Ecclesia digniori removetur ostentatio illius miraculosæ providentiæ Dei erga sacrificia antiquæ Ecclesiæ minus dignæ, in suavi, grataque benevolentia carnis assæ; in firma pyramidali rectitudine fumigabundæ exalationis, nulla ventorum contrarietate turbatæ; in totali carentia nocumenti, maculæ, infectionis,
aut

aut incommodi, vel etiam unius culicis, aut muscæ ad sanguineum odorem pervolantis; totalique sanguinis effusi, intestinorum animalium, atque testaceorum fragmentorum absorbentia, et aliis, de quibus Villalp. Paradis. Seraphic. et alii.

S E C T. V.

(Vel potius nova, et ultima)

Solvuntur objectiones.

121. **O**bjicies 1. Ex hac opinione multa sequi mirabilia æque, ac incredibila, multa etiam inter se discrepantia. Cujusmodi sunt: Christus visibilis in terra, et comorans in nova Jerusalem. 2. Resurrectio Martirum, eorumque Principatus super omnem terram mille annos ante resurrectionem universalem. 3. Degere in terris comprehensores simul cum viatoribus. 4. Celebrari festa, et sacrificia, et ritus legis veteris, jam abolitæ, cum festis, et sacrificiis, et ritibus legis gratiæ. 5. Quorsum aurum, Thus, et munera pretiosa Christo regi, ejusque Ministris comprehensoribus, qui nullius rei indigebunt? 6. Quomodo sancti Martires judicabunt nationes, si inter fideles, quippe omnes sanctos, nullæ erunt lites, aut dissensiones? 7. Quia tunc sublati litibus necesse erit cessare forensia, literarum studia, et artium magisteria, et juris gradus; quin etiam penitus corruet medicinæ studium; quia tunc præsto erunt folia ligni ad sanitatem gentium. Apoc. 21: 2.

122. Resp. quod regnum Christi in terris consummatum vocatur á Joann. *mysterium Dei* euangelisatum per servos suos Prophetas. Ex qua duplici ratione, nempe ut *mysterium Dei*, Apoc. 10: 7.

Joann.
14: 4.

Dei, et ut sub velamine prophetiarum adhuc reconditum facile nobis exhibere potest multa valde mirabilia, et vix credibilia; multa etiam primo aspectu inter se discrepantia. Quis enim perfecte novit mysteria Dei? Si in mysteriis divinis, cujusmodi unio hypostatica, Passio Filii Dei, Eucharistia, et inhabitatio Spiritus Sancti in nobis, si in his, inquam mysteriis, quæ jam completa videmus, adhuc miseri cæcutimus; quanto magis in mysterio regni Dei, quod adhuc subjacet ænigmatibus prophetiarum? Illa mysteria certo credimus ob revelationem Divinam, sed post obsequium fidei adhuc oportet exclamare cum Apostolo: *ô Altitudo divitiarum sapientiæ, et scientiæ Dei! Quam incomprehensibilia sunt judicia Dei!* Neque tamen idcirco negandum est; quia mirabilia, quæ in scripturis leguntur, perperam negantur ex eo quod eorum rationem, et omnimodum coherrentiam non plane assequamur. Exempli grat. Mirabilem Enoch, et Eliæ translationem, mirabiliorem quoque utriusque vitam in tot sæcula productam, nemo negat, quia legitur in scripturis. Quis tamen certo novit, ubi degant, quidve agant tanto temporis intervallo? Adde, quod ad veritatem prophetiæ, et fidem illi adhibendam non est necesse, quod circumstantias omnes futurorum, antequam eveniant, prænoscamus; sed sufficit sermo Dei juxta monitum Christi: *Hæc locutus sum vobis, ut cum venerit hora eorum, reminiscamini, quia ego dixi vobis.* Quæ ratio, sicut omnibus Prophetiis potest esse communis; ita peculiarem vim habet in nostro casu; ut admittamus mirabilia regni Christi, licet illa nondum intelligamus; quia hoc ipsum peculiari prophetia animadversum est. Lege cap. 30. Jerem.; ubi multa prædicit mirabilia regni Christi, post quæ ait: *In novissimo dierum intelligetis ea;* hoc est, in novissimo millenario, ut dictum est Sect. 2.

123. Possumus etiam pari prorsus ratione de secundo Christi

Christi adventu, et regno ejus philosophari, ac olim in lege veteri de primo. Siquis enim in lege veteri ante Christi adventum affirmaret, Messiam promissum fore Filium Dei, idque probaret ex Psalm 109: 1. *Dixit Dominus Domino meo: ex Isai. 7: 14. Vocabitur Deus fortis, Pater futuri sæculi &c.* Nonne Rabbin, et veteres omnes legis veteris periti opinionem illam erecto supercilio, et obturatis auribus exciperent? Rem acu tetigisset. Nos autem plura habemus, et clariora de regno Christi scripturarum testimonia. Si quis ulterius tunc temporis interpretaretur dictum de Messia Filio Dei illud Isai. 53: 7. *Sicut ovis ad occisionem ducetur:* et Zach. 12: 10. *Aspicient ad me, quem confixerunt:* et cap. 8. *ipse pauper,* et Joann. *ascendens super pullum asinæ:* nonne omnes responderent ^{12: 34.} sicut turba: *Nos audivimus ex lege, quod Christus manet in æternum, et quomodo tu dicis, quod sicut ovis ad occisionem ducetur?* Scriptum est in lege: *Maledictus omnis qui pendet in* ^{Psalm} *ligno;* quomodo pendeat confixus á nobis in ligno Messias ^{109: 4.} Filius Dei? De Messia omnes Prophetæ prædicunt, *quod do-* ^{Isai. 40: 6.} *minabitur á mari usque ad mare, quod omnes servient ei, ei af-* ^{Ezech} *ferent munera.* Quomodo pauper ascendet super pullum a- ^{37: 23.} sinæ? Ita prorsus exhibilarent sic interpretantem scripturas: quæ tamen literalis, et legitima erat interpretatio. Quid nimirum licebit affirmare de regno Christi in terris consummato, de quo tot, ac tam manifesta extant ad literam omnium Prophetarum tum veteris, tum novi testamenti, ut vidimus testimonia?

124. His positis, respondeo ad singulas objectiones sigillatim concedendo mirabilia quidem sequi, sed non incredibilia, neque discrepantia. Nam 1. incredibile est, quod Christus in nova terra, ubi justitia habitabit, visibilis commoretur cum sanctis comprehensoribus, nam ubi Christus, ibi paradysus, etiam in inferis, ut contigit S. Latroni. Neque incredibile est, quod viatoribus ejus temporis, qui om-

Matth.
27: 52.

Apoc.
20: 5.

nes sancti erunt, licet alii aliis sanctiores, gloriam suæ humanitatis pro mensura meritorum attemperans jugiter ostendat Christus, qui post primum suum adventum visibilis apparuit pluribus sanctis viatoribus, et aliquando etiam peccatoribus. 2. Credimus in resurrectione Christi multa corpora sanctorum, qui dormierant, surrexisse, quia id refert scriptura; cur incredibilis erit resurrectio Martyrum, de quibus manifeste ait scriptura: *Vixerunt, et regnaverunt cum Christo mille annis: Cæteri mortuorum non vixerunt donec consummentur mille anni. Hæc est resurrectio prima.* Nunquid non æque facilis est Deo, ac proinde æque nobis credibilis resurrectio 50; aut 100. hominum, ac centies millies millenorum. 3. et 4. credimus in transfiguratione Christi Moysen et Eliam cum Apostolis, legem scilicet, et Prophetas cum Euangelio, vetus testamentum cum novo, comprehensores cum viatoribus, et ritus utriusque testamenti convenire. Proinde censeo, quod, sicut resurrectio sanctorum in Christi resurrectione adumbravit futuram Martyrum resurrectionem in resurrectione Christi in futurum (ita appellatur Soph. 3: 8. secundus Christi adventus ad regnandum) ita gloriosa Domini transfiguratio gloriam ejusdem Domini in terris regnaturi, unionem Ecclesiæ triumphantis, et militantis, et concurrentiam rituum utriusque testamenti, atque alia ejusdem regni mirabilia præfiguravit. De concurrentia rituum recale dicta n. III, 5. Aurum, et munera pretiosa ab omnibus nationibus oblata suscipiet Christus, ut signa amoris, et actus religionis, quamquam, et ad usum, ornatumque templi, et ad inferventium altari, et advenarum sustentationem infervire possint. 6. Lites quidem aberunt, quæ perturbent pacem, et concordiam; attamen controversias, et dubia solvere, jus suum cuique dare, et quod æquum est jubere spectabit ad sanctos Judices nationum. 7. In eo Regno, in quo Deus nova faciet omnia, ingens materia studiorum erit novum
jus.

ius felicissimis illis temporibus accommodatum, nova Philosophiæ, et Theologiæ argumenta, ex mirabilibus, quæ tunc Deus operatus est, et nos juxta Jeremiæ vaticinium plane intelligemus; nova etiam materies librorum spiritualium ad inflammanda divini amoris igne corda fidelium; campus denique sacrarum literarum interpretationibus amplissimus. Esto ob rationem illatam frigesceat medicinæ studium, quod non minuet, sed auget fidem, quam sibi merito exposcunt regni Christi in terris consummati vaticinia.

125. Objicies 2. opinionem hanc esse contra communem sensum SS. PP; qui Spiritus Sancti lumine ducti vaticinia Prophetarum mystice, et spiritualiter interpretati sunt. Huic objectioni, quæ Achilles adversariorum est, satisfacere non potui, cum hæc scriberem in maxima Sanctorum Interpretum penuria; quippe in meditullio Bahiensi procul ab urbe, et Indorum missionibus addictus; atque hætenus ideo dicta ex sola scriptura desumpsi. Nunc demum à missionibus revocatus, consultis Authoribus respondeo. Ac ne videar difficultatem effugere, neve prolixior sim in allegandis Authoribus, unum præ cæteris eligo *Malvendam* de Antichristo, qui lib. 12. quatuor primis capitibus quæstionem eruditissime, et accuratissime tractans Chiliastarum opiniones acerrime impugnat, et quidquid ille sive narrando, sive impugnando congeffit, summatim ego, et fideliter proponam.

126. Duas ille refert, et impugnat millenariorum, seu Chiliastarum opiniones. 1. quam docuit Corinthus Apostolis ipsis coævus, et secuti sunt multi hæretici, et postremo propugnavit Apollinarius Hæresiarcha, assererat Christum ante universale judicium regnaturum in terris mille annos; omnes justos resurrecturos, et regnaturos cum Christo in summa bonorum temporalium opulentia, et omnium voluptatum etiam venerarum blanditiis inservituros; omnia

legalia una cum Templo et urbe Jerusalem instauranda, nulla facta mentione legis gratiæ, quasi penitus abolendæ. Hanc opinionem impugnarunt S. Irenæus, S. Epiphanius, S. Philastrius, S. Dionysius Alexandrinus, S. Basilus, S. Hieronimus, S. Augustinus, et alii. Hanc, ut damnatam a S. Damaso Papa, omnes recentiores Catholici detestantur, hanc, ut manifestam hæresim, semper exhorruit, et execrata est Ecclesia.

127. 2. Opinio, quam primus docuit S. Papias Hieropolis in Phygria Episcopus, S. Joannis Evangelistæ, et Policarpi discipulus, Tertullianus, Nepos, incertæ urbis in Ægypto Episcopus. vir pius, et doctus, S. Victorinus Pitavienfis Episcopus, Lactantius Firmianus, et alii, assererat regnum Christi in terris in Jerusalem instaurata, et exornata, mille annos, humano, et corporeo more fore continuatum: omnes justos in prima resurrectione resurrecturos, et regnatos cum Christo in maxima bonorum omnium abundantia, ut in qua conditione afflicti sunt, in ea recipiant fructus sufferentiæ, et tandem post mille annos in cæleste regnum transferendos. Hanc opinionem licet Hieronimus loco infra citando ab opinione Cerinthi non distinguere videatur, omnes tamen affirmant, esse diversam. 1. quia Cerinthus docuit futuram Templi instauracionem, circumcisiōnem, sacrificia judaica, et omnia legalia restituenda: de quibus in sententia SS. PP. Chiliastarum, ne verbum quidem reperitur. 2. quia Cerinthus ponebat in eo regno nimias, immoderatas, et obscænas carnis dilicias, et voluptates. Patres vero, corporeas quidem tribuebant, sed justas, moderatas, et honestas. Hanc sententiam haud facile hæresis convinci posse arbitratur Ribeira in Apoc. 20. Nam neque generalis alicujus Concilii, aut Ecclesiæ adversus illam ulla extat definitio, nec tam prompte, ut quidam volunt, scripturæ testimoniis redargui potest. De hac sententia propter
autho-

authoritatem SS. PP. et Martyrum magni authores mitius locuti sunt. De illa S. Hieronim. in Jer. 19. *Quæ licet non sequamur, tamen damnare non possumus; quia multi Ecclesiasticorum virorum, et Martyres ita dixerunt; et uniusquisque in suo sensu abundet, et Domini cuncta iudicio reserventur.* De illa S. August. lib. 20. de Civit. Dei cap. 7. *Quæ opinio esset utcumque tolerabilis, si aliquæ deliciæ spirituales in illo (Sabbathos nempe septimo millenario annorum regni) affuturæ sancti per Domini præsentiam crederentur; nam etiam nos hoc opinati fuimus aliquando. Sed cum eos, qui tunc resurrexerint, dicant immoderatissimis carnalibus epulis vacaturos, in quibus cibus sit tantus, ac potus, ut non solum nullam modestiam teneant; sed modum quoque ipsius credulitatis excedant, nullo modo possunt hæc, nisi à carnalibus, credi.*

Nihilominus S. Gelasius Papa in Romano Concilio apocrypha declaravit S. Victorini, et Lactantii opera, fortasse quia cum hæreticorum errore viderentur convenire; aut etiam quia Lactantius, et fortasse etiam Victorinus, de cujus scriptis nihil superest, errores non paucos ad confirmationem suæ sententiæ suis operibus inseruere. Hæc etiam de causa Xistus Senensis eam opinionem censuit errorem continere, alienum ab Evangelica Doctrina. Fervamentius in notis lib. 5. S. Irenæi cap. 32; et Baronius in notis ad Roman. Martyrolog. 22. Februar. observant eam Chiliastarum opinionem diu ab Ecclesia dissimulatam, et toleratam fuisse propter SS. PP. authoritatem. Ast postquam Apollinaris Laudicenus Hæresiarcha, libris editis, eam mordicus propugnare conatus est, à Damaso Papa Romæ in concilio cum cæteris Apollinariis hæresibus hoc etiam ejus de millenario regno absurdum dogma anathematizatum est, ut jam deinceps pro manifesta hæresi sit ab omnibus habita, et rejecta. Sed bene advertit Malvenda, quod in eo Concilio, damnatas esse constat alias

hærefes Apollinaris; non vero dogma de millenario regno, et dato quod constet, nihil ad doctrinam chiliastarum pertinet; quam omnes affirmant esse diversissimam ab hæresi Apollinaris. De opinione autem Patrum subjicit ille, quid censeat: *Millenaria sententia, inquit, cum primum ab aliquibus Patribus spargi cæpta est, statim in reliquo cætu scriptorum Ecclesiasticorum explosa est, ut singulare, et peregrinum dogma in Ecclesia, et à communi reliquorum consensu alienum. S. Dionysius Alexandrinus sectam, et defectionem à fide vocavit; Eusebius peregrinam, et novam doctrinam, commentitiam fabulam, et judaicum errorem. Andreas Apoc. 20. ab Ecclesia non recipi, dixit. Deinde inter Catholicos ea opinio adeo evanuit, ut nullus omnino, præter citatos chiliastas, eam probet, et recipiat. Denique recentiores innumeri non dubitant, si res ad Tribunal Ecclesiæ deferatur, hæresis indicium subituram.*

128. Hæc omnia ultro Malvendæ, et reliquis Authoribus concedimus; sed contra nostram sententiam nihil evincunt, utpote à prædictis duabus opinionibus longe diversam. Hæresim Cerinthi, et Apollinaris execramus. Regnum Christi non temporale, sed æternum, et licet in terris consummatum, non terreno more, sed cælesti, et spiritali forma stabilitum volumus; in eo legem gratiæ ubique terrarum summa cum perfectione statuimus, nihil carnale, nihil immoderatum, nihil improbum admittimus; sed omnia sancta, ut sanctos docet, omnia ad spiritus perfectionem, omnia ad majorem summi Regis gloriam maxime conducentia. Opinio autem Patrum Chiliastarum quam diversa sit à nostra, facile colligitur ex iis, quæ ipsi sine ullo scripturæ fundamento commenti sunt. Narrant incredibilia quædam, quæ S. Irenæus ait à Christo prædicta, sicut S. Papias, alique Sancti Joannis Discipuli meminerant, se ab ipso Joanne audivisse; nempe in eo regno botros uvæ dena millia acinorum producturos, et unumquodque

que acinum expressum daturum vigintiquinque metretas vini, et similia de spica, et grano tritici, aliisque frugibus, quæ fufius refert Malvenda. Quæ omnia, ut fabulosa, et apocrypha rejicimus. Dicunt in prima resurrectione omnes justos resurrecturos, affirmamus. Præterea afferunt resurrectionem sanctorum intra mille annos consummandam; ita ut alii maturius, alii tardius resurgent: Non morituros, qui tunc erant in corporibus vivi: gentes non omnino extinguendas; et alia hujusmodi, quæ facile ex scriptura refelluntur. Tandem affirmant, post universalem resurrectionem omnes justos in cæleste regnum transferendos. Sed ex pluribus locis, quæ in hoc Tractatu retulimus, colligitur, quod tunc justi erunt quidem omnes comprehensores; sed cælum, et terram possidebunt, et regnabunt cum Christo revelata facie divinitatis, et gloria humanitatis in cælo, et in terra ubique, et in æternum glorificati. Cum igitur hæc opinio sit á duabus prædictis diversissima, á censuris in illas illatis erit immunis; neque ex illarum reprobatione censeri debet reprobata; sicut opinio Patrum Chiliastarum immunis est á damnatione opinionis Cerinthis; neque cum illa censetur damnata, quia est diversa. Neque dicas, convenire in eo, quod regnum Christi millenarium in terris consummatum admittat; quia hoc est convenire in nomine, non in re. Aliud est enim, Regnum á Patribus Chiliastis promissum; et aliud est regnum, quod hîc nos ex scriptura exhibuimus. Neque censuræ Patrum, et interpretum directe et per se afficiunt regnum Christi millenarium, cum habeatur expressum ad literam in Apoc. 20. sed in errores, quæ ex litera perperam intellecta deducuntur, et illi regno affiguntur: ergo opinio errores eliminans, pænis errantium eximetur.

129. Ex dictis patet responsio ad objectionem; negamus enim hanc opinionem esse contra communem consensum Patrum, et interpretum; quia Patres, et Interpretes unanimi
con-

consensu primam, et secundam millenariorum sententiam explodunt, et rejiciunt; nullus vero nostram; utpote diversissimam *positive* reprobatur: esto *negative* ab omnibus rejiciatur, quatenus Prophetarum loca, ex quibus regnum Christi, ejusque felicitates ad literam deducimus, omnes in sensu spirituali interpretantur. Neque nos spirituales Patrum, et recentiores interpretationes reprobamus, imo jure merito approbamus; quia cum Prophetarum vaticinia, quæ juxta sensum literalem per se spectant ad secundum Christi adventum, ejusque regnum consummatum, omnes unanimiter referant ad primum ejus adventum, seu regnum inchoatum, ac de eo dicta, et intelligenda esse velint, consequenter debent omnia in sensu spirituali, et mystico interpretari. Ita docuit Christus legisperitos disputantes in Templo de adventu Messiae, ut revelatum est venerab. Mariæ de Agreda in Mystic. Civit. Dei lib. 5. cap. 5. cujus doctrinæ summa hæc est: cum esset Jesus annorum duodecim ingressum in templum, ubi legis Doctores de adventu Messiae disceptabant, aliis Messiam jam advenisse opinantibus ex iis, quæ viderent, aut audierant de nativitate Joannis, de apparitione stellæ, de adoratione Magorum, et pastorum, plerisque vero dicentibus ex eo quod ex tot mirabilibus, quæ de gloria, et majestate adventus Messiae prædicta fuerant à Prophetis, nihil adhuc appareret; Magister veritatis ægre ferens errorem veritati prævalere, accessit ad eos, et allegatis hinc, inde prophetarum vaticiniis demonstravit duplicem adventum Messiae à Prophetis pronuntiatum, alterum ad redimendum populum suum, et ideo in humilitate, et paupertate; alterum ad judicandum populum suum, et ideo cum gloria, et majestate. Et quoniam prophetias de primo adventu jam completas viderent, nempe ablatum sceptrum de Juda, completas Danielis hebdomadas, ortam regibus stellam ex Jacob, et alia hujusmodi, non dubitarent jam advenisse Messiam,

Luc. 2: 4.

tiam, et cum hominibus conversari. Quod si vaticinia Prophetarum, quæ ad gloriam, et majestatem spectant secundi adventus applicare voluerimus primo non materialiter, et in sensu literali intelligenda esse, sed spiritualiter de novo regno spirituali.

130. Ex hac doctrina infertur 1. Quod Christus in vaticiniis ad secundum adventum pertinentibus utrumque sensum agnoscit, literalem scilicet; et spirituales; et alterum ab altero distinguit, assignatque utriusque usum, ita ut sensus literalis per se directe ad secundum adventum referatur; sin autem de primo adventu intelligere ipsa vaticinia voluerimus, sensus solum spiritualis possit et debeat adhiberi. 2. Eadem vaticinia optime á Sanctis Patribus, et recentioribus communiter in sensu spirituali intelligi, quia primo adventui applicantur. Applicent ergo juxta doctrinam Christi sensum literali secundo adventui, et nobis consentient. Certe si in vaticiniis, quæ jam completa videmus in primo adventu, utrumque sensum omnes agnoscimus, quare in iis, quæ ad secundum spectant, utrumque non admitteremus? 3. quod sicuti in ipsis vaticiniis ad secundum adventum pertinentibus legitimus sensus literalis non opponitur spirituali, ita neque sensui spirituali etiam unanimi consensu Patrum, et interpretum communiter recepto nostra literalis interpretatio opponetur.

131. Dices: S. Hieronimus apud Malvendam in Præfat. lib. 18. comment. in Isai. hæc habet: *Apocalypsim Joannis si juxta literam accipimus, Judaizandum est; si spiritualiter, ut scripta est, differimus, multorum virorum videbimur opinioni contraire &c.* Sed hæc opinio non solum literam sequitur, sed juxta literam etiam judaicos ritus asserit restituendos: ergo judaizat. respondeo non esse mentem S. Doctoris literam ab universa Apocalypsi penitus abrogare, ita ut tota, et singulæ ejus partes spiritualiter tantum accipiendæ sint; quis

enim literam non admittit in prædicatione, martyrio, et resurrectione Enoch, et Eliæ, in interitu Antichristi, et fociorum, et pluribus aliis? Solum intendit abrogare literam, ex qua perperam intellecta, suam hauserunt hæresim millenarii, et suas intexuerunt fabulas veteres Chialistæ, quos ibidem enumerat. Atque hanc esse ejus mentem satis indicant subsequentiæ verba, quibus Author citans S. Dionisium Alexandrinum, irridet legalium instaurationem, circumcisionis injuriam, otium Sabbati, nuptias, epulas, et reliqua millenariorum inventa. Si ergo Apocalypsim accipiamus juxta literam à millenariis intellectam, certe judaizandum est; secus vero si accipiamus sicuti ex contextu scripturarum accipienda est, et nos in hoc Tractatu accepimus. Millenarii docebant, in eo Regno omnimodis deliciis, et voluptatibus etiam obscænis, cumulo cuncta legalia, circumcisionem, festa sacrificia, et ritus omnes judaicos restituendos, legem vero gratiæ abrogandam, quod certe est judaizare. Nos autem ea tantum restituenda legalia fate-mur, quæ in vaticiniis Prophetarum habentur expressa nempe festa, et sacrificia, ea quæ dumtaxat in Templo Jerosolimitano celebranda, et non alibi; legem vero gratiæ in omni loco summa omnium pietate, et religione colendam, quod certe non est judaizare; prout nunc male sonat apud omnes, hoc est, judaicam legem nunc vetitam, et abolitam five ex toto, five ex parte servare. Deus enim in regno consummato legalia festa, et sacrificia innovari præcipiet ad ostentationem sapientiæ suæ, et magnificentiæ Regni, ut legis gratiæ ex figuris legis veteris, veluti ex umbris imago perfectissima magis elucescat.

132. Utrum vero restituenda sit circumcisio? dubitari potest ex eo quod post datam legem circumcisionis dixit Dominus ad Abraham: *Eritque pactum meum in carne vestra in fœdus æternum.* Nihilominus negandum est 1. Quia ex scripturis

turis colligitur ea tantum legalia in eo regno restituenda, quæ ad augendam spiritualem omnium lætitiā conducent, ut festa, et sacrificia, non autem vulnus, et dolor circumcissionis, quæ fuit præcipua pars jugi, quod Patres Antiqui Aet. 15: portare non potuerunt. 2. Quia tunc cessabit finis circumci- 11. sionis; nempe remissio peccati originalis, et signum, quo populus Dei discernatur à gentibus. Ea enim omnia multo suavius, et perfectius præstabit Sacramentum Baptismi, neque signo distinctivo opus erit, cum fiet unum Ovile, et unus Pastor, et gentes de terra peribunt; et omnes erunt Psalm 9: filii Abrahamæ secundum promissionem. 3. Quia ratio unica, 16. qua cogimur legalia quædam in Regno Christi admittere, sunt testimonia scripturarum; nusquam autem scriptura dicit instaurationem circumcissionem, quin et appositum legitur Deut. 30: 6. Ubi promittens Deus Israelitarum reductionem, et alias regni consummati felicitates ait: *Circumcidet Dominus Deus cor tuum, et cor semini tui, ut diligas Dominum Deum tuum in toto corde tuo.* Ubi vides circumcissionem non carnis, sed cordis restituendam. Circumcisio autem carnis dicitur Gen. 17. *Fædus æternum*; quia ait glosa: *aliquid æternum; significat, nempe promissiones æternas.*

133. Opponit tandem Malvenda sex loca scripturæ, quibus millenarius error satis aperte redarguitur; nostra autem opinio potius confirmatur. Primus Matth. 22: 30. *In resurrectione neque nubent, neque nubentur; sed erunt sicut Angeli Dei.* Explodit nuptias, quas millenarii justis in eo regno redivivis adscribebant; nos autem fatemur, quod tum in prima resurrectione Martyres, tum in secunda reliqui omnes justī, neque nubent, neque nubentur, sed erunt sicut Angeli Dei. Secundus, Apoc. 20: 13. *Judicatum est de singulis secundum opera ipsorum.* Tertius, Joann. 5: 28. *Et procedent, qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ; qui vero mala egerunt in resurrectionem judicii.* Quartus, Dan. 12: 2. *In tempore illo evigilabunt*

labunt alii in vitam æternam, alii in opprobrium. Hæc tria loca, cum plane ostendant, etiam justos in resurrectione secunda resurrecturos, manifeste concludunt contra Chiliaistas asserentes in prima resurrectione, non Martyres tantum, ut nos fatemur, sed omnes justos resurrecturos. Quintus: Matth. 24: 19. Ex quo infert Malvenda, statim post resurrectionem, et necem Antichristi, venturum Christum ad Judicium; nos autem ex eodem loco n. 62. satis probavimus venturum quidem Dominum ad judicium statim post necem Antichristi; sed et ad judicium vivorum, hoc est, ad regnandum. Sextus locus: Thessal. 4: 13. maxime nobis favet, ut patet explicatione data n. 74.

134. Idem dicendum est de aliis Scripturæ testimoniis, quæ, ut ait Malvenda, non pauca ad evertendum Chiliastarum errorem facile reperientur. Quisquis enim innumera scripturæ testimonia, quæ in hoc tractatu digessimus, et maximam Prophetarum, veteris et novi Testamenti inter se cohærentiam attente perpendat regnum Christi, prout ex tot scripturæ testimoniis stabilitum dedimus, ipsi scripturæ non modo repugnare, sed maxime consentaneum esse reperiet, et clavem nanciscetur ad pleraque scripturæ loca, alioquin obscurissima, elucidanda aptissimam; et ad maximas difficultates, quæ passim scriptoribus literam respicientibus occurrunt, aperiendas, aut de medio tollendas peridoneam. Hanc rationem ex Prophetia Caifas insinuat Joann. 11: 52. *Jesus moriturus erat non tantum pro gente, sed ut filios Dei, hoc est, promissionis (vel dispersionis) congregaret in unum, scilicet Ovile, et Pastorem, in regno consummato.* Si vero recogitent quanti valeant apud Patrem dilecti Filii, in quo sibi bene complacuit, fusæ propter nostram salutem preces, lacrimæ, sudores, et sanguis, atque omnia, quæ ipse filius Dei obediens usque ad mortem atrocissimam gessit, et passus est, ut etiam quoad efficaciam copiosa esset apud eum redemp-

demptio: Nihilominus in regno ejus inchoato ex loculta Dei providentia, et manifesta hominum culpa adhuc multi sunt vocati, pauci vero electi. Profecto regnum ejus consummatum, in quo fideles viatores in immensum multiplicati ferviant ei omnes humero uno, et salvi fiant ad manifestationem Divinæ bonitatis, et misericordiæ, ad finem Divinæ providentiæ consequendum, ad complenda Divinæ veritatis promissa, ad implendas Angelorum ruinas, ad efficaciam meritorum Christi, ad copiosam ejus redemptionem omnino necessarium judicabit.

*Reflexiones super objectionibus, solutionibus,
ac computatione numerica hujus sectionis.*

N. 24. Hæc Sectio, quæ 5. numeratur in hac strictiori compilatione, in extentiori nova, et ultima ordine computatur: cui subsequitur opusculi conclusio infra annexa; et tandem appendebatur in uberiori illo compendio supplementum quoddam ad Sect. 8. (quæ in isto breviori quarta est) pro felicitatibus regni Christi in terris consummati ex aliis locis S. Scripturæ in opusculo adhuc non discussis; quod nunc brevitatis gratia consulto omittimus, edituri illud cum ipso ~~et~~ largiente, tempore opportuno.

Nil solutionibus, ab Authore oppositis objectionibus datis, superaddendum reputamus; plane namque omnibus, pleneque satisfacere videtur. Et tantummodo aliquas aliqualiter corroborabimus, et ab ipsa experientia faciliores, et expeditiores superabunde edocebimus.

Igitur solutio ad primam objectionem sequelæ mirabilium, incredibilium, et prope impossibilium &c. ex admissione hujusce opinionis de regno Christi in terris consummato efficaciter corroboratur ex ipsamet experientia, et cre-

Extensiori compendio ad maiorem Dei gloriam, ipso met largiente,

dulitate, nedum existentiae de facto, sed et morae possibilitatis admirabilis misterii Incarnationis, post certam, et in falibilem (utpote fidelem) existentiam, adhuc argumenta adversus ipsius possibilitatem Philosophorum, et Theologorum fidelium intellectus adeo contorquent, ut ex ipsorum solutionibus adversus objectiones adhibitis patescit, praesertim ad argumentum illud de mutatione, saltem virtuali, Divinitatis omnino immutabilis (*apud quam non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio*) quatenus Deus per incarnationem, et unionem hyposthaticam realiter se habet aliter, atque antea; ac per consequens saltem virtualiter immutetur; quatenus ut faciat unum per se cum humanitate Christi Domini, debeat illi advenire cum aliqua in completudine, saltem virtuali; nam ex duobus entibus completis non fit unum per se, sed per accidens; ac per consequens, si cum incompletudine virtuali: ergo saltem virtualiter mutabitur, habendo se realiter, aut saltem virtualiter, atque antea, de quo videndus Platellius, et alii.

Et tamen ipsi, et reliqui DD. licet non convincenti evidetia, sufficienti tamen probabilitate ea salvant; et de fide est, et certo certius, de facto dari mysterium illud admirabile Incarnationis: Ergo ratio mirabilis, et pene incredibilis notabilitatis, et intellectus, captui fere impossibilis, non reipsa convincit efficaciter realem, et actualem rei impossibilitatem, praesertim, si ipsius adsit probabilis revelatio, et argumenta in contrarium vere probabiliter solvantur: et haec probabilitas sufficit ad inducendam opinionem.

Eadem suasio effici etiam quit in Divinorum miraculorum mirabili compendio, sacrosancto videlicet sacrae Eucharistiae Sacramento, cujus, quoad realem Christi praesentiam definitive, et bilocative, realem impossibilitatem adhuc de facto A catholici probare, licet incassum, conantur, ac gestiunt.

Pro responsione ad secundam objectionem de contradictione

tione omnibus SS. Patribus (quæ in extensiore compilatione est numero objectio 4.) notandum, quod verba in hoc strictiori compendio §. 125. *Huic objectioni, quæ Achilles adversariorum est cum hæc scriberem in meditullio Babyensi procul ab urbe, et Indorum missionibus addictus &c.* In extensiore compilatione (quæ jam mihi reddita est, dum hæc concludo) sic recitantur §. 191. *Huic objectioni, quæ Achilles adversariorum est, ut plene satisfaciam, 1. præmittenda sunt, et valde notanda, nonnulla ex iis, quæ doctissimus Vieyra in manuscripto Apologetico erudite affert pro sua de 5. Imperio Christi opinione, ab omnibus censuris vindicanda. 1. inquit, quod futurum erit in terris regnum Christi consummatum &c.* Et progreditur summatim referendo assertiones in illa Apologia contentas. Et postmodum §. sequenti 192. filum responsionis annectit, inquiens: *Ex scriptoribus, ac sacris expositoribus unum præ cæteris eligo Malvendam, qui lib. 12. de Antichristo &c.* Quæ verba coincidenter continuantur cum præmissis hujusce strictioris compendii cit. §. 125. *Neve prolixus sim in allegandis Act. unum præ cæteris eligo Malvendam de Antichristo, qui lib. 12. &c.*

Ex quibus satis deducitur, prima verba primi strictioris compendii esse ejusdem Authoris; et ab eo exarata dum in meditullio Babyensi Indorum conversionibus addictus erat. Secunda vero in extensiore compilatione superaddita, esse à compilatore ipso distincto, qui primo compendio, quod Medico, sive Physico Monforti Author à se ordinato donarat, ea et alia superaddidit, ut semetipsum opusculi illius auctorem glorianter inculcaret. Huic tamen objectioni satis probabiliter, pleneque Author satisfacit cum illa duplicis Millenariorum, sive Chiliastarum opinione, præsertim additis gravissimis auctoritatibus D. Hieronimi, atque D. P. Augustini, et aliorum ab Authore laudatorum: et omnibus trita, et passim pervia est autoritas illa D. Hieronimi in Euangelium: *Ecce nos reliquimus omnia: ubi ait: quidam introducunt mille annos post*

resurrectionem, dicentes, tunc nobis centuplum omnium rerum, quas dimisimus, et vitam æternam esse reddendam: non intelligentes, quod si in cæteris digna sit repromissio, in uxoribus appareat turpitudine.

Ubi notandum est 1. hanc opinionem, quam rejicit S. Doctor, loqui de mille annis post *resurrectionem* universalem: Authoris vero opinio, post *resurrectionem* particularem Martyrum dumtaxat. 2. illam loqui de redditione in centuplum omnium rerum, etiam uxorum, propter Deum dimissarum. Secundam vero de reformatione spirituali, ac temporali totius Ecclesiæ, in quodam statu perfectissimo, ac felicissimo. 3. S. Doctorem non rejicere opinionem millenariorum, five Chiliastarum, ex numero mille annorum præcise: sed ex turpitudine redditionis, etiam uxorum in centuplum. 4. S. Doctorem præcisa hac ratione turpitudinis, plusquam implicite approbare opinionem millenariorum, quatenus dicit, quod *in cæteris digna sit repromissio* per illam millenariam durationem; et solummodo in uxorum multiplicatione inveniat turpitudinem. Et tandem ipsemet S. Doctor in Jerem. 19. loc. cit. expresse ait, quod *licet eam non sequatur, damnare tamen non potest, quia pro illa multi viri Ecclesiastici, et sancti Martyres stant; et concludit, quod unusquisque in suo sensu abundet; omnia Dominico judicio finaliter reservans.* Favet etiam autoritas D. Aug. apud Malvend cit. lib. 10. cap. 6. *Quæ opinio esset utcumque tolerabilis si aliquæ dititiæ spirituales in illo Sabbato, hoc est, septimo millenario annorum, affuturæ sanctis per Domini præsentiam crederentur, nam etiam nos hoc opinati fuimus aliquando. Sed cum eos, qui tunc resurrexerint, dicant immoderatissimis carnalibus epulis vacaturos, in quibus cibus sit tantus, ac potus, ut non solum nullam modestiam teneant, sed modum tantum ipsius incredulitatis excedant, nullo modo possunt ista, nisi à carnalibus credi.*

Conclusio opusculi.

§. 135. Ex dictis concludes, quod tota ratio nostræ opinionis eo tandem devolvitur, ut Apoc. cap. 20. non metaphorice, et in sensu spirituali, ut communiter explicatur, sed proprie, ut verba sonant, intelligendum sit. Servata enim in toto hoc capite verborum proprietate, rem confectam habemus; servandam autem indubitanter pronuntio hoc uno nixus argumento. Ad genuinum, et literalem scripturæ sensum certo dignoscendum duplex datur apud sacros Interpretes regula universalis. Prima est ex S. Ireneo, atque aliis apud Malvendam lib. 10. de Antichrist. cap. 19. ubi ait: *Cum sacræ scripturæ verba proprie intelligi possunt, non est necesse ad tropos confugere, sed vere, et realiter accipienda sunt, non allegorice, et figurate.* Tum ex August. apud Tirinum in idiotismis, ubi ait: *Quandocunque verba scripturæ sine aliquo incommodo possunt proprie, ut sonant, et jacent, accipi, ita accipienda sunt, neque ad metaphoras, atque alios tropos, aut sensus improprios inflectenda; nisi quando ex iisdem proprie acceptis absurdus aliquis sensus acciperetur.* Tum etiam ex Soares tom. 1. in 3. p. disp. 46. Sect. 4. §. *His positis, ubi ait: Non est recurrendum ad significationes translatas, quando litera non cogit, sed proprietas verborum est tenenda, alias nullum certum sensum ex scriptura habere possumus.* Alia regula traditur ex Tirino in idiotissimis, ubi ait: *Plurimum juvat ad genuinum scripturæ sensum elucidandum conferre antecedentia, et consequentia cum loco, cujus sensus est dubius, vel recurrere ad alia loca, in quibus idem per verba clariora proponatur, et siquidem omnia recte congruunt, sensum habebis genuinum, et literalem.* Huic nos regulæ in hoc opusculo insistentes plurima exhibuimus tum veteris, tum novi testamenti loca, ea quæ omnia, et quidem in proprio sensu, ut verba sonant, intellecta cum Apoc. cap. 20. tum

etiam inter se contulimus, et plane ostendimus tunc solum recte congruere, si Joannis oraculum in proprio verborum sensu accipiamus. Ex quibus juxta primam regulam facile est, sic ratiocinando concludere. Quando litera non cogit, seu quod in idem recidit, quando nullum sequitur incommodum, aut absurdum verba scripturæ proprie, ut sonant, accipienda sunt, neque ad significationes translatas recurrendum. Sed admissio millenario Christi regno, et prima Martyrum resurrectione, ac reliquis, quæ in oraculo Joannis, servata verborum proprietate, continentur, nulla sequuntur incommoda: e contra vero non pauca ex sensibus translatis, quæ communiter usurpantur: ergo ad eos non est recurrendum, sed verborum proprietas omnino retinenda.

Minor propositio quoad primam partem patet ex solutione objectionum Sect. 9. ubi ostendimus, quam longe distant à nostra opinione duo illa absurda, nempe millenariorum error, et judaizandi periculum; quæ nobis unice possunt opponi, quæque sacros interpretes, ab literali, et propria hujus vaticinii interpretatione adeo exterent; ut eam unanimi consensu, vel erroneam, hæreticam, et judaicam, atque ab omnibus explosam, et explodendam supponentes illico animum ad significationes translatas nulla prævia disquisitione convertunt. Altera pars nimis prolixam postulat prolationem; oporteret enim omnia scripturæ loca, quæ in hac dissertatione congeessimus, atque alia non pauca singulatim percurrere, tum etiam difficultates quotquot in exsolvendo Joannis oraculo Interpretum ingenia torquent, enumerare. Si cui vacet, percurrat omnia, et plane deprehendet illius capitis Interpretes tot subire incommoda, quod difficultates; quia proprio verborum sensu rejecto, illud conantur significationibus translatis explicare; in aliis, vero pene innumeris scripturæ locis toties ad significationes translatas, litera non modo non cogente, imo etiam aliquando repugnante, confu-

confugere, quoties ipsa loca ex propria verborum vi ad millenarium Christi regnum quomodolibet referantur: Duo tamen ex Prophetis proponam in vocibus *Terra*, et *Æternum*, præter ea, quæ de terra n. 126; et de æternum Sect. 3. ex Genes. Exod. Lev. et Hum. dicta sunt. Deinde ex Apoc. 20. præcipuas aliquas difficultates attingam, ex quibus quid dicendum.

Primum exemplum habes in vocula *Terra*. Sæpius prædicat scriptura, quod *mites possidebunt terram, et hæreditabunt*; Matth. aperte pronuntiat, quod *sancti regnabunt super terram*. In-5: 4. terpretes, qui regnum in terris consummatum abhorrent, Apoc. 1. et 5. semper intelligunt terram viventium anagogice sumptam, quod idem est, ac terra cælestis. Dura fane videtur interpretatio. Quaterdecies legitur in scriptura *Terra viventium*. Job 28: 3. Consule loca, nusquam invenies *Terram viventium* posse anagogice accipi pro regione cælesti, nisi Psalm 26. ubi dicitur: Psalm 26. *Credo videre bona Domini in terra viventium*. Quo tamen loco 51. et 141. proprie, inquit Tirinus, est hæc terra, in qua vivant ho- Isai. 38: 2. mines, et Infernus terra mortuorum. Quare etiam si in præ- 53: 8. dictis locis, quibus regnum, et hæreditas in terra promittitur legeretur terra cum addito *viventium*, adhuc intelligenda esset Terra in proprio sensu, in qua vicinus cur non etiam, ubi toties legitur sine addito? Quis credat proprium toties esse sensum scripturæ *terram* sine addito promittentis; intel- Ezech. 26: 20. ligendo terram viventium; id est terram cælestem? cap. 32.

Secundum exemplum suppeditabunt voculæ *Æternum*, *Sempiternum*, *Non ultra*, et hujusmodi, quæ ex vi propria æternitatem absolutam significant, licet aliquando ex contextu intra certos terminos, puta, vitæ, aut durationis mundi limitetur. Ita Deut. 16: 17. *Serviet tibi usque in æternum*, id est servitute irrevocabili, iisque ad Jubilæum. Exod. 17: 18. *Dominus regnabit in æternum*; id est, usque ad finem mundi, et ultra, id est, infinita sæcula. Cum vero hujusmodi voces

in scripturæ sæpius ad denotandum in regno crisi consummato æternitatem adhibeantur negantes hoc regnum, vel ad sensum anagogicum, modo paulo ante dicto de vocula terra, vel ad Hebraismum confugiunt, asseruntque, tunc non absolutam æternitatem, seu durationem interminabilem significari, sed solum durationem diuturnam, id est, longum tempus; itaque toties à prædicta regula recedunt ad significationes translatas recurrendo, quando litera non cogit.

Jos. 14: 9. Promittitur terra Chanaän in possessionem æternam; in longum tempus inquit, cum certum sit, Judæos post mortem Christi ex ipsa terra dejectos, et dispersos fuisse, nihilominus intelligenda est possessio vere, et proprie æterna, nimirum in regno consummato; quia clariora in hunc sensum habemus Prophetarum testimonia non pauca, atque illud peculiare: *Judæa in æternum habitabitur*. Circumcisio dicitur *Fædus sempiternum*, non quidem ad longum tempus, eo quod per legem gratiæ jam defierit, sed vere sempiternum, quia irrevocabile secundum spiritum, et in æternum figurativum æternarum benedictionum, quas Deus per Christum promittit in regno ejus inchoato, et consummato complendas. De Tyro ait Ezechiel: *Non ædificaberis ultra*: usque ad longum tempus, exponunt, nam certum est postea fuisse reædificatam, verumtamen etiam hic intelligendum est tempus interminabile itaut Tyrus post illud excidium, nullo unquam tempore sit reædificanda; quia ex eodem capit. colligitur. Prophetam loqui, non de primo, sed de ultimo excidio, quod Tyrus in universali orbis extirminio subibit; sic enim ait: *In nihilum redigam te, et non eris, et requisita non invenieris ultra in sempiternum*; et mox tempus assignat hujus exterminii, dicens: *Cum dedere gloriam in terra viventium*; gloriam scilicet regni Christi, quod post Tyrum in nihilum redactam consummabitur in terris. Hæc pro exemplo sufficiant, et oraculum Apocalipsis paucis omnia concludat.

In

In Apoc. cap. 20. si literam, ut verba sonant, et juxta literam millenarium Christi regnum admittas, oraculum habes clarissimum, si utrumque rejicias obscurissimum; quippe tunc omnia tropis, et figuris necesse est explicare. Verum tot sensus translatos inter se componere, ut omnia bene congruant, hoc opus hic nodus pene inextricabilis, ut omnes fatentur, et ex paucis, quæ subjiciam, apparebit.

I. Prophetiæ ordinem invertunt, litera non cogente, imo vero repugnante. Dicunt Angelum descendisse de cælo, et diabolo in abyssum misso catenam injecisse, non jam extincto Antichristo, ut putavit Papias, et reliqui Chialistæ, sed ipso instanti, quo Christus expiravit. Probant ex verbis Christi Joann. 12: 31. *Nunc Princeps hujus mundi ejicietur foras.* Quæ verba cum Christus ipso die palmarum brevi moriturus protulerit, illud *Nunc* plane indicat Diabolum per ipsius Domini mortem fuisse foras ejectum. Sed ex ipso textu, si bene perpendatur, non obscure colligitur, Diaboli. ejectionem in regno inchoato, nempe ipso die palmarum, et in Christi mortem inchoandam; in regno autem consummato consummandam. Peracto enim palmarum triumpho dixit Jesus: *Pater clarifica nomen tuum. Venit ergo vox de cælo: Et clarificavi, et iterum clarificabo.* Clarificavi in hoc triumpho palmarum, qui typus est alterius magnificentissimi in regno consummato, in quo iterum clarificabo. Respondit Jesus: *Non propter me hæc vox venit; sed propter vos; ut scilicet ex figura gloriam futuri regni, intelligatis. Nunc princeps hujus mundi ejecietur foras.* *Nunc*, id est, hac ipsa die palmarum, ejecietur foras, retrudetur in abyssum, ne seducat gentes in universo terrarum orbe, neque per se, neque per suos satellites; quia omnes ipsamet die imperio Christi projecti sunt in infernum, ut revelatum est Ven. Mariæ de Agreda in Mystic. Civit. Dei lib. 6. cap. 7. Ex quo intelliges, in palmarum triumpho præfiguratum fuisse futurum Christi triumphum

phum in regno consummato, in quo princeps hujus mundi omnino ejicietur foras, ne amplius seducat gentes, donec consummentur mille anni. Quod etiam sequentibus verbis confirmatur. *Et ego si exaltatus fuero à terra, id est in Cruce, omnia traham ad me ipsum.* Quod certe tantum in regno consummato verificabitur, quia nunc in Regno inchoato necdum omnia, teste Apostolo, subiecta sunt ei. Dixi *litera repugnante*; quia Joannes statim post mortem Antichristi subdit ligationem diaboli per annos mille, et per eosdem mille annos ait vixisse, et regnasse cum Christo sanctos ab ipso Antichristo Martyrio coronatos: ergo Antichristum jam extinctum supponit. Præterea Diabolus, qui ligatus dicitur, ut non seducat amplius gentes, vel prohibetur à seductione gentium per se, vel per emissarios. Non primum; quia juxta
 1. Pet. 5: 8. monitum D. Petri adhuc post mortem Christi *circuit quærens quem devoret.* Non secundum, quia certum est, Diabolum sive per se, sive per emissarios sævissime in Ecclesiam grassatum fuisse, præsertim prioribus sæculis, et adhuc grassari. At inquires non tanta vi, ac potentia, sicut prius. Fateor, sed hoc est gratis, et ad libitum scripturæ sensum mutilare, ac pervertere. Longe enim diversa sunt. Non amplius seducere, et non amplius seducere, sicut prius. Si ita liceret scripturæ loca interpretari, quando litera non cogit nullum, ut ait Soares, sensum in scriptura habere possemus.

2. In mille annorum computatione mirum est, in quot sententias abeant Interpretes, mirum quot difficultatibus, mille tropis, et figuris, mille inventis mysticis, et translatis, dum elucidare conantur, obscuriorem faciunt una tantum ratione ducti, ne proprium sensum mille annorum regni consummati admittant, quem erroneum putant.

3. Martyrum resurrectionem, quam Joannes appellat *primam*, ut eam à generali omnium hominum resurrectione distinguat, quam in fine capitis commemorat interpretantur esse

se primam animæ á corpore separatæ glorificationem; sed quam improprie nemo non videt. Resurrectio enim de vivente dicitur, quod cum interierit, revocatur ad vitam. *Mortem*, inquit S. Athan. lib. de Incarnat. apud Soares, *Soar. in resurrectionem antevertere oportet, siquidem resurrectio oriri non p. 3. tom. potest, nisi mors præcedat.* Quod certe animæ immortalis 2. Disp. non convenit, ac proinde anima quando glorificatur, voca. 50. Sect. 2. tur quidem ad vitam, sed non revocatur. Certe resurrectionem nusquam in scriptura, nisi in hoc sensu accepta invenies.

4. Ut effugiant vim argumenti, de quo supra n. 18; cum textus solos Martyres vixisse, et regnasse refert, omnes Justos tanquam ex parte totum volunt intelligi. Sed adhuc obstat textus, adhuc urget argumentum. Esto ad hunc placitum formetur sensus Joannis, et proposito: *Omnes justi vixerunt, et regnaverunt cum Christo mille annis. Cæteri mortuorum*, scilicet omnes reprobi, *non vixerunt donec consummentur mille anni.* Adhuc ipsius textus, et sensu congruentia postulat, ut idem intelligatur affirmatum de justis, quod negatur de reprobis, et contra. Nisi vero utrinque veram, et propriam resurrectionem intelligas, utrinque in absurda impinges necesse est. Quæro enim: omnes justi vixerunt? Qua vita? vita gratiæ, et gloriæ, inquis: ergo impii non vixerunt vita gratiæ, et gloriæ, donec consummentur mille anni: ergo cum consummati fuerint mille anni, vivent vita gratiæ, et gloriæ, quod est absurdum. Quæro iterum: Reprobi non vixerunt donec consummentur mille anni? Qua vita? vita corporis, inquit Viegas, et alii, quia consumptis mille annis in generali resurrectione revocabuntur ad vitam: Ergo idem affirmandum de justis, scilicet, quod justi vita corporis vixerunt, non autem omnes; quia constat ex scriptura, etiam justos in generali resurrectione resurrecturos: Ergo solum Martyres, prout textus exprimit.

5. De.

5. Denique, ut reliqua omittam, Gentes Gog, et Magog sub Antichristo militaturas, pene omnes affirmant, quæ duo longe diversa esse ostendimus n. 17. Ex iis, atque aliis incommodis, quæ ex Metaphorica hujus capitis, aliorumque locorum interpretatione sequuntur; ex duplici quoque regula ad dignoscendum legitimum scripture sensum superius assignata, facilis deducitur conclusio. Omnis interpretatio scripturæ eo proprius ad verum Spiritus Sancti sensum accedit, quo puriorem servat proprietatem verborum, et majus habet fundamentum in diversorum locorum consonantia, et concordia; si vero ulterius nulla necessitas cogat ad proprium verborum sensum relinquendum; Metaphorica autem locutio locum reddat obscuriorem, et pluribus difficultatum nodis implicatum; tunc literalis expositio juxta verborum proprietatem omnino præferenda est. Cum igitur opinio regni Christi in terris consummati fundetur in hoc Joannis oraculo secundum proprietatem verborum intellecto; cum amplissimum habeat fundamentum in consonantia, et concordia tot locorum Scripturæ, et præsertim Prophetarum inter se congruentium; cum nullum admittat; siue millenariorum errorem, siue Judaizantium incommodum; cum tot translatorum sensuum ambages caveat, et nodos pene inextricabiles involvat; cum ad elucidanda innumera Prophetarum loca, alias perobscura, lumen non modicum præbeat; superest, ut illam tanquam veram Spiritus Sancti prophetiam amplectamur, et Joannis oraculo in proprio sensu, ut verba sonant, et jacent intellectum reliquis Prophetarum vaticiniis applicemus; sic enim applicatum plurimis Scripturæ locis claritatem infundet, literalem, et genuinum verborum sensum ostendet, recondita oraculorum arcana veteris, et novi Testamenti aperiet; et erit cuicunque Sacro Interpreti expedita, fidelis, et facilis *Clavis Prophetarum*.

REGI SÆCULORUM IMMORTALI, REGINÆ MATRI
SEMPER VIRGINI, OMNIS HONOR, ET GLORIA.

Pro

Pro opusculi conclusione.

N. 25. (Quæ desumpta est ex illa uberiori compilatione, nam in strictiori hæc penitus deest) animadvertendum denique venit, quod numeri arithmetici, qui in hac conclusione notantur Caratheribus Latinis, sive Romanis: quærendi sunt ordinate in extensiori illa compilatione, in qua non, arithmeticiis vulgaribus, sed Latinis distinguntur; majoris tamen claritatis ergo, ut in hoc breviori compendio inveniri facile valeant, numeros correspondentes vulgaribus arithmeticiis caratheribus adjiciemus, prout in hoc compendio inscribuntur.

Et tandem reflectendum specialiter supra illo Christi effato post publicum Triumphum palmarum: *Pater clarifica nomen tuum &c.* et voce de cælo veniente: *et clarificavi, et iterum clarificabo;* nec non super consequentibus: *Nunc judicium est mundi &c.* quæ optime probant, et confirmant intentum, ex rationibus ibidem subjunctis, signanter ex ratione illa convincenti *de vita gratiæ, et gloriæ electorum, et de non vita reproborum,* donec consummentur mille anni &c.

Demum ex finalibus verbis: *Et erit fidelis, et facilis clavis Prophetarum:* aperte convincitur, materiam hujusce opusculi esse substantialiter eandem, quæ in expectato, ac desiderato illo magno opere, duobus, vel pluribus libris distincto, quod sub nomine *clavis Prophetarum,* promittebatur.

Sed dices pro coronide adversus intelligentiam literalem locorum, tum Apocalipsios tum cæterorum Scripturæ librorum, qua hæc opinio de regno Christi in terris consummato fundatur: si omnes scripturæ textus in suo literali sensu sunt usurpandi: Ergo ille Ephes. 4. *Donc occurramus omnes in unitatem fidei, in virum perfectum &c.* intelligi possunt, imo et debent, in rigoroso, et genuino literali sensu, videlicet,
Ee
quod

quod omnes fæminæ in resurrectione, non in proprio sexu; sed in virili resurrectione, et in viros transformandæ sunt, præsertim addito Matth. 27. *In resurrectione, neque nubent, neque nubentur* &c. Resp. 1. Hanc esse opinionem Scoti in Sent. 2. D. 20; et illam ex parte tenuisse D. August. Hieronim. Hilar. Athan; et alios apud Alap. ibid. Resp. 2. regulam illam hanc expressam limitationem habere: si aliud in contrarium non obsit. Obest autem in præsentia 1. Genes. *Masculum, et fæminas fecit eos. Quæ autem Deus fecit perseverant in æternum.* Eccl. 14. 2. quia in resurrectione resurget idem numero sexus. 3. quia AA. contrariæ sententiæ ob speciales rationes excipiunt B. Virginem Mariam, quæ Deum genuit, et hominem: Ergo et reliquas fæminas illi conformes. 4. ex aliis rationibus apud cit. Alap. videndis.

Pro supplemento.

In longiori compilatione pro coronide post indicem generalem superadditur quoddam *supplementum* ad Sectionem octavam (quæ in hoc compendio 4. incedit) in quo ostenditur noviter *quo jure regno Christi consummato adscribantur loca scripturæ ibidem distributa, nec alias in opusculo discussa*: quod quidem incipiens à *Prædicatoribus Evangelicis*, prosequitur eodem ordine titulorum felicitatum regni consummati, quoad designat in Bonorum omnium abundantia, plures alios notabiles textus præmissis superaddens.

Num vero hoc supplementum sit ab ipsomet Authore P. scilicet Vieyra, an potius ab illius compilatore elaboratum? mihi incertum est. Ex ipsius stylo, et collatione cum præcedentibus, dum, Deo dante, publicæ censuræ, et curiositati exponere licuerit: facillime conjici potest idemtitas, vel diversitas. Interim curiosus Lector Divinam benignitatem deprecari curet, ut vita comite, me incolomen, et expeditum

tum servare dignetur, ad majorem Dei gloriam, et publicæ expectationis, atque utilitatis, nec non honesti omnium desiderii justum complementum.

Appendix.

N. 27. Appendere hic placet in supra promissi executionem, et uberioris notitiæ gratiam, elenchum quæstionum, resolutionum, ac librorum, quem Author in laudata epistola P. Provinciali Societatis Bæticiæ Provinciæ transmissit, in ideato opere tituli sequentis contentarum, eo, quo sequitur, ordine:

HISTORIA DE FUTURO, EXPECTATIONES PORTUGALIÆ QUINTUM ORBIS IMPERIUM.

L I B. I.

Nomen, Veritas, et Fundamentum Imperii istius.

Quæst. 1. An in Scriptura Sacra revelatum sit aliquod Imperium, quod *quintum* nuncupari debeat? *Affirmative.*

Quæst. 2. An præfatum Imperium sit diversum, ac prorsus distinctum á quarto orbis Imperio, nempe Romano? *Affirmative.*

Quæst. 3. An Imperium Romanum duraturum sit usque ad Antichristi adventum? *Problema.*

Quæst. 4. An Danielis cap. 7. significatum sit Imperium Antichristi in figura nuncupati *cornu parvuli*, an Antichristi, an vero Imperii futuri?

Quæst. 5. An in hypothesi, quod Romanum Imperium
Ee 2 dura.

duraturum sit usque ad Antichristi adventum, possit in mundo aliud esse Imperium, quod *quintum* appelletur? *Affirmative.*

LIB. II.

Definitio, et declaratio quinti Imperii.

Quæst. 1. Qualenam hoc Imperium sit, quod *quintum* appellamus? *Est Imperium Christi.*

Quæst. 2. An Imperium Christi, quod dicimus *quintum*, sit cæli, an terræ Imperium? *Est Imperium terræ.*

Quæst. 3. An Imperium Christi terrestris sit spirituale, an Temporale? *Est spirituale, et simul temporale.*

Quæst. 4. An in præfato Imperio Spirituali, ac Temporalis Christi distinguantur Dominium, possessio, et exercitium? *Affirmative.*

Quæst. 5. Quale nam sit dictum Dominium Imperii Christi, et quando cæpit? *Est quod habet super universo orbe, et super cunctis hominibus; et cæpit ab instanti ipsius Christi incarnationis.*

Quæst. 6. In quo consistat dicti Imperii possessio? *Consistit in hoc, quod Christus sit per fidem cognitus, et obtemperatus.*

Quæst. 7. An Christus istius Imperii, quatenus spiritualis, exercitium habuit? *Affirmative.*

Quæst. 8. An præmissi Imperii, quatenus temporalis exercitium tenuit? *Tenet exercitium mediatum, non vero immediatum.*

Quæst. 9. Quibus personis mediantibus, vel persona, habet Christus mediatum exercitium Imperii spiritualis? *Mediante summo Pontifice, & reliquis Ecclesiasticis Ministris.*

Quæst. 10. Qua persona, vel personis mediantibus habet Christus mediatum exercitium Imperii Temporalis? *Mediis Principibus Christianis.*

Quæst.

Quæst. 11. An Christus aliquando habiturus sit exercitium Imperii Temporalis, ac Spiritualis immediate per seipsum? An saltem hoc possibile sit? *Possibile est; nunquam vero tale exercitium personale immediate est habiturus.*

L I B. III.

Magnitudo, et Felicitas prædicti Imperii.

Quæst. 1. An hoc regnum, vel Imperium Christi in præfenti statu semper sit progressurum; alium novum, et perfectiorem statum habiturum? *Perfectiorem, completum, et consummatum statum habiturum.*

Quæst. 2. Quomodo probetur iste perfectior status, et consummatus Imperii Christi? *Probatur ex scripturis, autoritatibus, et à ratione.*

Quæst. 3. Quare opinio dicti status non est communis omnium PP. ac DD. *Ex multiplici fundamento.*

Quæst. 4. Quanta futura sit magnitudo Imperii Christi in dicto perfectiori statu? *Universalis super omnes gentes, et regna.*

Quæst. 5. An dicta Magnitudo simultanea, et permanens futura sit, an vero successiva? *Simultanea, et permanens.*

Quæstio 6. An omnes homines in prædicto statu Christiani futuri sunt? *Affirmative.*

Quæst. 7. An fere omnes in dicto statu iusti erunt? *Affirmative.*

Quæst. 8. An in dicto statu pax universalis in universo orbe futura sit? *Affirmative.*

LIB. IV.

Causæ, media, et instrumenta, quibus status consummatus prædicti Imperii consequendus est.

Quæst. 1. An medium primum consummationis præfati status sit conversio universalis omnium hominum ad Christi fidem, et cunctarum hæresum extirpatio? *Affirmative.*

Quæst. 2. Unde specialiter probetur hæc conversio universalis omnium gentium, et Idolatriæ extirpatio? *Ex Scripturis ac Doctoribus.*

Quæst. 3. Unde probetur specialiter conversio, et extinctio Turcarum, atque sectæ Mahumeticæ extirpatio? *Ex Scripturis, ac Doctoribus.*

Quæst. 4. Unde specialiter probetur conversio hæreticorum, et cunctarum hæresum extirpatio? *Ex Scripturis, et DD.*

Quæst. 5. Unde specialiter probetur conversio Judæorum, atque Judaismi extirpatio? *Ex Scripturis, ac DD.*

Quæst. 6. An in hac Judæorum conversione intrabunt decem Tribus amissæ? *Affirmative.*

Quæst. 7. An Judæi universaliter conversi restituendi sint Patriæ suæ? *Affirmative.*

Quæst. 8. An Judæi hanc restitutionem, Christi fide mediante, licite sperare possint? *Affirmative.*

Quæst. 9. An bono Ecclesiæ conveniat, quod opinio ista ad praxim reducatur? *Affirmative.*

Quæst. 10. An mediante universali illa conversione consummanda erit unio duplicis Populi, Gentilis, et Judaici? *Affirmative.*

Quæst.

Quæst. 11. An tunc erit unum Ovile, et unus Pastor? *Affirmative.*

Quæst. 12. An causa efficiens conversionis illius erit Pater Æternus? *Affirmative.*

Quæst. 13. An ad prædictam conversionem spiritus S. Speciali Divinæ gratiæ unctiōe concurret? *Affirmative.*

Quæst. 14. Quam in hoc opere partem habebit autoritas, et intercessio Christi, et B. Mariæ Virginis? *Multam quidem, et magnam nimis.*

Quæst. 15. An prædicta conversionis instrumentum principale humanum erit quidam summus Pontifex Sanctus, et quamplures Apostolici Prædicatores? *Affirmative.*

Quæst. 16. An aliquis Princeps temporalis autoritate, et armorum potentia ad dictam conversionem concurret? *Affirmative.*

Quæst. 17. An Princeps iste temporalis erit Imperator, et universalis universi orbis Monarcha? *Affirmative.*

Quæst. 18. An præfatus Imperator universalis poterit appellari vicarius Christi in Temporalibus? *Affirmative.*

L I B. V.

Tempus, duratio; et ordo prædicti Imperii.

Quæst. 1. An communis dicti Imperii status futurus quidem sit ante, vel post Antichristum? *Ante Antichristum.* Hoc tamen corrigitur in compendio Clavis Prophetarum.

Quæst. 2. Qualisnam duorum populorum prius convertendus

us erit ad dicti Imperii consummationem: Gentilis, an Judaicus? *Gentilis.*

Quæst. 3. Quænam duratio dicti Imperii consummati? Usque ad mundi finem.

Quæst. 4. Quando incipiet dicta confirmatio Imperii Christi? Cum extinctione Imperii Turcici.

Quæst. 5. An a præsentis tempore usque ad adventum Antichristi possint multa sæcula excurrere? *Affirmative.*

L I B. VI.

Regio, qua prædictum Imperium, quatenus temporale, fundandum est: et quodnam regnum erit ejus caput.

Quæst. 1. An dictum Imperium temporale stabiliendum sit in Europa, an in alia mundi parte? *In Europa.*

Quæst. 2. In qua Europæ Provincia? *In Hispania.*

Quæst. 3. In quo Hispaniæ regno, et urbe? *Ulyssipone.*

L I B. VII.

Persona, quæ erit primus Imperator, et Instrumentum temporale Imperii universalis?

Quæst. 1. An persona hæc erit Imperator Germanicus? *Negative.*

Quæst. 2. An erit Rex Galliæ? *Negative.*

Quæst.

Quæst. 3. An erit Rex Hispaniarum? *Negative.*

Quæst. 4. An Rex Portugalæ? *Affirmative.*

Quæst. 5. An erit Rex Sebastianus perditus? *Negative.*

Quæst. 6. An Rex Joannes 4. restaurator? *Problema.*

Quæst. 7. An Rex Aldephonfus 6; vel ejus Frater Petrus 2?

Hanc quæstionem indecisam relinquebat Author cum utriusque Regis tempore scripserat. Et hæc erat tota materia, nedum opusculi *Historia de futuro*: verum et operis magni *Clavis Prophetarum*; ut aperte constat ex supplicatione, ac defensione ipsiusmet Authoris in Tribunali Inquisitionis Conimbricensis oblata, qua clare asseverabat, se, ut materiam *Clavis Prophetarum* faciliorem, ac perceptiorem redderet, eam sub titulo *Quinti Orbis Imperii* proponendam curasse, etiam ad meliorem propositionum ejus denuntiatarum intelligentiam, atque excusationem. Ex quo etiam noviter confirmatur, præsens compendium, sive prædicti *Clavis* compilationem, propriam quidem esse ipsiusmet famosi, et insignis P. Vieyra, non vero subjecti compilatoris, nisi ad summum in aliquo brevissimo superaddito.

AD MAJOREM DEI GLORIAM.

N. 28. *Breve Sanctissimi Domini Nostri,
Clementis X.*

*In favorem Authoris expeditum 17. Aprilis 1675.
Clemens Papa X.*

Dilecto Filio Salutem, et Apostolicam benedictionem.

Religionis Zelus, Sacrarum Literarum scientia, ac morum honestas, atque laudabilia probitatis, et virtutum merita,
F f super

super quibus apud nos fide digno commendaris testimonio, nos adducunt, ut quieti tuæ benignæ consultum velimus. Cum itaque (sicut accepimus) tu, qui Presbiter Societatis Jesu existis, et in Alma Urbe nostra de præsentī degis, ejusdem urbis aerem temperamento tuo contrarium experiaris, ac proinde jam gravis annis, et nonnullis corporis infirmitatibus obnoxius pericula valetudini tuæ imminētia præveniendi gratia in Lusitanam Patriam tuam propediem, benedicente Domino, reverti intendas. Hinc est, quod nos justis de causis animum nostrum moventibus religiosæ tranquillitati, atque securitati tuæ, quantum nobis ex alto conceditur, providere cupientes; teque a quibusvis excommunicationibus, suspensionibus, interdictis, aliisque Ecclesiasticis sententiis, censuris, et pœnis, à jure, vel ab homine; quavis occasione, vel causa latis, si quibus quomodolibet enodatus existis, ad effectum præsentium dumtaxat consequendum, harum serie absolventes, et absolutum fore censentes, *motu proprio, ac ex certa scientia, et matura deliberatione nostra*, de que Apostolicæ potestatis plenitudine; teque à quacumque jurisdictione, potestate, et authoritate venerabilis Fratris nostri, Petri, Archiepiscopi, Inquisitoris Generalis, ac dilectorum filiorum reliquorum Inquisitorum adversus hæreticam, et Apostaticam à Christiana religione, fideque Catholica pravitatem in Portugaliæ, et Algarbiorum regnis authoritate Apostolica Deputatorum, nunc, et pro tempore existentium, illorumque respectivè Vicariorum, Commissariorum, Accessorum, cæterorumque Officialium, et Ministrorum quorumcunque, ita ut illi tam conjunctim, quam divisim, eorumque quilibet ex quacumque causa, etiam specifica, et individua mentione digna, ac de necessitate specialiter exprimenda, tam de præsentī, quam de præterito, vel de futuro, nullam in te jurisdictionem, potestatem, et authoritatem

tatem exercere, nullumque actum jurisdictionalem, sive judiciale, sine extrajudiciale contra te facere, decernere, mandare, vel exequi, neque te quovis quæsito colore, prætextu, ingenio, causa, vel occasione, directe, vel indirecte, aut alias quomodolibet molestare, perturbare, vel inquietare possint, tenore præsentium ad tui vitam plenarie eximimus, et totaliter liberamus, ac exemptum, et liberatum esse, et fore decernimus, et declaramus. Teque in omnibus, et quibuscunque causis ad Tribunal S. Officii Inquisitionis hæreticæ, et Apostaticæ pravitatis quomodolibet spectantibus, quæ contra te, et quacumque ratione, causa etiam, ut præfertur, de necessitate specificæ, et in individuo exprimenda, tam de præsentī, quam de præterito, et futuro, seu alias quomodolibet moveri, seu intentari possint, ac etiam forsan in Tribunali S. Officii Inquisitionis dictorum regnorum jam motis, et intentatis immediatæ jurisdictioni, potestati, et authoritati congregationis venerabilium Fratrum Nostrorum S. R. E. Cardinalium in tota Republica Christiana Generalium Inquisitorum adversus hæreticam, et apostaticam pravitatem ab hac sancta sede specialiter Deputatorum, coram qua duntaxat in omnibus, et singulis causis prædictis tenearis de justitia respondere, motu proprio, scientia, deliberatione et potestatis plenitudine paribus identidem, ad tui vitam harum seriem subjicimus, et supponimus, ac subjectum, et suppositum esse, et fore decernimus similiter, et declaramus. Decernentes pariter easdem præsentēs literas, et in eis contenta, quæcunque etiam ex eo quod Generalis, et alii Inquisitores, cæterique præfati, et alii quicunque etiam specifica, et individua mentione, et expressione digni in præmissis ejus, vel interesse habentes, seu habere quomodolibet pertendentes, illis non consentiunt, nec ad ea vocati, citati, vel auditi, neque causæ, propter quas

præsentes emanarunt, adductæ, specificatæ, verificatæ, et justificatæ fuerint, aut ex alia etiam quantumvis legitima, juridica, pia, et privilegiata causa, colore, prætextu, et capite etiam in corpore juris clauso de subreptionis, vel obreptionis, aut nullitatis vitio, seu intensionis nostræ, aut interesse habentium consensus, aliove quolibet, etiam quantumvis magno, et substantiali individuumque expressionem requirente, aut incogitato, aut incogitabili defectu notari, impugnari, modificari, limitari infringi, retractari, vel invalidari, ad terminos juris reduci, seu in controversiam vocari, aut adversus illas apertionis oris restitutiones in integrum, aliudve quodcunque juris facti, vel gratiæ remedium impetrari, vel intentari, seu impetrato, aut etiam motu proprio, scientia, et potestatis plenitudine similibus concessio, vel emanato, quempiam in iudicio, seu extra illud uti, seu se jure nullo modo posse, sed ipsas præsentes literas firmas, validas et efficaces existimare, et fore, suosque plenarios, et integros effectus fortiri, et obtinere, ac tibi in omnibus, et per omnia plenissime suffragari, et ab illis ad quos spectat, et pro tempore spectabit inviolabiliter, et inconcusse observari, sicque, et non aliter in præmissis per quoscunque Iudices Ordinarios, et Delegatos, etiam causarum Palatii Apostolici Auditores, ac S. R. etiam præfatæ Cardinalium etiam de latere Legatos, et Apostolicæ sedis Nuntios, nec non Generalem, cæterosque Inquisitores præfatos, et alios quoslibet quacunque præeminentia, et potestate fungentes, et functuros, sublata eis, et eorum cuilibet, quavis aliter iudicandi, et interpretandi facultate, et autoritate judicari, et definiri debere, ac irritum, et innane, si secus, super his á quo, quavis autoritate, sciente, vel ignorante contigerit attentari. Non obstantibus præmissis, ac quanvis opus sit nostra, et Chancellariæ Apostolicæ regula de jure quæsi-
to-

torum tollendo, aliisque Apostolicis, ac anniverfalibus, Provincialibusque Conciliis, edictis generalibus, vel specialibus constitutionibus, et ordinationibus, nec non quibusvis etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis, statutis styllis, usibus, et consuetudinibus, etiam immemoralibus privilegiis quocunque indultis, et literis Apostolicis, etiam in favorem S. Officii regnorum præfatorum, illiusque Inquisitorum, etiam Generalium, ac Officialium, et Ministrorum quorumlibet per quoscunque Romanos Pontifices, prædecessores nostros, ac nos, et sedem præfatam sub quibuscunque verborum tenoribus, et formis, ac cum quibusvis etiam derogationum derogatoriis, aliisque efficacioribus efficacissimis, et insolitis clausulis, irritantibusque, et aliis decretis etiam motu, scientia, et potestatis plenitudine paribus, ac consistorialiter, et alias quomodolibet in contrarium præmissorum concessis, confirmatis, et quantiscunque vicibus approbatis, et innovatis. Quibus omnibus, et singulis etiam si pro illorum sufficienti derogatione de illis, eorumque totis tenoribus specialibus, specifica et expressa, ac individua, et verbo ad verbum, non autem per clausulas generales importantes, mentio, seu quævis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc servanda fore, tenores hujusmodi, ac nihil penitus omissis, et forma in illis tradidita, et observata exprimuntur, et inferuntur præsentibus, et pro plene et sufficienter expressis, et insertis, habentes, illis alias in suo rubore permansuris ad præmissorum effectum, hac vice dumtaxat, specialiter, et expresse derogamus, ac plenissime derogatum esse volumus, cæterisque contrariis quibuscunque. Datum Romæ apud Sanctam Mariam majorem sub annulo Piscatoris die 17. Aprilis anno 1675. Pontificatus Nostri anno quinto.

*Elogium perpetuum P. Antonii Vieyra, quod
in toto orbe omnibus societatis communitatibus
quotannis legitur in Monologio, exara-
tum anno 1731.*

*(Præposito Generali totius societatis, Reve-
rendissimo P. Francisco Rethz.)*

N. 29. Die 18. Julii anni 1697. gloriosam vitam finiit in Collegio Bahyensi P. Antonius Vieyra, natus Ulyssipone, æternæ memoriæ dignus ob ingenii felicitatem, qua vix æqualem alium agnovit, et tot, ac tantos honores, ac commendationes societatis est adeptus: et multo plus dignior ob mirabilem vitæ sanctitatem, qua e domo paterna profugus, societatem ingrediens voto se ardentè obstrinxit totum se se Indorum conversioni, atque instructioni irrevocabiler sacrificandi; cui quidem ut expeditius faceret satis, studiis majoribus valedicens abrenuntiavit, et infimum coadjutoris spiritualis gradum postulavit. Superiorum tandem providentia magnam illam ingenii lucem agnoscens, qua cælum (ut pie creditur) mediante Beatissimæ Deiperæ beneficio, eum miraculose irradiarat, voti executionem suspendens, literarias cursitationes eum progredi jussit, quibus brevissimo tempore in omnibus scientiis Giganteos illos progressus, quos fama, et ejus opuscula reboant perfecit. Hæc eidem magnos honores Principum, amplas populorum acclamationes, et maximam eruditorum æstimationem acquisivit: Verum eadem profunda humilitate, qua honores, et plausus contempserat, divitias, et dignitates sæpius oblatas rejecit; et ut proclamationes in Eu-
ropæ

ropæ theatro fugeret, sese in Meditulliorum reconditis inter suos dilectos Indos sepelivit.

Per novem annos in hoc latibulo vixit innumerabiles coronæ Lusitanæ vassallos subjiciens, et infinitas cælesti curiæ animas lucrificiens. Quanta in eorum decursu passus fuerit, Christianitates illas undecies terra, marique visitans, quatuordecim millia leucarum distantiam peragrans, duas supra viginti navigationes et fluminibus terram interfecantibus, et oris maritimis ob assidua naufragia infamibus comprehendi fortasse poterit, non vero explicari.

Pro bono missionis, et obstaculorum remedio, Europam iterum renavigare coactus est; ubi invincibili patientia, et animo cunctis adversantibus superiori, calumnias invidiæ, et odii, nec non malitiæ contradictiones æque toleravit, ac superavit. Et quando egregium ejus nomen iterum egregie novis, ac majoribus acclamationibus, et plausibus generalibus famose reflorere cæperat: spretis omnibus proclamationibus, ac commoditatibus ab Europa iterum sese ad Bahyam retraxit, ubi post insistentiam piam, ac religiosam in laboriosa missionis suæ cultura per annos quindecim: post assiduam Divinarum rerum contemplationem, atque librorum suorum contemplandorum accuratam elucubrationem, vitam illam temporalem, æternitatis promeritam, prope nonagenarius tandem clausit, cælo ipso ejus translationem miris, ac lucifluis luminaribus in ipsa obviis ejus hora, super ipsius cubiculum visibiliter observatis, quasi futuræ ejusdem animæ luminosæ gloriæ prænuntiis. *Hæc elogium istud ex Lusitano idiomate fideliter traductum.*

Aliam hic subjungam notabilem notitiam, quæ adhuc continetur in Mercurio, sive hebdomedaria charta nuntio-

tiorum Matriti, typis dato; qua eodem mense, quo Ulyssiponi prima pervenit notitia obitus singularis P. Vieyræ, hanc Castellani in Mercurio hebdomedario, five charta nuntiorum illius hebdomadæ, Matriti edentes pro universa Europa hac formalitate evulgarunt: *Babyæ, mense Julio obiisse famosum P. Antonium Vieyram, majorem, post Apostolum Paulum, orbis concionatorem. &c.*

COMPENDIOLUM

V I T Æ

INSIGNIS AC VENERABILIS PATRIS

ANTONII VIEYRÆ,

SOCIETATIS JESU.

ANATOMI VETERYNAE

Compendium
veterinae
anatomiae
et
medicinae
praelectionibus
ad
usum
scholarum
ad
veterinariae
medicinae
instituta
ordinatis

COMPENDIUM

V. I. T. E.

Index

ANATOMI VETERYNAE

Societas

COMPENDIOLUM

V I T Æ

Insignis ac Venerabilis Patris

ANTONII VIEYRÆ,

Societatis Jesu.

Gregius, insignis, ac singularis Pater, ingeniorum facile Phænix, Antonius Vieyra, natus Ulyssipone die 6. Februarii 1608. nobilibus Parentibus Christo-phoro Vieyra Ravasco, Viro Patritio, et D. Maria de Azevedo, nobili Matrona, e Lustrali fonte in Parochiali Ecclesia S. Sedis Archiepiscopalis die 15. ejusdem mensis renatus, post septennium, Parentibus adhærens, ad Brasiliam, occasione nobilis cujusdam judicialis ministerii, in quod ejus Pater provisus evaserat, gerendi, ut fertur, vel gratioris sortis fortunæ reperiendæ, transvectus est: ibique Bahyenſi civitati appulsus anno 1616. primis Grammatices rudimentis, cæterisque Liberalibus artibus, ipsius statum decentibus imbutus omnigenæ etiam virtutis instructione pie est educatus. Qui, cum Gymnasiarchæ Jesuitæ pro humanitatibus in publico Lyceo addiscendis adhuc puerulus sisteretur, ab hoc, ob venustam, gratamque speciei pulchritudinem humanissime interrogatus: *Cujus es tu, puellule mi?* Apposite, sine mora respondit: *Paternitas vestra asserens, me esse suum, inquit, cujusnam sim?* Ex qua opportuna, maturaque responsione Gymnasiarcha, quasi futuri ingenii acuminis præscius, demiratus, cum Montanis, in majoris inter natos mulierum nativitate, obstupens in corde suo dicebat: *Quis, putas, Puer iste erit?*

Spem, vel præsagium magnopere confirmavit eventus. Nam, quamvis obscuro quodam confusionis velamine, quod sibi valde

Luc. 1.

molestum fenserat, mentem propriam usque ad eam diem, pro grammaticalibus rudimentis, cæterisque Liberalibus artibus facilliter, ac expedite addiscendis, retardari experiretur, attamen quadam occasione vespertino tempore, dum ante aram, et sacram Imaginem devotissimam Beatissimæ Deiparæ, titulo *à Fide*, insignitæ, in Ecclesia ejusdem Sanctæ Sedis Archiepiscopalis provolutus efficaciter oraret, ardentem deprecaretur, ut Evangelicæ fidei opportunus disseminator, verbique Dei dignus præco effici mereretur, singulari Deiparæ beneficio, statim ab ejus intellectu obscurum illud molestum velamen amoveri, et mentem ejus clariori Luce perfrui (venerabili magno Suario simillimus) adeo experimento didicit, ut et sequenti die (uti ipsemet Fratri Emmanueli Ferdinandi, qui ejus socius in suburbano rure *Stagni*, vulgo *do Tanque*, prope Bahiam consistente, per multos annos fuerat, non semel asseveravit) condiscipulos scholasticos sæculares in publico gymnasio efficacibus argumentis, atque convincentibus retorsionibus ardentem laceggeret, ac inureret (quod patrio idiomate emphatice sic exprimebat, *à brazeiros com quindós*) et in posterum deinceps cæpit omnia facillime percipere, perceptaque in opulentissimo memoriæ suæ thesauro firmiter asseverare. Quod quidem prodigium, quamvis P. Joannes Antonius Andreonius in epistola sua, qua obitum venerab. Patris narrat, in tomo posthumo concionum ipsius, asserat evenisse post illius in societatem ingressum, attamen præfatus Frater Emmanuel Ferdinandi, et alii collegii Bahyensis ejusdem societatis gravissimi Patres, mihi enarrata serie, ante societatis introitum contigisse, constanter retulerunt.

Decimum quartum ætatis annum attingens, Paterna e domo aufugiens, ad Jesu Societatem Bahyæ se recepit, commotus sane ab illa Dæmonis B. Jordani protestatione, quam à concionatore quodam forte referri audierat: *Se libenter usque ad finem mundi omnium damnatorum pœnas sustinere, pro unius abstractivæ visionis Dei instantanea fruitione.*

Adscriptus jam societati anno prædicto 1623. dum decimum septimum ætatis annum ageret, majoribus studiis abrenuntians, et coadjutoris spiritualis statum præeligens, votum Deo vovit, omne vitæ suæ tempus in evangelicis missionibus excolendis consummandi: quibus quidem per annos quatuordecim indefesse institit, in cunctis Indicis linguis, ac barbaris idiomatibus eo fine ap-

apprime, sed summo Labore instructus, quo tempore plusquam per quatuordecim millia Hispanarum Leuncarum, fallas æquoris spumas, et Labiles rapidorum fluminum aquas, jam datis velis, jam adstrictis remis, sorte varia secans, varia sortis incommoda, graviæque discrimina, extremo sæpe periculo offendit. In hac ætate ordinatio, ac descriptio annuarum epistolarum, res propriæ Provinciæ historico stylo comprehendendum, Romanæque Curia transmittendarum (quæ idcirco elegantiam, gravitatem, ac circumspectionem eflagitant) à propriis superioribus ipsi commissa est; et in simul eodem temporis progressu per triennium in humanarum, sacrarumque literarum studio adeo pariter proficiendo processit, ut decimo octavo ætatis anno humanitatum publicus jam Magister salutatus, erudito Commentario Senecæ tragædias illustraverit, super Josue, et Salomonis Canticis genuinam explanationem ordinaverit, cuilibet versiculo quinque diversas, solidas, atque ingeniosas adhibens interpretationes; donec anno 1628. Philosophico curriculo emetiendo, ut discipulus applicatus, proprio ex Marte pro Physiologiis principiis, radicitus ex toto Philosophico campo decerpendis, naturalibusque, ac præternaturalibus, seu Metaphysicis theorematibus fundamentaliter penetrandis, privata glossemata pro instructione propria tam amplæ, uberiorisque doctrinæ referta, et per universam encyclopediam adeo longe, lateque diffusa, digeste composuit, ut nedum per naturales Physiologicas veritates, sed et per supernaturales totius Theologiæ amplissime spatia retur, exitu, atque eventu satis adeo felici, ut dum pro Philosophici cursus finali examine Philosophus probaretur, jam consummatus Theologus à probatoribus repertus, ac demiratus fuerit.

Quare anno 1636. Theologicæ cursitationis discipulatu deserto, e scamno ad cathedram à superioribus est evocatus, atque evectus pro Philosophico, vel Theologico Magisterio subeundo: quod adhuc non sacerdos, nec ad triennium usque protrahere valuit. Etenim faustissimi anni 1641. Læto cum ingressu, per Bahyensia ostia felicitis acclamationis serenissimi Regis Joannis 4. jucunda notitia pariter intrante, Marchio Montaluanus, totius Brasiliæ tunc temporis Prorex, novo Rege Bahiæ solemniter proclamato, illius gratiam prævenire, et captare exoptans, Filio suo D. Ferdinando Mascaregnas, quem

Nuntium generalis in tota Brasilica ditione faustæ acclamationis statim Regi ipsi destinaverat, P. Vieyram associavit, tum quia optime noverat quantam in prudentissimi Regis ingenioso, sapientique animo insignes viri acceptationem promeruerant, tum quia cum jam anno 1636. P. Vieyram, nondum sacerdotem (etsi eodem anno Præsbiter ordinatus evaserit) concionantem in Ecclesia B. Deiparæ immaculate conceptæ ad oram Bahyensis civitatis audierat, ac plauserat, novum concionatorem, jam famosum, novo famigerato Regi pro ipsius regia Capella offerre decreverat.

Velis datis, et Peninsulæ Ulysbonensi appellantibus, præsentatus est Joanni Regi concionatorum princeps P. Vieyra, tanta ipsius Regis, Reginae, ac Principis æstimatione, et gaudio, quantam postea experientia ipsa propalavit, ita ut Rex sapiens, nedum suum concionatorem supra numerarium, duplicato congiario subsidio, designaret, verum et ut privatum consiliarium animi sui, intimorumque secretorum participem, eum instructum pariter redderet; et tam Rex, quam Regina Aloisia in omnibus Regni negotiis, et status consiliis nil proponi, aut resolvi decreverant, nisi de omnibus plene P. Vieyra informato, et audito, cujus quidem sententiæ Rex ipse fere semper adhærebat, et secretiarum, ac confidentiarum arbitriarum notarum mysteriosam clavem scripturificam, sive enucleationem (*scitalam*, seu *cifram* vulgariter dictam) eidem confidenter traddiderint. Quibus in muneribus ad usque annum 1646., quo solemnem quarti voti professionem emisit, Regi, Regnoque fideliter, et accurate inferviens, Parisios, Romamque pro utriusque, atque Ecclesiastici status gravissimis utilitatibus cogitur proficisci; sed Zelo, atque invidia ministrorum Regis Hispaniæ apud Innocentium X. Pontif. Max. satagente, a Præposito Generali Societatis Vincentio Caraffa, Romam deferere, ad Ulysiponemque remeare compellitur: ubi Euangelicæ prædicationis officium eo generali plausu, ac demiratione prosecutus est, ut auditores pro opportuno loco capeffendo, tempus importune antevertentes, etiam noctu Ecclesiam prævenirent; alii vero, qui haud tam prompte adesse quiverant, etiam cum gravi incommodo, tum personarum ipsarum, tum pernobilis authoritatis aliquorum, etiam extra Ecclesiam, et ad solares radios discoöpertis sæpe stantes, diffusos sermones immobiles auscultabant, ut in Ecclesia S. Claræ Nobilissimo Co-
miti

miti de *Valde reis* contigit: qui concionatoris acumen ingenii, rationumque efficaciam mirabundus ponderans, ita exclamasse fertur: *Benedictus Deus qui te, non in locis, hæreticæ pravitatis labe infectis, sed in Regno fide puro enasci permisit; aliter namque, si in errorem aliquem forte labereris, nos omnes tui ingenii acumine, ac suasionis efficacia in tui sequellam, proculdubio traberes.*

Ex Ulyssipone iterum jussu Regis anno 1648. Olandiam navigare adigitur cum Plenipotentiaro D. Ludovico Portugallio, magno congressu Munsteri pro Monarchiæ utilitatibus adstiturus, quo cum Olandicam classim, Ulisbonæ tunc persistentem, conscendens, et e portu ipso solvens, comite Jesuita alio, *P. Simone Vasconcelio*, paucis diebus navigationis ad aliam ejusdem conductæ navim, fraterna charitate agitante, se contulit, puerulo Catholico quindecim annorum, e Portucalensi civitate oriundo, et inter Batavos per aliquot annos conversato, pestilentia contagio nuper percussio, ne à vera fide moriturus deficeret, spiritualiter, temporaliterque subveniens per viginti dies intrepidus adhæsit, quoad inter benevola amantissimi Patris brachia, multiplici æternæ secuturæ felicitatis indicio, puer ipse Catholicam fidem retinens animam exhalaret. Olandiam jam adorsus, eandem religiosam charitatem, fidelemque Zelum erga alios quatuor Catholicos pueros, Canariarum insularum accolæ exercuit, qui e naufragio ab Anglis recepti, necessitatibus, pravis exemplis, nequioribusque suasionibus A catholicorum fortiter instigantibus, fere ad vacillantiam in religione prope devenerant, in fide tandem confirmati sunt.

Amstelodami famosum Judæum *Manassen Ben Israelem*, omnium Rabinorum Synagogæ illius peritissimum, et inter omnes Judæos honoratissimum, publice convicit, et ad veram veri Messia, Christi Jesu fidem, et confessionem publicam reduxit; eundemque triumphum certe Romæ reportasset ab alio famigerato Rabinio, *Mortera* dicto, nisi iste victoriam certam pertimescens, certamen, etiam privatum, ignavus recusaret; quæ tamen vecors pusillanimitas, ignavaque declinatio, occasio quidem permultis aliis Judæis extitit Mosaicos ritus deserendi, Christianosque amplectendi, et Jesu Christi Divinitatem, ac Messiatum jam adimpletum confitendi: quorum exemplum quidam etiam Atheista a *P. Vieyra* convictus, est sequutus.

Hic etiam, aut alibi (juxta discordem aliquorum narrationem) cele-

celebrem illam aggressus est controversiam cum Rabbi *Joseph*, quem P. Vieyra convictum reddidit de Christo Jesu, vero Messia in lege promisso, orbisque vero Redemptore, spiritualique redemptione jam exequuta: et vicissim Rabbinus ipse Vieyram persuasum reliquit de secundo Christi adventu ad regnandum temporaliter, populumque suum Israeliticum a temporali præsenti captivitate, dispersioneque redimendum; quippe qui adhuc temporaliter *dispersiones Israelis congregabit: quando congreguerit domum Jacob de populis, in quibus dispersi sunt; et habitabunt in terra sua, quam dedit servo suo Jacob, et habitabunt in ea securi. Quia Dominus adhuc Israel salvabit de terra longinqua, et semen ejus de terra captivitatis eorum. Et Regem suum in decore suo videbunt oculi ejus. Et ad montem Sion fluent omnes gentes, quascumque fecit Dominus: Venient, et adorabunt coram eo &c.* Ex quo, ut superius innuimus, mature omnibus perpensis, ac ponderatis, cæpit P. Vieyra magnum illud opus *Clavis Prophetarum* præmeditari, eo, inter alios, religioso fine, quod facilis (secundo hoc adventu, probabiliter saltem, permisso) plana via, et ampla janua eadem *clavi* patenter, potenterque aperiatur ad generalem Judæorum illorum conversionem, quibus *velamen adhuc positum super corda eorum*, ob rationes jam retro attactas §. 5. 3. in Prælud.

In præfata civitate Amstelodamo accidit celebris ille, in quodam gravi superillustrum, eruditissimarumque Personarum congressu, eventus, quo Magus quidam, magice instructo jumentulo, jubens, ut singulariter tradderet, Scipionem *Fortiori* ex circumstantibus *Duci*: speculum *pulchriori* ex adstantibus *fæminæ*: Bibliam vero *Doctiori*, atque inter omnes præsentis *Sapienticri Viro*: Reliquis insignibus singillatim singularibus personis traditis Bibliam tandem genuflexus ex ore in manus P. Vieyræ demisit. Quem casum, cum ipse Vieyra in Bahiensi Collegio ex Socii Jesuitæ revelatione, invictus tamen, ac reluctans fateretur, humiliter, diserteque superaddidit: *Jumentum illud nunquam evidentius, sese jumentum, quam in illo delectu edidisse*; uti etiam mihi, inter alia, ipsimet Patres Bahyenses asseverarunt. Tandem, ut idemmet Vieyra in defensione propria, Tribunali S. Officii, Conimbricæ exhibita, narrabat, in omnibus Septemtrionalibus regionibus, atque in ipsa Roma cum Judæis, Atheis, et Hæreticis disputare haud destitit, et sæpe, quamvis non semper, cum noto, ac notabili triumpho.

Postea

Postea vero ex Olandia in Ulyssiponem iterum reversus, regressumque in dilectam missionem suam incassum sæpe sollicitans, Euangelicæ prædicationis disseminationem consueto plausu, ac populorum concursu, insuetaque aliorum concionatorum æmulatione, atque invidia, adeo est profecutus, et persequutus, ut æmuli, crescente in dies populorum acclamatione, ac demiratione, experti sæpius, Vieyricæ eloquentiæ flores non (quod in aliis semper evenit) *tandiu gratos, quandiu recentes* apparere, illius conciones ab ingenio *Bernardi Vieyræ*, nostri Antonii fratris minoris, qui prudenter, ac solerter Secretarii Brasiliensis status, Bahyæ munus obibat, directas, imo et coördinatas esse, ita impudenter publicabant, ut non nemo sibi, mordaciter id impropere ausus sit, quærens: *quandiu Brasiliense commercium duraturum?* cui Pater: *quandiu ingenia non deessent*, respondit; æquivoce nomen *Ingenium*, quo saccari fabricam in Brasilia tota appellant, usurpans. Hac dura æmulatione sicut infernalis fornacis flama, etiam inter domesticos, indies sucrescente, superbeque ascendente, eo usque malitiæ, et impudentiæ pervenit, ut coram Præposito Generali suo de ejus e societate ejectione calumniose ageret: quod prudentissimus Rex Joannes 4., ne ad executionem deveniret, suaviter, atque efficaciter divertit, cum magna religiosæ P. Vieyræ humilitatis commendatione, qui dum Rex in prætensæ expulsionis hypothese honorificentiorē totius Lusitaniæ Tyaram, quam sibi eligeret, offerret; religiose respondit: honorificentiorē sibi Tyaram tunc solam fore, persistentiam ad ostium domus Professorum societatis, cum scutella sub brachio pro cibo, quasi mendicatum, captando: pluris enim faciebat cujusvis religiosæ januæ claves, quam supremas totius Ecclesiæ Purpuras, ac Tyaras.

Adepto tandem regio permissu revertendi in missionem suam Maragnonicam, e Tagi faucibus discedens mense Septembris anni 1652. sequenti mense Octobris insulam D. Michaelis invasit, qua infesto Seraphicæ Teresiæ gublice ad populum concionem habuit, ubi cum Ecclesiastico, maris, quod navigaverat, pericula Eccl. 43. gravia enarravit, dum gravissima procella navis undique agitata, (ni forte hoc in reditu evenit) in unum latus versa, intumescens tumque fluctuum pondere oppressa, jamjam a marinis verticibus devorata putabatur, quatenus Angelorum custodum illius populi divulsi, ac dilacerati, cui in navigii illius aliis salus efferebatur,

tur, cujusque animæ inibi cum Missionariis earum pariter naufragabant, a piissimo Patre, nil turbato, efficaciter implorato auxilio, instantanee emergens navis, rectumque tenens. et in directum cursum prosequens, ope alterius flesingæ navis pyratice, fortuito obviæ, Angelorum Principis tandem Insulæ secure proram admovit. Unde denique levata anchora dissolventes, novam, non minus furibundam procellam passi, Promontorii viridis ad insulas, adversantium ventorum vi, sed Divino nutu delati, earum incolas Æthyopes, quorum linguam optime addidicerat, gravi doctrinæ indigentia experta, in illos sufficienter instruendos patienter, ac benigne, quoad apud illos perstitit, totus incubuit: et hac occasione Piissimo Regi Joanni scripsit pro nova duplici missione, cum in insulis, tum in continenti illius partis, Africæ ipsis proximiori instituenda, quæ quidem effective creatæ, et regularibus reformatis Carmelitis, et Franciscanis fructuose distributæ sunt.

Hinc anchoris avulsis, secundoque alite profectus Vieyra, optata tandem Maragnonia littora salutavit, ubi pro missionis rebus dirigendis, ac componendis totus insudavit, jam totam illam amplissimam ditionem in distinctas colonias, ac residentias opportune dividens, jam regimen per plusquam viginti capita divisum pro missionariorum congrua directione erga Deum, erga proximum, atque erga seipsum adeo prudentissime ordinans, ut a Romano P. Generali Societatis *Gozuvino Nikelio*, ne uno quidem verbo dempto, vel superaddito, planam, plenamque confirmationem promeruerint. Pro salute etiam Indorum ne quis Neophitus, sine Pænitentiae Sacramento e vita discederet, sæpe viginti, sæpe plura alia millia, fallibili quandoque spe moribundum vivum reperiendi, pedestre peragrabat, meditulia recondidum vivum reperiendi, pedestre peragrabat, meditulia recondita, inaccessasque silvas penetrans, fugacissimos fluvios, ponte carentes, in schediis, sive jugatis lignis trajiciens, semperque propriæ corporali vitæ spiritualem moribundi præferens. Et ubi ipsemet, vel confessorius aliquis corporaliter pervenire non poterat, per scripturam subsidarie adstabat; ordinaverat namque Indiano, et Lusitano vulgari idiomate breve, sed consummatum formularium, omnium actuum contritionis, fidei, spei, et charitatis excitandorum summam præcontinens, quibus facile, sacerdote deficiente, omnes disponi possent ad actum supernaturalis

lis contritionis fructuose eliciendum, et in gratia tandem feliciter decedendum: qua etiam providentia formulario ipsi secundam addidit partem, ut Sacramentum baptismatis in extremæ necessitatis casibus valide, et licite a laicis, in Præbiterorum, vel Diaconorum defectum administraretur, et adulti ad illud recipiendum recte disponderentur: atque in sex diversis, ac dissonantibus Indorum linguis opportunos edidit Catechismos. Ipsiusmet Patris diligentia, ac suffragiis pergrande Xenodochium pro Militibus Invalidis, ac despectis consummate erectum est, ac sufficienter dotatum; cujus etiam largis, liberalibusque eleëmofinis in carceribus detenti abunde sublevabantur, et accurata diligentia causæ provide sollicitabantur, et præterea, media Parochorum, confessorumque informatione, quamplures orphanæ, viduæque pudoratæ occulte ab eodem suppeditatæ longas indigentias large redimebant.

Pro injustis Indorum captivitatibus eradicandis multa, et incredibilia ab Ecclesiasticis, et sæcularibus est passus, quæ inferius expressiori sermone, dum in cumulum prope immensum ingravescerent, enarrantur: pro quorum remedio Ulyssiponem bis renavigare coactus est. Ubi novis regiis efficacioribus instructus providentiis, in Brasiliam reversus quamplurimis Indis fidelibus libertatem, a non bonæ fidei dominis, aut possessoribus efficaciter est assequutus. omnibus primo exemplum religiose præbente, Vicario Ecclesiæ Matricis grandis *Para*, qui simul Canonicus S. Sedis Eluensis incedebat, qui quidem per scripturam publicam supra septuaginta captivis Indis libertatem lubenter, ac laudabiliter sponte donavit. Sed ecce nova commoti ab iis pessimis ovibus. quæ Pastoris sui, quem errantem injuste sequi non dubitarunt corrigentis justum exemplum prosequi inique reluctantibus, dure, direque, excitata est cum irreverentibus, indecentibusque dictis, impropriis, et aliis facinoribus, tanti, tamque venerabilis viri religione, ac modestia indignissimis: quibus adversantium procellosis flatibus ventorum iterum navim, ac navigationem occulte adactus est arripere die 8. Junii 1653. sed adeo infelici progressu, quamvis prospero initio, ut prope Insulas Balearias a quodam potenti Pyrata invasus, spoliatus, et nudus (quod teste Michæa, Missionarium prædicatorem haud indecet) cum reliquis sociis in Insulam *Gratiosam* ejectus, et derelictus fuit; ubi tamen sub pignorata fide ab Insulanis omnia necessaria abunde

comparavit pro omnibus sociis victu, vestitu, novaque navi providendis: qua Ulysbonensem portum fausta navigatione, quamvis infirma valetudine, ab omnibus promerito plausu salutatus intravit.

Ast nihil animo fractus, anteaactorum laborum fructus in dilectæ suæ missionis commodum prosequutus, auditis ntrinque partibus interesse habentibus, consultisque sapientioribus, etiam Conimbricensis Academiae Theologis, ac Jurisperitis, regis decreta in favorem Indorum, juxta protegentis Patris justum desiderium plene tandem prodierunt, quibus Gubernatori Andreae Vidalio de Negreiros sub jurejurando, de illorum efficaci executione, traditis, parabat tandem post tot discrimina rerum ad charam missionem suam triumphans, et gaudens remeare: cui tamen piæ resolutioni, sub pietatis etiam specie, plures obstiterunt, jam ejus valetudinis deficientiam pro tam molesta navigatione obeunda, jam prudentiæ, et authoritatis ejusdem indigentiam pro frequenti Majestatibus assistentia, et salubriorum consiliorum suggestionem opportuna, etiam ex domesticis ipsius proponentes: quibus tamen piis desideriis, et non contemnendis rationibus, ne in minimo quidem annuens, uni Regiæ insinuationi de aliquibus concionibus interim in Sacello Regio ad populum habendis (quas inter, famosam sexagesimæ, sub themate, *semen est verbum Dei*, recitavit) paruit dumtaxat.

Media tamen hac pace, ac tranquillitate nil requiescens, eadem pietatis opera, quæ in missione exercebat, in urbe religiose prosequens, hospitalia frequenter invisebat, moribundis adstabat, litigia componebat, discordes adunabat, missionum profectus dirigebat, proficientium spiritus, ut majora charismata æmularentur, confovebat, incipientiumque, et rudiorum, tum puerorum, tum etiam adultorum catechesi, et convenientibus instructionibus sedulus, et assiduus insistebat.

Regio denique iterum assequuto permissu, profectus cum duobus Sociis Jesuitis, sub conductâ præfati Gubernatoris *Negreiros*, et ad *Grande Paramum* prospera navigatione perveniens, novis regiis provisionibus exequutioni traditis, totum etiam se bonus Pater tradidit ad exantlatos missionis labores prosequendos, imo et adaugendos, integros Silvestrium Indorum pagos, facilioris communicationis, ac reductionis gratia, prope flumina utiliter descendere faciens, et alia quamplurima recte disponens, ac diserte

ferte componens, insuperabilibus prope obstaculis, atque periculis suaviter devictis, per novem annorum spatium, in quibus continuo gyro nil subsistens, cæli, ac solis æmulus in solo, lustrans universa in circuitu, undecies Maragnonicas missiones illas, per latitudinem plusquam sexcentesimalarum leucarum extensas, indefessus visitavit: supra quinquaginta sex millia Italica, per loca inaccessibleia, et inculta, per arenas desertas, solis ardore æstuentes, pedibus sæpe ex spinis, ac tribulis cruentatis, et ex ardentibus arenis combustis, infatigabiliter deambulans, duo devigeties rapidissima flumina, longioris, latiorisque extensionis præ mediterraneo mari, in schediis illis fere infalibili naufragio certe propinquis, enavigans, tanto cum fænore, tamque copioso certo, ac notorio fructu, ut in unica residentia, per quatuor dumtaxat annorum decursum, Indorum illorum filii pueruli ante rationis usum cum baptismali gratia felicissime decedentes, sexcentissimum numerum excefferint. Hic unica tunica obsoleta, vili, et crassa, luto intincta, per plusquam quatuordecim annos utens, unico pauperrimo, et humilim strato, et stragulo, quo brevissimum somnum carpebat, pauperi cuidam in eleëmofinam donato, postmodum humi jacens, profunda humilitate defixus, levissimo, ac parcissimo cibo victitans, solum cælum e solo suspiciebat, vitam cælestem potius, quam terrestrem ducebat.

In urbibus, aut oppidis cunctis diebus sacris bis in Ecclesia Christianam Doctrinam Indis vulgari ipsorum idiomate, Lusitanis vero vernaculo explicabat, præter concionem, quam diebus ipsis et omnibus feriis sextis quadragesimæ, Europæis, Lusitana etiam lingua e suggestu pro rostris, habebat, sanctissimum Deiparæ Rosarium per choros in Ecclesia pro omnibus Sabbathis (et Litaniam Virginis omnibus diebus) publice concinebat: actionem illam (cui cum Gubernatoribus assistebant omnes cum primis nobiles, etiam Magistratus, et capitanei) brevi sermone, et opportuno exemplo, ad florigeram, ac fructuosam hanc devotionem confovendam, indiesque adaugendam, pulchre coronabat. Præterea omnes Ecclesias sacra, pretiosaque suppellectili, large ditavit, plures a fundamentis erexit, collabentes alias reparavit, cunctisque de Imaginibus, picturis, candelabris, campanulis, et reliquis convenientibus utensibilis opportune providit, in quibus plusquam quinquaginta millia aureorum, partim regia liberalitate, partim privata devotione oblata, impendit. Et quia Indo-

rum illorum genium ad Musicum concentum naturaliter longe pronum est, varia Instrumenta Musica e lusitania deferri fecit, ut aptius, ac facilius illius gentis attraheret voluntates, et solemniori, gratiorique pompa Divina illa mysteria visui, et auditui jucundius blandientia objicerentur, ac celebrarentur: quapropter etiam ad vivum competentibus sacris effigiebus, Nativitatis, ac Passionis Domini sacras actiones exprimi faciebat: quibus artibus Sanctis, Sanctaque Evangelicæ veritatis, ac sinceritatis observantia, et professione, pacificatis amicabiliter iis, qui ad fluvium magnum Amazonidum commorantes, hostiliter Lusitanos defatigabant, Sanctissimæ Crucis erecto vexillo post Sacratissimæ Eucharistiæ in Ecclesia celebrationem, datis dextris, reciprocoque fœdere jurato, in perpetuam se amicitiam obstrinxerunt; interim in oppidis, ac civitatibus non minus Zelus. et solertia ipsius in extirpandis, atque expurgandis erroribus, pravisque moribus, quos non pauci Cætholici, ex frequenti cum Batavis Acatholicis conversatione, fæde contraxerant, perspicue radiantior commendabatur.

2 Cor. II.

Sed ecce iterum in media pace turbatio, et nova in ipsa tranquillitate pericula, non jam in itineribus: non in mari, non in fluminibus, neque inter Barbaros; sed inter concives Christianos, pericula ex genere, pericula ex gentibus, pericula in civitate, et pericula in falsis fratribus, Et enim, vita jam functo piissimo Rege Joanne, anno 1657. et Regni Gubernacula Regina Aloysia, in minoritate Regis Adelphonfi gerente, finitoque etiam Andreæ Vidalii recto gubernio, Lusitani illi, qui ægre tulerant libertatem Indorum, ipsisque regia decreta favorabilia, initio anni 1662. varias imposturas, etiam inconfidentia, adversus Jesuitas, prætexentes, varieque tumultuantes, ac seditiose commoventes, omnes Missionarios cum Reverendissimo, justissimoque omnium missionum ipsarum Præfecto, perfectissimoque exemplari, magno scilicet P. Vieyra, irreverenter, violenter, sacrilegeque processatos, vinculatos, ac dejectos, et quasi, eos publicæ, quam dicebant, utilitatis status impie exterminatos, fragilem navim mense Maii 1662., nova vi scandere coëgerunt: et quamvis quoad ipsos spectabat, nimium gaudentes a conspectu Concilii, eo quod pro nomine Jesu gravissimam hanc contumeliam pati digni habiti fuerant, maxime tamen dolentes quoad innocentes missionis oves, tenerosque agnellos, quos omnes omni patrocinio, defensione,

ac

ac directione destitutos inter rapacium Luporum ferinas ungues, voracesque dentes miserrime relinquebant.

Quam vero humanitatem inhumani homines religiosi, et Angelicis viris dire negarunt, mare, et reliqua elementa fausta, secundaque navigatione humanissime indulserunt, qua breviter Ulyssiponem tenentes, magno totius Nobilitatis, populi que comitatu, et acclamationibus (in quibus Divina Providentia Americanas injurias Europæis obsequiis partim, ut solet, remunerare voluit) ab Heroïna, ac piissima Regina Aloisia promptam audientiam P. Vieyra obtinuit, cujus Regio animo, et auditui non sine utriusque, tam narrantis, quam audientis copiosis lacrimis infandum dolorem renovavit; et dum Regina ipsa Dei honoris, et religionis Zelo minarum, et cædis justa supplicia spirans in malefactores viriliter parabat, P. Vieyra cogitans cogitationes pacis, et non afflictionis, sola remedia malis, non vindictam quærebat, quæ et facile, media etiam benigna Illustrissimi P. Andreae Ferdinandi, Reginae confessori, Japonensis Episcopi electi interventione est adeptus, in novi gubernii providentia, amoto præsentis, et succedente nota prudentia, ac Zelo *Ludovici Vazii de Sequeira*, qui novis regiis decretis, monitis ac diplomatibus stipatus 25 Martii, felicissimæ Deiparæ Annuntiationis die anni 1662. Civitatis S. Ludovici Maragnonii portum auspiciatissime subiit, et pruventissime Regia decreta, Regia generali edita condonatione, die 30. Maii, inter plausibiles militares strepitus, et Ecclesiasticos sonos exequutioni mandavit: Deo tamen ultionum Domino, quæ humana misericordia pie pepercerat, juste ac libere vindicante in tres præcipuos præteritæ seditionis promotores, quorum unus igne combustus, alius aquis præfocatus, alter vero furiosus, phreneticus, ac dementatus misere perierunt; atque utinam per ignem, et aquam transeuntes a Divina misericordia in refrigerium educi promererentur.

Et licet bonus, fidelisque Christi minister, jam tertio regredi ad charam missionem suam condixerat, a Regina tamen, et a regularibus superioribus, Divino nutu, demoratus, lenta febricula, et virium languore correptus, a ministerio Regis Adelp-honsi, qui Regni habenas a manibus Reginae 23. Junii 1662., ea dejecta, ut fertur, inurbane præripuerat, jussus est alio divertii, specie quidem salutis recuperandæ, novi aëris beneficio: sed revera politico Zelo, ac timore verentes, ne Reginae partes, cui gra-

gratissimus erat, solita eloquentia efficaciter promoveret: quare ad civitatem *Viventem*, Portucalensem puta, se conferens, ad *Ridentem* tandem, conimbricam videlicet, nil istic melior effectus, commigravit; ubi magnæ Regii illius societatis collegii, inter reliqua ordine, et magnificentia facile primi, Bibliothecæ, plusquam duodecim millia volumina inordinate, atque indigeste comprehendentis, omnia, et singula cumulatim in congeriem unam coacervata, singulariter fecit distinguere, et ad suum debitum ordinem recta dispositione deduci, singulorum simul nomina A A; volumina. materias, editiones, præcellentias, et reliquas concernentes, convenientesque notitias interessentibus utiliter copioseque simul communicans. Super omnia tandem inibi magno illi quinquaginta annorum operi *Clavis Prophetarum* (cujus comparatione reliqua omnia, utpote infantia suæ literariæ, ut agebat, *puerilitates*, nihil faciebat) prosequendo, etsi febricitans, totus insudavit. Hoc namque opusculum, suum ita *charum Benjamin* appellabat, ut lubenter reliqua omnia igni tradere, hoc uno, etsi imperfecto, fecundissimi ingenii sui partu superstire, non dubitaret.

Judic.5:8.

Verum ad nova bella, quæ Dominus non elegit, licet permiserit, ipsamet *Clavis* januam longe, lateque aperuit. Cum enim sincerus Pater eximium illud opus gravissimis Theologis cum extraneis, tum domesticis, qui magni hujus hominis majores inimici evaserunt, communicaverit, isti, quasi noctuæ ad nimiam lucem caligantes, sive (quod verius est) invidiæ, et odii fomittem æmulatione ministrante, in occulto insidiantes, et in adinventionibus suis euntes, minimeque a cogitationibus suis, donec eas opere complerent, desistentes, asserta aliqua in manuscripto, opusculo illo contenta, et propositiones quasdam in concionibus aliquibus prolatas, anno tandem 1663. Tribunali Inquisitionis Conimbricensis calumniose deferri effecerunt: quarum, ad numerum *quatuor supra centum*, propositionum finalis sententia meminit, earum materias clare, ac distincte referens. Ut de illis rationem redditurus in Conimbrieensi Tribunali compareret, notificatus mense Maji ejusdem anni, dum venerabilibus Pater nimis æger, et adhuc actu febricitans, convalescendi gratia in suburbano collegii rure, de *Villa Franca* nuncupato, commoraretur, sese coram Inquisitoribus præsentavit, gravem præsentem ægritudinem, Medicorum consilium se transmutandi ad aliud, prope

pe Mondæ fauces, rus salubrius, insimul repræsentans, qui tamen pro indulgentia, quam humiliter supplicabat, ab Inquisitore *Alexandro Silvio*, ad ejus causam Judice speciali designato, ne e Conimbricensis civitatis districtu absolute recederet, moleste audivit, et religiose paruit: atque in suum collegium, male adhuc valens reversus, inde evidenti vitæ corporalis, et spiritualis, famæ videlicet, periculo, accessiones ad Tribunal, et in eo frequentes sessiones, pro causæ suæ progressu, usque ad annum 1667 protracto, personaliter est prosequutus.

In prima autem sessione sibi pro onere expurgando objectum est, et injunctum, quod *Gondisalvum Annesum Bandarram*, quasi Prophetam inculcaverat: quod varia de futuro eventura promiserat: quod propositiones dissonantes protulerat, interpretationesque variis S. Scripturæ locis incongruenter adaptarat &c. unaque eidem rationem reddere, jusserunt de omnibus libellis, quos jam descriptos haberet, vel scribere cogitarat, ac de omnibus materiis, assumptis, et argumentis, quæ Scripturæ tradere idea conceperat. Quare in defensione sua postea prudentissimus P. graviter conquestus est, quod etiam de propriis cogitationibus S. Officii ministri rationem sibi sumere, et eum arguere, ac judicare præsumerent. Omnibus objectis, breviter fecit satis, opportunum terminum postulans ad extensorem, clarioremque satisfactionem cum evidenti comprobatione in scriptis offerendam. Et quoad opinionem *Gondisalvi Annesi*, constans erat universalis acceptatio, et allegatio, nedum Regnicolarum scriptorum, videlicet Fr. Joannis a Sanctis in *Armorum Reformatione*: Illustrissimi D. Nicolai Monteiro, Episcopi Portucalensis, in *Voce turturis Portugalliæ gementis*: Reverendissimi Pantaleonis Roderigii Paccieci, Prioris Prioris collegiatæ, sive suburbanæ sedis, vulgo de *Cedo feita*, etiam Portucalensis in expositione doloris Portugalliæ ad Innocentium X. Doctoris Gregorii de Almeida in *restauracione Portugalliæ*, et aliorum: verum et externorum illustrium DD. ut D. Joannis de Horrosco covarruvies alterius venerab. Joannis de Palafox, Savedra, Mariannæ, et aliorum. Quod tandendem evidentius confirmabat ipsiusmet Bandarræ sepulchralis inscriptio: *Hic jacet Gondisalvus Annes Bandarra, qui restaurationem hujus Regni Prophetavit*: nec non ex ipsimet prædictionibus præfati Gondisalvi, quæ tam Manuscriptæ, quam typis mandatæ sub hoc nomine *Prophetiarum*, ab omnibus acceptæ ea-

tenus circumferebantur, quamvis postmodum die 8. Octobris 1665. istarummet controversiarum occasione ab Ulysbonensi Tribunali prohibita evaserit earum lectio, et cum falso ei objiceretur, Bandarram ab Hebræis oriundum fuisse: calumniosam imposturam retundens, exclamabat, ut in sententia recitatur: *in odium æmulationis, atque invidiæ, nec Christiano adimi posse baptismum, nec Prophetæ confirmationem.*

Ast quia in eadem lectione sibi declaratae fuerunt qualificationes aliquæ, et censuræ super aliquibus ipsius propositionibus, quas quidem quoad substantiam, licet suas esse agnosceret, non tamen prolatas asperitate verborum, ac terminorum, quibus denuntiatae inveniebantur, in alienum sensum distortis, ac usurpatis: submisit licentiam petiit, ad declarandum verum, et sanum sensum, ac solida propositionum illarum fundamenta, cum singularum formalium distinctione (non enim eatenus quælibet earum singulariter, et formaliter per proprios terminos, ei objecta fuerat, sed generaliter per terminos universales, et confuse; atque prout sic, difficilius adæquatae responsionis, ac satisfactionis) cum seria protestatione sese perfecte subjiciendi Tribunalis judicio, si forte illius explicationes ipsi gratæ non evassent. Sæpe enim accidit (prosequebatur) quod, etiam a malitia abstrahendo, inadvertentia, vel insufficiens perceptio, si non terminos, ac voces; sensum tamen et significationem verborum ita immutare, et transformare soleat, ut veritas Catholica sancte prolata, pro formali hæresi aliter accepta videatur. Eo fere modo, quo etiam in pictura, atque sculptura palpatur: si enim ab Imagine D. Christophori Puerulum Jesum ab humero demas, et pro eo sphæram substituas, fabulosum Atlantem repræsentabit. Et si e manibus ipsius Pueruli Jesu globum cruce distinctum auferas, et arcum cum pharetra, et sagittis accommodes, gentilitatis Cupidinem exprimet. Unde cum sola insignium mutatione, etiam in sacris Imaginibus, ipsiusmet Dei effigies, in monstrum, atque idolum facile transmutabitur.

His tamen convincentibus rationibus, illaque submissa, ac seria protestatione nil proficientibus, adeo ægre tulit Tribunal, quod venerab. Pater propositiones suas; etiam cum totali submissione judicio, ac censuræ S. Officii, explicare intenderet, et quod non censuris jam factis, ipsomet minime audito, nec defenso, et quod notabilius est, in longe alieno sensu propositiones illas qua-

lificantibus; veluti cæco modo acquiesceret; quasi captivando oculos, et intellectum in Fidei Tribunalis obsequium, ut in sententia finali hanc intentionem *erroneam*, et *non rectam* appellare non dubitaverint, quamvis expensa docilitate submissæ illius protestationis fulcitam. Humaniter tamen ei Inquisitores indulserunt, et allegationem pro innocentia sua, et explicationem propositionum suarum texere intra certum terminum præfixum, cum monitu tamen, quod juxta S. Officii styllum Fiscalis Promotor adversus eum, veluti reum, accusatorium libellum efformaturum atque oblaturum; qui quidem effective ei fuit objectatus, et pro defensione Advocatus Procurator designatus, rerum agenda- rum, sive ventilandarum pæne ignarus, ut ipsemet Advocatus palam protestatus fuerat. Verum cum ob novas molestias, et ægri- tudines antiquas, ex novis curis, ac laboribus succrescentes, oppilatione, et assidua febris, numquam intermittente, laborans, necessitatus fuerit ultra terminum taxatum, defensionem suam offerre, Inquisitores hanc necessariam moram non recte interpre- tantes, vocato personaliter ad Tribunal, et in eo plusquam sexa- ginta quinternas defensionis suæ manu propria exarata exhibenti, novum præfixum terminum trium mensium dumtaxat designa- runt, cum comminatione causæ ipsius finaliter judicandæ, de quo instrumentum, manu Notarii descriptum, venerabilem Reum reluctan- tem, et se in defensum proclamantem, subscribere coë- gerunt, pro qua violentia, uti eam appellavit, aperte protesta- tus est, et ad generale Concilium Ulisbonense per supplicationem scriptam in continenti oblatam, variis probandis articulis distinc- tam, recursum intentavit; qua iterum, et censuratarum propo- sitionum formalitatem propositionum formalitatem singulariter, et fundamenta exhiberi, (ut sibi pro plena defensione deberi dice- bat) instanter et instantissime postulabat, illud Jobi ipsimet Deo allegatum adjungens: *Judica mihi, cur me ita judices?* Et hanc præterea rationem addens: Neminem scilicet ab armis invisibili- bus se posse defendere; et lege Divina vetitum esse, *sagittare in occulto rectos corde: Latet ergo manus* (insequitur) *sed non sagitta;* insinuans, quod tacendo nomen censoris, sibi nota fieret forma- litas censuræ.

Novo igitur studio, novis curis, et elucubrationibus pro suæ innocentia tuitione acriter adorsis ruptis pectoris venis, copio- sus non semel fluxus sanguinis violenter erupit: ita Divina pro-

videntia martirium cruentum, cui fidelissimus P. inter barbaros infideles ardentem inhiarat, pro hoc novo Martirio incruento, quamvis jam cruentato, inter fideles fratres commutante (martirio inquam, non palma triumphali, nec corona victorali, postmodum sequutura, carente) et obedientissimo Reo sæpe sæpius protestante, ex confessorii sui sano; maturo, et circumspecto consilio, se minime hanc innocentiae suae, jure naturae debitam defensionem, curaturum, si in ea aliud præter ipsum, aut aliud præter proprium ipsius honorem, et commendationem, societatis videlicet (quam super pupillam oculi sui ardentem diligebat) non involveretur. Protelatus est ergo causae istius defensionis processus, et progressus, varie interruptus usque ad 14. Septembris anni 1664. qua die in ultima sessione coram Tribunali habitata, supplicavit humiliter, sed instanter venerab. Reus sibi restitui Manuscripta defensionis suae, ad eam finaliter absolvendam, cum nova protestatione notoriae, ut aiebat, violentiae, qua non plene defensum finaliter eum judicare decernebant: cui petitioni verbaliter, et summatim tantum responsum fuit, nil obesse finali causae ipsius decisioni, imo neque prodesse, quæ verbaliter protestabatur, et ad scripturam non redigebantur.

Demum, ut plura alia prætermittamus, in fine dicti mensis ejusdem anni 1664. ad Tribunal tandem vocatus mansit detentus, vel pro custodia honoraria intra Inquisitionis aedes, in quadam decenti interiori aulula reclusus: ubi per duos annos, et tres menses usque ad diem publicationis sententiae 23. Decembris anni 1667 humanissime tandem, et honorificentissime tractatus, retentus est, per totum id temporis sessionibus, et allegationibus iterato prosequantibus, in quibus semper sedens coram Judice suo in domo audientiae, et reliquis judicibus in Tribunali loquutus est, et ab iis semper honestamento *Reverendissimae Paternitatis* decoratus, semperque objectatis plene, planeque satisfaciens per viginti quatuor, quas inibi conscripsit, fusas, difficilesque quaestiones, absque libro alio, quam propriae memoriae fecunditate: non minus demirantibus cunctis rara cunctarum virtutum exempla modestiae, humilitatis, patientiae, longanimitatis, tranquillitatis, animique internae, externaeque serenitatis, et gravis, ac circumspectae laetitiae, quin in tot contrariis procellis, ventorumque adversantium turbinibus commoveretur, vel ut pars superior

rior mundi ordinatior, et syderibus propinquior, quæ (teste Se Senec. de neca) nec in nubem cogitur, nec in tempestatem impellitur, Ira. nec versatur in turbinem, omni tumultu caret: sic animo sublimis, quietus semper, et in statione tranquilla collocatus, modestus, venerabilis, bene dispositus, et adversantibus cunctis superior Vieyra unus apparebat.

Et cum in initio hujus causæ præfatas propositiones, nedum S. Officii censoribus Lusitaniæ qualificandas Inquisitores commiserunt, verum et pro cautella, ingenii P. Vieyræ acumen agnoscetes, et reverentes, etiam in Romana curia ordine supremæ Inquisitionis Eminentissorum Cardinalium censurandas sollicitarunt, de quibus Romanis censuris nullam penitus notitiam, nisi prope finalem causæ ipsius conclusionem ei insinuaverant, statim, ac ipsi intimatum, atque notificatum fuit, omnes prædictas propositiones, et reliqua omnia effata redarguta, qualificata, et censurata reperiri ordine supremi Rom. Inquisitionis Tribunalis, illico obedientissimus P. caput submittens, sine replica simpliciter paruit, et unius noctis spatio mirabilem illam allegationem (quæ Manuscripta circumfertur) absque codice alio, præter Breviarium suum, pro finali causæ suæ decisione elaboravit; qua totius vitæ suæ cursum, et ordinem, et in illa actorum suorum seriem, et successus varios, æmulorumque principalium, cum domesticorum, tum extraneorum nomina, et æmulationis, atque inimicitiae causas, et origines summatim describit, ex qua plura, quæ in hoc compendiolo inferuntur, collecta sunt.

Die denique 23. Decembris 1667. immediata pervigilio Nativitatis Domini Nostri Jesu Christi, qui cum in forma Dei esset, 2 Cor. 5. formam servi accipere, imo et peccatum non faciens, peccatoris speciem induere dignatus est, et peccatum, quod non noverat, pro nobis quodammodo facere apparuit, factus etiam pro nobis maledictum, ut nos de maledicto legis redimeret: qua etiam die illud ejusdem Apostoli capitulum ad horas matutinas legitur: *Per quem accepimus gratiam, et Apostolatam ad obediendum* Gal. 3: 13. *fidei in omnibus gentibus, in quibus estis, et vos vocati Jesu Christi &c.* Matutino etiam tempore lecta, et publicata tandem fuit innocentis Reo finalis sententia in aula S. Officii, et mane sequenti in societatis collegio, qua per tres annos á munere concionandi privabatur, et domus Pedrosii prope Portucalensem civitatem pro reclusionem designabatur. Quam quidem sententiam per duplicis

horæ et quadrantis spatium, in ejus recitatione infumptum, venerabilis Reus immotus semper, ac immobilis, oculis in Sacram Crucifixi Imaginem, quin etiam semel conniveret, semper defixis, rranquillus, placidus, et nil turbatus audivit: forsan interiorius illam lectionem, quam ab hinc duo deviginti retro annis addiscere fassus erat, (præsertim postquam speciem Sacram Christi Domini flagellati sibi per visum, ut traditur, apparentem adoraverat) de perfecta conformitate cum Divino beneplacito perfecte in praxi recitans, de cujus profectu, aiebat, supremus Magister in illis duobus ultimis annis experimentalem rationem ab eo sumere voluit. Et sequenti die, licet festivali, in societatis collegio coram tota communitate (cujus Reverendissimus P. Nonius a cugna Rector dignissimus incedebat) a S. Officii Notario eadem sententia iterum est publicata; quam cum Notarius ipse sedens, et capite coöpertus recitare cæpisset, prudens, et comis Rector, totaque ejus communitas surgentes, detectis capitibus, audire parabant, et innuente Notario manu, ac bireto, ut sederent: Rector clara voce respondit, stante P. Vieyra, indecens esse, aliquem coram illo sedere: quare Notarius pariformiter stans, et discoöpertus Lecturam est prosequutus. Fertur etiam, Inquisitorem Alexandrum Silvium, ejusdem Judicem specialem, in discessu, vel futuram cum Regibus, prout antea, privationem inaugurantem, vel fortassis ad spem *de Regno Christi in terris consummato*, quod in suis scriptis suadebat, alludentem, ei subridendo dixisse: *Memento mei, Domine, dum veneris in regnum tuum*: cui humilis Pater submisit respondit: *Dominus mortificat, et vivificat; deducit ad inferos, et reducit*: quod et postea eventus comprobavit.

Porro in hac sententia aliqua a sapientibus, ac prudentibus viris notata fuisse audivi, signanter reprobationem asserti, gentilitatem (figuratam in Lya, sorore antiquiori, fæcundiori, licet minus formosa, præ Rachele, Simbolo Synagogæ pulchrioris, junioris, et minus fæcundæ) priorem fuisse, quam Synagogam in formosa Rachele adumbratam: cum ex Sacra pagina constet, Nachor, et Thare progenitores Abrahami (in quo Synagoga initium habuit, quippe qui idcirco *Pater credentium, et Pater multitudinis gentium* vocitatur) imo et probabiliter ipsum Abrahamum *serviisse Diis alienis*, ut in Josue. 24: 2. legitur.

Pariformiter notata sunt improbatio regulæ ab ipsomet Deo trad-

tradditæ, Deur. 18: 22. et alibi, ad veros Prophetas, verasque Prophetias dignoscendas, atque a falsis discernendas; et futurum excidium urbis Romæ, futurumque dominium universalis Imperatoris cum duodecim Regibus in universo orbe, et alia concernentia; quæ omnia expresse, et identice habentur apud Alap. in Apoc. 17. et comparisonem D. Petri Nolasci cum Apostolorum Principe, vulgare adagium Lusitanum corrigens, concionatorique probare contendens; *parum distantie inter Petrum, et Petrum intercedere*, canente de quolibet S. Pontifice Ecclesia, *Non est inventus similis illi*; necnon illius distinctionis terræ maledictæ in Adam; Ex nota sententia D. Andreæ, *sicut primus Adam formatus fuit ex terra, antequam maledicta esset: ita secundus Adam formatus fuit ex terra Virgine, nunquam maledicta*: apud Bellar. Vorag. Nieremb. Platell. et Cevall. et alia, quæ in ejus libris obsignata reperiuntur, etiam ex ipsis met censuratis, ac damnatis propositionibus, ut ex illarum conferentia cum sententia ipsa dignoscetur; in qua etiam immerito improbabatur, *pax inchoata* ab Authore asserta, ex illo: *Ipse est pax nostra, qui fecit utraque unum*: cum ex ipso textu constet, unitatem inter Synagogam, et Ecclesiam, adhuc non perfectam, et consumatam, sed inchoatam esse. Ast hoc non rectissimi Tribunalis judicio imputandum, sed qualificatorum censuris, qui in hac re Judices sunt, in diverso, ac distorto sensu eas interpretantium, de quibus ipse in sententia refertur conqueri, quod *dum alienas propositiones, erroneas censurabant; proprias censuras, ignorantes ostendebant*.

Quare cum postea Romæ singularum propositionum verum, Catholicum, ac genuinum sensum explicans, eo, quo Lusitanæ modo exposuerat, quæsitus, quomodo cum illa Catholica expositione damnatus foret? Diserte respondit: *Me audivit, qui me non intellexit: me judicavit, qui me non audivit*: alludens ad primum judicium qualificatorum Lusitanorum, qui illius effata vel non intellexerunt, vel intelligere noluerunt, (ut de aliquibus insinuat Divina Sapiencia, ipsos non *intelligere*, sed *dilige-Sap. 1.* re judicium commendans) et ad Romanos censores, qui inauditum judicarunt. Et alibi in præfata defensione, ac supplicatione Tribunali oblata, etiam merito obiter notabat ingenitum genium Lusitanorum (quod et exteræ nationes fugillare novi) semper in reprobum sensum, et ad id, quod pejus est reputan-

tandum, nimio rigore propensum. Quod iterum immerito in eadem civitate Conimbricensi expertus est, dum quidam discipuli debachantes ejus effigiem publice, et impie flammis traddiderunt; cum in Academia Mexicana ipsius Imago in publicis universæ Theologiæ thesibus cum triplici Symbolo *Phœnicis*, *Palmæ*, et *Tubæ*, impressa ederetur. De quo prudentissimus Pater in Epistola ad Marchionem de Gouvea anni 1683. Loquens, judiciose ait: *se simbola illa parvi facere, quippe quæ et in fenum, et in ventum resolvuntur.* Notare tamen, quod eodem tempore, quo in Lusitanorum Academia ipsius imago comburitur, in Castellanos inculpat: cum sane oppositas contributiones utrisque fuisset præmeritus. Sed quod in uno loco justitiæ defuit, in alio superfluit.

Commutata Domo Pedrosii Portucalensis Diæcesis ab Eminentiſſimo D. Inquisitore generali, sive a generali Concilio, pro domo Novitiatus Ulisbonensis, ægritudinibus adhuc demoratus, quamvis hortatu Regina Aloisæ, et Regis Petri 2. (qui, defuncto Adelphonso fratre die 20. Novembris anno præcedenti proclamatus fuerat) per singulares epistolas congratulatorias, eam quam citissime curiæ sese restituere hortabantur, illuc citius commigrare nequivit, nisi die 25. Martii anni sequentis, qua Ulissi-ponem pervenit, gratissimo quidem gaudio, jucundaque lætitia Regis, ac Regina, totiusque Nobilitatis, et universi populi majori, quam antea conclamatione, plausu, ac congratulatione; quæ omnia antiquam invidiam, atque æmulationem denuo in pluribus suscitaverunt, præsertim cum experimento noverint, sibi a Rege publicam concionem, pro anniversario annorum circulo Reginae Matris, die 9. Junii in Regia Cappella recitandam benevole injunctam fuisse; quam tamen etsi præpeditus pro rostris dicere haud valuit, publicæ curiositati typis tradditam exposuit. Quamobrem quidam ex famosioribus, ac principalioribus ejusdem æmulis in concione habita in die festo D. Dominici Patriarchæ, referens casum illum, quo Dæmonem, Simiæ figura sibi noctu comparentem, præcepto constrixit manibus ceream candellam incensam sustinere, quoad digitorum cum ceræ imminutione molestam pateretur combustionem, cum repetitione similis die sequenti comparisonis; ita exclamasse fertur: *Et tu Simia Brasilica, quæ heri tam proxima, ut comburereris extitisti: quomodo bodie iterum publice jam audes comparere?* Prædicavit tamen

men postea publice, et plausibiliter, æmulis ægre ferentibus, ac præ invidia tabescentibus, sermones Nativitatis, Serenissimæ Infantis Elisabeth, feriarum aliquarum quadragesimalium, lacrimarum S. Petri Apostoli, Solemnitatis Sanctissimi Sacramenti, et Patriarchæ sui D. Ignatii de Loyola, et alios.

Hinc autem jussu Regis noviter Romam pergere adactus, Marchionem Fodinarum, vulgo *das Minas*, ad Sanctissimum extraordinarium Nuntium pro rebus Regni destinatum comitaturum, urbem tandem adivit die 16. Novembris 1669. Præposito Generali totius societatis famoso Joanne Paulo Oliva, cujus egregias virtutes, ac dotes ipse Vieyra in hoc disticho pro sepulchrali ejusdem epitaphio ingeniose comprehendit:

Vita Joannis erat, vox Pauli, fructus Olivæ.

Vox cum vita abiit; fructus in æva manet.

Qui quidem Generalis adeo altam, ac reverentem de unius hujus alumni societatis æstimationem faciebat, quantam epistolæ ejus tom. 14. posthumo transcriptæ demonstrant, affirmans, se ad unius concionis, etiam sine voce animante, mortuam lectionem, *fere extaticum præ stupore evasisse*: qualemque ipsius Generalis resolutio religiosa commendat. Cum enim pro beatificatione S. Stanislai Kostquæ primam concionem vespere, P. Vieyra Romæ recitaret, post priorem sermonem a P. Oliva mane ejusdem diei habitum, reluctanter aliquibus ejusdem societatis gravioribus Patribus permissioni a P. Generali datæ pro sermone Vieyræ, cum Generalis sermone, una, et adunate eodem volumine typis mandando, prætextu, quod ex conjunctione ista, minus reluceret clara, et illustris ipsius concionis elegantia: firmiter respondit Generalis: *Optime se velle, ut in conjunctione umbrarum suarum P. Vieyræ lucēs magis coruscarent.* addens, *merito se in hoc sapienti filio unice gloriari, qui incomparabiliter, universo orbe major quidem erat.* Romæ etiam varios alios sermones prædicavit, in quibus clare innotescit, subtiliori calami sui stylo eos elaborasse, præsertim in nunquam satis laudatis quinque *Limpidissimis Lapidibus David*, coram serenissima Sueciæ Regina, vere *Christina*, vere *Alexandra*, et Christiana vera, quibus ad

Gyganteum caput orbis Romam scilicet, hic ingeniorum gygas, alterque in funda, Lapide Evangelicæ prædicationis prævalidus, ac dexterrimus David, bene directos, ac bene ductos, et securos ictus jecit, ac displosit; et ingenioso elegantiori discursu coram eadem, super *rifu* Democriti, et *lacrimis* Heracliti, in certamine problematico inter P. Hieronimum Cataneum ejusdem Societatis, qui pro parte *rifu*, se dicturum præelegit, et P. Vieyram, qui *lacrimas* defendendas sustinuit, de quo discursu clarum P. Olivæ judicium cestatur, nedum super excessisse sermonem B. Stanislai, verum et in illo Vieyram se ipsum, velut Aquilam currus Ezechielici, desuper volantem excessisse.

Demum talis fuit Romanorum demiratio, et conclamatio, ut generale inter eos assertum versaretur, majorem magni Vieyræ intellectus, atque ingenii argumentum, et comprobationem, non tam incessisse doctissimos sermones, discursusque Romæ habitos, quam non infatuari, sive stultum reddi, extraordinariis plausibus a Regina ipsa, ab Eminentissimis Cardinalibus, et aliis doctissimis viris, ac Magistris ob illos promeritis. Et certe, cum quidam Eminentissimus primam illam de B. Stanislao, Italice recitatam, audisset concionem, ad alium pariter mirantem proclamavit: *Nescio, quo pacto Divina Providentia hoc tam præclarum ingenium claræ Italiæ rapuerit!* Alter Sacerdos Italus Peregrinus in Collegio Canonorum Regularium Conimbricensi easdem demirationes, atque acclamations referens, addidit: *Non poteramus capere, quomodo unus Lusitanus omnibus concionatoribus, etiam Italis, palmam præriperet!* Et Eminentissimus alius Cardinalis in laudem singularis assumpti, *Historiæ de futuro*, hæc Italico sermone protulit: *Si il Diavolo volesse passare, non poteva passare piu meglio.*

Nec minor erat Romæ, quam in Lusitania populi concursus pro sermonibus illis, ac discursibus audiendis, etiam dum Lusitano idiomate prædicaret, ut ne locus deficeret Eminentissimis Cardinalibus, præcellentioribusque Principibus, ac Prælatis, necessum omnino esset, Pontificios satellites fores Ecclesiarum, et propinquiores plateas prævenire; et, ut hoc præventum satellitium, ne a populo copiosiore, et arduntiore turbaretur, aut opprimeretur, superaddebantur diversi stationarii Cunei, vigilesque circitores ab Excellentissimo Equite Ozzolini, Eminentissimi Cardinalis

nalis Portugalliæ Protectoris, dignissimo fratre ordinati, ac directi.

Hac autem Curia, Orbis capite, et breviato Orbe in Urbe, commoratus est egregius Vieyra per sex continuatos annos, ubi a Sanctissimo P. Clemente X. inter alia gratiose, et gratissime obtinuit, die 27. Aprilis 1675. notabilem illam Bullam, superius extensam, qua eum, et ejus doctrinam in futurum a jurisdictione quorumcumque Tribunalium, et Prælatorum Ecclesiasticorum, etiam S. Officii Lusitaniæ, exemit, et soli congregationi Eminentissimorum Cardinalium generalium Inquisitorum, cognitioni immediate subjecit. Et ita verificata videtur prædictio illa præfati Gondisalvi Annesii, quam non nemo in alio sensu Vieyræ ipsi adaptarat:

*Vejo a bum alto engenbo;
Em buma roda triumphante.*

Id est, *Video altum quoddam ingenium in rota quadam triumphans;* in eadem quippe rota fortunæ, qua antea descendere visus est, nunc iterum sublevatus, et altius elevatus conspiciebatur. Et hæc fuit palma, et corona temporalis (spiritali æterna in cælo reservata) quam huic incruento martirio in terris patienter tolerato, Divina providentia fideliter adjecit. Tradditur etiam, quod Romæ, vel in eundo, vel redeundo obvium habuerit famosum P. Fr. Franciscum a S. Augustino Macedo, Ordinis Seraphici, et ordinatæ, atque altisonæ eloquentiæ, universalisque scientiæ eximium splendorem, et elevatum Cherubinum, qui Reginam ipsam Christinam, et ejus Christiana facinora elegantissimis Epigrammatibus extollerat; qui quidem ipsi Vieyræ participans versionem, quam ordinaverat, Lusitani Virgilii, *Ludovici de Camoens*, in Latinum metrum heroicum, singulis versiculis vulgaribus, singulis Latinis respondentibus, quod haud facile erat assequutus in versiculo illo: *Por mares nunca de antes navegados:* Vieyra hunc sine mora adaptavit.

Per maria ante aliis nunquam sulcata carinis.

Et vicissim per unicam noctem ipso Vieyra Patri *Macedo* confidentialiter commodante initialia rudimenta, atque elucubrationes tractatus sui *de Regno Christi in terris consummato*: brevi illo intervallo præcipua fundamenta scripturistica, ut illud: *Dabit ei Dominus sedem David Patris ejus, et regnabit in domo Jacob*, et alia consimilia, P. Macedo extracta, postmodum in operibus suis, luci editis, immiscens intertexuit, et in lucem potulit; de quo Patres Bahyensis collegii, uti mihi retulerunt, Vieyram ipsum quandoque conquerentem audierant. Excellentissimus etiam Dux Cadavalus, Nonius Alvaresius Pererius, quadam epistola per annos 1696. Reverendissimo P. Generali Societatis Præposito directæ, graviter conqueritur de furto partiali Vieyricæ clavis a quodam Jesuita surreptitiæ commisso, et inter opuscula propria postmodum luci publicæ arroganter exposito.

Post decursum autem sex annorum existentia, nil interruptæ, in Romana Curia, expertus conspicuus Pater, clima illud naturali constitutioni suæ valde contrarium esse, et insalubre, et præsertim agnoscens, efficaces diligentias, quas Serenissima Regina Christina apud Santissimum P. Innocentium prosequeretur, pro Cardinalitia Purpura benemerito Vieyræ donanda, his justis votis Santissimum juste proclivem ad annuendum sentiens, ab honoribus semper abhorrens, Romam deferere statuit, et ad Ulysiponem sese recipere, præsertim graviter instante præcepto ejusdem Præpositi generalis, et Regis Petri 2. insinuatione de omnibus opusculis suis, ut publicam lucem assequerentur, coördinandis, et ultima manu simul limandis. Itaque non sine magno dolore summi Pontificis, Reginae Sueciæ, totiusque Romanæ Curia, viam carpens, Ulysiponemque perveniens, primum concionum suarum totum Regi Petro dictum edidit, et anno sequenti novam intimationem ab eodem Generali Præposito accepit, qua et Reginae Christianæ Christianum desiderium significabat, eum pro conscientia suæ confessorio, spiritualique Directore habendi, et insimul iterum ei injungebat publicæ luci, et utilitati nobilium idearum infinitatem illam conceptam traddere, quarum parcimonia, quod proferebat, et appetitum excitabat in præstitis, et famelicos torquebat in reservatis. Et hanc parcimoniam unicam nubem,
non

non lucidam, sed obscuram quidem, quæ illos vel obumbrabat, vel detinebat, incedere prosequebatur. De scriptis hisce nil dicere consulto judicamus, ipsa enim sese melius, clariusque commendant.

Ufysipone per annum integrum proluxa infirmitate detentus mansit, quin alio remearet, quoad recognita Dei voluntate ad suam charam missionem redeundi, ad Brasiliam reversus, Bahyam anno 1681. est adorsus, comite P. Josepho Soario Ulixbonensi, ejus inseparabili socio, fidelique amanuensi per annos septemdecim, usque ad obitum venerab. Patris, ipso Josepho superstite, cum quo ad suburbanum rus collegii Bahyensis, *Villam Stagni*, vulgo *do Tanque*, nuncupatum, se retrahens, coördinandis concionum suarum tomis incubuerunt, et magno opusculo *Clavis Prophetarum* elaborando, atque suprema manu perficiendo, amanuense ipso semper incommoda valetudine, et non nisi pedibus stante, semper scribente, unde tandem ad Bahyense collegium ambo simul sese recipientes, in eodemque pariter cubiculo interiori Cappellæ apposito, duplicique mansionem distincto (quod ego personaliter Bahyæ invisi, et curiosus oculariter perspexi) una commoratus, easdem scientificas lucubrationes, literariaque pensa iedefinenter concinnabant, electo jam magno Vieyra, majorumque dignitatum promerito, anno 1688. a novo Præposito Generali Thyrsio Gondisalvio, qui P. Olivæ elective successerat, in totius Brasiliæ Provinciæ Visitatorem, et omnium Americanarum missionum absolutum superiorem dignissimum, in quo munere per reliquum totius vitæ tempus, pro illis incessanter laborans, plurimum insudavit.

Per totum id temporis assiduis orationibus, et rerum cælestium instanti contemplationi, quam ad quatuor horas antelucanas protrahebat, præter aliam pro gratiarum actione post sacrum devotissime celebratum, nec non frequenti, reverentialique Sanctissimi Eucharistiæ Sacramenti assistentia, et Dominicæ passionis dolorosis mysteriis recolendis, sedulus insistens, simul Mariæ spirituale otium cum Marthæ Laboriosa sollicitudine coadunans jam in cathedra, jam in confessionario omnes, quos poterat ad rectam virtutis sequellam exemplariter promovens, ac magistraliter dirigens, insuperque novos concionatores de regulis ad Evangelicas Sermocinationes recte, et rite construendas

utiliter, atque præcellenti superioritate instruens, inter quas hanc omnibus principalem tradidisse fertur, quod semper veritatem, ac doctrinam prædicarent, et ita nunquam quid edifferrent sibi defecturum: *quæcunque enim scripta sunt*, aiebat, *ad nostram doctrinam scripta sunt*; et prius veritate meditanda, quæ guttur propalanda suscepit, juxta illud: *Veritatem meditabitur guttur meum*. Hic uno Collegiali humanista concionem, quam in refectorio recitandam ordinarat, P. Vieyræ præ correctione, vel approbatione subjiciente, et a P. approbata, pro rostris plausibiliter recitante, posteaque referente, aliquos (ut commune est communitatibus) mordicus murmurasse, sermonem, non proprio, sed alieno Marte elaboratum fuisse, respondit prudentissimus, et benevolus Pater: *Non te doleat, fili: de me in meo concinatorio tyrocinio, simile etiam effatum edixerunt*.

Cupiens autem totis viribus diligens P. opus suum *Clavis Prophetiæ* præ aliis, veluti Benjaminum summe dilectum, absolvere, cum jam tomos undecim, quasi tot alios ingenii sui partus, edidisset, ab insequentibus abstinens, totum ad dilectæ suæ clavi ultimam manum, limamque admovendam se convertit, jam proprio pugillo scribendo, jam aliis, quæ scribenda erant dictitando, veritus, nequis, eo deficiente, ad ultimam perfectionem opus illud deduceret. Verum R. P. Ludovici de Mattos, et aliorum suasionem commotus, duodecimum adhuc tomos pro dilecto suo duodeno Benjamin, ordinare constituit, Providentiam Divinam confidens, sufficientes adhuc sibi dies vitæ commodaturam pro opere illo consummando, tres menses in tomo isto duodecimo, qui posthumus editus est, viribus jam fractis impendit. Et cum, ordinato illo, ad laboriosum *Clavis* progressum manum versaret, præ nimia insistentiâ noctes insomnes ducens, interdicta penitus legendi facultate, usu etiam oculorum fere privatus est, nimium condolens, licet cum Divino beneplacito maxime conformatus, quod nullus, quem sciret, restaret, qui *Clavi* suæ ultimo perficiendæ, ac perpoliendæ supremam manum adhibere præpotens evaderet; et super omnia inconsolabili mærore affectus, quod corporali etiam suavi assistentiæ, ac præsentia Divinissimo Corporis Christi Sacramento privatus foret, ubi enim corpus erat, illic adesse oportebat, et Aquilam.

Observabat etiam in hac inefficacia, arque impotentia Divinae Providentiæ mysteriosum consilium, et venerabile arcanum. Nam tribus distinctis vicibus opus illud prosequi, et perficere animo statuens, totidem a Divina manu gravi aliqua ægritudine se præpeditum simul agnovit. Et lepide id explicare solebat exemplo puerorum, qui dum quadragesimales Passionis scenæ in Ecclesiis repræsentandæ, cortina tectæ præparantur, cortinam paululum elevantes, caput intromittunt, quidquid intus extet intempestive examinaturi, a Sacrista capite arundine percussio, a curioso desiderio desistentes, sed non emendati recedunt: ita pariformiter dum futurorum secretorum scripturificum velamen detegere oprabat, et quæ intra illud *Sancta Sanctorum* Sacramenta mysteriose obtegebantur, saltem summatim, et veluti summo vertice introspicere, a Divina Providentia percussus, desinere ab inceptis coactus æquissime fuerat. Per triennium ergo molestiis, et ægritudinibus succrescentibus mira erat resignatio Christiana, et perfecta, qua frequenter jam cum Davide, *Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum*: jam cum Jesu, Filio David, *Non mea, sed tua voluntas fiat*, conformissima eloque promebat, et si forte aliquis condolenter de tam longo tormento compatiebatur; nova resignatione quasi redarguens objiciebat: *Calicem, quem dedit mihi Pater, non vis, ut bibam illum?* Et ita omne, quod sibi a Divina dextra applicitum, et Eccli. 2:4. propinatum fuerat, juxta Divinum monitum, et humiliter accipiens, et resignato dolore patienter sustinens, purissimum charitatis, et patientiæ suæ aurum in hoc probatorio igne probatissimum, atque omni ex parte valde receptibile reddebat.

Ita, non in brevi, sed in oblongo termino consummatus multa tempora religiosæ perfectionis explevit, semper meliora virtutum charismata æmulans, visitatus est a Divina Clementia ultima ægritudine, ardentiorique febris, multimodis intensissimis doloribus circumdata, die 13. Julii anni 1696. quæ omnia, supra nonagenariam ætatem, ac senectutem, quæ vel sola morbus incurabilis est, satis clare indicabant, et Dominum jam venientem, et ad ostium jam per ægritudinis molestias pulsantem, vicinamque mortem nuntiantem, ut ad meliorem vitam, de medio iniquitatum placitam illam animam, longis meritis refertam, et maturo tempore educatam, secum gloriose demum transferret:

ret: quod et 18. ejusdem mensis, hora post dimidiatam noctem, qua Sol ad emispherium præsens revertebatur, est expertus, Ecclesiasticorum Sacramentorum devotissima succeptione, copioso lachrymarum irrigante profluvio, antecedenter recreatus, in osculo Domini vitam mortalem tandem desit, futuram immortalem in ejus amplexu permanenter in æternam possessurus.

Obitum illius faustum pariter consecutus est clarissimæ lucis globus supra Bahyense collegium a quamplurimis conspectus, ac demiratus, vel in luminosa signa lætitiæ a cælo ipso incensa, vel ad claram ostensionem, quod occasum solis in solo, minora lumina succedentia designabant in cælo: quod quidem omen vates quidam sic modulatus est.

*Luce coronatus decedit Doctor in astra,
Firmamenti oculi, sole abeunte micant.
Mirantur novum cæli sibi nomen adauctum.
Multos erudit: sydus in æva nitet.*

Pro nobili mausoleo, venerabilibus ejus ossis construendo, Patribus Bahyensis collegii opportune traddidit bis centum milia regalium æreorum, obsequentior, et observantior ejusdem benemeriti Patris amicus, Physicus *Monforte*, quod quidem sepulchralis decens honor inexcusabili dolore adhuc desideratur.

Hoc est Compendiolum, adhuc nimis breviatum, ac nimis contractum perfectæ, egregiæ vitæ, longioris, et interminabilis metæ dignæ, egregii, famosi, ac singularis Antonii Vieyræ, Regis concionatoris, et concionatorum Principis, quem dedit Ulisipo mundo, Lusitania Brasiliæ, Bahya Societati, Societas cælo: cujus memoria velut alterius Josiæ, *quasi mel indulcabitur*, et utpote hominis divitis in virtute, *pulchritudinis studium habentis*, quasi Salomonici Sapienciæ, simul et Josianæ, imo et Jesuanæ virtutis longe major fuit res, quam rumor, forma, quam fama, opis, quam opinio, merita, quam munera, Numen, quam Nomen, et Omen; magisque quod sub rosa latuit, quam quod sub sole patuit. Cujus quidem magna ipsa demirata Sapiencia majorum fane virtutum argumentum haud inefficax evasit, Divino Oraculo attestante, quod *in malevolam animam*

Eccli. 49.

Ibid. 44.

Sap. 1: 4.

nam non introibit Sapientia, neque habitabit in corpore subdito peccatis. Et ex vita Sapientissimi Viri, etiam experimento fuerit notum, quod omnia studia sua cum glorioso Patriarcha Ignatio ad maiorem Dei gloriam referebat; gloriam enim, quæ a solo Deo est, corpore versante in terra, corde fixus semper in cælo incessanter quærebat; et gloriosior virtutibus, quam literis, dum velut Aquila elevata desuper omnes sapiens volitabat, seu potius, ut Cherubinus scientificus omnibus supereminerebat: quasi Phænix singularis, charitatis incendiis flagrans, amore erga Deum, et primum ardentior Seraphim commendabatur, quo quidem fraternæ charitatis igne æstuanter agitat, latum ostium novem distinctis missionibus, novem Anglicis ordinibus consonis peramanter pandidit; et Angelorum æmulus, Angelicam Virginitatem semper illibatam colens, ac fervans, ita ut nil ipsi adversans per totam vitam Sacramentali sigillo subjiceret, neque etiam cum a nobili, et pulcherrima fæmina, ægram se simulante, sollicitatus esset, quam alter quasi Joseph, fuga in continenti arrepta, illæsus elusit ac correxit.

Per infamiam, et bonam famam gravibus imposturis, satiricis dicteriis, famosisque libellis sugillantibus undique sparsis minime officientibus, semper Christo in Apostolico ministerio, fideliter deserviens, semperque terrenarum rerum, mundi que honorum, ac divitiarum contemptor, purpuras, ac tiaras abiciens, et ex oblatis a Serenissimo Rege Joanne 4. quadraginta millia ducatorum ad bibliothecam, sibi delectam, ac convenientem coëmendam ne unum quidem acceptans, cælo semper altior, se ipsum semper, et solum despiciens, solummodoque populum indefinenter aspiciens, Angelicam vitam æmulabatur in terris, Angelico post eam consortio adscribendus in cælis. Quare anno 1730. in generali sapientissimæ, præclarissimæ, et Sanctissimæ religionis suæ congregatione, inter Illustres Viros perpetuo elogio præjacto, quotannis publicando descriptus est, et in catalogo Sanctorum ab universa Ecclesia solemniter describendum, ad maiorem Dei gloriam, et totius societatis (cujus licet immeritus, spirituali sodalitis congaudeo) gloriosius ornamentum, maioremque commendationem pie speramus.

Et sane sat esset societati ipsi pro singulari, præclarissimoque decore, atque honore unum Vieyram, unicum certe filium ha-

buisse: cui alium undequaque similem futuris temporibus fortasse, unum de mille nemo reperiet; tantam enim natura ipsa pro uno Vieyra condendo bonarum artium mollem, bonæque mentis, atque indolis tot dotes egregias conciliavit, ut defatigata, et inefficax Vyeræ secundo edendo reddi videatur. Ipse enim ab omnibus universaliter *Ingenii Monstrum*, sive *Miraculum*, et *Naturæ Prodigium* vocitatus est; quod equidem miræ, et, ut ita dicam, monstrosæ, sive miraculosæ ejus ideæ, scriptaque contestantur, et in omnibus scientiis apprime instructio, necnon super innumerabilium Barbararum Linguarum perfecta callentia, ac notitia, consummata Linguae Græcæ, Hebraicæ, Latinæ, Gallicæ, Italæ, Anglicæ, Flandricæ, et Hispanæ cum primis et bene versatis pariter eruditio.

Hujus magni, et magnopere Sapientissimi Viri scripta superiorum præcepto in duplici arca ferrata, duplicique diversa clavi obserata, ordine demum Reverendissimi P. Præpositi Generalis, cunctorum fidelibus transcriptionibus reservatis, Romam transmitti jussa sunt: quo agnito P. N. Lusitano Zelo, patriæque commendabili amore percitus, prudenter veritus (quod jam compertum fuerat) ne aliquis extraneus opuscula magni Vieyræ sibi approprians, in lucem ederet, et ita Lusitaniæ nationi justa, et promerita hæc gloria injuste raperetur, Eminentissimo Cardinali da Cugna Generali Inquisitori hæc per privatam epistolam secreto insinuavit, ex quo evenit, quod perveniente illius anni classe Ulisiponem, nomine S. Officii quidam illius familiaris ad navim, qua arcæ asportabantur accedens, utranque ad Ulixbonensis Inquisitionis domum, ubi hætenus asservantur, conduci effecit, in futurum luci, et utilitati publicæ, prout fors obtulerit, opportune communicanda.

Postea P. Antonius Maria Bonustius, novissimus P. Vieyræ coadjutor ad *Clavem* perficiendam superiorum ordine destinatus, aliqua Sapientissimi P. opuscula in suis ephemeridibus prælo tradidit, et nescio (ut P. Antonius Silvius Bahyæ mihi retulit) an aliqua sibi approprians arrogaverit. Ipsemet Bonustius sibi facile persuasus ex studio, ac notitiis in quotidianno cum P. Vieyra commercio comparatis, desideratæ *Clavis*, paucis, quæ restabant quæstionibus desideratum finem, atque absolutionem imponere cogitavit. Opus autem adorsus, operique manum admo-

vens,

vens, experientia reperit, a se exorsam telam, præcedenti contexturæ superadditam, cum illaque apposite collatam, esse revera quasi sartum hispidi sacci, aureæ Attalicæ telæ aslutum. Quare congruentius duxit, ac dixit, opus illud imperfectum, ut extabat, publicæ utilitati edere; hæc namque erat ultima ipsius perfectio commendatior, ac consummatio gloriosior.

Claudam tandem hanc scriptorum ejus, et præfatæ nunquam satis laudatæ *Clavis* extollentiam, Compendiolumque hoc concludam, illud Excellentissimi Archiepiscopi Crangaronensis repetens effatum videlicet, adhuc restare, ut agnoscatur, quantus, qualisque vir P. Vieyra inceserit; et consequenter ejusdem seriam ad Serenissimum Regem instantiam, ut coram Sanctissimo P. auctoritatem suam interponere dignaretur, ad permissionem pro *Clavis*, nimium profectura editione indulgenda, et reliquis scriptis quantocius luci, et utilitati publicæ, jure merito, publicandis, et exponendis.

Quæ hîc desiderantur supplebit extensior famosi hujus viri vitæ descriptio, a religiosissimo P. Andrea de Barros ordinatæ, quæ post longa, variaque obstacula demum licentiata actu sub prælo cuditur, cito in lucem publicam propalanda. Parcat humanissimus lector, si in his congestis notitiis aliquid minus bene descriptum, minusve fideliter relatam notaverit, omnia quippe fere memoriter, et solo brevi ejusdem vitæ compendio Hispanico inspecto, enarravimus.

OMNIA SUB CORRECTIONE
S. MATRIS ECCLESIAE.

Crisis paradoxa super tractatu ... Antonii Viegrae ... de regno Christi in
terris consummato

S.I. 1748

4 Polem. 789

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10688737-6

VD18 14431475-001